

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รายงานฉบับสมบูรณ์ Final Report

โครงการจัดทำ ROADMAP

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ
ระยะ 20 ปี (2561-2580)

โครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติระยะ
20 ปี (2561-2580)

รายงานฉบับสมบูรณ์
Final Report

รายชื่อผู้ดำเนินโครงการ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ปรึกษา

นางรวิวรรณ ภูริเดช

เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นายพุฒิพงศ์ สุรพฤษ

รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นางอินทิรา เอี่ยมฉัตร

ผู้อำนวยการกองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

คณะกรรมการกำกับโครงการ

นางสุกัลยา ปิ่นทะจักร์

ผู้อำนวยการกลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

นายธีระ จันทะเพชร

ผู้อำนวยการกลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

นายฉัตรชัย อินตะหา

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ

นางสาวกนกกาญจน์ โกติรัมย์

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ

นางสาวมณฑนา ศิริวรรณ

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ

นางสาวสุนิสา ประดับราช

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

นางสาววรรณิจ ไกรพินิจ

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

รายชื่อคณะผู้ศึกษาโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมนิ ขวัญสุวรรณ

หัวหน้าโครงการและผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และชุมชน

รองศาสตราจารย์ ดร.อมร กฤษณพันธ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและแผน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล แก้วจำปา

ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยพงษ์ ทองดินนอก

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สักรินทร์ แซ่กู๋

ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
และผังเมืองและด้านสังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณายุ ไชยรัตนานนท์

ผู้เชี่ยวชาญด้านผังเมืองและกฎหมายการใช้
ประโยชน์ที่ดิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกฤษฐ นบมอบ

ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา พัฒนาชุมชน และ
การมีส่วนร่วม

นางสาวชุติมา เทียมสินวัฒนชัย

ผู้ช่วยวิจัยและผู้ประสานงานโครงการ
ด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

นายณภัทรพันธ์ เพ็ญฟู

ผู้ช่วยวิจัยและผู้ประสานงานโครงการ
ด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

คำนำ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มอบหมายให้สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ดำเนินโครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580) เพื่อเตรียมพร้อมต่อการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ และปรับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเป็นเชิงรุก อันจะเป็นการเสริมบทบาทด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้ได้มาซึ่ง ยุทธศาสตร์ พร้อมด้วยแผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580) เป็นกรอบทิศทางและแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศ โดยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 และให้การขับเคลื่อนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศ มีความพร้อมต่อการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ สอดรับต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษาฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ตามแผนที่นำทางและแผนงานที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาในมิติของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของทุกภาคส่วนให้ไปในทิศทางเดียวกัน

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลบรรณานุกรม

โครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี
(2561-2580)

ผู้จัดทำ กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เลขที่ 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6 พญาไท กทม. 10400
โทรศัพท์ 02 265 6582, โทรสาร 02 265 6578

ผู้ศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เลขที่ 1 ถนนฉลองกรุง แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กทม. 10520
โทรศัพท์ 02 329 8000

การอ้างอิง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560. โครงการ
จัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติระยะ
20 ปี (2561-2580), กรุงเทพฯ. 301 หน้า

คำสืบค้น Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

พิมพ์เมื่อ เมษายน 2562

พิมพ์ที่ บริษัทพลัสเพรส จำกัด

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

จำนวนหน้า 301 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย ตาม พรบ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2562

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก-1
สารบัญรูปภาพ	ก-8
สารบัญแผนภูมิ	ก-10
สารบัญตาราง	ก-11
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-2
1.4 ผลผลิต/ตัวชี้วัด/ผลลัพธ์	1-2
1.5 เป้าหมาย	1-3
1.6 ขอบเขตการศึกษาและการดำเนินโครงการ	1-3
1.7 แผนการดำเนินงาน	1-9
1.8 นิยามศัพท์	1-15
บทที่ 2 การรวบรวมข้อมูลและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
2.1 โครงสร้างและแนวคิดของการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนที่น่าสนใจ และแผนแม่บท การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-1
2.1.1 หลักการของการจัดทำ Roadmap และยุทธศาสตร์	2-1
2.1.2 โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์ แผนที่น่าสนใจ และแผนแม่บท การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-8
2.2 การคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่มีผลต่อการกำหนด ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-10
2.2.1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	2-10
1) ฉากทัศน์อนาคตของสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในอีก 20 ปี ข้างหน้า	2-10
2) แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและประชากร	2-13
3) แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ	2-14
4) แนวโน้มการลงทุนของรัฐในโครงสร้างพื้นฐาน	2-16
5) แนวโน้มการขยายตัวของเกษตรพันธะสัญญา	2-17
2.3 นโยบายที่เกี่ยวข้อง	2-18
2.3.1 นโยบายระหว่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ	2-18

	หน้า
1) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nation Sustainable Development Goals: SDGs)	2-18
2) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)	2-21
3) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations: ASEAN)	2-23
4) กรอบความร่วมมืออาเซียน+3 (จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี)	2-24
5) กรอบความร่วมมืออาเซียน+6 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย)	2-25
6) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)	2-26
7) ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC)	2-26
8) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion: GMS)	2-27
9) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS)	2-28
2.3.2 นโยบายระดับประเทศ	2-29
1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)	2-29
2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)	2-42
3) นโยบายประเทศไทย 4.0	2-46
4) แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ	2-47
5) แผนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทย	2-73
6) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)	2-74
7) แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด พ.ศ. 2561-2564	2-78
2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปใช้กับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	2-83
2.4.1 การจ่ายค่าตอบแทนบริการระบบนิเวศ (Payment for Ecosystem Services; PES)	2-83
2.4.2 แนวทางการอนุรักษ์แบบ Holistic and Integrated Approach	2-85
2.4.3 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม	2-86

	หน้า
2.4.4 แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-87
2.4.5 สิทธิเชิงซ้อนในพื้นที่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-89
2.4.6 แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมร่วมกันตามแนวทางของ IUCN, ICOMOS, ICCROM และคณะกรรมการมรดกโลก	2-92
2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	2-98
2.5.1 กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	2-98
1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560	2-98
2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561	2-99
2.5.2 กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ	2-101
1) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	2-101
2) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507	2-104
3) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490	2-106
4) อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือ อนุสัญญาแรมซาร์ไซต์ (Ramsar Convention on Wetlands)	2-106
5) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD)	2-107
6) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535	2-108
7) พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551	2-109
8) ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.	2-111
2.5.3 กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2-113
1) กฎกระทรวงผังเมืองรวม และพระราชบัญญัติผังเฉพาะ	2-114
1.1) กฎกระทรวงผังเมืองรวม	2-114
1.2) พระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะ	2-119
2) กฎหมายอนุรักษ์โบราณสถาน	2-121
3) กฎหมายสิ่งแวดล้อม	2-122
3.1) การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม	2-122
3.2) การทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)	2-123
4) กฎหมายควบคุมอาคาร	2-125
4.1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	2-126

	หน้า
บทที่ 3 สถานภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	
3.1 สถานภาพของสิ่งแวดล้อม	3-1
3.1.1 ทบพวนนิยาม	3-1
3.1.2 การจำแนกประเภทสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ	3-2
3.1.3 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ	3-9
3.2.4 การบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติ	3-11
3.1.5 แนวคิดในการจัดการแหล่งธรรมชาติ	3-12
3.1.6 การปรับปรุงฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งธรรมชาติ	3-13
3.1.7 มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อแหล่งธรรมชาติ	3-13
3.1.8 การดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ผ่านมา	3-14
3.1.9 การวิเคราะห์กฎหมายและนโยบายสำหรับแหล่งธรรมชาติ	3-25
3.2 แนวโน้มและทิศทาง การคาดการณ์ สถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและแหล่งธรรมชาติ	3-30
3.2.1 สถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย	3-30
3.2.2 สถานการณ์พื้นที่แหล่งธรรมชาติ	3-32
3.3 สถานภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3-33
3.3.1 สถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3-33
3.3.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ผ่านมา	3-37
3.4 ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3-40
3.4.1 ปัญหาด้านกายภาพ	3-40
3.4.2 ปัญหาด้านกฎหมายและข้อบังคับ	3-41
3.4.3 ปัญหาด้านสังคม	3-42
3.5 แนวโน้มและทิศทาง การคาดการณ์ สถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งศิลปกรรม	3-45
บทที่ 4 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	
4.1 วิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมแบบ PEST Analysis	4-1
4.1.1 P-Politic	4-1
4.1.2 E-Economic	4-2
4.1.3 S-Social	4-2
4.1.4 T-Technology	4-2
4.2 วิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis)	4-14

	หน้า
4.2.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	4-15
4.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจากประเด็นสภาวะการณ์และข้อเสนอแนะจากการ ประชุม	4-20
4.3.1 จุดแข็ง กับ โอกาส (SO) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ นำจุดแข็งไปเพิ่มโอกาส/ เอาโอกาสมาใช้	4-21
4.3.2 จุดแข็ง กับ ภัยคุกคาม (ST) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ นำจุดแข็งไปลบ อุปสรรค/กำจัดภัยคุกคาม	4-21
4.3.3 จุดอ่อน กับ โอกาส (WO) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ นำโอกาสไปลบจุดอ่อน/ ปรับปรุงตนเอง	4-22
4.3.4 จุดอ่อนกับภัยคุกคาม (WT) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ ปิดจุดอ่อนเพื่อลบ อุปสรรค/ลดความเสี่ยง/หลีกเลี่ยง/หนี	4-23
บทที่ 5 ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมระยะ 20 ปี (2561-2580)	
5.1 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580)	5-1
5.2 แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580)	5-7
บทที่ 6 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนที่นำทาง (Roadmap)	
6.1 แนวทางการขับเคลื่อน ไปสู่การปฏิบัติ	6-1
6.2 การติดตามความก้าวหน้าและทบทวนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท	6-1
บทที่ 7 บทสรุปโครงการ	
7.1 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลประเด็นสำคัญที่มี ความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	7-1
7.2 ศึกษาสถานการณ์ภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในอดีตและใน ปัจจุบัน	7-2
7.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม	7-4
7.4 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580)	7-5
7.5 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี	7-6

	หน้า
บรรณานุกรม	8-1
ภาคผนวก	9-1
ภาคผนวก ก มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ	9-1
ภาคผนวก ก1 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2525	
เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ	9-2
ภาคผนวก ก2 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2532	
เรื่อง การประกาศแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์เนื่อง	
ในปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	9-3
ภาคผนวก ก3 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2533	
เรื่อง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ	9-8
ภาคผนวก ก4 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2544	
เรื่อง มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่อง	
นโยบายและแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนา	
สภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง	9-10
ภาคผนวก ก5 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2552 เรื่องแผน	
แม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ระยะ 5 ปี	
(พ.ศ. 2552-2556)	9-12
ภาคผนวก ก6 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560	
เรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่ง	
ธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทธรณีสถานและ	
ภูมิทัศน์ธรรมชาติ ภูเขา และน้ำตก	9-15
ภาคผนวก ข มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	9-17
ภาคผนวก ข1 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2527	
เรื่อง แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	9-18
ภาคผนวก ข2 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560	
เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่าน	
ชุมชนเก่า	9-21
ภาคผนวก ข3 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการ	
คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่เมืองศรีมโหสถ	
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2558	
วันที่ 16 มิถุนายน 2558	9-27

หน้า

ภาคผนวก ข4 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561
เรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่ง
ธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทที่ ๑

9-31

สารบัญรูปภาพ

		หน้า
รูปที่ 1.1-1	คุณลักษณะของงานศิลปกรรมตามความหมายของ UNESCO	1-16
รูปที่ 2.1.1-1	โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์ Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030	2-3
รูปที่ 2.1.1-2	ตัวอย่างแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) ในส่วนการยกระดับกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามแผนยุทธศาสตร์ National Strategy for Cultural Heritage 2017-2027 Kosovo	2-5
รูปที่ 2.1.1-3	ภาพตัวอย่างการกำหนดวิสัยทัศน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ Ministry of the Environment ของประเทศ Finland	2-7
รูปที่ 2.1.1-4	ภาพตัวอย่างการจัดทำ Strategic Plan ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ Ministry of the Environment ของประเทศ Finland	2-7
รูปที่ 2.1.2-1	เค้าโครงร่างโครงสร้างและองค์ประกอบ Roadmap การอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี	2-9
รูปที่ 2.2.1-1	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรในเขตเมือง	2-11
รูปที่ 2.2.1-2	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทั่วโลกที่กำลังไปสู่ภาวะวิกฤต	2-11
รูปที่ 2.1.2-3	ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อคลัสเตอร์การท่องเที่ยว	2-15
รูปที่ 2.2.1-4	การพัฒนาโครงการพื้นฐาน GMS Infrastructure Development	2-16
รูปที่ 2.2.1-5	เส้นทางท่าเรือน้ำลึกปากบารา-ท่าเรือน้ำลึกจะนะ	2-17
รูปที่ 2.3.1-1	การพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ	2-18
รูปที่ 2.3.1-2	สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	2-23
รูปที่ 2.3.2-1	การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีสู่การปฏิบัติ	2-30
รูปที่ 2.3.2-2	กรอบแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	2-31
รูปที่ 2.3.2-3	ผังนโยบายประเทศไทย พ.ศ. 2600	2-48
รูปที่ 2.3.2-4	ผังนโยบายระบบเมืองประเทศไทย พ.ศ. 2600	2-49
รูปที่ 2.3.2-5	ผังนโยบายการพัฒนาภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2600	2-61
รูปที่ 2.3.2-6	ผังนโยบายการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. 2600	2-63
รูปที่ 2.3.2-7	ผังนโยบายการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. 2600	2-65
รูปที่ 2.3.2-8	ผังนโยบายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2600	2-67
รูปที่ 2.3.2-9	ผังนโยบายการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. 2600	2-69
รูปที่ 2.3.2-10	ผังนโยบายการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2600	2-72
รูปที่ 2.3.2-11	การแบ่งกลุ่มจังหวัด 18 กลุ่ม	2-81
รูปที่ 2.3.2-12	กรอบแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	2-82

		หน้า
รูปที่ 2.4-1	รูปแบบของการครอบครองที่ดินในอดีต	2-90
รูปที่ 2.4-2	รูปแบบของการครอบครองที่ดินในปัจจุบัน	2-90
รูปที่ 3.1-1	รูปแบบการจัดการเขตการใช้ที่ดินและพื้นที่แหล่งธรรมชาติ	3-10
รูปที่ 3.5-1	แสดงผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของแหล่งศิลปกรรม	3-44
รูปที่ 5.1-1	วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580)	5-6
รูปที่ 6.1-1	การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และแผนงาน โครงการ ที่เชื่อมโยงกับ นโยบายและแผนระดับชาติ หน่วยงาน องค์กร ภาคีที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ	6-4

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1.1-1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-8
แผนภูมิที่ 2.4-1 ระดับการมีส่วนร่วม	2-87
แผนภูมิที่ 2.5-1 ประเด็นปฏิรูปที่เกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.	2-112

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.7-1	ระยะเวลาการดำเนินงาน 1-9
ตารางที่ 2.4-1	ปัญหาการบุกรุกพื้นที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในย่านเมืองเก่าภาคเหนือ 2-91
ตารางที่ 2.4-2	การจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองตามแนวทางของ IUCN 2-94
ตารางที่ 3.1.9-1	การวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง 3-26
ตารางที่ 3.2-1	แสดงพื้นที่อนุรักษ์ประเภทต่าง ๆ ของไทย 3-30
ตารางที่ 3.2-2	พื้นที่แหล่งอนุรักษ์ในภูมิภาคต่าง ๆ 3-31
ตารางที่ 3.2-3	พื้นที่เตรียมการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติในภูมิภาคต่าง ๆ 3-32
ตารางที่ 3.3-1	สรุปรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม 3-34
ตารางที่ 3.4-1	สรุปประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภท 3-43
ตารางที่ 4.2-1	การวิเคราะห์ SWOT เบื้องต้นประเด็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งธรรมชาติ 4-20
ตารางที่ 5.1-1	ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนงาน/กลยุทธ์ย่อย 5-3
ตารางที่ 5.1-2	ตัวชี้วัด ของแต่ละยุทธศาสตร์ 5-7

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การพัฒนาที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันได้ส่งผลให้ประเทศไทยมีระดับของการพัฒนาที่สูงขึ้น แต่ในทางกลับกันความรู้สึกสำนึกและตระหนักในคุณค่าของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมลดลง จนทำให้แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมของประเทศไทยต้องเผชิญกับสภาวะความเสื่อมโทรมมาอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับกระแสการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของประเทศไทย สภาวะความเสื่อมโทรมนั้น มิได้เกิดขึ้นกับ ตัวแหล่งเท่านั้น แต่หากยังรวมไปถึงบริเวณโดยรอบตัวแหล่ง ที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อม โดยรอบของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมด้วย โดยปรากฏปัญหาหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ระดับที่แก้ไขได้จนกระทั่งถึงระดับที่ยากต่อการเยียวยา จนถึงขั้นแหล่งดังกล่าวสูญหายหรือถูกทำลาย ไม่สามารถนำกลับคืนมาได้ สถานการณ์ดังกล่าวนี้เป็นมาอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงจนกลายเป็นปัญหานานาวิกัลป์ในปัจจุบัน ประกอบกับภาพลักษณ์การดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมยังถูกมองในด้านลบในแง่ของอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ แต่ในทางกลับกันหากเปลี่ยนมุมมองการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมนับเป็นปัจจัยเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวของประเทศ เนื่องด้วยเป็นการดูแลรักษาต้นทุนทางเศรษฐกิจของประเทศที่สามารถเชื่อมต่อการมุ่งสู่ประเทศไทย 4.0 ในกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูงได้ ครอบคลุมที่ประเทศไทยยังจำเป็นต้องอาศัยรายได้จากแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมในการเป็นฐานเศรษฐกิจหลักให้กับประเทศจากการท่องเที่ยว รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้ และการจ้างงานเพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนและสังคมไทย

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และมีความพยายามดำเนินการป้องกันแก้ไขอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ด้วยการจัดทำ แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การประกาศ แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ แต่เนื่องจากบริบทของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงทั้งจากการเป็นประชาคม อาเซียน การเปิดประตูสู่เขตเศรษฐกิจพิเศษ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประกอบกับบริบทของการปฏิรูปประเทศตามถ้อยแถลงของนายกรัฐมนตรี ในวาระการพัฒนาของประเทศไทยที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาการคุกคามแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม ประเทศไทย จึงต้องเตรียมพร้อมสู่การเปลี่ยนแปลงและรับมือ ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ของประเทศไทยเดินมาถูกทิศทางแล้วหรือไม่ และประเทศไทยสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนได้อย่างไรในบริบทการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ และจะดำเนินการอนุรักษ์อย่างไรให้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนในการมุ่งสู่ประเทศไทย 4.0 จึงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องทบทวนทิศทางการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ศักยภาพและโอกาสที่จะเกิดขึ้น และสร้างเป้าหมายพร้อมด้วยทิศทางในการขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ

ศิลปกรรมในระยะยาวของประเทศ ดังนั้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จึงได้กำหนดให้มีการศึกษาจัดทำโครงการ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี (2561-2580) ขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมต่อการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ และปรับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเป็นเชิงรุก อันจะเป็นการเสริมบทบาทด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ตามปรัชญาของหลักเศรษฐกิจพอเพียง อันจะเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาในมิติของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของทุกภาคส่วนให้เป็นทิศทางเดียวกัน

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาจัดทำยุทธศาสตร์ พร้อมด้วยแผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี (2561-2580)

1.2.2 เพื่อให้ยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี (2561-2580) เป็นกรอบทิศทางและแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมระยะ 20 ปี (2561-2580) ของประเทศ ให้เตรียมพร้อมต่อการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ สอดคล้องต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ตามปรัชญาของหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ประเทศไทยมีกรอบและทิศทางในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระยะยาวของประเทศ ในลักษณะการบูรณาการ

1.3.2 การพัฒนาเชิงอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนในการมุ่งสู่ประเทศไทย 4.0 ความสมดุลระหว่างการพัฒนาประเทศกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

1.4 ผลผลิต/ตัวชี้วัด/ผลลัพธ์

ผลผลิต/ตัวชี้วัด

1.4.1 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580)

1.4.2 แผนที่นำทาง (Roadmap) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี (2561-2580)

1.4.3 แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580)

ผลลัพธ์: ปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศจะได้รับการแก้ไขและป้องกัน ด้วยการบูรณาการอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถดำรงรักษาแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมไว้ให้เป็นมรดกของชาติ นำประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

1.5 เป้าหมาย

เป้าหมายเชิงพื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย

1.5.1 พื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมทั่วประเทศ

1.5.2 ภาศึการอนุรักษ์ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ชมรม เครือข่าย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาและองค์กรระหว่างประเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.6 ขอบเขตการศึกษาและการดำเนินโครงการ

คณะที่ปรึกษากำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้โครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสำเร็จลุล่วงตามขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์และสรุปแนวคิดของการศึกษา ขั้นตอน วิธีการศึกษาและแผนการดำเนินงานอย่างละเอียด เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลประเด็นสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา และคาดการณ์แนวโน้มในอีก 20 ปีข้างหน้า จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็ง ของกระบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศที่ผ่านมาในอดีต ในแต่ละด้าน และคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการอนุรักษ์ทั้งระบบ
- 2) ด้านโครงสร้าง กลไกการขับเคลื่อน
- 3) ด้านปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เช่น สภาพปัญหา สภาพการพัฒนา แนวนโยบาย แนวโน้มการเจริญเติบโต
- 4) ด้านหลักการ เช่น แนวคิด หลักเกณฑ์ วิธีการ มาตรการ เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาทั้งในและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายและแผนในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในการนำไปสู่การจัดทำผลผลิตโครงการฯ ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนในแต่ละระดับ โดยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การทำ matrix analysis และ comparison analysis แบบต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างตารางเปรียบเทียบในประเด็นที่เกี่ยวข้องจากแผนนโยบายในระดับต่าง ๆ ในระดับชาติ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในระดับหน่วยงาน ได้แก่ นโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี

แผนแม่บทคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ระยะ 5 ปี และแผนยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ในแหล่งทุกประเภท และแผนงานจากโครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ในแหล่งแต่ละโดยใช้เอกสารที่ทำการรวบรวมมาในเบื้องต้น ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12
- นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (20 ปี)
- แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2564
- แผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทุกภาค)
- โครงการแนวทางการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พ.ศ. 2547
- การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พ.ศ. 2560
- โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ในทุกภาคของประเทศ พ.ศ. 2555-2557
- โครงการนำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าไปสู่การปฏิบัติ พ.ศ. 2558
- โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เมืองเก่า พ.ศ. 2550
- ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์และคุ้มครองมรดกโลก
- เอกสาร เทคนิคการบูรณาการการทำงานร่วมกันในงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
- เอกสาร คู่มือสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) ในงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม พ.ศ. 2560
- เอกสาร คู่มือการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น พ.ศ. 2560
- เอกสาร การบูรณาการงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมอย่างไรให้ยั่งยืน พ.ศ. 2560
- คู่มือมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเภทภูเขา น้ำตก ธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะธรรมชาติ และถ้ำ

ขั้นตอนที่ 4 สรุปรวพื้นที่ และรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นฐานข้อมูล เชื่อมโยงกับการทบทวนวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยเป็นการดำเนินงานควบคู่ไปกับขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 เพื่อสนับสนุนข้อมูลประกอบกัน เพื่อสรุปพื้นที่ทั้งที่มีความอ่อนไหวและมีศักยภาพ ทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรมที่ถูกระบุ

โดยใช้วิธีการจำแนกพื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม ตามปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและลักษณะของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม (ตามประเภทที่ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยสำนักงานนโยบายและ

แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ตั้งอยู่ในลักษณะสิ่งแวดล้อมที่เผชิญกับสถานการณ์และสถานภาพแบบใด โดยแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมจะถูกพิจารณาจากการอยู่ในพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่มีกลไกในการอนุรักษ์เชิงพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่คุ้มครองทางกฎหมาย และบริบทสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีกลไกสนับสนุนในการอนุรักษ์ และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว ผลกระทบจากการพัฒนาจากนโยบายระดับต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการพิจารณาในเบื้องต้นว่าแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมใดมีความอ่อนไหวเสี่ยงภัย และในขณะเดียวกัน แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่อยู่ในพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่มีกลไกสนับสนุน และในลักษณะบูรณาภาพของแหล่งมีแนวโน้มที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์

โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ แบบสอบถามสำหรับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสียในระดับต่าง ๆ ทั้งในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การสำรวจด้วยแผนที่ ภาพถ่าย จัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้เตรียมสำหรับการวิเคราะห์ และเพิ่มเติมทะเบียนแหล่งในฐานข้อมูลของแหล่งธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 5 จัดประชุมกลุ่มย่อย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ในแต่ละด้าน (สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม) เพื่อระดมความเห็นในประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค วิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อนำไปสู่การจัดทำผลผลิตโครงการอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยจัดประชุมรายภาค 5 ภาค ภาคละ 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยครั้งละไม่น้อยกว่า 30 คน โดยเลือกจาก Key Informants และเป็นผู้ที่มีบทบาทเคลื่อนไหวเป็น Active Participant เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่ ภาครัฐ ดังนี้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การภาคีอื่น ๆ หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และภาคประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้ดำเนินการและมีตัวชี้วัดที่มีแนวโน้มประสบความสำเร็จ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สำหรับจัดทำยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยกำหนดรูปแบบการประชุมแบบร่วมไตร่ตรอง (Deliberative Workshop Process) โดยที่ทุกคนสามารถสะท้อนเสียงที่แท้จริงในอุปสรรค ปัญหา และศักยภาพในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้าเพื่อดำเนินการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ และแผนที่นำทาง (Road Map) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี โดยประกอบด้วย

1) ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี จะต้องกำหนดกรอบและทิศทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและลบ โดยยุทธศาสตร์จะกำหนดทิศทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศไทย

ในอนาคต ผ่านวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ควรจะเป็นในอนาคต โดยแก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต สารระยำน้อยต้องประกอบด้วย ความเป็นมาของภารกิจด้านการอนุรักษ์ ในอดีต สถานการณ์ภารกิจด้านการอนุรักษ์ในปัจจุบันความจำเป็นและแนวโน้มของการจัดทำยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี (ครอบคลุมสาระสำคัญ 3 ประการ ประการแรกคือการวางรากฐานการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ประการที่สอง มุ่งเน้นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ของไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมในระยะ 5 ปี ประการที่สามให้ความสำคัญกับการปรับปรุงมาตรการ กลไก และการขับเคลื่อน และมาตรการแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

2) แผนที่น่าทางแสดงความเชื่อมต่อจากยุทธศาสตร์ โดยแปลงจากยุทธศาสตร์ เพื่อให้เห็นภาพรวมและสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 7 จัดประชุมระดมความเห็นผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ 1 เพื่อนำเสนอร่างยุทธศาสตร์และแผนที่นำทาง (Roadmap) โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 30 คนโดยใช้รูปแบบการประชุมแบบอิงพันธกิจ (Task Force Meeting) เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงงานที่ชัดเจนจากผู้เชี่ยวชาญไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 8 จัดทำร่างแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี โดยแผนแม่บทจะเป็นเครื่องมือในการทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ โดยถ่ายทอดยุทธศาสตร์สู่แนวทางการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาต่อเนื่อง พร้อมระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกรอบแนวทางระยะยาวในการดำเนินงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กลไกการขับเคลื่อนร่วมกับทุกภาคส่วนในสังคมและแนวทางในการขับเคลื่อนแผนแม่บทไปสู่การปฏิบัติให้เกิดการบูรณาการไปยังทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ดังนี้

- การขับเคลื่อนในระดับนโยบายส่วนกลาง ได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานภาคีภาครัฐในส่วนกลางการมีส่วนร่วมของภาคีประเทศรัฐ ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน
- การขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกลุ่มพื้นที่เชื่อมโยงในระดับกลุ่มจังหวัด จังหวัด เป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อนและเชื่อมโยงจากระดับประเทศสู่ระดับพื้นที่ชุมชน
- การขับเคลื่อนโดยใช้องค์ความรู้และกลไกภาคีเครือข่าย เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานในทุกระดับจนถึงระดับพื้นที่ในชุมชนท้องถิ่น

ในส่วนแผนการประเมินผลติดตาม (Monitoring) มีการกำหนดตัวชี้วัด (Indicators) คำอธิบายตัวชี้วัด หน่วยวัด ทิศทางของตัวชี้วัด และหน่วยรับผิดชอบ พร้อมทั้งการกำหนดแนวทางการขับเคลื่อน Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของชาติ ระยะ 20 ปี โดยการกำหนดกลไกในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และเสนอโครงการที่ควรดำเนินการเร่งด่วน (Flagship Projects) ระยะเวลาปีแรกของการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยข้อเสนอ

โครงการเร่งด่วนจะต้องทำให้ปัญหาในระดับพื้นที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจะได้รับการแก้ไขและผลักดันในระดับนโยบายที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ที่จะแก้ปัญหาที่ครอบคลุมด้านโครงสร้าง เครื่องมือ และกลไกในระดับส่วนกลาง และระดับภูมิภาค

ขั้นตอนที่ 9 จัดประชุมระดมความเห็นผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ 2 เพื่อนำเสนอแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 30 คน โดยใช้รูปแบบการประชุมแบบอิงพันธกิจ (Task Force Meeting) เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงงานที่ชัดเจนจากผู้เชี่ยวชาญไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 10 ปรับปรุงร่างยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี หลังจากที่ได้รับความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 2 ครั้ง

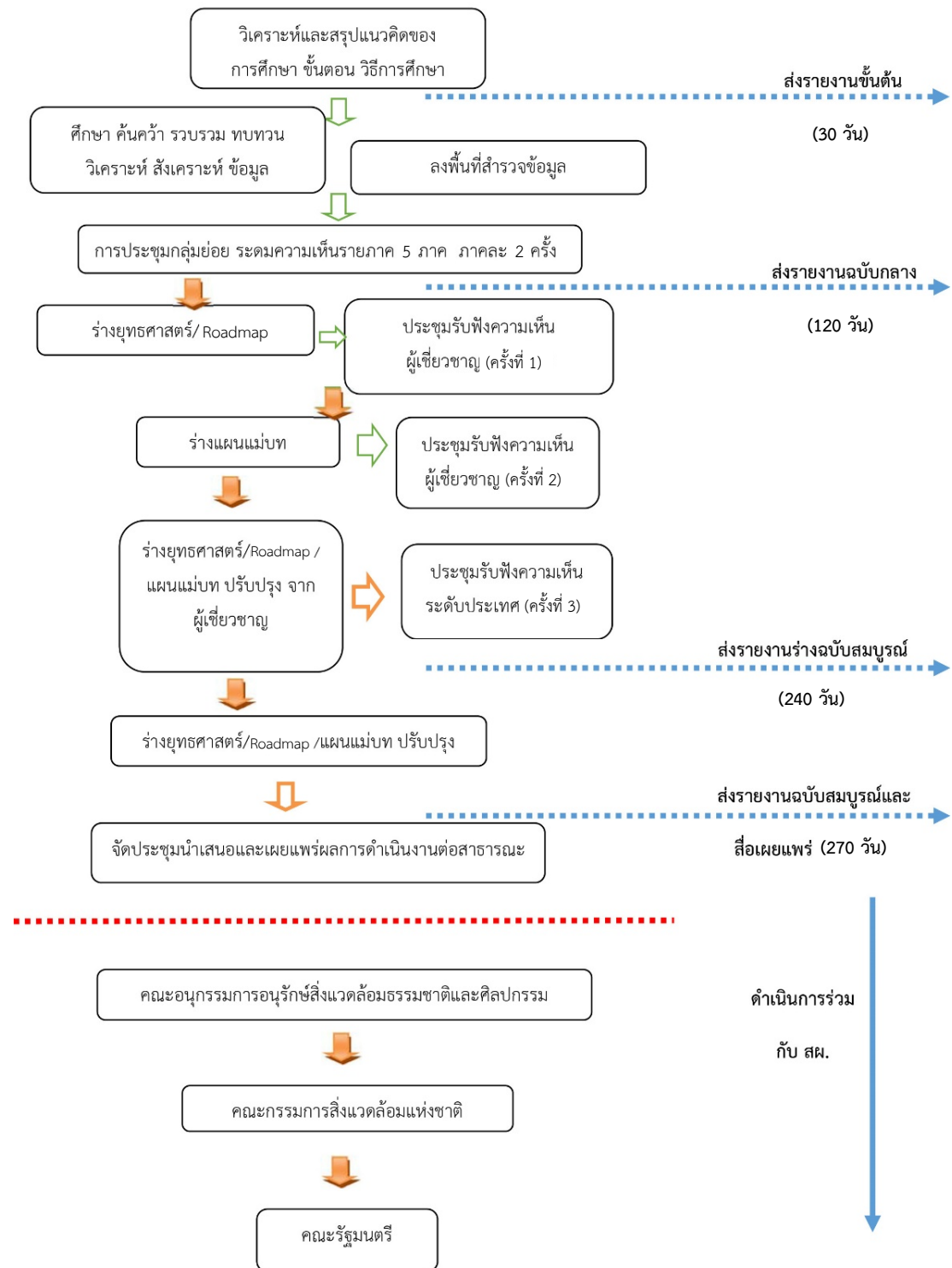
ขั้นตอนที่ 11 จัดประชุมระดมความเห็น ครั้งที่ 3 ในระดับประเทศ เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน โดยใช้รูปแบบการประชุมแบบ Future Search Forum เพื่อให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของแผนที่นำทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของชาติ และนำไปสู่แผนปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 12 ปรับปรุงร่างยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี จากการประชุมในระดับประเทศ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี ฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 13 จัดประชุมชี้แจงและเผยแพร่ผล ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเมื่อโครงการแล้วเสร็จ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้เป็นที่รับทราบทั่วกันแก่ทุกภาคส่วน ทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันในระยะ 20 ปีข้างหน้า โดยมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 300 คน โดยรูปแบบการประชุมจะเป็นไปในลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้ การระดมความร่วมมือในการผลักดัน Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมร่วมกัน และเกิดภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐที่จะเข้ามาร่วมผลักดันยุทธศาสตร์นี้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 14 นำข้อเสนอต่าง ๆ ที่ได้จากการจัดประชุมชี้แจงและเผยแพร่แก่ทุกภาคส่วน จะถูกนำมาเชื่อมโยงกลับมาที่แผนอีกครั้ง โดยคณะที่ปรึกษาจะมาดำเนินงานร่วมกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเสนอต่อคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีต่อไป

แผนภูมิที่ 1.1-1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.7 แผนการดำเนินงาน

ตารางที่ 1.7-1 ระยะเวลาการดำเนินงาน

การดำเนินงาน	ระยะเวลา																																ผลงาน								
	มกราคม				กุมภาพันธ์				มีนาคม				เมษายน				พฤษภาคม				มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม					กันยายน				ตุลาคม			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4				
ช่วงที่ 1 การเตรียมงาน การทบทวนเอกสาร ศึกษาสถานภาพการอนุรักษ์ การลงสำรวจพื้นที่ การจัดประชุม การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล																																									
1. เตรียมงานศึกษา รวบรวมเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง																																							ชุดข้อมูลเบื้องต้น		
2. ส่งรายงานขั้นต้น (Inception Report)																																							รายงานขั้นต้น		
3. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สถานะภาพ ประเด็น และแนวโน้มในการอนุรักษ์																																							ชุดข้อมูลสถานภาพในการอนุรักษ์และแนวโน้มในอนาคต		

ตารางที่ 1.7-1 ระยะเวลาการดำเนินงาน (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระยะเวลา																																ผลงาน											
	มกราคม				กุมภาพันธ์				มีนาคม				เมษายน				พฤษภาคม				มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม					กันยายน				ตุลาคม						
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4							
4. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายและแผนที่ เกี่ยวข้อง																																												ชุดข้อมูลเชิง ข้อจำกัด ศักยภาพ ใน เชิงกลไก และ โครงสร้าง
5. สำรวจพื้นที่ และ รวบรวมข้อมูลใน ภูมิภาค																																												ชุดข้อมูลเชิง พื้นที่ราย ภูมิภาค
6. จัดประชุมกลุ่มย่อย 5 ภาค จำนวน รอบที่ 1																																												ข้อมูล ผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่
7. จัดประชุมกลุ่มย่อย 5 ภาค จำนวน รอบที่ 2																																												ข้อมูลจาก กลุ่ม ผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่
8. ส่งรายงานฉบับกลาง (Interim Report)																																												รายงาน ฉบับกลาง

ตารางที่ 1.7-1 ระยะเวลาการดำเนินงาน (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระยะเวลา																																ผลงาน							
	มกราคม				กุมภาพันธ์				มีนาคม				เมษายน				พฤษภาคม				มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม					กันยายน				ตุลาคม		
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
ช่วงที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์แผนที่นำทาง และแผนแม่บท																																								
9. วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้า เพื่อดำเนินการจัดทำร่าง ยุทธศาสตร์และแผนที่นำทาง (Roadmap) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี																																				ร่างยุทธศาสตร์และแผนที่นำทาง (Roadmap)				
10. จัดประชุมระดมความเห็นผู้เชี่ยวชาญ ครั้งที่ 1 เพื่อนำเสนอร่างยุทธศาสตร์และแผนที่นำทาง Roadmap																																				ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ				
11. ปรับปรุงยุทธศาสตร์และแผนที่นำทาง พัฒนาแผนแม่บทการอนุรักษ์																																				ร่างยุทธศาสตร์ที่ได้มีการปรับปรุง				

ตารางที่ 1.7-1 ระยะเวลาการดำเนินงาน (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระยะเวลา																																ผลงาน							
	มกราคม				กุมภาพันธ์				มีนาคม				เมษายน				พฤษภาคม				มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม					กันยายน				ตุลาคม		
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
12. จัดประชุมระดมความเห็นผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ 2 นำเสนอร่างยุทธศาสตร์ แผนที่น่าทาง Roadmap และแผนแม่บทการอนุรักษ์																																						ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ		
13. ปรับปรุงร่างยุทธศาสตร์ แผนที่น่าทาง (Roadmap) และแผนแม่บท หลังจากที่ได้รับความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ครั้ง																																							ร่างยุทธศาสตร์ แผนที่น่าทาง และแผนแม่บทที่ได้มีการปรับปรุง	
14. จัดประชุมระดมความเห็น ครั้งที่ 3 ในระดับประเทศ นำเสนอยุทธศาสตร์ แผนที่น่าทางและแผนแม่บทการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม																																							ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ผลักดันยุทธศาสตร์ระดับประเทศ	
15. จัดทำและส่งรายงานร่างฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)																																							รายงานร่างฉบับสมบูรณ์	

ตารางที่ 1.7-1 ระยะเวลาการดำเนินงาน (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระยะเวลา																																ผลงาน							
	มกราคม				กุมภาพันธ์				มีนาคม				เมษายน				พฤษภาคม				มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม					กันยายน				ตุลาคม		
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
ช่วงที่ 3 จัดทำ รายงานฉบับสมบูรณ์ สื่อเพื่อเผยแพร่ ชุด นิทรรศการ และจัด ประชุมชี้แจงและ เผยแพร่ผล แก่ทุกภาค ส่วน																																								
16. ทำการปรับปรุงร่าง ยุทธศาสตร์ แผนที่นำ ทาง (Roadmap) และ แผนแม่บทการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และศิลปกรรม ระยะ 20 ปี จากการประชุมใน ระดับประเทศ เพื่อจัดทำ ยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และ แผนแม่บทการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และศิลปกรรม ระยะ 20 ปี ฉบับสมบูรณ์																																							รายงาน ฉบับ สมบูรณ์	

ตารางที่ 1.7-1 ระยะเวลาการดำเนินงาน (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระยะเวลา																																ผลงาน								
	มกราคม				กุมภาพันธ์				มีนาคม				เมษายน				พฤษภาคม				มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม					กันยายน				ตุลาคม			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4				
17. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเอกสารเผยแพร่																																						สื่อประชาสัมพันธ์และเอกสารเผยแพร่			
18. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) สื่อประชาสัมพันธ์ และเอกสารเผยแพร่																																							รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) สื่อประชาสัมพันธ์ และเอกสารเผยแพร่		
19. จัดประชุมชี้แจงและเผยแพร่ผล แก่ทุกภาคส่วนในการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์ในระยะ 20 ปี																																							ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากทุกภาคส่วน		
20. ทำงานร่วมกับสผ. เพื่อเตรียมเสนอในระดับนโยบาย																																							แผนการขับเคลื่อนในระดับนโยบายของชาติ ถึงระดับคณะรัฐมนตรี		

1.8 นิยามศัพท์

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาภายใต้กรอบคำนิยามตามที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นคำนิยามที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดขึ้นและใช้อยู่ในปัจจุบัน

1.8.1 สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment)

แหล่งธรรมชาติ (Natural site) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่าง ๆ กัน และองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปจนยากที่จะสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ แต่ในระยะเวลายาวนานนั้นอาจตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ และในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไป

ในการศึกษานี้ ธรรมชาติที่มีคุณค่าทางวิทยาการและสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ อันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือ เมื่อถูกทำลายก็จะหมดสภาพไป ไม่สามารถฟื้นฟูคืนสภาพเดิมได้อีก เช่น เกาะแก่งภูเขา ถ้ำ น้ำตก โป่งพุร้อน แหล่งน้ำ ชายหาด ซากดึกดำบรรพ์ (พืชและสัตว์) และธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะธรรมชาติ

1.8.2 สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (Cultural Environment)

หมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปกรรมในที่นี้คือ คือสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ด้วยความสามารถ สติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี อาทิ พระราชวัง วัด วัฒนธรรม อาณาเขต ศาสนสถาน ศาล อนุสาวรีย์ ป้อมคูเมืองและกำแพงเมือง อาคารของราชการและเอกชน สวนสาธารณะ อาคารร้านค้า คลอง สะพาน ทำนน้ำ และแหล่งชุมชนโบราณ เป็นต้น

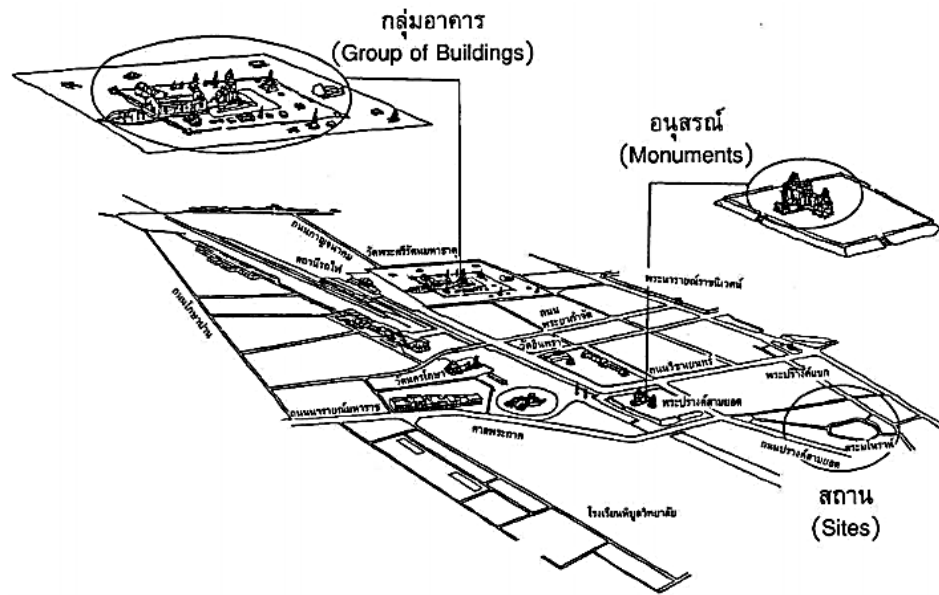
ที่ประชุมองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ให้ความหมายว่า ศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

(1) อนุสรณ์ (Monuments) ได้แก่ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรม และผลงานทางจิตรกรรม ทั้งชิ้นหรือที่เป็นส่วนประกอบ หรือโครงสร้างของรอยจารึกธรรมชาติที่มีคุณสมบัติทางโบราณคดี ถ้าอยู่อาศัย และการรวมลักษณะเด่นของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งมีคุณค่าอย่างกว้างขวางทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

(2) กลุ่มอาคาร (Groups of Buildings) ได้แก่ กลุ่มของอาคารเดี่ยว หรืออาคารที่ต่อเชื่อมกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือลักษณะทางภูมิประเทศ ซึ่งมีคุณค่าอย่างกว้างขวางทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

(3) สถานที่ (Sites) ได้แก่ ผลงานของมนุษย์ หรือผลงานที่ผสมผสานกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ และพื้นที่ รวมทั้งแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าอย่างกว้างขวางทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

รูปที่ 1.1-1 คุณลักษณะของงานศิลปกรรมตามความหมายของ UNESCO

นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ยังหมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนถึงคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการของสังคมและมนุษย์ผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลและเกี่ยวเนื่องจากวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่า (การให้ความหมาย) ของสังคม ดังนั้น สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง

- (1) แหล่งศิลปกรรม และสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ
- (2) พื้นที่ที่มีการดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible heritage)
- (3) พื้นที่ประกอบไปด้วย องค์ประกอบที่มีได้มีคุณค่าสูง เมื่อพิจารณาโดด ๆ แต่มีคุณค่าสูงเมื่อรวมตัวกัน (Collective value) เช่น ชุมชนริมน้ำ ชุมชนชนบทอื่น ๆ

จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ในบริบทของการให้นิยามนี้ คือ การปกป้อง ดูแล รักษา คุณค่าของพื้นที่โดยรวมหรือระบบนิเวศชุมชน (local ecosystem) ผ่านการพิจารณาอย่างองค์รวม (holistic) ในทุกด้านโดยครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็น

- (1) สภาพทางกายภาพ (ทั้งที่เป็นทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ)
- (2) วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Intangible assets)
- (3) ผู้คน ปราชญ์ท้องถิ่นที่ต้องเป็นผู้ดูแลมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

1.8.3 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

(1) Tangible heritage หมายถึง มรดกทางกายภาพ ที่สามารถเห็นและจับต้องได้ เช่น อาคาร กลุ่มอาคาร ย่านชุมชน เมืองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม

(2) Intangible heritage หมายถึง มรดกทางจิตวิญญาณ กระบวนการเรียนรู้ ความรู้สึก ความคิดที่ไม่สามารถเห็น และจับต้องไม่ได้ เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา ดนตรี การแสดงพื้นถิ่น

1.8.4 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape)

หมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ อันมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และมีคุณค่าด้านความงาม แสดงให้เห็นจนถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการของสังคมหนึ่ง ๆ ผ่านลักษณะทางกายภาพและลักษณะการใช้งานของพื้นที่ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม สามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

- (1) ภูมิทัศน์ที่ซึ่งออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจจากมนุษย์ เช่น สวน สวนสาธารณะ
- (2) ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และ/หรือศาสนา ความเชื่อ
- (3) ภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม หรือองค์ประกอบทางธรรมชาติ

บทที่ 2

การรวบรวมข้อมูลและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 โครงสร้างและแนวคิดของการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2.1.1 หลักการของการจัดทำ Roadmap และยุทธศาสตร์

หัวใจหลักสำคัญของการจัดทำแผนที่นำทาง หรือ Roadmap ต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความคาดหวัง อนาคตที่มุ่งหวังได้จริง มีเป้าหมายที่ชัดเจน ต้องเห็นแนวทางและทิศทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับระยะเวลา โดยแปลงจากยุทธศาสตร์ เพื่อให้เห็นภาพรวมและสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศไทย ปกติมักจะเป็นช่วงเวลาระยะยาวที่ทำให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายในอนาคต สอดคล้องกับระยะเวลา 20 ปี ของโครงการนี้ โดยมีแผนระยะกลาง ประกอบด้วย แผนในช่วงระยะ 5 ปี มีการติดตามประเมินผล และสามารถย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อปรับทิศทาง ให้สัมฤทธิ์ผลสู่เป้าหมาย แผนที่นำทางนี้ควรจะมีควมเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ทำให้กลไกในการปฏิบัติเกิดขึ้นได้จริงและสื่อสารได้อย่างชัดเจน และเห็นตัวผู้ปฏิบัติในส่วนต่าง ๆ ในโครงสร้างกลไก การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้แผนที่นำทางจะประกอบด้วยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ช่วงเวลาที่กำกับการขับเคลื่อนแผนระดับต่าง ๆ จุดหมายหลักที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามช่วงเวลา และผลผลิตที่จะเกิดขึ้นได้ รวมไปถึงการประเมินความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น และถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ

การจัดทำยุทธศาสตร์ ดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดทำแผนที่นำทาง หรือ Roadmap ซึ่งจะนำไปสู่แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม องค์ประกอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision Statement) ที่มีความมุ่งหวังให้ทิศทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของชาติว่าจะเป็นอย่างไร จากนั้นกำหนดพันธกิจ (Mission Statement) ในที่นี้คือพันธกิจหลักของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับต่าง ๆ รวมถึงผลักดัน ไปสู่นโยบายและเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในฐานะที่เป็นหน่วยงานในการวางนโยบายและแผนของชาติ พร้อมกันนี้มีการกำหนดแกนคุณค่า หรือ เป้าประสงค์ (Core Values) อันเป็นความเชื่อมั่นและมุ่งหวังให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของชาติ จะประสบความสำเร็จได้ในอนาคต ถัดมาในการจัดทำยุทธศาสตร์ จะต้องมีการประเมินสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ของสถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อย่งไรก็ดี ในปัจจุบันเครื่องมือหรือวิธีการในการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมได้ยกระดับความรู้ไปมาก แนวทางในการดำเนินโครงการนี้สามารถใช้เครื่องมือและวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ PEST Analysis ซึ่งเป็นวิธีการที่เริ่มแพร่หลาย มีความเฉพาะเจาะจงไปถึงกลไกที่เกี่ยวข้องในการจัดทำยุทธศาสตร์ ได้แก่ ปัจจัย

ทางการเมือง (Political Factors) ปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Factors) ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors) และปัจจัยทางเทคโนโลยี (Technological Factors) ทั้งนี้ยังสามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมปัจจัยทางกฎหมาย (Legal Factors) และปัจจัยทางจริยธรรม (Ethical Factors) รวมในกระบวนการวิเคราะห์ได้

การจัดทำยุทธศาสตร์สามารถมีได้หลายยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการกำหนดเป้าหมายในระยะยาว โดยในแต่ละยุทธศาสตร์และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ สามารถทำแผนกลยุทธ์เป็นข้อย่อย ๆ เพื่อกำหนดแผนแม่บทและแผนงานในด้านต่างๆ ตามช่วงระยะเวลา ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่มีความสอดคล้องกัน และมีกลไกในการขับเคลื่อนและแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) ทั้งนี้ ในการโครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี (2561-2580) จะผลักดันประเด็นที่มีความสำคัญในระดับพื้นที่ หรือในระดับประเทศซึ่งมีความสำคัญเร่งด่วนและสามารถผลักดันไปสู่ระดับนโยบาย จะถูกนำมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นข้อเสนอโครงการเร่งด่วน (Flagship Projects) ภายในระยะเวลา 1 ปี และมีการกำหนดการติดตามประเมินผลตลอดช่วงเวลาที่กำหนดในแผนที่นำทาง (Roadmap) เพื่อกลับมาปรับปรุงแผนการดำเนินงานทั้งหมดและให้วงจรของระบบยุทธศาสตร์มีวัฏจักรการจัดการที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนได้ (Adaptive Management Cycle)

เพื่อให้การศึกษาและกำหนดโครงสร้างของ Roadmap และแผนยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างเหมาะสมและรอบด้าน คณะที่ปรึกษาได้ศึกษาเปรียบเทียบแผนยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในประเทศต่าง ๆ ได้แก่

กรณีศึกษา Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030

โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์มรดกทางธรรมชาติของแคว้น Tasmania 2013-2030 ประกอบด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ของแผนยุทธศาสตร์ ได้แก่ “การคงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีของมรดกทางธรรมชาติ คงไว้ซึ่งความสามารถในการฟื้นตัว แหล่งมรดกทางธรรมชาติถูกให้ความเข้าใจในความสำคัญ และยังคงครบถ้วนด้วยคุณค่าอันสมบูรณ์ทั้งในด้านสิทธิในการดำรงอยู่ และการเอื้อประโยชน์ที่จำเป็นต่อสังคม ชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชาว Tasmania”

เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์แล้ว แผนยุทธศาสตร์ได้อธิบายให้เห็นถึงเหตุผลและความจำเป็นของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์คือ การปรับปรุงผลลัพธ์ของกระบวนการอนุรักษ์ โดยเชื่อมโยงกับหลักการสำคัญที่เรียกว่า Landscape Approach ได้แก่ กระบวนการวางแผนอนุรักษ์อย่างเป็นระบบซึ่งบูรณาการจัดการด้านการอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกับลักษณะการครอบครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทำให้การใช้แนวทาง Landscape Approach เพื่อที่จะสร้างระบบในการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติต้องการแหล่งข้อมูลที่เชื่อมั่นได้และการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีส่วนจัดการพื้นที่หรือที่ดินในลักษณะที่แตกต่างกัน กรอบแนวทางนี้ไม่เพียงแต่พิจารณาในด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงปัจจัยทางสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หลักการของ Landscape หรือภูมิทัศน์ สามารถสร้างกลไกการทำงานในขนาดพื้นที่ที่หลากหลายในช่วงต่าง ๆ เช่น บริเวณขนาดใหญ่ พื้นที่ครอบครอง แหล่งน้ำในระดับภูมิภาคต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านคุณค่าของธรรมชาติ แนวทาง Landscape Approach

ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของแหล่งธรรมชาติในระดับกว้างตั้งแต่พื้นที่ทะเลและชายฝั่ง ทะเลจรดพื้นที่ในแผ่นดิน

ด้วยแนวทางนี้ โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์ จึงประกอบด้วย การให้นิยาม (Definition) ของมรดกทางธรรมชาติ คือ สภาพแวดล้อมธรรมชาติทั้งหมด และคุณสมบัติของตัวมรดกทางธรรมชาติเองที่มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเชื่อมโยงไปถึงลักษณะทางวัฒนธรรมสำคัญประการหนึ่งที่คำจูนรักษามรดกทางธรรมชาติมาไว้ตั้งแต่อดีตคือ วัฒนธรรมของชาว Tasmania Aborigin ยุทธศาสตร์ดังกล่าวประกอบด้วย ชุดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ คือ การกำหนดทิศทางให้กับแนวทางปฏิบัติ โดยมี แนวทางปฏิบัติในระยะยาว คือ กิจกรรมและรูปแบบของปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จะบรรลุซึ่งผลลัพธ์ที่หลากหลายภายในรอบวงจรของแผนยุทธศาสตร์ และผลลัพธ์ คือ ผลของความสำเริงที่พยายามที่จะบรรลุจากกลไกการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้น ประกอบด้วย เป้าหมายหรือ Goals 4 เป้าหมาย มีวัตถุประสงค์ที่จะบรรลุ 17 วัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ที่สอดคล้องกัน รวมแผนปฏิบัติการ 36 แผนปฏิบัติการ โดยในวัตถุประสงค์ที่ 17 จะเป็นการตั้งวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ในระยะ 5 ปี ของเป้าหมาย 4 เป้า และวัตถุประสงค์หลักทั้ง 16 วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

รูปที่ 2.1.1-1 โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์
Natural Heritage Strategy for Tasmania 2013-2030

กรณีศึกษา Republic of Kosovo, National Strategy for Cultural Heritage

2017-2027

มีการกำหนดกรอบหลักการเอาไว้ว่าในระยะ 10 ปี มรดกทางวัฒนธรรมของประเทศจะเป็นเสาหลักที่สำคัญสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ด้วยบริบทนี้รัฐบาล Kosovo จะทำงานเพื่อยกระดับความก้าวหน้าในการจัดการระบบการคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพและเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ากับการวางแผนพัฒนาแผนบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมคุณค่าที่แท้จริงด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ

โดยชุดโครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์ทั้งหมด จะมีการตั้งวิสัยทัศน์ไว้ 3 ด้าน วิสัยทัศน์ด้านที่ 1 คือ ด้านการยกระดับของด้านทางด้านกฎหมาย และสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านนี้ประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ 1 ข้อ วิสัยทัศน์ด้านที่ 2 คือ แนวทางการบูรณาการเพื่อให้ยุทธศาสตร์เป็นเสาหลักของระบบในการปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศในด้านนี้ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 2 ข้อ และวิสัยทัศน์ด้านที่ 3 การสร้างสำนึกตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและการศึกษาด้านมรดกทางวัฒนธรรม ในด้านนี้ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ 2 ข้อ

เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์รองแล้ว องค์ประกอบที่สำคัญของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนำไปสู่แผนการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แผนปฏิบัติการและนโยบายสนับสนุน ได้แก่ 1) การจัดทำแผนปฏิบัติการ หรือ Action Plan ในระยะ 3 ปี เพื่อเป็นตัวกำหนดกรอบนโยบายในระยะกลาง รวมไปถึงกลไกหน่วยงานที่จะรับผิดชอบ 2) ต้องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ภายในระยะเวลา 10 ปี ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดเพื่อครอบคลุมแผนการบริหารจัดการของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระบบการอนุรักษ์ และ 3) แผนปฏิบัติการที่เกิดขึ้นนอกเหนือแผนยุทธศาสตร์ที่บูรณาการด้านมรดกทางวัฒนธรรมเข้าเชื่อมโยงไปกับวาระของความยั่งยืนด้านการพัฒนา เมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม

ส่วนที่ 2 กลไกทางการเงิน โดยจะแยกโครงสร้างและกลไกทางการเงินและงบประมาณ ออกเป็นด้านงบประมาณจากรัฐบาลกลางและส่วนท้องถิ่น โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนบางส่วนจากสหภาพยุโรปในการเสริมสมรรถภาพในการจัดการมรดกวัฒนธรรม อีกทั้งยังเปิดช่องทางสำหรับเงินบริจาคเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม งบประมาณส่วนหนึ่งจะถูกจัดสรรสำหรับการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมร่วมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้องค์กรที่มีมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องจัดการดูแลยังสามารถที่จะสร้างรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณการจากภาคเอกชน

ส่วนที่ 3 กลไกสำหรับการประเมินและปรับปรุงการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยในวงจรชีวิตของแผนยุทธศาสตร์สามารถมีกลไกในการติดตาม ประเมินผล ตรวจสอบ ระหว่างหน่วยงานและข้ามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีกลไกในการติดตาม ประเมินผลที่ต่อเนื่อง ที่สอดคล้องกับพลวัตของยุทธศาสตร์แต่ละด้าน โดยเปิดช่องทางเชิงระบบที่สามารถเปิดให้เข้าถึงได้ มีความสอดคล้องกับโครงการตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) โดยมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผล เรียกว่า Monitoring Committee for the

Implementation of the National Strategy for Cultural Heritage (MCI-NSCH) 2017-2027 เพื่อควบคุมและติดตามการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์เป็นไปโดยบรรลุวัตถุประสงค์

ส่วนสุดท้าย จะเป็นการกำหนดแผนปฏิบัติ โดยมีโครงสร้างแต่ละชุดของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีการกำหนดมาตรการ (ทางเลือก) การกำหนดตัวชี้วัด (ทิศทางของการปฏิบัติ) และแผนการปฏิบัติ (ระบุผู้ปฏิบัติและกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน) สามารถยกตัวอย่างแผนปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ที่ว่าด้วยการยกระดับของกรอบทางด้านกฎหมายและสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังรูปตารางนี้

1 ADVANCING LEGAL AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK Investing in cultural heritage institutions and in the system of legal protection			
OBJECTIVE	MEASURES alternatives	INDICATORS guiding actions	IMPLEMENTATION Actors / deadline
1.1. Advance-ment, harmonization and implementation of legislation	[1.1.1] Completion of legislation, harmonization of law and bylaws of cultural heritage with other Kosovo laws	- Advancement of legislation on cultural heritage and museums * - Drafting of bylaws; - Drafting of sectoral strategies; - The effective implementation of cultural heritage policies; - Completion and systematic harmonization of legislation of cultural heritage with other Kosovo laws; - Drafting of commentary of the legal provisions that regulate the cultural heritage in Kosovo legislation;	MCYS/ subordinate institutions (2017-2027) MCYS / relevant ministries (2017-2018)
	[1.1.2] Continued approximation of cultural heritage legislation with EU legislation	- Completion and systematic harmonization of legislation of cultural heritage with those of the EU; - Ratification of the CE charters for cultural heritage;	MCYS / Government of Kosovo (2017-further etc)
	[1.1.3] Effective implementation of legislation and policies for cultural heritage	- Establishment monitoring and enforcement mechanisms, - Management implementation, - Establishment of the Cultural Heritage Inspectorate * - Return of archaeological and ethnological treasure of Kosovo and archival documentation of the cultural heritage from Serbia;	Government / MCYS / subordinate institutions (2017-2018)
	[1.1.4] Membership in the international organizations	- Membership in the regional and European networks; - Membership in international organizations with a focus on UNESCO; - Ratification of the UNESCO conventions; - Establish a system of evaluation of Cultural Heritage (valorization) in conformity with the criteria for World Cultural Heritage;	Government / MCYS / other ministries (2017-2027)

รูปที่ 2.1.1-2 ตัวอย่างแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) ในส่วนการยกระดับกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามแผนยุทธศาสตร์ National Strategy for Cultural Heritage 2017-2027 Kosovo

กรณีศึกษาแผนยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อม Ministry of the Environment Strategy (Vision 2022), Finland

เป็นแผนยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมที่ออกแบบวางแผนให้ครอบคลุมระยะการทำงานของรัฐบาลและสามารถวางแผนในระยะยาวได้เพื่อการอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในอนาคตที่จะมีผลจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก โดยคาดการณ์ว่าในอีก 25 ปี จะมีประชากรมากกว่าหกพันล้านคนที่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมือง ในประเทศฟินแลนด์เอง จะมีความเข้มข้นขึ้นของประชากรในเขตที่เป็นศูนย์กลางชุมชนเมือง ทำให้ต้องมีการจัดการด้านที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะของการทำงานในเขตเมืองในอนาคต การอพยพโยกย้ายเข้ามาในเขตเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงลบในชนบท คือ การลดลงของจำนวนประชากรในเขตชนบท แต่ในขณะเดียวกันจะมีโอกาสในการฟื้นฟู

ระบบนิเวศในพื้นที่ชนบทและการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ ในพื้นที่เชื่อมต่อชนบท และอาจนำมาซึ่งโอกาสทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและส่งเสริมคุณค่าของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดี ตามแผนยุทธศาสตร์นี้ กระทรวงสิ่งแวดล้อมของฟินแลนด์ได้กำหนดกลไก ในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติในแนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติ มีการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐและกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์รัฐบาลฟินแลนด์มองว่าการบริหารจัดการภาครัฐจะมีความคล่องตัวมากขึ้นในอนาคตจากศักยภาพของยุคดิจิทัล ภาครัฐและภาคประชาสังคมจะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด บริการสาธารณะต่าง ๆ จะสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น บทบาทของภาครัฐจะเปลี่ยนไปในลักษณะช่วยให้ประชาชนและผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้สะดวกขึ้น เทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อมและที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การเติบโตไปในทิศทางพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ โดยรัฐบาลฟินแลนด์จะสามารถส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในเขตน่านน้ำ ชายฝั่ง และพื้นที่ ป่าไม้ ในขณะที่รัฐบาลในแต่ละท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการลดก๊าซเรือนกระจกและใช้พลังงานหมุนเวียนมากขึ้น ในเอกสารยังระบุด้วยว่า ธรรมชาติมีคุณค่าอยู่เสมอ และรัฐบาลมีพันธกิจสำคัญที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเอาไว้ ในขณะที่รัฐบาลฟินแลนด์ยังมีหนี้สาธารณะในสัดส่วนที่มาก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเอาไว้ได้อย่างสมดุลจะทำให้รัฐบาลไม่ต้องเสี่ยงงบประมาณไปกับการดูแลฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

โครงสร้างของยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อม Vision 2022 ประกอบไปด้วย โครงสร้างหลัก ๆ 6 ส่วน ได้แก่

1) Force of Change and Phenomena คือ ปัจจัยและปรากฏการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในยุทธศาสตร์นี้ได้ฉายภาพให้เห็นว่า จะเกิดเครือข่ายของการทำงานร่วมรัฐ ประชาสังคม การเพิ่มขึ้นของขีดความสามารถของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศการเปลี่ยนแปลงของเมือง และประชากรการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งของภาคประชาสังคมการพัฒนาด้านเทคโนโลยี และระบบดิจิทัล และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการลดบทบาทของภาครัฐ

2) Strategic Impacts คือ การกำหนดผลที่มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งจะเป็นกรอบหลักให้แก่แผนยุทธศาสตร์ทั้งหมด โดยมีประเด็นต่าง ๆ คือ

- การกำหนดให้ฟินแลนด์เป็นสังคมคาร์บอนต่ำและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการใช้ประโยชน์หมุนเวียนทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

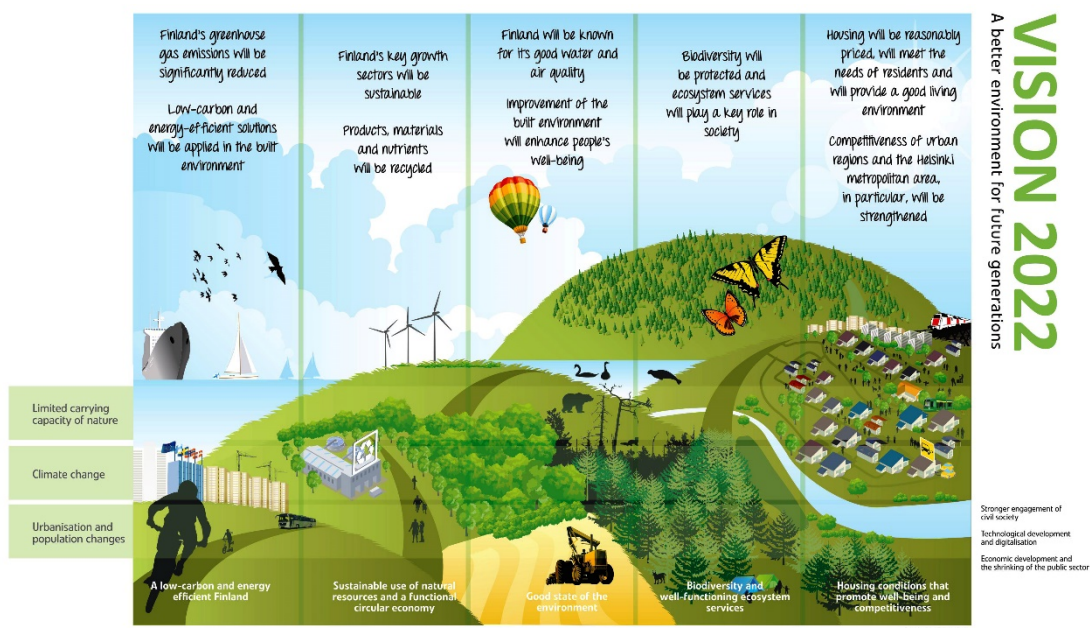
- การทำให้เกิดสถานภาพ (State) ที่ดีของสิ่งแวดล้อม
- ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่เอื้อต่อระบบโดยรวม
- ลักษณะของที่อยู่อาศัยที่ส่งเสริมความเป็นอยู่และเอื้อต่อความสามารถในการแข่งขัน ทั้ง 5 ข้อ

3) Measures หรือ มาตรการ

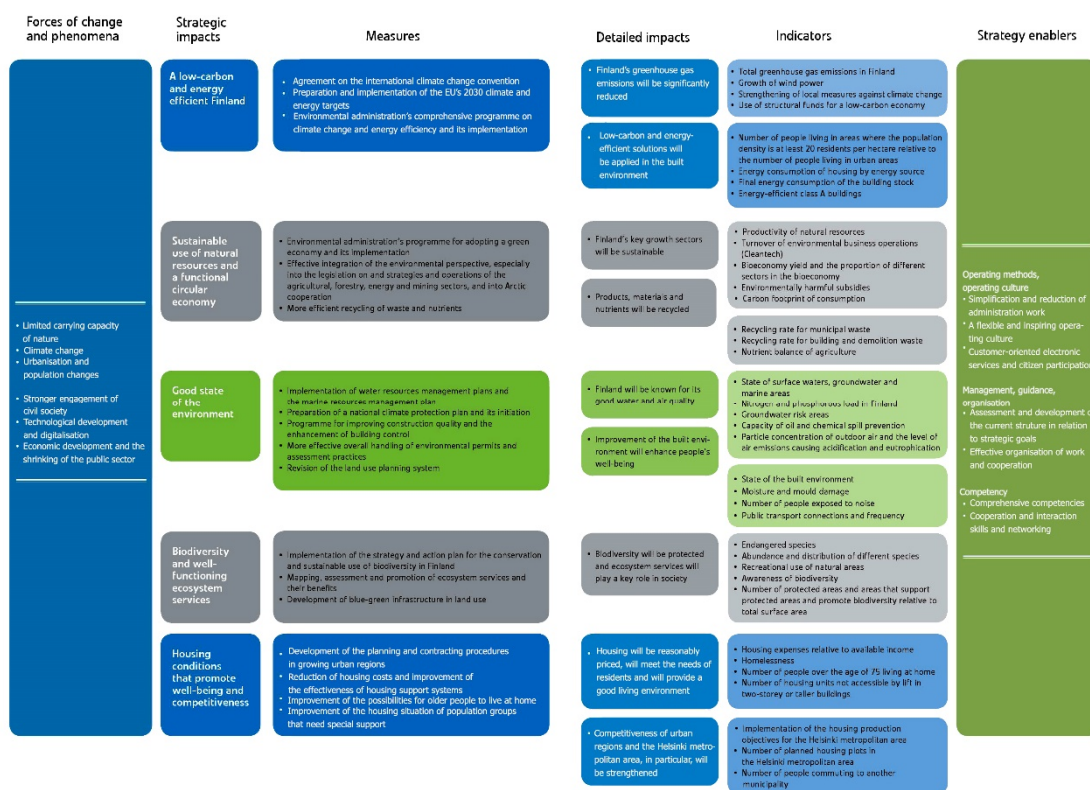
4) Detailed Impacts หรือ แผนในระดับรายละเอียด

5) Indicators หรือ ตัวชี้วัด

6) Strategy Enablers หรือ ปัจจัยเกื้อหนุนยุทธศาสตร์

รูปที่ 2.1.1-3 ภาพตัวอย่างการกำหนดวิสัยทัศน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ
Ministry of the Environment ของประเทศ Finland

รูปที่ 2.1.1-4 ภาพตัวอย่างการจัดทำ Strategic Plan ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ของ Ministry of the Environment ของประเทศ Finland

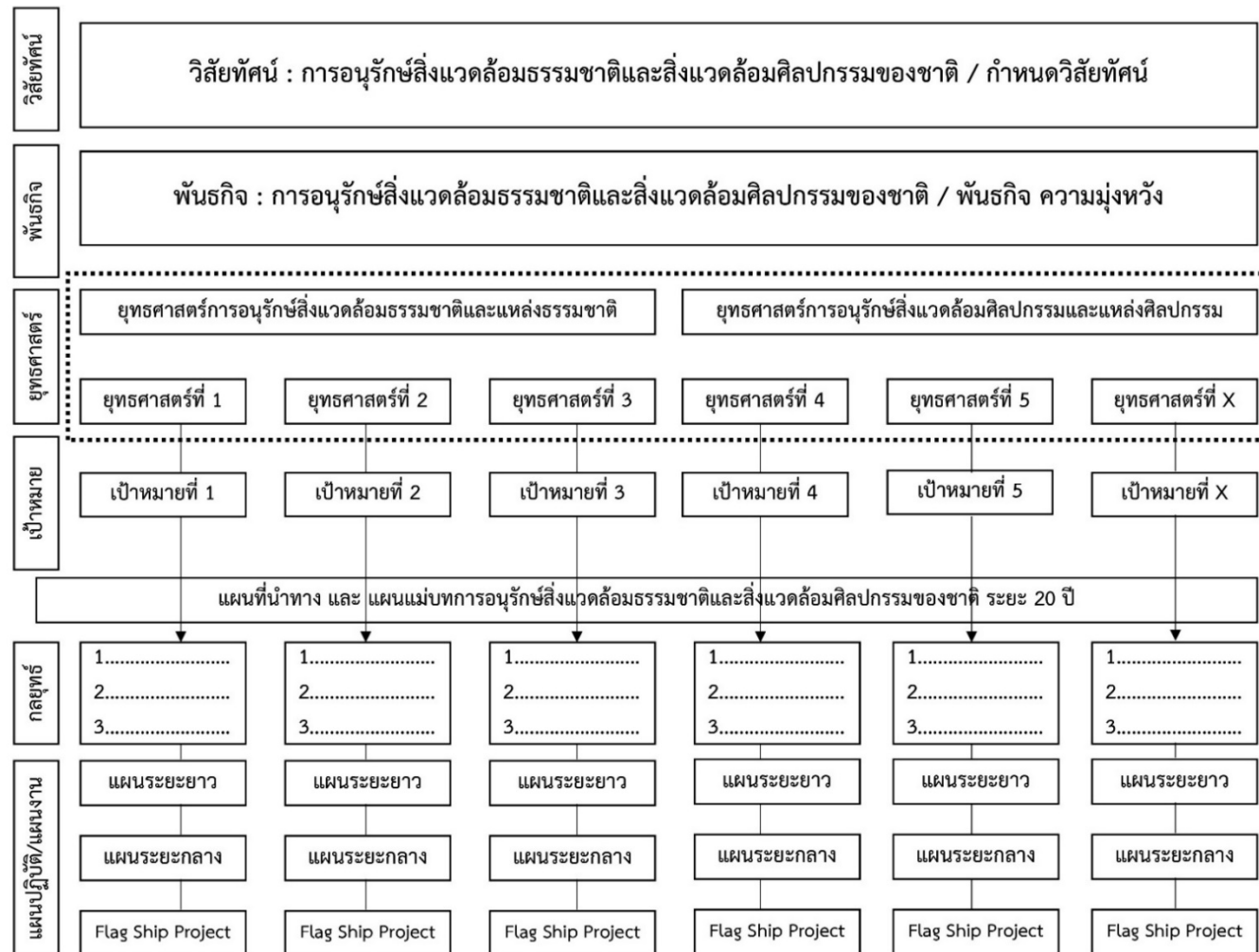

2.1.2 โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ทั้งหมดประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี จะเป็นการกำหนดกรอบและทิศทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศที่มีความสมดุลกับนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและลบ โดยยุทธศาสตร์จะกำหนดทิศทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศไทยในอนาคต ผ่านวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ควรจะเป็นในอนาคต โดยแก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์อย่างสมดุล ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต สารระอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ความเป็นมาของภารกิจด้านการอนุรักษ์ในอดีต สถานการณ์ภารกิจด้านการอนุรักษ์ฯ ในปัจจุบันความจำเป็นและแนวโน้มของการจัดทำยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี โดยครอบคลุมสาระสำคัญ 3 ประการ ประการแรกคือ การวางรากฐาน การขับเคลื่อนการอนุรักษ์ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ประการที่สอง มุ่งเน้นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ของไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมในระยะ 5 ปี ประการที่สาม ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงมาตรการ กลไก และการขับเคลื่อน และมาตรการแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

แผนที่นำทางต้องแสดงความเชื่อมต่อจากยุทธศาสตร์ โดยแปลงจากยุทธศาสตร์ เพื่อให้เห็นภาพรวม และสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของการทำงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศไทย แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี แผนแม่บทจะเป็นเครื่องมือในการทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ โดยถ่ายทอดยุทธศาสตร์สู่แนวทางการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาอย่างต่อเนื่อง พร้อมระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวทางระยะยาวในการดำเนินงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กลไกการขับเคลื่อนร่วมกับทุกภาคส่วนในสังคม และแนวทางในการขับเคลื่อนแผนแม่บท

รูปที่ 2.1.2-1 คำโครงสร้างโครงสร้างและองค์ประกอบ Roadmap การอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี

2.2 การคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2.2.1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของการกำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของโลก สภาพเศรษฐกิจของประเทศ การเร่งลงทุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ยังคงมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายระหว่างประเทศ นโยบายระดับประเทศ ข้างต้นเหล่านี้ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดแต่ละปัจจัย ดังนี้

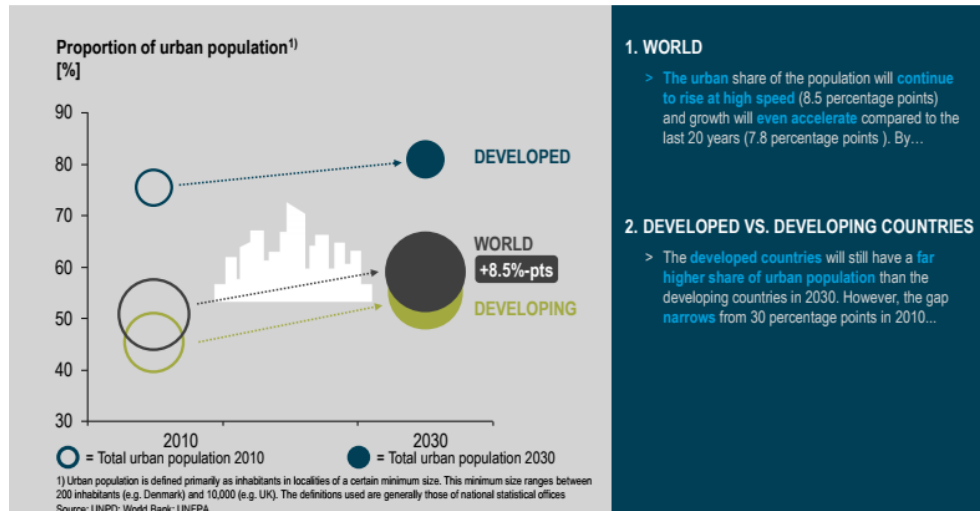
1) ฉากทัศน์อนาคตของสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในอีก 20 ปีข้างหน้า

การคาดการณ์อนาคตสามารถทำได้จากการประเมินสภาพปัจจุบัน ผนวกกับแรงผลักดันในการเปลี่ยนแปลง (Backcasting) และปรากฏการณ์ความเชื่อมโยงกันทั้งในบริบทโลก ภูมิภาคเอเชีย/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และลักษณะเฉพาะของประเทศไทย จากการศึกษาของ Roland Berger Strategy Consultants ได้คาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกในปี 2030 โดยออกเอกสาร Trend Compendium 2030 ได้อธิบายถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ (Megatrends) ที่จะเปลี่ยนโฉมของอนาคตโลกในปี 2030 ว่ามี 7 แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก สังคมจะเป็นสังคมสูงอายุ และความเป็นเมืองจะเพิ่ม และหนาแน่นมากขึ้น จากสัดส่วนประชากรถึง 59% ที่จะเข้ามาอยู่ในเขตเมือง 2) โลกาวัดวันยังค่ำดำเนินต่อไปและเชื่อมตลาดโลกเข้าหากัน ขับเคลื่อนโดยกลุ่มประเทศที่มีการเติบโตของ GDP สูง 3) การขาดแคลนแหล่งทรัพยากรและพลังงาน วิกฤตพลังงาน วิกฤตน้ำ และวิกฤตอาหาร 4) การเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากการที่ยังมีการปล่อย CO₂ ที่มากขึ้นภาวะโลกร้อนที่ส่งผลโดยตรงต่อระบบนิเวศ นับเป็นภาวะที่มีความเสี่ยงเป็นอย่างมาก 5) พลวัต ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว 6) สังคมแห่งความรู้อันเป็นสากล การเรียนรู้จะเป็นฐาน Know-How ช่องว่างระหว่างเพศจะลดลง และการคัดคนเก่งเข้าทำงาน และ 7) จะเกิดสังคมที่มีการแบ่งปันกันมากขึ้น นานาชาติร่วมกันรับผิดชอบต่อประเด็นร่วมสากลมากขึ้นภาคประชาสังคมจะยกระดับในการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลง และเกิดสังคมแห่งการบริจาค

T1.3 URBANIZATION

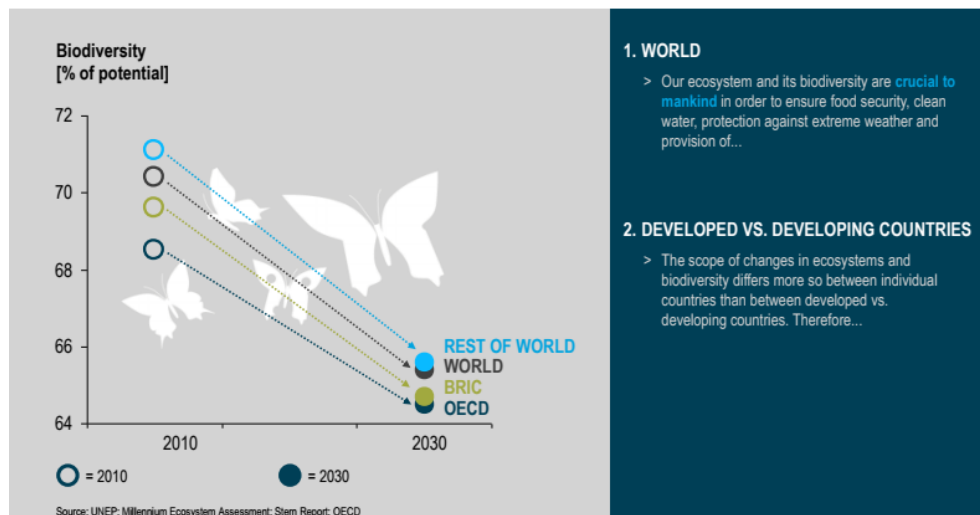
As urbanization continues, 80% of people in developed countries and 55% in developing ones will live in cities

รูปที่ 2.2.1-1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรในเขตเมือง

T4.3 ECOSYSTEM AT RISK

Biodiversity will be further reduced in both the developed and developing countries to around 65%

รูปที่ 2.2.1-2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทั้งโลกที่กำลังไปสู่ภาวะวิกฤต

ในประเด็นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พบว่าจะเปิดวิกฤตทางสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ รวมไปถึงการขยายตัวของความเป็นเมืองที่จะมีผลกระทบต่อทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในเขตเมือง ชานเมือง ชนบท และพื้นที่ธรรมชาติ สอดคล้องกับการศึกษาและกำหนดใน (ร่าง) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560-2579) ที่ปรากฏในแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2564 กล่าวคือ

(1.1) สภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่มีความเปราะบาง

จากการที่เศรษฐกิจของประเทศยังคงต้องพึ่งพาการส่งสินค้าออกไปยังต่างประเทศและอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญ ขณะที่สภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอย IMF พบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Domestic Product: GDP) โลกในปี พ.ศ. 2559 เหลือเพียงร้อยละ 2.4 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการส่งออกและการท่องเที่ยวของประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรกระตุ้น อุปสงค์ภายในประเทศเพื่อให้การลงทุนของภาครัฐและเอกชนฟื้นตัว และสนับสนุนการลงทุน เพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่ แม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ ในระยะต่อไปจะเป็นไปอย่างช้า ๆ อันเป็นผลจากการชะลอตัวของอุปสงค์ต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้ภาคเอกชนไทยมีการผลิตสินค้าและบริการในอัตราต่ำถึงกระนั้นทรัพยากรธรรมชาติยังคงจำเป็นต้องถูกนำมาใช้เพื่อการผลิตอย่างต่อเนื่องลงทุนในการปรับเปลี่ยนเครื่องจักรและพัฒนาฝีมือแรงงาน หากสภาวะเศรษฐกิจของประเทศยังคงถดถอยเช่นนี้ต่อไป จะทำให้รายได้ของประชากรลดลงและส่งผลกระทบต่อมีการบูรณาการและฉกฉวยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

(1.2) การเร่งลงทุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีส่วนสำคัญนอกจากช่วยเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าของประเทศแล้วยังช่วยให้ประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีเนื่องจากความเจริญได้กระจายไปยังภูมิภาค และช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในระยะยาวแต่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนสูงปัจจุบันประเทศไทยกำลังเร่งลงทุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ภายในประเทศทั้งด้านการขนส่งมวลชน (Mass Transit) การขนส่งสินค้าและบริการให้เป็นระบบทางรถไฟในอาเซียนเพื่อให้สามารถเชื่อมต่อกับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน ได้แต่ขณะเดียวกันอาจจะส่งผลกระทบตามมาคือ พื้นที่ที่เส้นทางคมนาคมตัดผ่านจะทำให้ราคาที่ดิน เพิ่มสูงขึ้น ประชาชนต้องถูกย้ายถิ่นฐานไปตั้งถิ่นฐานที่แห่งใหม่เนื่องจากการเวนคืนหรือซื้อ-ขายที่ดินและมีผลกระทบให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงด้วย รวมถึงความเป็นเมืองจะขยายเพิ่มตามพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ในหลายพื้นที่ ตลอดจนการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เพื่อการอยู่อาศัยของชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น และการละทิ้งแรงงานของวัยหนุ่มสาวภาคการเกษตรเพื่อไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นโดยที่ยังขาดทักษะฝีมือและความรู้ดังนั้นรัฐบาลจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่ดีมีการวางแผนจัดการครอบคลุมทุกด้านที่การพัฒนาอาจจะส่งผลกระทบได้รวมถึงต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงานทั้งก่อนและหลัง และการติดตามประเมินผล

(1.3) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศยังคงมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง

ทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงทั้งด้านคุณภาพและปริมาณในทุกสาขา อันเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการดำเนินงานของภาครัฐทั้งด้านการบริหารจัดการ และการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงทำให้ปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีมากจนเกินศักยภาพในการรองรับของธรรมชาติ และส่งผลให้ทั้งระบบนิเวศเสียสมดุล และผลกระทบต่อ

คุณภาพสิ่งแวดล้อมดังที่พบเห็นได้ชัดเจน คือ การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวบนพื้นที่สูงบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ โดยการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้เพื่อการเพาะปลูกทางการเกษตรการให้กลุ่มนายทุนเข้าพื้นที่ปลูกกล้วยหอมในพื้นที่ภาคเหนือเพื่อส่งขายไปยังประเทศจีน ทำให้เกิดการแย่งชิงการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค การใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ไม่ถูกวิธีเพื่อเร่งผลผลิตและเพื่อกำจัดแมลงและศัตรูพืชที่แนวโน้มมีปริมาณการใช้สูงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่การจัดการบรรจุภัณฑ์สารเคมียังไม่ถูกต้องและเหมาะสมทำให้สารเคมีตกค้างทั้งในแหล่งน้ำ ดิน อากาศ และสินค้าการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเช่นเดียวกัน เนื่องจากการปล่อยทิ้งของเสียสู่สิ่งแวดล้อม ส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมลงและเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เช่น การลักลอบทิ้งของเสียอุตสาหกรรมปะปนกับขยะมูลฝอยชุมชน การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักวิชาการ หรือสภาพขยะล้นและเกิดไฟไหม้บ่อยครั้ง และคุณภาพน้ำในแม่น้ำที่ยังคงมีสภาพเสื่อมโทรมในทุกภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์หมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งปี พ.ศ. 2558 มีสภาพรุนแรงกว่าทุกปีที่ผ่านมา

(1.4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ

การที่อุณหภูมิโลกเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความแห้งแล้งยาวนาน ฝนตกทิ้งช่วง และฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของ ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ดินถล่ม และชายฝั่ง ถูกกัดเซาะอย่างรุนแรงในหลาย จังหวัดประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความเสี่ยงต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพการลดลง หรือไม่มีผลผลิตทางการเกษตร การเกิดโรคระบาดในพืชและสัตว์ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ ดังกรณีการเกิดโรคระบาดชนิดสายพันธุ์ใหม่ ซึ่งหากไม่มีการเตรียมความพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพแล้ว จะทำให้ประเทศต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าการเฝ้าระวังและป้องกันแผน

2) แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและประชากร

มีแนวโน้มสำคัญที่จกเกิดขึ้นอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และประการที่สองการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นพหุสังคมเชิงวัฒนธรรม ประการแรก ประเทศไทยมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การก้าวเข้าเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ หมายถึง การที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรรวม จากการคาดการณ์ของสภาพัฒน์ฯ และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศพบว่าในปี 2563 ประเทศไทยจะมีประชากรสูงวัย จำนวน 12.6 ล้านคน จากจำนวนประชากรรวม 66.0 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19.1 ของประชากรรวมในขณะเดียวกันจำนวนประชากรในวัยเริ่มเข้าทำงาน (15-19 ปี) และ 20-24 ปี จะมีจำนวนน้อยกว่าประชากรวัยที่จะออกจากวัยแรงงาน (รุ่น 50-54 ปี และ 55-59 ปี) ประการที่สอง ผลพวงจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับอาเซียน มีผลให้เกิดการเข้ามาพำนักรฐานของแรงงานข้ามชาติในระยะยาวรวมถึงนโยบายการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทยเป็น “ศูนย์การด้านบริการสาธารณสุข” ซึ่งมีผลให้จำนวนคนต่างชาติที่พำนักอาศัยเป็นระยะเวลานานมีเพิ่มมากขึ้น

แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและประชากร ย่อมส่งผลกระทบต่อแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยมีฉากทัศน์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

(1) แนวโน้มความเป็นเมืองกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในอนาคต 20 ปี ผู้สูงอายุ และ การหดตัวของอัตราการเกิดส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ย่านชุมชนเก่า แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคได้เน้นให้เกิดแหล่งงานภายในเมืองขนาดใหญ่ ส่งผลให้เมืองระดับรอง เมืองระดับอำเภอประสบกับการลดลงของประชากร ย่านชุมชนเก่าที่เคยมีบทบาทหน้าที่เมืองในฐานะย่านการค้าและชุมชนในอดีตจึงมีสภาพปิดร้างมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสื่อมสภาพของอาคาร บ้านเรือนเอกชนที่มีคุณค่า โดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวไม่เพียงพอที่จะดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นกลับไปของผู้คนที่ต้องถิ่นดั้งเดิม การดูแลรักษาอาคารและภูมิทัศน์ย่านชุมชนเก่าปัจจุบันยังขาดหน่วยงานรับผิดชอบรวมถึงยังขาดเครื่องมือ/มาตรการที่เข้ามาเก็บรักษาคุณค่า นโยบายและ ยุทธศาสตร์ในการสร้างอาชีพและการสร้างแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่เอื้อให้ผู้คนสามารถอยู่ในถิ่นฐานเดิม ได้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญ

(2) พหุสังคมวัฒนธรรม

การหดตัวของประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มเป็นภาพอนาคตหนึ่ง ในระยะ 20 ปี ข้างหน้า ประชากรวัยแรงงานในประเทศจึงต้องชดเชยจากแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ CLMV อีกส่วนหนึ่งมาจากประชากรนักท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรมในประเทศ จากการคาดการณ์แนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากภาคการท่องเที่ยว สามารถอนุมานได้ว่า แนวโน้มปริมาณนักท่องเที่ยว พหุวัฒนธรรมที่คงค้างภายในประเทศจะมีจำนวนมากขึ้นทั้งสองปัจจัย มีผลทำให้ความหลากหลายทาง พหุสังคมวัฒนธรรมมีความเข้มข้นมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างสังคม-ประชากรอย่าง มีนัยสำคัญ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภท ย่านชุมชนเก่าจะมีพลวัตภายในของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น การอยู่ ร่วมกันของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดต่อ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

3) แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

มีแนวโน้มสถานการณ์ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง 3 ประการ คือ ประการแรกจาก นโยบายการท่องเที่ยว ประการที่สอง การลงทุนของรัฐในโครงสร้างพื้นฐาน และประการที่สาม จากการขยายตัวของเกษตรพันธสัญญา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงจากนโยบายการท่องเที่ยว

ประการแรกจักส่งผลโดยตรงต่อการขยายตัวของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จาก แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว 20 ปี ได้กำหนดนโยบายผลักดันให้เกิดการขยายและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศิลปกรรม (วัฒนธรรม) อาทิ เกาะ แก่ง ถ้ำ และเมืองเก่า/ ย่านชุมชนเก่า โดยภาครัฐได้ลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่การขยายสนามบินนานาชาติ การเพิ่มเส้นทาง การคมนาคม การพัฒนาตัวแหล่งท่องเที่ยว เหล่านี้ส่งผลให้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในอนาคตสะดวก ขึ้นและมีผู้ใช้บริการจำนวนมากขึ้น การเตรียมการเพื่อรับมือต่อความเสื่อมทรุดของแหล่งสิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติและศิลปกรรม ความเปราะบางนี้จะนำความไม่สมดุลระหว่างการใช้และการรักษาทรัพยากรในประเด็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม รวมถึงการขาดแคลนทรัพยากร และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ติดตามมา อาทิ การขาดแคลนน้ำ ปัญหาการกำจัดขยะ การเปลี่ยนแปลงจากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ประการที่สอง สืบเนื่องจากความต้องการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ โดยเฉพาะสถานะความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ประเทศไทยอาศัยความได้เปรียบด้านที่ตั้งในการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ

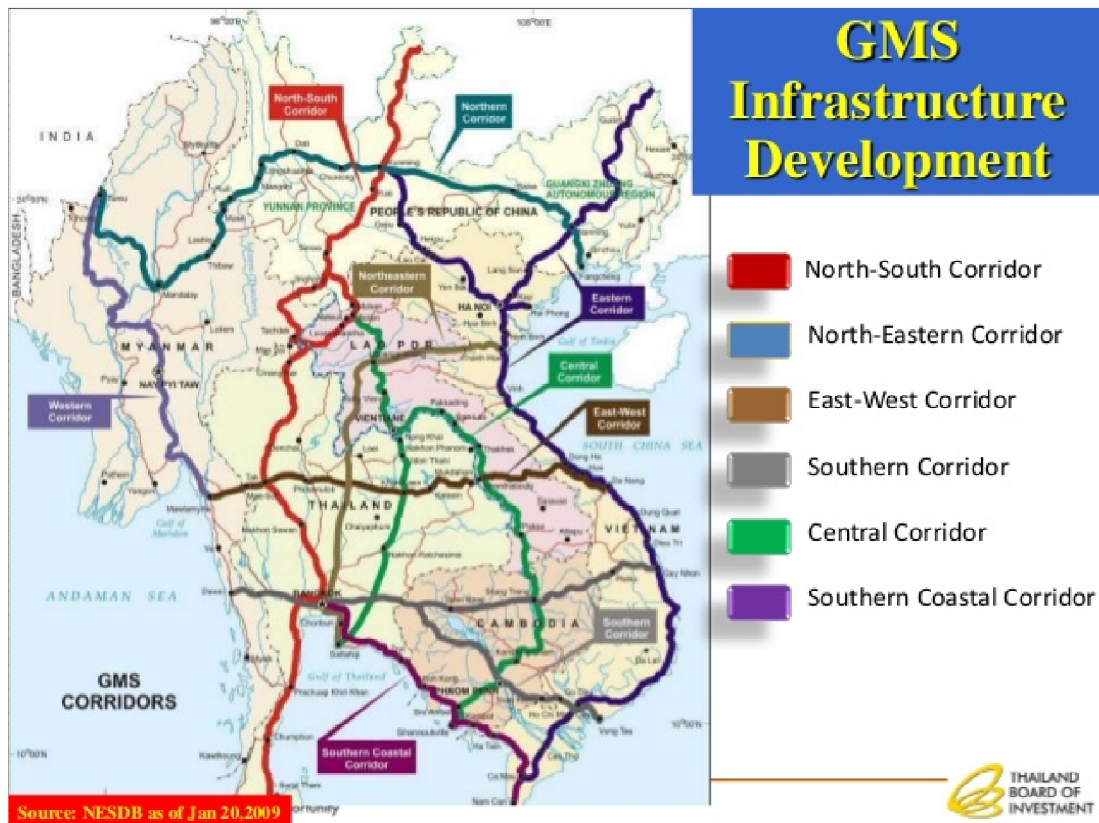
คลัสเตอร์การท่องเที่ยว	ความเสี่ยงต่อภูมิอากาศ		ความเปราะบางของคลัสเตอร์		สรุป	
	ทศวรรษ 2020	ทศวรรษ 2050	ลักษณะทางภูมิศาสตร์	กิจกรรมการท่องเที่ยว	ทศวรรษ 2020	ทศวรรษ 2050
น้ำพุร้อน	ต่ำ	สูง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย	ต่ำ	สูง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง
อารยธรรมล้านนา	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	ต่ำ
มรดกโลกเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ต่ำ	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง
นิเวศป่าร้อนชื้น	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง
วิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำภาคกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง
ลุ่มน้ำแม่โขง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
เส้นทางไดโนเสาร์	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
มหัตตวรรษเส้นทางบุญ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
อารยธรรมอีสานใต้	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
เส้นทางอัญมณีและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ต่ำ	สูง	สูง	ต่ำ	ต่ำ	สูง
Active beach	ต่ำ	สูง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง
Royal coast	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง
มหัตตวรรษสองสมุทร	ต่ำ	ต่ำ	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง

ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคตต่อคลัสเตอร์การท่องเที่ยวของไทย จัดทำโดยศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2554)

รูปที่ 2.1.2-3 ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อคลัสเตอร์การท่องเที่ยว

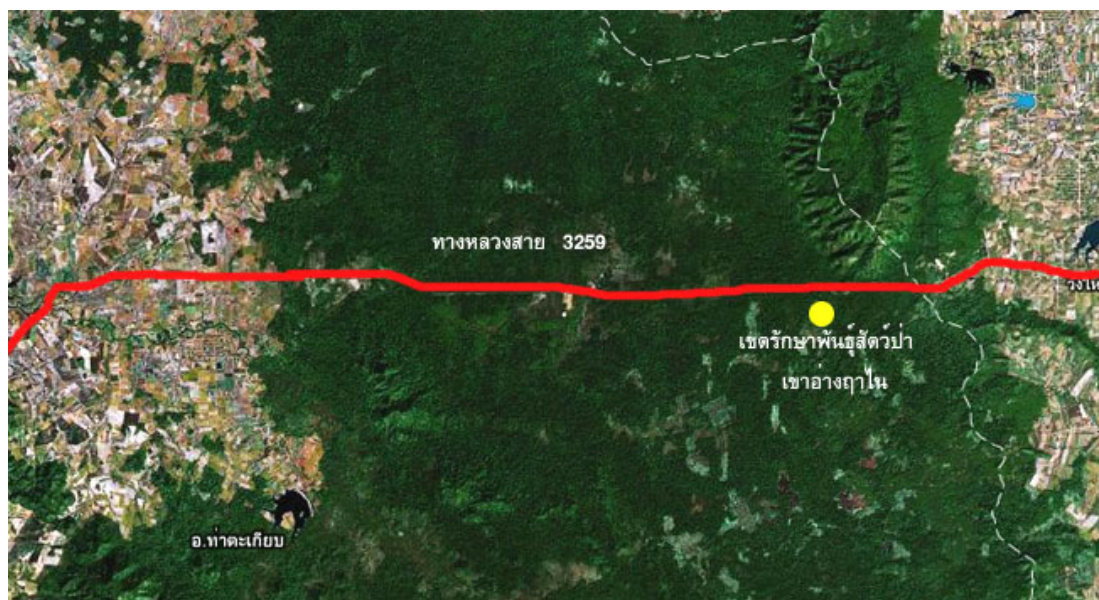
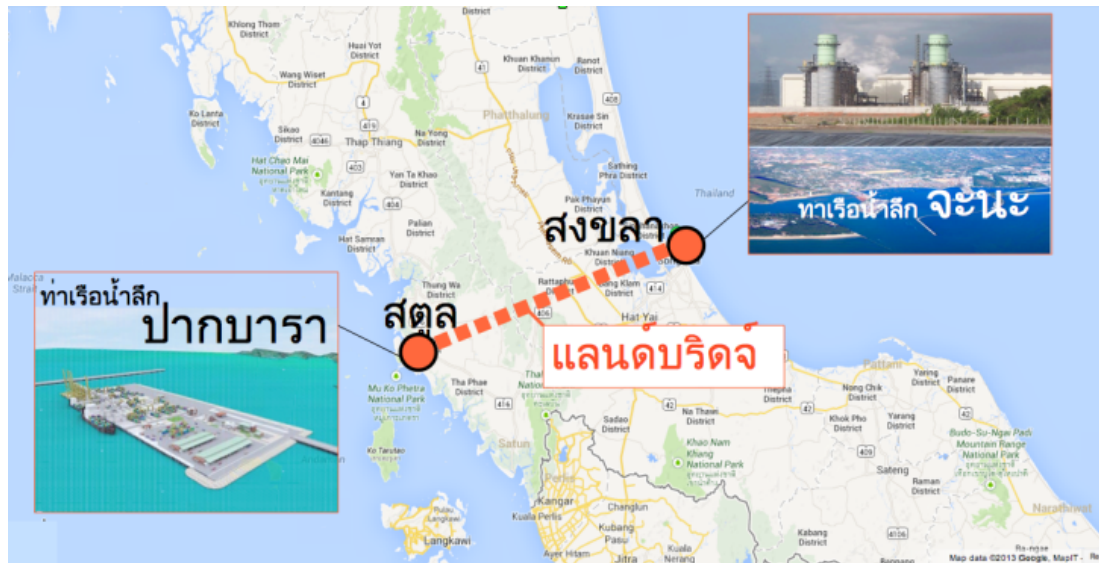
4) แนวโน้มการลงทุนของรัฐในโครงสร้างพื้นฐาน

รูปที่ 2.2.1-4 การพัฒนาโครงการพื้นฐาน GMS Infrastructure Development

ที่มา: www.slideshare.net/boinyc/thailand-a-prime-desination-for-doing-business-in-sea

โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ส่งผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมด้านโลจิสติกส์ ได้แก่ การขยายเส้นทางคมนาคมทางบก การเชื่อมต่อการขนถ่ายสินค้าทางทะเลที่กระทบต่อพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ จากการก่อสร้างและการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ความเสี่ยงจากโอกาสในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศิลปกรรมจนเกิดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกินกว่าความสามารถในการรองรับ เป็นต้น

รูปที่ 2.2.1-5 เส้นทางทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา-ทำเรื่อน้ำลึกลงจะนะ

5) แนวโน้มการขยายตัวของเกษตรพันธสัญญา

ความต้องการอาหารในระดับสากลก็เพิ่มสูงขึ้น เนื่องมาจากการขยายตัวของทุนข้ามชาติในภูมิภาค และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่เพาะปลูก ยังผลให้เกิดแนวโน้มการขยายพื้นที่เกษตรเข้าสู่บริเวณรอยต่อระหว่างพื้นที่เขตป่าสงวนและเขตอุทยานแห่งชาติ ส่งผลให้การเพิ่มพื้นที่ป่าตามนโยบายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมืออื่น ๆ นอกจากเครื่องมือทางด้านการป้องกันและปราบปราม

2.3 นโยบายที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 นโยบายระหว่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ

นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ ในระดับนานาชาติที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประกอบด้วย

1) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nation Sustainable Development Goals: SDGs)

รูปที่ 2.3.1-1 การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

ที่มา: ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (2560-2579)

โดยเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่

เป้าหมายที่ 6 การสร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน โดยภายในปี 2573 การทำให้มีน้ำดื่มที่ปลอดภัย และราคาเหมาะสม จำเป็นต้องมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัย และส่งเสริมสุขอนามัยในทุกระดับ ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ป่าไม้ ภูเขาแม่น้ำ และพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดูแล ถ้าหากเราจะลดการขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนเทคโนโลยีการบำบัดน้ำในประเทศที่กำลังพัฒนา

ในเป้าหมายนี้ มีประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม คือ การดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบองค์รวมในทุกๆระดับ รวมถึงผ่านทางความร่วมมือระหว่างเขตแดนตามความเหมาะสม ภายในปี 2573 ซึ่งจะมีผลต่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำและแหล่งศิลปกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งน้ำ นิเวศทางน้ำในลักษณะข้าม

พรมแดน นอกจากนี้เป้าหมายนี้ยังจะช่วยปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ รวมถึงภูเขา ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ แม่น้ำ ชั้นหินอุ้มน้ำ และทะเลสาบ ภายในปี 2573

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุมปลอดภัย มีภูมิต้านทานและยั่งยืน โดยรัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องพยายามจัดการเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้น การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน หมายถึง การทำให้เข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเหมาะสมและพัฒนาก่อตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการลงทุนเรื่องการขนส่งสาธารณะ การสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวและการปรับปรุงการวางผังเมือง และการจัดการในลักษณะแบบมีส่วนร่วม

ในเป้าหมายนี้ มีประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม คือ การยกระดับการพัฒนาเมืองและขีดความสามารถให้ครอบคลุมและยั่งยืน เพื่อการวางแผนและการบริหารจัดการการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อย่างมีส่วนร่วม บูรณาการและยั่งยืนในประเทศ ภายในปี 2573 โดยให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเป็นรากฐานของการพัฒนาเมือง ผลักดันให้มีการเข้าถึง อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์แหล่งธรรมชาติให้เป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ปลอดภัยครอบคลุมและเข้าถึงได้โดยถ้วนหน้า สนับสนุนการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในทางบวกระหว่างพื้นที่เมือง รอบเมือง และชนบท โดยการเสริมความแข็งแกร่งของการวางแผนการพัฒนาในระดับชาติ และระดับภูมิภาค เชื่อมโยงกับการลดผลกระทบจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ อีกทั้งสนับสนุนส่งเสริมความพยายามที่จะปกป้อง และคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติของโลก

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน โดยการที่จะบรรลุเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องลดรอยเท้าทางนิเวศลงอย่างเร่งด่วน โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการบริโภคสินค้าและทรัพยากร การเกษตรกรรมเป็นผู้ใช้น้ำรายใหญ่ที่สุดในโลก และในขณะนี้มีการจัดการน้ำให้ถึงร้อยละ 70 ของผู้ใช้น้ำทั้งหมด และการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และวิธีการร้อยละเก้าจัดขยะที่เป็นพิษและมลพิษเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนี้ การส่งเสริมให้มีการรีไซเคิลและลดขยะมูลฝอยในอุตสาหกรรม ธุรกิจและผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญเท่าเทียมกับการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่แผนการบริโภคที่ยั่งยืนภายในปี 2573

ในเป้าหมายนี้ มีประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือให้มีการบรรลุการจัดการที่ยั่งยืนของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม บรรลุการจัดการสารเคมีและของเสียทุกชนิดในวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดทั้งวงจรชีวิตของสิ่งเหล่านั้นตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และลดการปลดปล่อยมลภาวะออกสู่อากาศ น้ำ และดินอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อที่จะลดผลกระทบทางลบที่จะมีต่อสุขภาพของมนุษย์และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมให้มากที่สุด อีกทั้งการวางแผนผลกระทบจากการพัฒนาและดำเนินการใช้เครื่องมือ เพื่อจะติดตามตรวจสอบผลกระทบของ

การพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่สร้างงานและส่งเสริมวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมเป็นฐาน

เป้าหมายที่ 13 การปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยการสร้างความเข้มแข็ง ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของภูมิภาคที่มีความเสี่ยง เช่น ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และประเทศที่เป็นเกาะ จำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อพยายามสร้างความตระหนักรู้และบูรณาการมาตรการเข้าไปในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติ ซึ่งยังคงมีความเป็นไปได้ด้วยเจตจำนงทางการเมือง และความหลากหลายของมาตรการทางเทคโนโลยีที่สามารถจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกได้ถึงสององศาเซลเซียส ซึ่งจำกัดได้มากกว่าก่อนยุคอุตสาหกรรม สิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน

ในเป้าหมายนี้ มีประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม คือ การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เสริมภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการปรับตัวต่ออันตราย และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศโดยการบูรณาการมาตรการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการวางแผนระดับชาติ อีกทั้งการให้ความรู้และสร้างความตระหนัก และเสริมขีดความสามารถและศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และต้องส่งเสริมกลไกที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการวางแผนและการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพในแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมในชุมชนท้องถิ่น

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสร้างกรอบการทำงานเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืนและปกป้องระบบนิเวศทางชายฝั่งและทางทะเลจากภาวะมลพิษจากแหล่งบนบก ตลอดจนจัดการปัญหาผลกระทบของการเป็นกรดของมหาสมุทร เสริมสร้างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรทะเลผ่านกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับมหาสมุทร อนุรักษ์พื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งอย่างน้อยร้อยละ 10 ให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศและภายในประเทศ และอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ดีที่สุดที่มีอยู่

ในเป้าหมายนี้ มีประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม คือ การบริหารจัดการและปกป้องระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบทางลบที่มีนัยสำคัญ รวมถึงโดยการเสริมภูมิคุ้มกันและปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อบรรลุการมีนิเวศทางทะเลและนิเวศชายฝั่งที่มีสุขภาพดี และมีผลิตภาพ และผลกระทบจากการเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่รัฐจากการใช้ทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน รวมถึงผ่านทางการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในเรื่องการประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเป็นการมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก อาทิ ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่กึ่งแห้งแล้ง และภูเขา ภายในปี พ.ศ. 2563 การส่งเสริมการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและแก้ไขการตัดไม้ทำลายป่าก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ควรต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะลดการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพที่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

ในเป้าหมายนี้ มีประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม คือ ต้องมีการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ระบบนิเวศบนบกและในน้ำจัดในแผ่นดินรวมทั้งบริการทางระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ ภูเขา ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติสำคัญ มีการอนุรักษ์ระบบนิเวศภูเขาและความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศภูเขา เพื่อจะเพิ่มพูนขีดความสามารถของระบบนิเวศเหล่านั้นที่จะให้ผลประโยชน์อันสำคัญต่อการพัฒนา โดยการบูรณาการมูลค่าของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเข้าไปสู่การวางแผน กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การลดความยากจน และบัญชีแหล่งธรรมชาติ และแหล่งศิลปกรรมทั้งระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ

2) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

วาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ค.ศ. 2030 ได้กำหนดทิศทางการรักษาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงและพันธกรณีที่เกี่ยวข้องทำให้ไทยต้องพร้อมรับภาระในการลดก๊าซเรือนกระจกมากขึ้นภายใต้กระแสการแข่งขันการค้าที่เข้มข้น ข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทวีความเข้มข้นส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทยต้องดำเนินมาตรการลดก๊าซเรือนกระจกอย่างจริงจัง ประเทศไทยได้ประกาศเจตนารมณ์และกำหนดเป้าหมายของประเทศในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ต่ำกว่าระดับการปล่อยตามปกติร้อยละ 7-20 ภายในปี พ.ศ. 2563 นอกจากนี้ บันทึกความตกลงปารีส (Paris Agreement) ที่นานาชาติได้รับรองร่วมกันเมื่อ 12 ธันวาคม 2558 ซึ่งมุ่งควบคุมการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกให้ต่ำกว่า 2 องศาเซลเซียส และประเทศไทยได้ลงนามรับรองบันทึกความตกลงดังกล่าวเมื่อ 22 เมษายน 2559 ส่งผลให้ไทยต้องมีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25 ภายในปี พ.ศ. 2573 ทำให้เห็นได้ว่า เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับฉากทัศน์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม หากสถานะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศยังคงดำเนินต่อไป จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศที่จะเอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่จากข้อตกลงและนโยบายที่ประเทศไทยต้องมีมาตรการในการดำเนินงานเพื่อรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ทำให้มีโอกาสทางด้านเครื่องมือกลไก และความร่วมมือในการรับมือ และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในเชิงรุกต่อไป

แนวโน้มที่มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในมิติของการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมปรากฏ พบว่ามีมูลเหตุจากการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

(1) แนวโน้มผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ในระดับสากล และระดับภูมิภาค ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมอย่างมาก แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงนี้ยังผลให้เกิดการเสื่อมของนิเวศทางทะเล นิเวศป่าต้นน้ำ ผลจากการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิส่งผลต่อการลดลงของพื้นดินและส่งผลกระทบต่อสมดุลนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน และเกาะต่าง ๆ อีกทั้งแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล และสภาพภูมิอากาศรุนแรงขึ้นในฤดูฝนและฤดูแล้ง อาทิ การเกิดอุทกภัยซ้ำซาก ส่งผลกระทบต่อนิเวศศิลปกรรม แหล่งโบราณคดี-โบราณสถานในเขตเมือง

จากการศึกษาในแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยระยะยาว 37 ปี โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดเป็นแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศจะครอบคลุมใน 6 ด้าน คือ การจัดการน้ำ การท่องเที่ยว การเกษตรและความมั่นคงทางอาหารสาธารณสุข การตั้งถิ่นฐานและความมั่นคงของมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ พบว่าจะเกิดความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝนรูปแบบของฝน รูปแบบของลักษณะอากาศ การละลายของน้ำแข็งการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ทั้งหลายเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ สุขภาพมนุษย์ การเกษตรและอาหาร เมืองและพื้นที่ชายฝั่งทั้งนี้ในประเทศไทย นักวิทยาศาสตร์ได้จำลองสภาพภูมิอากาศในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเดียวกัน แล้วก็พบแนวโน้มเป็นไปในทิศทางเดียวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก

แนวโน้มผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศจักส่งผลกระทบต่อน้ำหนักในการให้ความสำคัญกับมาตรการและแผนในการป้องกันและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระยะ 20 ปี โดยสามารถพิจารณาออกเป็นสองแนวโน้ม ดังนี้

(1.1) แนวโน้มนโยบายและมาตรการต่อพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ก. ด้านนิเวศป่า ภูเขา แก่ง ถ้ำ น้ำตก: จากรูปสภาพความเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแรงกดดันให้เกิดนโยบายการเพิ่มพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ความต้องการพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกก็เป็นแรงกดดันต่อแนวของพื้นที่ป่าสงวนและพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณที่ราบเชิงเขา แนวโน้มนี้ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในวัตถุประสงค์การใช้ที่ดินเพื่อการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ ในอนาคต 20 ข้างหน้าจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการจัดการพื้นที่ร่วมระหว่างรัฐ-ประชาชนที่มีความยืดหยุ่นในการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการสงวนรักษา

ข. ด้านนิเวศชายฝั่งและเกาะ: การเปลี่ยนแปลงระดับน้ำทะเลจักส่งผลกระทบต่อนิเวศชายฝั่งในวงกว้าง แนวโน้มการลดลงของพื้นที่ชายฝั่งจักเป็นแรงกดดันให้เกิดการรักษาพื้นที่ดินโดยการสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อลดการกัดเซาะชายฝั่ง อาทิ การสร้างแนวพังกันคลื่น การปลูกป่าชายเลน ด้วยเหตุนี้ มาตรการการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนจักเป็นแนวโน้มที่สำคัญต่อการรักษาพื้นที่ชายฝั่งในระยะ 20 ปีข้างหน้า

ความร่วมมือที่สำคัญของอาเซียนที่ผ่านมา ได้แก่ โครงการลดภาษีนำเข้าระหว่างกันโดยสมัครใจ (ASEAN PTA) และมีโครงการอื่น ๆ ตามมาอีกหลายโครงการ เช่น โครงการเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) โครงการเขตการลงทุนอาเซียน (AIA) โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม (AICO) กรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน การอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าผ่านแดนของอาเซียน การเปิดเสรีการค้าบริการในอาเซียน โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (6 เหลี่ยมเศรษฐกิจ) โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย โครงการส่งเสริมตลาดการค้า การลงทุนสินค้าอุตสาหกรรมอาเซียนภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในตลาดโลก เนื่องจากการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกที่ลึกซึ้งและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และไม่จำกัดเฉพาะด้านการค้าบริการ หรือการลงทุน รวมถึงความร่วมมือในด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนเพื่อลดอุปสรรคทางการค้า การลงทุน ให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้เกิดการเคลื่อนย้ายของสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานได้อย่างเสรีซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานการครองชีพและความกินดีอยู่ดีของประชาชนภายในประเทศ และลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้น้อยลง

4) กรอบความร่วมมืออาเซียน+3 (จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี)

เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศกับประเทศนอกกลุ่ม 3 ประเทศ คือ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออก และเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งชุมชนเอเชียตะวันออก (East Asian Community) โดยให้อาเซียนและกระบวนการต่าง ๆ ภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียน+3 เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปี ของการจัดตั้งกรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสาม เมื่อ ปี พ.ศ.2550 (2007)

บทบาทของประเทศไทยต่อกรอบความร่วมมืออาเซียน+3 ประเทศไทยมีบทบาทที่แข่งขันในกรอบอาเซียน+3 และได้ริเริ่มความร่วมมือในหลายสาขา อาทิ เยียวชน การใช้พลังงาน นิวเคลียร์อย่างปลอดภัย

การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สาธารณสุข และการศึกษา โดยได้ผลักดันการออกแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยความร่วมมือเอเชียตะวันออก ฉบับที่ 2 เพื่อกำหนดทิศทางความร่วมมือในกรอบอาเซียน+3 การเร่งรัด CMIM การออกแถลงข่าวร่วมว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน+3 เพื่อรับมือกับวิกฤตเศรษฐกิจ และการเงินโลกและเป็นเจ้าภาพการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษ เรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2552 และล่าสุดไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษ เรื่องการเตรียมความพร้อมและการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า นอกจากนี้ไทยได้ผลักดันให้กรอบอาเซียน+3 มีบทบาทในการสนับสนุนความเชื่อมโยงในอาเซียน และระหว่างอาเซียนกับประเทศ+3 ภายใต้แนวคิดหุ้นส่วนความเชื่อมโยงอาเซียน+3 (ASEAN Plus Three Partnership on Connectivity) ทั้งนี้ ไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสัมมนาเชิง

ปฏิบัติการเรื่องความเป็นหุ้นส่วนความเชื่อมโยงอาเซียน+3 เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2555 ที่กรุงเทพฯ เพื่อพัฒนาแนวคิดการส่งเสริมความเชื่อมโยงในกรอบอาเซียน+3 อย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (PPP) การจัดตั้งกองทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรอาเซียนในการบังคับใช้ข้อตกลง และกฎระเบียบต่างๆ รวมถึงส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน ด้านการท่องเที่ยว การศึกษา และวัฒนธรรม

5) กรอบความร่วมมืออาเซียน+6 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย)

อาเซียนได้ตั้งเป้าหมายที่จะจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) โดยมีการดำเนินการรวมกลุ่มเศรษฐกิจใน 2 แนวทางคู่ขนานกัน คือ (1) การรวมกลุ่มภายในอาเซียน ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดในการก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายใน ปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และ (2) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกโดยการจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTAs) ซึ่งปัจจุบันอาเซียนได้จัดทำ FTA กับประเทศคู่ค้ารวม 5 ฉบับ กับ 6 ประเทศ ได้แก่ (1) อาเซียน-จีน (2) อาเซียน-ญี่ปุ่น (3) อาเซียน-เกาหลี (4) อาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ และ (5) อาเซียน-อินเดีย รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะทำความตกลงการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่ และครอบคลุมระดับการเปิดเสรีมากขึ้น โดยเริ่มจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก หรืออาเซียน+3 และอาเซียน+6 ซึ่ง อาเซียน+3 และอาเซียน+6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2551

ผลประโยชน์จากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อประเทศไทย

(1) ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการบิน เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ตรงกลางของกลุ่มประเทศอาเซียน และยังส่งผลเชิงบวกต่อเนื่องไปถึงการเป็นศูนย์กลางสถานที่จัดการประชุมต่าง ๆ การแสดงนิทรรศการ ศูนย์กระจายสินค้า และการคมนาคมอีกด้วย รวมทั้งการบริการด้านการแพทย์และสุขภาพจะเติบโตอย่างมากควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

(2) ด้านการค้า จะมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นอย่างมากในอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น รถยนต์ การท่องเที่ยว การคมนาคม แต่อุตสาหกรรมประเภทที่มีการใช้แรงงานทักษะต่ำในการผลิตเป็นหลัก อาจได้รับผลกระทบเชิงลบ เช่น ภาคการเกษตร ก่อสร้าง และอุตสาหกรรมสิ่งทอ เนื่องจากการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีค่าแรงต่ำกว่า

(3) การค้าชายแดนจะขยายตัวขึ้นมาก เนื่องจากการปรับเปลี่ยนพิธีการทางศุลกากร

(4) ภาคการผลิตจะไม่ขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมืออีกต่อไป เนื่องจากแรงงานจะสามารถเคลื่อนย้ายเสรี โดยจะมีแรงงานลาว เวียดนาม กัมพูชา เข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น แต่ในมุมนักกลับกันก็จะเข้ามาแย่งงานคนไทยบางส่วนด้วยเช่นกัน

(5) อุตสาหกรรมโรงแรม การท่องเที่ยว ร้านอาหาร รถเช่า บริเวณชายแดนจะมีการขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากจะมีการสัญจรระหว่างประเทศมากขึ้น และเมืองชายแดน เนื่องจากเป็นจุดชนส่งที่สำคัญ

(6) ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางในการผลิตอาหารระดับโลก ซึ่งมีข้อได้เปรียบจากต้นทุนทางความรู้และเทคโนโลยีการผลิตและแปรรูปที่มีประสบการณ์มายาวนาน ในการเป็นศูนย์กลางการส่งออก

6) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ที่อินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ

- (1) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)
- (2) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Socio-Cultural Pillar)
- (3) ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (Political and Security Pillar)

สำหรับเสาหลักการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ภายในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี และเงินทุนที่เสรีขึ้นต่อมาในปี พ.ศ. 2550 อาเซียนได้จัดทำพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนบูรณาการงานด้านเศรษฐกิจให้เห็นภาพรวมในการมุ่งไปสู่ AEC ซึ่งประกอบด้วยแผนงานเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ พร้อมกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ จนบรรลุเป้าหมายในปี พ.ศ. 2558 รวมทั้งการให้ความยืดหยุ่นตามที่ประเทศสมาชิกได้ตกลงกันล่วงหน้า เพื่อสร้างพันธะสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่สำคัญ ได้แก่ เปิดเสรีการลงทุน เปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายเงินทุน เปิดเสรีการค้าสินค้า เปิดเสรีการค้าบริการและการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างมีเสรี

7) ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC)

กลุ่มประเทศสมาชิก BIMSTEC เป็นกรอบความร่วมมือทางวิชาการและเศรษฐกิจระหว่าง 7 ประเทศ คือ บังกลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย สหภาพเมียนมา เนปาล ภูฏาน และไทย ที่ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน โดยมีสาขาความร่วมมือทั้งหมด 14 สาขา ดังนี้

- (1) การค้าการลงทุน (บังกลาเทศ)
- (2) การท่องเที่ยว (อินเดีย)
- (3) การสื่อสารและคมนาคม (อินเดีย)
- (4) พลังงาน (สหภาพเมียนมา)
- (5) เทคโนโลยี (ศรีลังกา)
- (6) ประมง (ไทย)
- (7) เกษตร (เมียนมา)
- (8) การต่อต้านการก่อการร้าย (อินเดีย)
- (9) ปฏิสัมพันธ์ในระดับประชาชน (ไทย)

- (10) สาธารณสุข (ไทย)
- (11) วัฒนธรรม (ภูฏาน)
- (12) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ (อินเดีย)
- (13) การลดความยากจน (เนปาล)
- (14) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (บังกลาเทศ)

นโยบายของไทยต่อ BIMSTEC

- คมนาคมขนส่ง ส่งเสริมการพัฒนาความเชื่อมโยงหรือสนับสนุนการดำเนินการตามการศึกษาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมและโลจิสติกส์ที่จัดทำโดย ADB และการทำงานของ Expert Groups ด้านคมนาคม 5 สาขา/ผลักดันโครงการท่าเรือน้ำลึกทวาย และถนนสามฝ่ายไทย-เมียนมา-อินเดีย

- การค้าการลงทุน ผลักดันการจัดทำ BIMSTEC FTA ให้สำเร็จโดยให้มีการลงนามความตกลง การค้าสินค้าพร้อมตารางข้อผูกพันภาษีภายในปี พ.ศ. 2554

- พลังงาน ไทยผลักดันการเสริมสร้างความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างประเทศสมาชิก ฯ โดยเฉพาะเรื่องพลังงานทดแทน พลังงานชีวภาพ และพลังงานน้ำ

- วัฒนธรรม/การท่องเที่ยว/ปฏิสัมพันธ์ระดับประชาชน สนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/ศาสนา

- สนับสนุนการจัดตั้งสำนักเลขาธิการถาวรของ BIMSTEC โดยเร็ว

- สนับสนุนบทบาทของ Development Partner เช่น ADB ESCAP ใน BIMSTEC

กลุ่ม BIMSTEC ถือได้ว่าเป็นตลาดที่มีศักยภาพ แต่ปัจจุบันยังมีการค้า การลงทุน และการเดินทางติดต่อกันค่อนข้างน้อย ทำให้ยังมีโอกาสและช่องทางในการที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันได้อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการค้าการลงทุนนั้น ประเทศสมาชิก ได้ลงนามในความตกลงเขตการค้าเสรี BIMSTEC และทุกประเทศได้เสร็จสิ้นกระบวนการภายในประเทศสำหรับการให้สัตยาบันแล้วเช่นกัน

8) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong

Subregion: GMS)

ประกอบด้วย 6 ประเทศ คือ ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (ยูนาน) โดยมีชื่อเต็มว่า GMS Economic Corridors หรือ ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุนและบริการ เพื่อให้เกิดการจ้างงาน ยกระดับการครองชีพ การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสการแข่งขันในเวทีการค้าโลกผ่านกลยุทธ์หลัก 3 ด้าน คือ สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างกัน (Connectivity) เพื่อให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) โดยการรวมกลุ่มกันในอนุภูมิภาค (Community)

สาขาความร่วมมือของ GMS มี 9 สาขา ได้แก่ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม พลังงาน การค้า การลงทุน เกษตร สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

9) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS)

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง ระหว่างกัมพูชา ลาว เมียนมา ไทย และเวียดนาม เพื่อแก้ปัญหาอันเกิดจากความแตกต่างของระดับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน ลดช่องว่างระหว่างประเทศและเสริมสร้างความมั่งคั่งและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง การดำเนินงานของ ACMECS ให้ความสำคัญในเรื่องความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งสร้างด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม ผลความร่วมมือภายใต้กรอบ ACMECS เกี่ยวกับการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม ทำให้จำนวนการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ สาขาความร่วมมือของ ACMECS แบ่งเป็น 8 สาขา ได้แก่

(1) สาขาการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุนให้มีการไหลเวียนของสินค้า และการลงทุน เพื่อให้เกิดการจ้างงานสร้างรายได้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าและเงินกู้แบบผ่อนปรน ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ผ่านมาตรการต่าง ๆ ส่งเสริมการจัดตั้ง Sister Cities บริเวณชายแดน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ (การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว) เป็นต้น

(2) สาขาความร่วมมือด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความร่วมมือด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม เช่น การจัดทำ Contract Farming สำหรับสินค้าเกษตร

(3) สาขาความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมและพลังงานเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความสามารถในการผลิตทางอุตสาหกรรม การสนับสนุนทางวิชาการ รวมทั้งการส่งเสริมโครงการด้านพลังงานและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) สาขาการเชื่อมโยงการคมนาคมระหว่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการค้าการลงทุน เช่น การสร้างโครงข่ายถนนสะพานเชื่อมโยงการขนส่งระหว่างประเทศ การพัฒนาสร้างเส้นทางสายรองเพื่อเสริมต่อแนวพื้นที่เศรษฐกิจภายใต้กรอบ GMS และเชื่อมกับประเทศสมาชิก BIMSTEC โดยผ่านเส้นทางจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาไปยังอินเดีย

(5) สาขาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมและสร้างความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวส่งเสริมยุทธศาสตร์ร่วมสำหรับความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกและจากภูมิภาคอื่น ๆ อาทิ โครงการ ACMECS Single Visa

(6) สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งการฝึกอบรมการศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ดำเนินการฝึกอบรมสัมมนา ให้ทุนการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยแก่ประเทศสมาชิก

(7) สาขาความร่วมมือด้านสาธารณสุขเพื่อร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคระบาดร้ายแรง และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุข ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาขีดความสามารถทางด้านสาธารณสุขระหว่างกัน

(8) สาขาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นส่วนสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กลไกการทำงาน ACMECS ของฝ่ายไทย

- (1) คณะกรรมการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (กพบ.) พิจารณากลั่นกรอง เสนอแนะนโยบาย แผนงานและโครงการความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
- (2) กระทรวงการต่างประเทศ (กต.) โดยกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นหน่วยงานหลักในการประสาน การดำเนินการความร่วมมือ ตลอดจนการจัดการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส รัฐมนตรี และผู้นำ ACMECS โดยมีสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพพ.) เป็นหน่วยงานให้ความช่วยเหลือทางวิชาการตามโครงการต่าง ๆ ในกรอบ ACMECS แก่ประเทศสมาชิก
- (3) สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (สพพ.) ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและทางวิชาการในการให้ความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ประเทศเพื่อนบ้าน
- (4) การประชุมผู้นำ ACMECS ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 12-13 มีนาคม พ.ศ. 2556 ณ เวียงจันทน์ สปป.ลาว

ภายใต้กรอบความร่วมมือดังกล่าวข้างต้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในอนาคตจะมีลักษณะเป็นความร่วมมือข้ามพรมแดนมากขึ้น ทั้งในแง่ของลักษณะทางภูมิวิเทศ และความร่วมมือในการจัดทำแผนการบริหารจัดการ โดยเฉพาะประเด็นเชื่อมโยง ได้แก่ สภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การท่องเที่ยว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่มีความเชื่อมโยงกันในเชิงระบบนิเวศ การเคลื่อนย้ายของประชากร แรงงาน และผลกระทบจากการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การขนส่ง โดยเฉพาะระบบราง การจัดการน้ำในภาพรวมของกลุ่มน้ำที่กลุ่มประเทศ ต่างๆ ได้ใช้ทรัพยากรร่วมกัน อันจะมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

2.3.2 นโยบายระดับประเทศ

นอกเหนือจากนโยบายระหว่างประเทศแล้ว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ยังต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยจากการพัฒนาจากนโยบายระดับประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการตั้งรับ ปรับตัว และเชื่อมโยงถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมดีขึ้น ปรากฏอยู่ในนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ระดับประเทศ ได้แก่

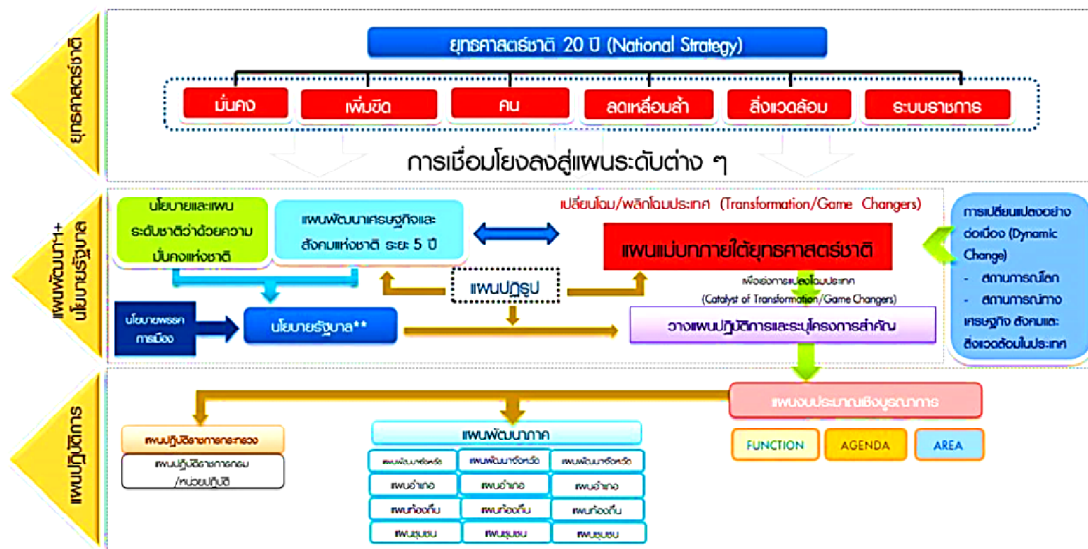
1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้อง และบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560 โดยกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเพื่อรับผิดชอบในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติกำหนดวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติในการติดตามการตรวจสอบ และการประเมินผลรวมทั้งกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติเพื่อให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติดั้งเดิมแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญ ที่ต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคงมั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อความสุขของคนไทยทุกคนเพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับการพัฒนาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศระยะยาวที่จะทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการของประเทศได้รับการพัฒนาระดับไปสู่การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาเครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจใหม่ที่จะสร้างและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ เพื่อยกระดับฐานรายได้ของประชาชนในภาพรวมและกระจายผลประโยชน์ไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม คนไทยได้รับ การพัฒนาให้เป็นคนดี เก่ง มีวินัย คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม และมีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สามารถ “รู้รับ ปรับใช้” เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐาน ระบบสวัสดิการ และกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลังการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง (2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม (5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐโดยผังแสดงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่การปฏิบัติ

รูปที่ 2.3.2-1 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่การปฏิบัติ
ที่มา: ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ: กรอบการพัฒนาระยะยาว

รูปที่ 2.3.2-2 กรอบแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ที่มา: ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี: ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม มีดังนี้

(1) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปีได้อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบันที่มีปัญหาความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำที่ยังไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต ซึ่งปัญหาเชิงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะก่อให้เกิดจุดอ่อนของการรักษาและยกระดับฐานการผลิตและบริการของประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตยุทธศาสตร์ชาติด้านการ

สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ได้น้อมนำศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลัก 3 ประการคือ “มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” มาเป็นหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติควบคู่กับการนำเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมายมาเป็นกรอบแนวคิดที่จะผลักดันดำเนินการเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมาภิบาล และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อให้ ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2580 จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ทำให้การพัฒนายุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ถูกดำเนินการบนพื้นฐานความเชื่อในการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุล ทั้ง 3 ด้าน ไม่ให้มากหรือน้อยจนเกินไป อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดหลักของแผน คือ เติบโต สมดุล ยั่งยืน ซึ่งเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ชาติด้านนี้เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

เป้าหมายที่ 1 อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืน มีสมดุล

เป้าหมายที่ 2 พัฒนาและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศในทุกมิติ

เป้าหมายที่ 3 ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโต บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ 55 พฤษภาคม 2561

เป้าหมายที่ 4 ยกระดับกระบวนทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล

ตัวชี้วัดการบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่

(4.1) พื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไม่น้อยกว่า ร้อยละ 55 ของพื้นที่ประเทศ ได้แก่ ป่าธรรมชาติร้อยละ 35 พื้นที่สวนป่า ใช้ประโยชน์ร้อยละ 15 และพื้นที่สาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจร้อยละ 5

(4.2) พื้นที่เขี้ยวโล้น หาดท่องเที่ยวและแนวปะการัง แม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติได้รับการฟื้นฟูแลรักษา น้ำเสียได้รับการบำบัดและขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกสุขอนามัยปริมาณฝนขนาดเล็กในบรรยากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานสากล

(4.3) ปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยลดลงอย่างน้อย ร้อยละ 20 จากกรณีปกติมูลค่าเศรษฐกิจฐานชีวภาพเพิ่มขึ้น ระบบการจัดการเชิงคุณภาพของภาคการท่องเที่ยว ระบบจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำความมั่นคงน้ำในทุกมิติเพิ่มขึ้นให้ได้ร้อยละ 80

(4.4) กระบวนทัศน์ แนวคิด และพฤติกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สนับสนุน การพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ความรู้และศักยภาพที่พึงประสงค์ของทุกภาคส่วนพัฒนาดีขึ้น การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ระบบธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วมเกิดขึ้น โครงการสำคัญที่สะท้อน การเปลี่ยนแปลงในการกำหนดอนาคตประเทศ

ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สามารถสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มความเป็นธรรมทางสังคม สามารถลดความเสี่ยงของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและลดปัญหาความขาดแคลนของทรัพยากรลงได้ โดยมีเป้าหมายสู่สังคมที่มีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นแต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำลง ผ่านแนวทางและมาตรการต่าง ๆ เช่น การบริโภคและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพิ่มพื้นที่สีเขียวและป่าไม้รักษาฐานทรัพยากรสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร และเสียสละ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ ดังนี้

(1.1) เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีคุณภาพ

(1.2) อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพที่มีคุณค่าต่อระบบนิเวศและ/หรือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง พัฒนาและเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลให้ได้มาตรฐาน สะดวกต่อการเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์และการส่งเสริมการเกษตรที่ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ

(1.3) อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ มีการวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำบนพื้นฐานของการรักษาสมดุลนิเวศ ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ สนับสนุนให้มีโครงข่ายการสัญจรทางน้ำที่สะดวก ปลอดภัย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชนเอกชน มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักต่อคุณค่าและความสำคัญของแม่น้ำ คู คลอง

(1.4) รักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยหยุดยั้งการบุกรุกทำลายและยึดคืนพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกบุกรุกมีการบริหารจัดการเชิงพื้นที่และมีการบูรณาการทุกหน่วยงานในการเฝ้าระวังและป้องกันการบุกรุกป่าส่งเสริมการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าธรรมชาติที่เสื่อมโทรม พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย พื้นที่เขาหัวโล้นและพื้นที่แนวกันชน ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและชุมชน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำที่เหมาะสม และไม่เกิดผลกระทบโดยกำหนดสิทธิชุมชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของระบบนิเวศ ชีตจำกัด และศักยภาพในการฟื้นตัว เพื่อให้ชุมชนมีความรู้สึกหวงแหนเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และมีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นตามหลักการผู้ได้รับประโยชน์จากป่าเป็นผู้ดูแลป่า ส่งเสริมปลูกป่าเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมจากป่าปลูกแบบครบวงจร สร้างกลไกหรือระบบตัดฟันระยะยาวที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและกฎหมายสำหรับพื้นที่ที่อยู่นอกเขตพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ของเอกชน โดยให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ควบคู่กับการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสามารถระบุแหล่งกำเนิดของไม้ และป้องกันการลักลอบนำไม้ออกจากป่าไม้สวมเป็นไม้ถูกกฎหมาย และพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและการเรียนรู้ทางธรรมชาติในเขตชุมชนเมืองและชนบทเพื่อให้

ประชาชนได้ประโยชน์และรู้สึกใกล้ชิดธรรมชาติเกิดความรู้สึกหวงแหนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และได้รับความสุขจากทรัพยากรธรรมชาติพร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาชุมชนที่ทำกินในเขตป่า โดยเน้นการใช้ประโยชน์ที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบคนอยู่กับป่าอย่างยั่งยืน การจัดทำแผนที่แนวเขตพื้นที่สีเขียว ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่สีเขียวรายจังหวัด การส่งเสริมการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนและป่าครอบครัวแบบมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนทุกระดับอายุให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1.5) ส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมการบริโภคและการผลิตสีเขียวอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคและการผลิต วิธีคิดและวิถีชีวิตของบุคคลและองค์กรให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุดการสร้างการมีจิตสำนึกในการผลิตที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างพอเพียงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคมจูงใจผู้บริโภคและผู้ผลิต การสร้างระบบและกลไกการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และควบคุมมลพิษในภาคการผลิตและการใช้มาตรการการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบ พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการลดขยะเป็นศูนย์จัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จยั่งยืน การลดการปล่อยมลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการจัดการการปล่อยมลพิษจากภาคการผลิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การมีระบบจัดการของเสียจากแหล่งกำเนิดมลพิษทุกประเภทที่เพียงพอและมีการจัดการมลพิษได้เป็นไปตามมาตรฐาน มีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ประกอบการอย่างเคร่งครัด รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อใช้ในการผลิตอย่างยั่งยืน รวมถึงการวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบและเทคโนโลยีพลังงานทางเลือก การเพิ่มศักยภาพการผลิต การใช้ และตลาดพลังงานทางเลือก การสร้างจิตสำนึกและเข้าถึงองค์ความรู้ข้อเท็จจริงด้านพลังงานทางเลือก พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวทั้งระบบ รวมถึงการกำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐมีการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ภาคเอกชนใช้สินค้าและบริการจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริม การบริโภคที่ยั่งยืน โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งมีการส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ดำเนินการเพื่อรองรับการปลูกป่าและเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เอกชน การปรับปรุงกลไกรัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนและภาคเอกชน

ประเด็นที่ 2 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการสร้างการเติบโตของประเทศจากกิจกรรมทางทะเลที่หลากหลายควบคู่ไปกับการดูแลฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งหมด ภายใต้อำนาจและสิทธิประโยชน์ของประเทศที่พึงมีพึงได้ เพื่อความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องทะเลที่ถูกต้องและเพียงพอ เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพทางทะเล ปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งระบบ พัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังนี้

(2.1) เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพทางทะเล โดยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในด้านต่าง ๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจภาคทะเลให้มีบทบาทเป็นที่ยอมรับใน

กลุ่มประเทศอินโดจีนและประชาคมอาเซียน เร่งลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร กระจายประโยชน์ที่เกิดขึ้นให้ทั่วถึง เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งส่งเสริมและสร้างเศรษฐกิจฐานชีวภาพอุบัติใหม่ทางทะเล ส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน ให้คำนึงถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมพัฒนาศักยภาพคนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการกับก๊าซเรือนกระจก พร้อมรับมือกับผลจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตลอดจนเศรษฐกิจภาคทะเล การปรับตัวต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลง และการมีการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของระบบนิเวศที่เป็นมาตรฐานมีระบบเศรษฐศาสตร์และเครื่องมือทางการคลังมาใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบโดย ผู้ใช้ประโยชน์ หรือต่อผู้ทำความเสียหายต่อทรัพยากร และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการที่พื้นที่ชายฝั่งและในทะเลได้รับการแบ่งเขตและจัดสรรด้วยกลไก ที่มีประสิทธิภาพ มีผังชายฝั่งและผังทะเลชัดเจน กำหนดพื้นที่การพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรในพื้นที่

(2.2) ปรับปรุง พื้นฟู และสร้างทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งใหม่ทั้งระบบ โดยรักษาแนวปะการังที่สำคัญต่อการท่องเที่ยว รักษาป่าชายเลนที่สำคัญต่อการดูดซับก๊าซเรือนกระจก รักษาแหล่งหญ้าทะเลที่สำคัญต่อประมงและสัตว์ทะเลหายาก มีพื้นที่คุ้มครองทางทะเลที่มีประสิทธิภาพในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชนในการดูแลจัดการพื้นที่ ออกกฎหมายคุ้มครองสัตว์ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ การท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ระดับสากล พร้อมทั้งมีระบบควบคุมและตรวจสอบผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงมูลค่าของระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตทางทะเล กระบวนการมีส่วนร่วมชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ การมีหน่วยติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ มีระบบตรวจสอบติดตาม และแจ้งเตือนปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ สัตว์ทะเลหายาก ห่วงโซ่อาหารและคุณภาพอาหารทะเล รวมถึงมีการกระจายความรู้ด้านทะเลในทุกระดับชั้น และครอบคลุมทุกรูปแบบและมีกิจกรรมการสร้างตระหนักรู้ทางทะเล มีระบบศูนย์ข้อมูลความรู้เชิงรุกที่เข้าถึงได้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของทุกสรรพสิ่งตามแนวทางเทคโนโลยีดิจิทัล มีการศึกษาวิจัยเรื่องทะเลอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับกระแสโลก มีหน่วยคลังสมอง เป็นคลังรวมความรู้ด้านผลประโยชน์ทางทะเลเพื่อให้คำปรึกษาช่วยการตัดสินใจของผู้บริหารและให้บริการความรู้แก่ประชาชน มีการนำความรู้เพื่อพัฒนาให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

(2.3) พื้นฟูชายหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และชายฝั่งทะเลได้รับการป้องกันและแก้ไขทั้งระบบ และมีนโยบายการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม โดยจัดการชายฝั่งประเทศไทยทั้งหมดแบบบูรณาการ ชายฝั่งทะเลได้รับการป้องกัน แก้ไขปัญหา และมีนโยบาย การจัดการชายฝั่งที่เหมาะสม มีแผนแม่บทกำหนดวิธีการจัดการในแต่ละพื้นที่ที่สำคัญทั่วประเทศ การกีดเซาะชายฝั่ง โดยใช้รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่งที่เหมาะสม รวมถึงการป้องกันการกีดเซาะชายฝั่งในบริเวณที่ยังไม่เกิด โดยการประกาศเขตพื้นที่ที่ไม่มีการกีดเซาะ

(2.4) พัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวทางทะเลมีการคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การลดความเหลื่อมล้ำและ

ดูแลผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ การดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยวทางทะเลจากอุบัติเหตุและจากสัตว์ทะเลอันตราย การพัฒนาท่าเรือทั้งระบบให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวทางทะเลรูปแบบใหม่ พัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางท่าเรือหลักของเรือสำราญในภูมิภาค การจัดทำแหล่งท่องเที่ยวดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวในอนาคต โดยในด้านการพาณิชย์นาวีได้รับการยกระดับเทียบเท่ามาตรฐานสากล ส่งเสริมให้ประเทศเป็นศูนย์กลางด้านพาณิชย์นาวีของภูมิภาค พัฒนาการเดินเรือสินค้าตามแนวชายฝั่ง ให้เติบโตอย่างยั่งยืนสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมต่อเส้นทางเศรษฐกิจสองฟากฝั่งสมุทรสำหรับในด้านการประมง มีการส่งเสริมการประมงทรัพยากรประมง เพื่อใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับศักยภาพ การทำประมงที่คำนึงถึงความสมดุลของทรัพยากร ควบคุมและยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง และป้องกันไม่ให้เรือประมงผิดกฎหมาย ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศเข้ามาทำการประมงที่ผิดกฎหมาย เร่งพัฒนาการจัดการด้านการเพาะเลี้ยงในทะเล ที่สอดคล้องกับ แผนการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ทางทะเล การศึกษาวิจัยเพื่อนำความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนาการประมงครบวงจร เพื่อให้ประเทศยังคงเป็นผู้นำด้านการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์ประมงมูลค่าสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และในด้านพลังงานมีการนำแท่นผลิตปิโตรเลียมที่รื้อถอนมาต่อยอดในการใช้ประโยชน์ พัฒนาเทคนิควิจัยในด้านพลังงานหมุนเวียนในทะเล สำรวจแหล่งแร่ทางทะเล และแสดงท่าทีในการเป็นผู้ร่วมมือในการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ในระดับสากล

ประเด็นที่ 3 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ มุ่งเน้นลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสร้างสังคมคาร์บอนต่ำ ปรับปรุงการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบ และการสร้างขีดความสามารถของประชาชนในการรับมือและปรับตัวเพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พร้อมทั้งสนับสนุนการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ ดังนี้

(3.1) ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการเมืองเพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ และพื้นที่สีเขียวในทุกรูปแบบ รวมทั้งสนับสนุนการจัดการด้านการเกษตร ที่มีผลประโยชน์ร่วมในการลดก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเร่งฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่ป่าเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บก๊าซเรือนกระจก

(3.2) มีการปรับตัวเพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูล การคาดการณ์สภาพภูมิอากาศและระบบเตือนภัยล่วงหน้าอย่างรวดเร็ว แม่นยำ และมีประสิทธิภาพ และมีการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและลดผลกระทบทั้งในเชิงโครงสร้างและไม่ใช้โครงสร้างเพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่เหมาะสมกับแต่ละภูมิสังคมของประเทศ การบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบ โดยคำนึงถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาวและการบูรณาการประเด็นด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในกระบวนการจัดทำแผนรายสาขา มีการดำเนินการและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน ชุมชน และเมืองในการรับมือ และปรับตัวต่อผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(3.3) มุ่งเป้าสู่การลงทุนที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐและภาคเอกชน โดยกำหนดให้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้มีการบูรณาการในนโยบายและแผนพัฒนาประเทศในทุกสาขา โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการส่งเสริมสินค้าและบริการคาร์บอนต่ำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างเป็นระบบ และพัฒนาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการลงทุนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น มาตรการสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนทั้งในและต่างประเทศ การยกเว้นภาษี รวมทั้งพัฒนารูปแบบทางธุรกิจ ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พร้อมทั้งมีการพัฒนานโยบายเพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ

(3.4) พัฒนาและสร้างระบบรับมือปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยพัฒนาโครงสร้างระบบสาธารณสุข เครือข่ายเตือนภัยและเฝ้าระวังโรคให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมประชากรกลุ่มเสี่ยงที่มีความอ่อนไหวต่อปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ ต่อโรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำ การพัฒนาระบบสาธารณสุขสิ่งแวดล้อมและเวชศาสตร์ป้องกันทั้งระบบ

ประเด็นที่ 4 พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีข้อกำหนด รูปแบบ และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการใช้พื้นที่ตามศักยภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการพัฒนา “เมืองน่าอยู่ ชนบทมั่นคง เกษตรยั่งยืนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ” โดยให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนผังภูมินิเวศ การพัฒนาเมือง ชนบท พื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรม รวมถึงพื้นที่อนุรักษ์ตามศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมินิเวศ พัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแผนผังภูมินิเวศในทุกจังหวัดอย่างยั่งยืน ลดการปลดปล่อยมลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะ สงวนรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานธรณีวิทยา แหล่งโบราณคดี มรดกทางสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นอย่างยั่งยืน

(4.1) จัดทำแผนผังภูมินิเวศเพื่อการพัฒนาเมือง ชนบท พื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมรวมถึงพื้นที่อนุรักษ์ตามศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมินิเวศอย่างเป็นเอกภาพ โดยจัดทำและพัฒนาระบบการเชื่อมโยง จัดการ และ วิเคราะห์ ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อการจัดทำแผนผังภูมินิเวศระดับประเทศ รวมถึงสนับสนุนการบริหารจัดการตามศักยภาพของภูมินิเวศ โดยจัดทำแผนผังภูมินิเวศของพื้นที่ตามเกณฑ์และมาตรฐานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการสิ่งแวดล้อม การกำหนดเขตพื้นที่แนวกันชน พร้อมทั้งการจัดทำผังเมืองและชนบท ตามเกณฑ์มาตรฐานและองค์ประกอบของผังเมืองรวมด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน คมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การจัดทำแผนผังพื้นที่เขตเกษตรเศรษฐกิจ แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อใช้ในการพัฒนาการเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์การจัดทำผังพื้นที่อุตสาหกรรมตามเกณฑ์มาตรฐานตลอดจนตัวชี้วัดเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ การจัดทำผังพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งโบราณคดี มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นอย่างยั่งยืน

(4.2) พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรม และ อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มีการบริหารจัดการตามแผนผังภูมินิเวศอย่างยั่งยืน โดยพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พัฒนาชนบทมั่นคงอย่างยั่งยืน พัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมปลอดภัยอย่างยั่งยืน พัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ พัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อุทยานธรณีวิทยา แหล่งโบราณคดี มรดกอาเซียนและมรดกโลก มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นอย่างยั่งยืนตามประกาศเขตพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

(4.3) จัดการมลพิษทุกประเภท โดยเฉพาะขยะและน้ำเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล โดยปรับปรุงมาตรฐานสิ่งแวดล้อมของประเทศตามมาตรฐานสากล และบังคับใช้มาตรฐานสิ่งแวดล้อม ด้านดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ กับทุกภาคส่วนอย่างเคร่งครัด การพัฒนาระบบจัดการมลพิษ กำเนิดใหม่และมาตรฐาน พร้อมทั้งจัดมลพิษและแก้ไขฟื้นฟูผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้าน ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพอันเกิดจากโครงการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาและใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อลดมลพิษ และผลกระทบสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ด้วยเป้าหมาย 3R (Reduce, Reuse, Recycle) และยกเลิกมาตรการบ่อน้ำมันกลบขยะภายในระยะ 20 ปี พร้อมทั้งมีกลไกกำกับดูแลการจัดการขยะและมลพิษอย่างเป็นระบบทั้งประเทศ

(4.4) สงวนรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นบนฐานธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยกำหนดให้ภาครัฐเป็นแกนกลางในการให้ความรู้ ประสาน และบูรณาการทุกภาคส่วนในการเพิ่มและรักษาพื้นที่สีเขียว เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ในภาพรวมของประเทศ การฟื้นฟูระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมกับการปรับปรุงกฎหมายและบังคับใช้เรื่องการใช้ประโยชน์ของชุมชนในพื้นที่ป่าอย่างสมดุล การพัฒนาและส่งเสริมกลไกคาร์บอนเครดิต และกลไกการจ่ายค่าตอบแทนการให้บริการของระบบนิเวศ และการสงวนรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งโบราณคดี มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นอย่างยั่งยืน โดยจัดให้มีมาตรการชดเชยและแรงจูงใจในการดำเนินการ

(4.5) พัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชน รวมทั้งกลุ่มอาสาสมัครด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของรัฐในทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรม โดยพัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมือง ชุมชน และเครือข่าย ที่ประกอบด้วยภาคีสำคัญตามบริบทของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เชื่อมโยงการพัฒนาร่วมกันในทุกระดับและพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการองค์กร เพื่อการพัฒนาเมือง ชุมชน และเครือข่าย ให้มีทักษะทัดเทียมกับประเทศอื่นในระดับสากล โดยพัฒนาสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน หรือองค์กรธุรกิจประชาชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดกลไกทางเศรษฐศาสตร์ในการพัฒนาผลผลิตตามมาตรฐานสากล ธุรกิจชุมชนแบบครบวงจร และตลาดเพื่อเกษตรกรโดยเกษตรกร พร้อมกับส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์และรายได้ให้กับชุมชน

ประเด็นที่ 5 พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นพัฒนาระบบจัดการน้ำทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นคง เพิ่มผลิตผลในเรื่องการจัดการและการใช้

น้ำทุกภาคส่วน คูแล้งภัยพิบัติจากน้ำทั้งระบบ พัฒนาความมั่นคงทางพลังงานอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดที่คำนึงถึงการพัฒนาอย่างเหมาะสม ให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มศักยภาพ และการใช้พลังงานหมุนเวียนในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พัฒนาความมั่นคงการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้เป็นฐานการผลิตอาหารที่มั่นคงและปลอดภัย และเป็นฐานการผลิตที่มีผลผลิตภาพสูง ดังนี้

(5.1) พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ โดยจัดให้มีน้ำสะอาดใช้ทุกครัวเรือนในชุมชนชนบท ในปริมาณ คุณภาพ และราคาที่เข้าถึงได้ มีระบบการจัดการน้ำชุมชนที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมฟื้นฟู อนุรักษ์ พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่พักน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ แอ่งน้ำบาดาล การระบายน้ำชายฝั่ง ให้มีปริมาณและคุณภาพน้ำ และใช้ประโยชน์ได้ตามเกณฑ์ มีการจัดทำแผนป้องกัน พื้นที่ อนุรักษ์ ร่วมกับแผนรักษาเขตต้นน้ำ แผนป้องกัน แผ่นดินถล่มแผนอนุรักษ์ พื้นที่ อนุรักษ์สภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำธรรมชาติ ตามพื้นที่ที่กำหนดและตาม ความสำคัญและมีการพัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบให้มีระดับความมั่นคงในระดับสากล โดย การจัดหาและใช้น้ำที่สมดุล ทนสมัย ทนการ และสร้างความเป็นธรรม ใช้ระบบทั้งทางโครงสร้าง กฎระเบียบการวางองค์การจัดการจัดการจัดหาและใช้น้ำที่ได้สมดุล ระบบและกลไกการจัดสรรน้ำ การ กำหนดโควตาน้ำที่จำเป็นและเป็นธรรม การยกระดับผลผลิตภาพการใช้น้ำให้เทียบเท่าระดับสากล รวมทั้ง การเตรียมความพร้อมทางบุคลากร สังคม สารสนเทศและการสื่อสาร การพัฒนาเครื่องมือ การจัดการ การดำเนินการเพื่อสร้างสมดุล สร้างวินัยของประชาชนในการใช้น้ำและการอนุรักษ์อย่างรู้คุณค่า พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สารสนเทศกับนานาชาติ และการดำเนินการร่วมใช้น้ำกับแม่น้ำ ระหว่างประเทศ โดยพิจารณาและดำเนินการโครงการบูรณาการและเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นร่วมกับ ระดับสากลและมีการจัดระบบการจัดการน้ำในภาวะวิกฤติ ให้สามารถลดสูญเสีย ความเสี่ยง จากภัย พิบัติที่เกิดจากน้ำตามหลักวิชาการให้อยู่ในขอบเขตที่ควบคุมที่มีประสิทธิภาพ โดยแบ่งตามลักษณะของ แต่ละพื้นที่ได้และสามารถฟื้นตัวได้ในเวลาอันสั้น

(5.2) เพิ่มผลผลิตภาพของน้ำทั้งระบบ ในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้าง มูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำ ให้ทัดเทียมกับระดับสากล โดยจัดให้มีน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของเขต เมืองเพื่อการอยู่อาศัย การพาณิชย์และบริการ พร้อมระบบจัดการน้ำในเขตเมือง มีระบบแผนผังน้ำ ระบบกระจายน้ำดี ระบบรวบรวมน้ำเสีย ระบบระบายน้ำ สำหรับภาคบริการในเขตเมือง รวมถึงน้ำ สำหรับผู้มีรายได้ต่ำในชุมชนเมืองให้เพียงพอต่อความต้องการทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยพัฒนา ระบบน้ำในเมืองที่มีความเชื่อมโยง มีแหล่งน้ำสำรอง ทบทวน/จัดทำแผนตามความสำคัญของแต่ละพื้นที่ และใช้น้ำจากหลายแหล่ง การใช้น้ำซ้ำในพื้นที่วิกฤติพร้อมทั้งจัดให้มีน้ำใช้เพียงพอสำหรับการพัฒนา เกษตรและอุตสาหกรรมตามแผนการเติบโตแบบสีเขียว ท่องเที่ยวพร้อมมีระบบดูแลน้ำภายในพื้นที่ สำหรับผู้ใช้น้ำในนิคมเกษตร อุตสาหกรรมสมัยใหม่ พื้นที่ชลประทาน พื้นที่เกษตรน้ำฝน พื้นที่เศรษฐกิจ พิเศษแหล่งท่องเที่ยว เกษตรพลังงาน เกษตรเพิ่มมูลค่าและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยทบทวนระบบน้ำ ตามการปรับโครงสร้างเกษตร และอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนไป เน้นปรับโครงสร้างการใช้น้ำ กำหนดสัดส่วน การใช้น้ำในแต่ละภาคส่วน พร้อมทั้งการเพิ่มผลผลิตภาพของการใช้น้ำ โดยการใช้อย่างมีคุณค่า การใช้น้ำ ซ้ำ การนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ เพิ่มประสิทธิภาพการส่งและการใช้น้ำทุกภาคส่วน และเพิ่มการเก็บกักใน พื้นที่ มีระบบการขออนุญาตใช้น้ำตามเกณฑ์และความสำคัญ เพื่อสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาค การผลิตและบริการ และรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

(5.3) พัฒนาความมั่นคงพลังงานของประเทศ และส่งเสริมการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนและพลังงานทดแทนในการผลิตไฟฟ้าและความร้อน โดยส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนเพื่อทดแทนเชื้อเพลิงฟอสซิลในการผลิตไฟฟ้า รวมทั้งพัฒนาวิธีการบริหารจัดการระบบไฟฟ้าทั้งด้านอุปทานและด้านอุปสงค์ ให้มีประสิทธิภาพและความยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถรองรับพลังงานหมุนเวียนที่เพิ่มขึ้นในระบบได้อย่างมั่นคงและมีเสถียรภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตความร้อนในภาคอุตสาหกรรมและการปรับเปลี่ยนไปใช้เชื้อเพลิงที่เหมาะสม เพื่อลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล รวมทั้งการพัฒนาและใช้ศักยภาพการผลิตพลังงานหมุนเวียนจากธรรมชาติในพื้นที่ที่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้เชื้อเพลิงเหล่านี้ในการผลิตไฟฟ้าและความร้อนในลักษณะที่เป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและความต้องการของภาคครัวเรือน ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการกักเก็บไฟฟ้า เพื่อให้ใช้ร่วมกับพลังงานหมุนเวียนประเภทแสงอาทิตย์ ลม หรือพลังงานธรรมชาติอื่นในการผลิตไฟฟ้าที่มีความสม่ำเสมอและเสถียรภาพเพิ่มมากขึ้น มีการวางแผนและพัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ เพื่อรองรับการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนในสัดส่วนที่สูงขึ้น และการผลิตไฟฟ้าที่มีการกระจายศูนย์มากขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้กลไกการตลาดหรือมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านพลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(5.4) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานโดยลดความเข้มข้นของการใช้พลังงาน โดยสนับสนุนการอนุรักษ์และการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนพลังงานของประเทศ ด้วยการส่งเสริมผ่านเครื่องมือและกลไกทางการเงินและมีใช้การเงิน รวมทั้งมาตรการทางกฎหมาย พร้อมทั้งส่งเสริมการออกแบบอาคารประหยัดพลังงาน โดยสนับสนุนทางการเงินและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการก่อสร้างและออกแบบอาคาร มีการรณรงค์และให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในด้านการประหยัดพลังงานส่งเสริมให้ใช้อุปกรณ์และเครื่องจักรที่ประหยัดพลังงาน การใช้ฉลากสีเขียวกับยานยนต์และอุปกรณ์ประหยัดไฟฟ้าต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมระบบโลจิสติกส์ และการขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(5.5) พัฒนาความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารของประเทศและชุมชน ในมิติปริมาณคุณภาพ ราคา และการเข้าถึงอาหาร โดยบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรและเพิ่มผลิตภาพการเกษตรแบบบูรณาการ โดยบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรและเพิ่มผลิตภาพการเกษตร โดยเน้นให้เกิดความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศและเกษตรอาหารมูลค่าเพิ่มสูง พร้อมทั้งลดพื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยว เพิ่มพื้นที่เกษตรผสมผสาน จัดเขตการเกษตร มีการใช้มาตรการ การตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบ เพื่อลดการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่า รวมทั้งมีการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพิ่มการจ้างงานในภาคเกษตรเพื่อรองรับเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งยกระดับอาชีพเกษตรกรให้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น และมีความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม

ประเด็นที่ 6 ยกระดับกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดอนาคตประเทศ มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมของคนไทย พัฒนาเครื่องมือและกลไกเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ รองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต รวมทั้งจัดตั้งและพัฒนาระบบการยุติธรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ

พัฒนาระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาและลดความขัดแย้ง พัฒนา และดำเนินโครงการยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ดังนี้

(6.1) ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย โดยปรับปรุงกลไกรัฐและพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนและภาคเอกชนให้รองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักรู้ และการมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

(6.2) พัฒนาเครื่องมือ กลไก และระบบยุติธรรม และระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต โดยพัฒนาและยกระดับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์เพื่อเป็นกลไกในการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่สำคัญ พร้อมทั้งประยุกต์ใช้นวัตกรรมเวทีดิจิทัล เพื่อรังสรรค์นโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนพร้อมทั้งพัฒนาระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการเพิ่มสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และสิทธิในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการตัดสินใจในโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ รวมถึงการกระจายอำนาจและการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน องค์กรประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการพัฒนาและออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ทันสมัย มีความเชี่ยวชาญและมีประสิทธิภาพตามหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย สิ่งแวดล้อม ที่จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำและป้องกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ครอบคลุม ทั้งปัญหาเดิมและปัญหาอุบัติใหม่ อันจะทำให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืน สามารถนำตัวผู้ก่อปัญหามาลงโทษ และสามารถเยียวยาฟื้นฟูบุคคลชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสียหายได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม พร้อมทั้งพัฒนาความร่วมมือในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนกับประเทศอาเซียนและภูมิภาคอื่น อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคการฟื้นฟูและขยายพื้นที่สีเขียว และความหลากหลายทางชีวภาพในภูมิภาค รวมทั้งการเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมก่อนการตัดสินใจในโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบข้ามพรมแดน การเพิ่มความร่วมมือในเรื่องการจัดการภัยพิบัติในภูมิภาคได้อย่างทั่วถึงและทันการณ์ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยุติธรรมในภูมิภาค ในการสร้างระบบยุติธรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

(6.3) จัดโครงสร้างเชิงสถาบันเพื่อจัดการประเด็นร่วม ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ รวมทั้ง ประเด็นบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน โดยกำหนดและจัดโครงสร้าง เพื่อขับเคลื่อนประเด็นร่วมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ โดยใช้เครื่องมือทันสมัย และให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และสร้างนวัตกรรม

(6.4) พัฒนา และดำเนินโครงการที่ยกระดับกระบวนการทศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ด้านทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล โดยพัฒนาโครงการสำคัญที่จะกำหนดอนาคตของประเทศให้ทันสมัย โดยปรับกระบวนการทศน์การมองและวางแผนแบบองค์รวม พร้อมดำเนินการภายใต้กลไกใหม่ การออกกฎหมายเฉพาะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวของประเทศโดยเร็ว พร้อมมีระบบตรวจติดตาม วิเคราะห์และสื่อสารต่อสาธารณะ

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย

จากการพัฒนาที่ผ่านมา ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว มีภาวะขยะล้นเมืองและการบริหารจัดการน้ำยังไม่เป็นระบบโครงข่ายที่สมบูรณ์ ในขณะที่ความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศผันผวนมีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้กฎเกณฑ์และกฎระเบียบของสังคมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเข้มงวดมากขึ้น ส่วนหนึ่งสะท้อนถึงปัญหาการจัดการภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพเพราะการบริหารจัดการยังขาดเอกภาพ และการปฏิรูปกฎหมายเพื่อพัฒนาประเทศยังล่าช้า ดังนั้น การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อวางรากฐานของประเทศในระยะยาวให้มุ่งต่อยอดผลลัพธ์ของแผนที่สอดคล้องเชื่อมโยงและรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกัน ไปตลอด 20 ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560-2579)

ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 จะเป็นแผนแรกที่ถูกใช้ให้เป็นกลไกเชื่อมโยงสู่การขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่จะต้องบรรลุผลลัพธ์และผลลัพธ์ของการพัฒนา รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาในรายละเอียดที่ต้องเชื่อมต่อการปฏิบัติที่ต้องดำเนินการในช่วง 5 ปี โดยได้กำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญ (Flagship Program) และประเด็นพัฒนาเชิงบูรณาการที่สำคัญ ในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ สู่การปฏิบัติ

จะทำให้ระบบการจัดสรรงบประมาณ การบริหารจัดการงบประมาณแผ่นดิน แผนสำหรับบริหารราชการแผ่นดิน กฎ ระเบียบวินัยทางการเงินและการคลังภาครัฐ และระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาตลอดจนระบบการติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีแนวทางการพัฒนาจังหวัด ภาค และเมืองที่กำหนดพื้นที่เป้าหมาย สาขาการผลิตและบริการเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และกำกับให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ จังหวัด ภาค และเมือง เกิดผลสัมฤทธิ์และสอดคล้องกับเป้าหมายรวมของประเทศ รวมทั้งได้กำหนดแนวทางเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนประเด็นการปฏิรูปประเทศที่สภาพัฒนาฯ ให้ความสำคัญและกำกับขับเคลื่อนการปฏิรูปได้เสนอและต้องเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จในช่วง 5 ปีต่อจากนี้

ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศดังกล่าว จะเป็นแรงกดดันให้ประเทศไทยต้องปรับตัว และมีการบริหารความเสี่ยงอย่างชาญฉลาดมากขึ้น ต่อจากนี้ไปประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหารากฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของประเทศที่สั่งสมมานาน ในขณะเดียวกันดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและจุดเด่นของประเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่มีลักษณะการบูรณาการ และใช้ประกอบการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติเกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างแท้จริง ในประเด็นต่าง ๆ โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่

(1) การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค พัฒนาระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส เป็นธรรม ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เร่งเตรียมความพร้อมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

(2) การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ เร่งดำเนินการในประเด็นท้าทาย ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิม และขยายฐานการผลิตและบริการใหม่ ที่สร้างรายได้สำหรับประชาชนในแต่ละภาค การพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคตอย่างมีสมดุล และการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เจริญเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคและเมืองให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ โดยมี 6 ยุทธศาสตร์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และอีก 4 ยุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 4.4 ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น และข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ความเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปจึงมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติการสร้างความมั่นคงด้านน้ำ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีสมดุลพืช และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ การเพิ่มประสิทธิภาพ การลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัยแนวทางการพัฒนาสำคัญ ประกอบด้วย (1) การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม (2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุล และยั่งยืน (3) การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม (4) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (5) สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (6) การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ (7) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (8) การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นแผนพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งแปลงยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น **ทิศทาง** การพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 “มุ่งเตรียมความพร้อมและวางรากฐานในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีกรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมายอนาคตประเทศไทยในปี 2579 ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีเป็นกรอบที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดภายใต้ระยะเวลา 5 ปี โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของการพัฒนา ดังนี้

(1) เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ

(2) เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยง (Connectivity) กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

(3) เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคโดยการพัฒนาภาคและเมืองเพื่อรองรับ การพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

(4) เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชน มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

โดยยุทธศาสตร์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ที่ 7 และยุทธศาสตร์ที่ 9 ดังนี้

(1) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะเน้นการพัฒนาและใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นก้าวหน้าที่เข้มข้นมากขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของกำลังคน และความคิดสร้างสรรค์ในการขยายฐานเศรษฐกิจและฐานรายได้ใหม่ควบคู่กับการเพิ่มผลิตภาพของฐานการผลิตและบริการเดิมรวมทั้งการต่อยอดการผลิตและบริการเดิมโดยใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยีอัจฉริยะ

(2) ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจและสังคมการกระจายความเจริญ และการพัฒนาเมืองและพื้นที่ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศประสบปัญหาความต่อเนื่องในการดำเนินการและปัญหาเชิงปริมาณคุณภาพ และการบริหารจัดการการให้บริการที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ทำให้มีข้อจำกัดในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จะมุ่งเน้นการขยายขีดความสามารถและพัฒนาคุณภาพการให้บริการ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกกลุ่มในสังคม สนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคและในอาเซียนอย่างเป็นระบบ โดยมีโครงข่ายเชื่อมโยงภายในประเทศที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่างๆ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการกำกับดูแลให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการ สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการคุ้มครองผู้บริโภค การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ และการพัฒนาผู้ประกอบการในสาขาโลจิสติกส์และหน่วยงานที่มีศักยภาพเพื่อไปทำธุรกิจในต่างประเทศ

(3) ยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาและเร่งดำเนินการในประเด็นท้าทาย ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่ที่สร้างรายได้สำหรับประชาชนในภาคการพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคตอย่างมีสมดุลและ

การบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เจริญเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคและเมืองให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

3) นโยบายประเทศไทย 4.0

“ประเทศไทย 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า **“มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”** ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ โดยก่อนจะมาถึงประเทศไทย 4.0 ประเทศไทยผ่านการพัฒนามาเป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่

“ประเทศไทย 1.0” การดำรงอยู่และพัฒนาประเทศเน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่พืชสวน เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

“ประเทศไทย 2.0” นอกจากเกษตรกรรมแล้ว ประเทศไทยจะเน้นไปทางอุตสาหกรรม แต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

“ประเทศไทย 3.0” ซึ่งเป็นยุคปัจจุบันเน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ ถ่านน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น

ประเทศไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง ประเทศ จึงต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ เพราะ Thailand 3.0 ทำรายได้ให้ประเทศในระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีเรื่องของ “ความเหลื่อมล้ำด้านความร่ำรวย” และ “ความไม่สมดุลในการพัฒนา” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐบาลต้องหันมาใส่ใจ เร่งพัฒนาปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจกัน เพื่อให้เราก้าวข้ามจาก Thailand 3.0 ไปสู่ Thailand 4.0

ดังนั้น **“ประเทศไทย 4.0”** จึงเป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น อีกทั้งเพื่อให้เกิดผลจริงจะต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

(1) กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

(2) กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น

(3) กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

(4) กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์ โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษาอี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น

กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

4) แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

(1) ผังประเทศไทยและผังกภาค พ.ศ. 2600

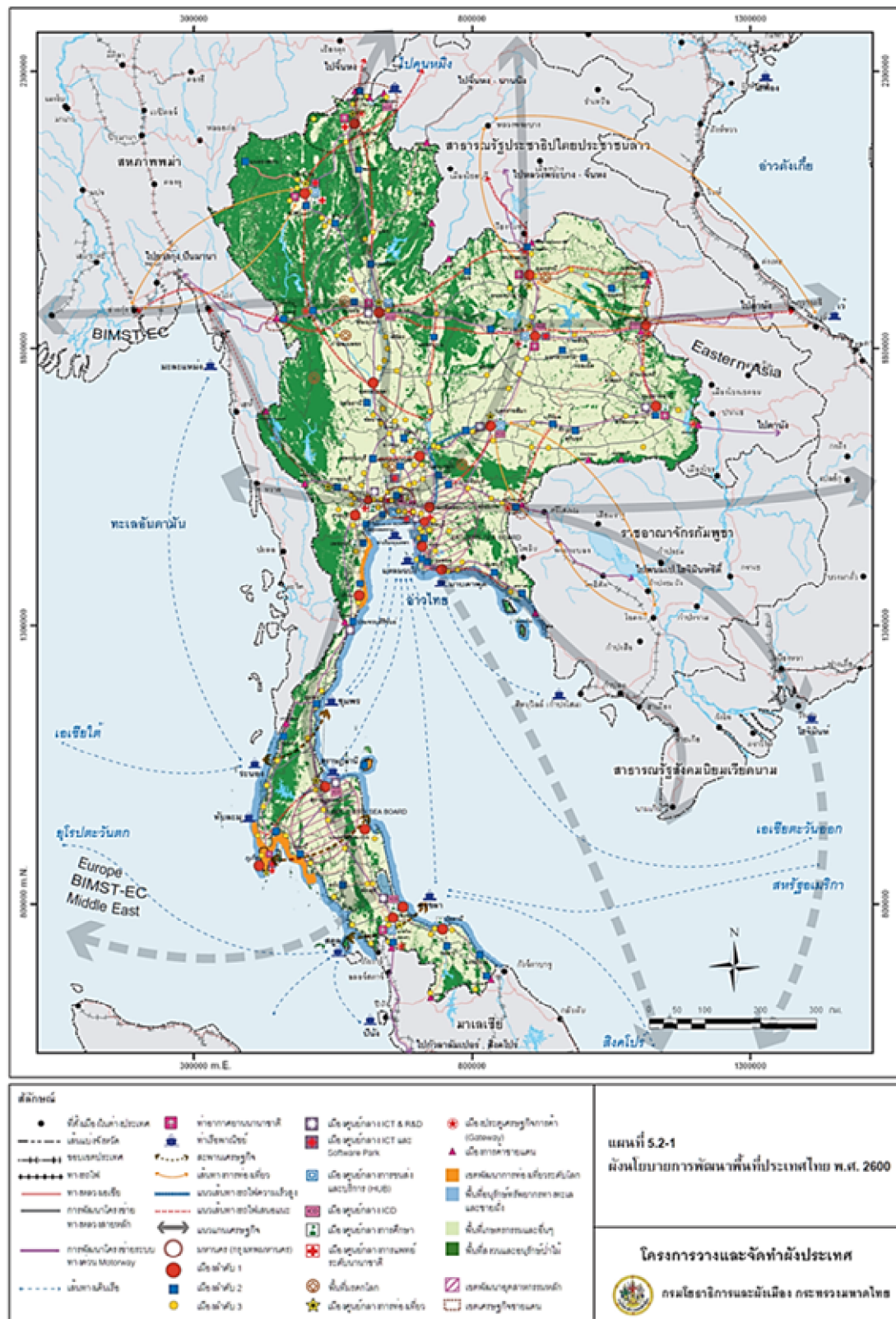
กรมโยธาธิการและผังเมืองได้จัดทำผังประเทศ พ.ศ. 2600 และผังกภาคทั้ง 6 ภาค เพื่อกำหนดนโยบายด้านการผังเมืองของประเทศ ยุทธศาสตร์ และมาตรการสำหรับใช้เป็นกรอบแนวทางการวางผังและพัฒนาพื้นที่ทุกระดับ โดยวางตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในระบบเศรษฐกิจโลกไว้ 3 ระยะ ดังนี้

(1.1) ระยะสั้น (พ.ศ. 2550-2555) ประเทศไทยเป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่แข็งแกร่ง พร้อมรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นขึ้น โดยต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเศรษฐกิจ และสนับสนุนการพัฒนากลุ่มธุรกิจของไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโอกาสขยายตัวในตลาดภูมิภาคและตลาดโลก

(1.2) ระยะปานกลาง (พ.ศ. 2556-2565) ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ในขณะที่ประเทศกลุ่มใหม่ เช่น จีน อินเดีย มาเลเซีย เกาหลีใต้ บราซิล มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลก โดยต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และนวัตกรรม และสร้างความสำเร็จจากการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาค

(1.3) ระยะยาว (พ.ศ. 2566-2600) ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนา โดยไทยจะเป็นหนึ่งในประเทศชั้นนำของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายในปี พ.ศ. 2580

รูปที่ 2.3.2-3 ผังนโยบายประเทศไทย พ.ศ. 2600
 ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

มีนโยบายการพัฒนาเมือง ดังต่อไปนี้

นโยบายที่ 1 กระจายความเจริญจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสู่ภาคต่าง ๆ

- สร้างความสมดุลของการพัฒนาเมืองเพื่อลดปัญหาเมืองโตเดี่ยวของกรุงเทพมหานคร
- เสริมสร้างศักยภาพของเมืองศูนย์กลางในภาคต่าง ๆ ให้มีขีดความสามารถในการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและประชากร และสามารถพึ่งตัวเองได้
- กระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน และการบริการสังคมสู่เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการให้บริการทางด้านเศรษฐกิจ การค้า อุตสาหกรรม และอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายที่ 2 ส่งเสริมการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบตามบทบาทและศักยภาพ

- ส่งเสริมการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบโดยการจัดลำดับความสำคัญของเมืองตามองค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ และศักยภาพของเมืองโดยแบ่งเมืองศูนย์กลางออกเป็น 5 กลุ่ม คือ
  - **เมืองมหานคร** ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและการบริการระดับภูมิภาคและระดับโลก
  - **เมืองลำดับ 1** ได้แก่ เมืองที่มีความสำคัญระดับประเทศและภาค ทั้งในด้านกายภาพและเศรษฐกิจ เป็นเมืองที่มีบทบาทในการเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญรองจากเมืองมหานคร ทำหน้าที่กระจายความเจริญและให้บริการพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศหรือภาค โดยใน ปี พ.ศ. 2600 กำหนดให้มีเมืองลำดับนี้จำนวน 23 แห่ง ได้แก่ เมืองที่เคยเป็นเมืองหลักเดิมที่มีการพัฒนาและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เป็นเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน และสามารถรองรับประชากรได้สูง
  - **เมืองลำดับ 2** เป็นเมืองที่มีระดับความเป็นศูนย์กลางรองลงมา มีความสำคัญระดับภาคหรือจังหวัด มีบทบาทสนับสนุนเมืองลำดับ 1 โดยมากเป็นเมืองขนาดกลางที่มีแนวโน้มและมีศักยภาพในการขยายตัว โดยบางเมืองอาจเป็นเมืองที่มีบทบาทหน้าที่เฉพาะด้าน เช่น เมืองชายแดนที่มีแนวโน้มจะเกิดการขยายฐานการลงทุน เป็นเมืองท่องเที่ยว การศึกษา หรืออุตสาหกรรม เช่น เชียงราย ลำปาง นครสวรรค์ อุบลราชธานี ห้วยหิน ชลบุรี พัทยา นนทบุรี ปทุมธานี สุราษฎร์ธานี สมุทรสาคร และสมุทรปราการ โดยในปี พ.ศ. 2600 กำหนดให้มีเมืองลำดับนี้จำนวน 58 แห่ง
  - **เมืองลำดับ 3** เป็นเมืองที่มีความสำคัญระดับจังหวัดหรืออำเภอ มีศักยภาพและบทบาทในการเป็นศูนย์กลางความเจริญระดับจังหวัดหรืออำเภอโดยในปี พ.ศ. 2600 ได้กำหนดให้มีเมืองลำดับนี้ จำนวน 154 แห่ง
  - **เมืองลำดับ 4** เป็นเมืองที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความเจริญและการให้บริการระดับอำเภอและชนบท ซึ่งกระจายอยู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศอีกกว่า 921 แห่ง

นโยบายที่ 3 พัฒนารุงเทพมหานครให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาค และเป็นเมืองระดับโลก (World City)

ดังวิสัยทัศน์ของประเทศ ในปี พ.ศ. 2600 ให้ “ประเทศไทยเป็นประเทศชั้นนำของโลกในด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร การบริการด้านสุขภาพและการท่องเที่ยว ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ ประเทศชาติมั่นคงและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน”

ศักยภาพในการพัฒนารุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางภูมิภาค และเป็นเมืองระดับโลกนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติของประเทศไทยในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมถึงเงื่อนไขทางกายภาพ คุณภาพชีวิตของประชากร และคุณภาพของการให้บริการที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ที่จะสนับสนุนกิจกรรมทางธุรกิจของทั้งไทยและธุรกิจต่างชาติ ให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพสูง มีความพร้อมด้านข้อมูลข่าวสารและมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุน เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองอื่น ๆ ในภูมิภาค

นโยบายที่ 4 พัฒนาเมืองและการเชื่อมโยงของเมืองโดยใช้ระบบกลุ่มเมือง (Urban clusters) แนวทางการพัฒนากลุ่มเมือง

(1) กรุงเทพมหานคร-นนทบุรี-นครปฐม-สมุทรปราการ-สมุทรสาคร-ปทุมธานี

- เป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริการ และการปกครองของประเทศที่มีสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าเขตบริหารการปกครองอื่น ๆ
- พัฒนabatบาทในการเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการเงิน สินเชื่อ และธุรกิจ ตลอดจนกิจกรรมด้านความบันเทิง วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวให้มีความสำคัญระดับภูมิภาคและระดับโลก
- เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภูมิภาค โดยมีท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิเป็นศูนย์กลางการบินที่สำคัญเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก
- เป็นศูนย์กลางของการศึกษา การวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อนำประเทศสู่สังคมแห่งความรู้ ภูมิปัญญา และนวัตกรรม
- เป็นศูนย์กลางการศึกษาด้านพุทธศาสนาที่สำคัญของประเทศ (พุทธมณฑล)

(2) เชียงใหม่-ลำปาง-แม่ฮ่องสอน-ลำพูน

- ให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการขนส่ง (Hub) และการบริการระดับภูมิภาคที่มีระบบคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพสูง เชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครและเมืองศูนย์กลางระดับภาคทั่วประเทศ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการขนส่งและการเดินทางระหว่างประเทศ
- มีสถานีขนส่งต่อเนื่องระหว่างท่าอากาศยานหลายรูปแบบ (Multi-modal Terminal)
- มีการเตรียมพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นลานและโรงพักสินค้าพร้อมกับระบบโลจิสติกส์ และการขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในเมืองและระหว่างเมือง

- เป็นศูนย์กลางการบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานสากล
ระดับนานาชาติ

- เป็นศูนย์กลาง ICT และ Software Park
- เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและศิลปกรรม
แบบล้านนา รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตของชนเผ่าต่าง ๆ และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์ประชุมและศูนย์แสดงสินค้าของภูมิภาค

(3) นครราชสีมา-ชัยภูมิ-บุรีรัมย์-สุรินทร์

- พัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษที่มีคุณภาพสูง
- พัฒนาเป็นศูนย์กระจายสินค้าตอนล่างของภาคกับประเทศเพื่อนบ้าน
- เป็นศูนย์กลางด้านสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และการวิจัยและพัฒนา
ด้านชิ้นส่วนยานยนต์
- ส่งเสริมความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน
- เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (World Heritage) และการท่องเที่ยว
เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

(4) หาดใหญ่-สงขลา-สตูล

- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาค
- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลาง ICT และ R&D ด้านยางพารา
- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นประตูการค้าชายแดนที่สำคัญของภาคใต้
- อนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมขั้นดี และส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตร
- พัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้เป็น Southern Paradise
- พัฒนาเมืองหาดใหญ่ และสงขลาให้ขยายตัวอย่างเกื้อกูลกัน

(5) ขอนแก่น-มหาสารคาม-ร้อยเอ็ด-กาฬสินธุ์

- พัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าและการบริการของภาค
- เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง รวบรวมและกระจายสินค้าเชื่อมโยงกับ
ภูมิภาคอื่น (ICD: Inland Container Depot)
- พัฒนาให้เป็นศูนย์กลาง IT City และศูนย์กลางอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของ
ภูมิภาคอินโดจีน
- ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัยและพัฒนาข้าวหอมมะลิและพลังงานทดแทน
- ส่งเสริมการเป็นแหล่งผลิตพลังงานทดแทน (เอทานอล) และการส่งออกอย่าง
เต็มรูปแบบ
- ศูนย์กลางด้านสาธารณสุขระดับนานาชาติ
- สนับสนุนการเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิ และพืชเศรษฐกิจเพื่อพัฒนา
พลังงานทดแทน

- ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงโบราณคดีและการเรียนรู้เกี่ยวกับซากดึกดำบรรพ์ (Jurassic World)

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์ประชุมและศูนย์แสดงสินค้าของภูมิภาค

(6) ภูเก็ต-ป่าตอง-กระบี่-พังงา

- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลระดับนานาชาติและการท่องเที่ยวแบบ long stay ของผู้สูงอายุ

- สนับสนุนการเป็นแหล่งค้นคว้าโบราณคดีอันดามัน

- ส่งเสริมภูเก็ตเป็นศูนย์กลางกระจายความเจริญที่มีบทบาทเด่นด้านการเป็นจุดเชื่อมต่อการขนส่งหลายรูปแบบ (Multi-modal Terminals) และเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมประเภทเรือ และที่จอดเรือยอชต์ (Yacht)

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลางบริการทางการแพทย์เฉพาะทาง

- ส่งเสริมพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย (Software Park)

- เป็นศูนย์กลางการวิจัยเพื่อป้องกันและเตือนภัยจากซีนามีระดับภูมิภาค

- เป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ

- ศูนย์กลางการศึกษา วิจัยและพัฒนา (R&D) ระบบนิเวศชายฝั่ง และพลังงานทดแทน (ปาล์มน้ำมัน)

- เป็นศูนย์กลางการประชุมระดับนานาชาติ

(7) พิษณุโลก-ตาก-พิจิตร-กำแพงเพชร-สุโขทัย-เพชรบูรณ์-อุตรดิตถ์

- ส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนาด้านโลจิสติกส์ โดยมีพิษณุโลกซึ่งตั้งอยู่บนแนวแกนการพัฒนาซึ่งเป็นจุดตัดของเส้นทางสาย North-South Economics Corridor และ East-West Economics Corridor จึงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของสี่แยกอินโดจีนและเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งหลายรูปแบบ

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลาง ICT และ R&D ด้านการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลางการศึกษา วิจัยและพัฒนา (R&D)

- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และแหล่งมรดกโลก รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและการค้าชายแดน

(8) ชลบุรี/พัทยา-ระยอง-ฉะเชิงเทรา

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นอุตสาหกรรมหลัก และปิโตรเคมีของประเทศ

- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภูมิภาค โดยเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าทางทะเลจากท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง และมาบตาพุดกับการขนส่งทางบกและทางอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับนานาชาติทางทะเล กิจกรรมนันทนาการกีฬาทางน้ำ และการพักผ่อนหย่อนใจรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

- ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการศึกษา วิจัยและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมหนัก ปิโตรเคมี ยานยนต์ และการต่อเรือที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมขีดความสามารถในการเป็นศูนย์การประชุมระดับนานาชาติ (พัทยา)

(9) อุดรธานี-หนองคาย-หนองบัวลำภู-เลย

- ส่งเสริมบทบาทการเป็นประตูการค้าชายแดน

- ส่งเสริมอุดรธานีให้เป็นศูนย์กลาง ICT และ R&D ด้านการใช้ประโยชน์จากแร่ไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่งเสริมแหล่งผลิตยางพารา ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่สำคัญของภาค

- ส่งเสริมบทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่เป็นมรดกโลก (อุดรธานี) เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

(10) สุราษฎร์ธานี-เกาะสมุย-ระนอง-ชุมพร

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลระดับนานาชาติเชิงคุณภาพ (high end) และระบบนิเวศ

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลางการขนส่งหลายรูปแบบ และเป็นศูนย์กลางลานกองสินค้าทางรถไฟ

- ส่งเสริมให้เป็นแหล่งเกษตรกรรมประเภทไม้ผล ปาล์มน้ำมัน รวมทั้งการประมงชายฝั่งตลอดจนการแปรรูปผลผลิตเกษตร

- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลางการศึกษาด้านพุทธศาสนา ICT และ R&D ด้านพลังงานทดแทน และระบบนิเวศชายฝั่ง

(11) เชียงราย-พะเยา-แพร่-น่าน

- ส่งเสริมบทบาทของเชียงรายในการเป็นประตูการค้าชายแดน (Gate way) ตามแนวแกนเศรษฐกิจเหนือ-ใต้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

- ส่งเสริมเชียงรายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งหลายรูปแบบ

- ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูป

- พัฒนาเมืองในจังหวัดพะเยา แพร่ น่าน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาตามแนวแกนเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ให้มีฐานเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนาในอนาคต

- อนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์ในจังหวัดแพร่และน่าน เพื่อรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและแหล่งต้นน้ำลำธาร

- ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมล้าน และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์

(12) อุบลราชธานี-ยโสธร-อำนาจเจริญ-ศรีสะเกษ

- พัฒนาให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักของภาคด้านสิ่งทอ ชิ้นส่วนยานยนต์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์
- แหล่งแปรรูปเนื้อสัตว์ สิ่งทอ ชิ้นส่วนยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Sea Board: ESB)
- พัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเชื่อมโยงลาวและเขมรที่อุบลราชธานี และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับอารยธรรมขอมที่ศรีสะเกษ
- อุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งหลายรูปแบบ (Multi-modal Terminals) และศูนย์กระจายสินค้า (Distribution Center)
- เป็นศูนย์การศึกษา ICT การวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและการประมง (น้ำจืด)

(13) นครสวรรค์-อุทัยธานี

- ส่งเสริมการเป็นประตูสู่ภาคเหนือเชื่อมโยงตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้
- เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวประเภทแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ (ห้วยขาแข้ง) จังหวัดอุทัยธานี
- เป็นศูนย์กระจายสินค้าเกษตร
- ส่งเสริมการขนส่งทางน้ำ
- พัฒนาอุตสาหกรรมประเภทวัตถุดิบการเกษตร อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรและเครื่องจักรอุตสาหกรรม

(14) พระนครศรีอยุธยา-อ่างทอง

- เป็นแหล่งเกษตรกรรมขั้นดีและเกษตรอินทรีย์ปลอดภัย
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมที่เป็นมรดกโลก (พระนครศรีอยุธยา)
- เป็นศูนย์กลางเกษตรอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง เนื่องจากทำเลที่ตั้งเป็นศูนย์การขนส่งแต่มีพื้นที่จำกัด
- เป็นศูนย์กลางขนส่ง (Logistics) หลายรูปแบบ เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อกระจายสินค้าสู่ภาคอื่น ๆ

(15) นครศรีธรรมราช-ตรัง-พัทลุง

- นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และพุทธศาสนา
- เป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งและพื้นที่ชุ่มน้ำ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- เป็นศูนย์กลางรวบรวมและกระจายผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรข้าว ยางพารา ผักและผลไม้

(16) มุกดาหาร-นครพนม-สกลนคร

- ส่งเสริมบทบาทการเป็นประตูอินโดจีน (Gate Way) ตามแนวแผนการพัฒนาเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก โดยมีมุกดาหารและนครพนมเป็นตลาดการค้าชายแดนที่สามารถเชื่อมโยงสู่ประเทศเวียดนาม
- สนับสนุนบทบาทด้านการท่องเที่ยวตลาดการค้าชายแดนและเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน
- มุกดาหารเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ การบรรจุและแยกสินค้ากล่องที่มีกระบวนการศุลกากร (ICD) และเป็นศูนย์กระจายสินค้า (Distribution Center)
- สกลนครเป็นแหล่งผลิตและเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และปศุสัตว์

(17) สระบุรี-ลพบุรี-สิงห์บุรี-ชัยนาท

- ส่งเสริมสระบุรีเป็นฐานอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างและปูนซีเมนต์
- เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของภาค เป็นครัวปลอดภัยของโลก โดยเฉพาะชัยนาท และลพบุรี
- เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างภาค
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์
- แหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากมีแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เป็นต้น

(18) หัวหิน-ชะอำ-เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์-สมุทรสงคราม

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเชิงประวัติศาสตร์
- เป็นศูนย์กลางเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรและประมง
- เป็นศูนย์วิทยาการการศึกษานานาชาติ และการวิจัยและพัฒนา (R&D) ด้านการเกษตร อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร และการถลุงเหล็ก

(19) ปัตตานี-ยะลา-นราธิวาส

- ศูนย์กลางอาหารฮาลาล
- ส่งเสริมการเกษตร การประมง และอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร

- ศูนย์กลางการศึกษา การวิจัยและพัฒนา (R&D) ด้านอาหารฮาลาลและ
ทรัพยากรชายฝั่ง

(20) ราชบุรี-กาญจนบุรี-สุพรรณบุรี

- ส่งเสริมการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร
- ส่งเสริมศักยภาพการเป็นประตูการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับพม่าโดยพัฒนา
ด่านน้ำพุร้อน ด่านเจดีย์สามองค์ และด่านสิงขร
- เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเข้มข้น (ผืนป่าตะวันตก
กาญจนบุรี)
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและทางธรรมชาติ
- ราชบุรีเป็นแหล่งพลังงาน และศูนย์การวิจัยและพัฒนาด้านพลังงานและ
ชิ้นส่วนรถยนต์

(21) ตราด-จันทบุรี

- เป็นแหล่งผลิตและส่งออกผลไม้เขตร้อน
- เป็นศูนย์การศึกษาค้นคว้าและออกแบบด้านอัญมณี
- เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านทรัพยากรชายฝั่ง
- เป็นพื้นที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในระดับนานาชาติที่หลากหลาย
- เป็นประตูสู่อินโดจีน (ทางทะเล)

(22) นครนายก-ปราจีนบุรี-สระแก้ว

- เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติที่ขนาดใหญ่และ
การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เชื่อมโยงนครวัด นครธมของประเทศกัมพูชา
- เป็นแหล่งตลาดการค้าชายแดน และเป็นประตูสู่อินโดจีน
- เป็นศูนย์กลางการบริการด้านการแพทย์แผนไทย ศูนย์กลางพืชเกษตรและ
ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

**นโยบายที่ 5 การเชื่อมโยงระหว่างระหว่างเมืองและกลุ่มเมืองโดยระบบคมนาคม
ขนส่ง เพื่อกระจายความเจริญออกไปอย่างทั่วถึง**

- จัดให้มีระบบการคมนาคมขนส่งสาธารณะความเร็วสูงเชื่อมโยงระหว่าง
กรุงเทพมหานคร ฉะเชิงเทรา สระบุรี และนครราชสีมา
- พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะระหว่างเมืองศูนย์กลางกับเมืองต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบ
- พัฒนาประสิทธิภาพของระบบคมนาคมในพื้นที่เมืองโดยรอบกรุงเทพมหานคร
ด้วยระบบทางหลวงพิเศษและระบบราง ได้แก่ เมืองสมุทรสงคราม ราชบุรี บ้านโป่ง นครปฐม
สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา

- พัฒนาประสิทธิภาพของระบบคมนาคมเชื่อมโยงท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

นโยบายที่ 6 ส่งเสริมและพัฒนาเมืองน่าอยู่

เมืองน่าอยู่ คือ เมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีการออกแบบและบริหารจัดการให้สามารถตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของเมืองนั้น ๆ เป็นเมืองที่เหมาะสมแก่การพักอาศัย และประกอบอาชีพสำหรับประชากรทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก คนชรา หรือผู้ด้อยโอกาสและพิการ โดยมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีและสะดวกสบาย (City for All)

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เป็นแนวทางการพัฒนาซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาการที่อยู่บนรากฐานของความเหมาะสมกับศักยภาพในการรองรับอัตลักษณ์ของพื้นที่

โดยการพัฒนาเมืองน่าอยู่ สามารถสรุปประเด็นและมีความเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในฐานะพื้นที่ที่สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในเมืองและความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในบริเวณเมืองรอบต่อพื้นที่ชนบท และพื้นที่ธรรมชาติ โดยมีประเด็นพิจารณา ดังนี้

- (1) ทำเมืองให้มีขนาดกระชับ (Compact Communities) เพื่อประหยัดพลังงานในการเดินทาง และการลงทุนด้านสาธารณูปโภค และแวดล้อมด้วยธรรมชาติ และพื้นที่เกษตรกรรม
- (2) ส่งเสริมให้ศูนย์กลางชุมชนหรือเมืองมีแหล่งงานและมีบริการพื้นฐานครบถ้วนในการอำนวยความสะดวกให้ประชากร (Complete Communities)
- (3) ส่งเสริมการใช้รถขนส่งมวลชนสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ และทางจักรยานหรือทางเดินเท้าที่ปลอดภัย เป็นทางเลือกเพื่อลดความจำเป็นในการใช้รถส่วนบุคคล
- (4) สร้างเมืองสีเขียว (Urban Agriculture/Urban Forest) เพื่อลดอุณหภูมิภายในเมืองที่สูงกว่าชนบทโดยรอบ ประหยัดพลังงานและเป็นการรักษาสภาพแวดล้อม โดยจัดหาและอนุรักษ์รักษาพื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่สีเขียว และลานกิจกรรมสำหรับประชาชนที่เข้าถึงได้สะดวกเพื่อการนันทนาการ อีกทั้งส่งเสริมภูมิทัศน์ให้สวยงาม
- (5) อนุรักษ์อาคารหรือพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมไว้ให้คงอยู่สามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้
- (6) มีความปลอดภัยจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ มลภาวะ อาชญากรรม และอื่น ๆ

แนวทางการพัฒนาเมืองระดับต่าง ๆ ให้มีความน่าอยู่ตามองค์ประกอบและบทบาทความสำคัญของเมือง โดยเป้าหมายพื้นที่ในระยะต้น พิจารณาคัดเลือกเมืองที่มีความจำเป็นเร่งด่วนจากแต่ละกลุ่ม ได้แก่ มหานคร เมืองขนาดใหญ่ เมืองขนาดกลาง และเมืองขนาดเล็ก เป็นโครงการเมืองนำร่อง เช่น กรุงเทพมหานคร พิษณุโลก มุกดาหาร และมาบตาพุด

เมืองมหานคร

ส่งเสริมให้เกิดความโปร่งภายในเมืองด้วยการเพิ่มพื้นที่โล่ง ที่ว่าง ในบริเวณที่มีความหนาแน่นและอาคารสูง ส่งเสริมการเดินทางด้วยการขนส่งสาธารณะ เพิ่มพื้นที่สำหรับคนเดินให้มากขึ้น สร้างความร่มรื่นของทางเท้า เพิ่มพื้นที่ลานโล่ง ลานกีฬา ลานอเนกประสงค์ เพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะขนาดใหญ่ของเมือง และขนาดเล็กของชุมชน การจัดภูมิทัศน์เมือง เดินสายไฟฟ้าลงใต้ดิน เป็นต้น จัดระเบียบทางเท้า

เมืองขนาดใหญ่

เน้นการเพิ่มการบริการสาธารณะ เช่น การขนส่งสาธารณะที่ได้มาตรฐาน ที่จอดรถในย่านการค้าและตลาด สวนสาธารณะและที่โล่งในเมือง ส่งเสริมให้มีการพัฒนาย่านศูนย์กลางเมือง ให้มีความหนาแน่นสูง และใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเต็มศักยภาพ (Compact Development)

เมืองขนาดกลาง

เน้นการบริการสาธารณะด้านการจัดการขยะมูลฝอย การบำบัดน้ำเสีย สวนสาธารณะในเมือง และทางจักรยาน

เมือง/ชุมชนขนาดเล็ก

เน้นการบริการสาธารณะพื้นฐานสำหรับชุมชนที่ได้มาตรฐาน เช่น ประปา การกำจัดขยะมูลฝอย ทางเท้าและทางจักรยาน

บทบาทหน้าที่ของผังประเทศนอกจากเป็นการกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ของประเทศในภาพรวมแล้ว ยังเป็นการกำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาภาคต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อพัฒนาภาคต่าง ๆ ให้ใช้ศักยภาพของภาคอย่างเต็มที่ มีทิศทางที่เกื้อกูลสอดคล้องกันกับภาคอื่น ๆ และให้สามารถนำผังประเทศสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ในอันที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของผังประเทศตามที่ได้กำหนดไว้

(2) ผังภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2600

กรุงเทพมหานครมีบทบาทเป็นภาคนครหลวงของประเทศ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประเทศและคงความเป็นเมืองระดับโลก (Global City) โดยให้ความสำคัญของการเป็นศูนย์กลางคมนาคมทางอากาศของโลกที่อยู่ในภูมิภาคเอเชีย และกระจายการคมนาคมขนส่งทุกลักษณะออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเชื่อมโยงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และพร้อมกันนี้จะต้องพัฒนาให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่น่าอยู่ของประชาชนและผู้เยี่ยมเยือน โดยให้ขนาดของเมืองมีความกระชับไม่ขยายตัวอย่างไร้ทิศทางออกไปทำลายพื้นที่เกษตรกรรม และในขณะเดียวกันก็มีความโปร่งภายในเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีกรอบและนโยบายสำคัญในการดำเนินการ ดังนี้

(2.1) จัดให้กรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑลมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันอย่างเป็นระบบให้เป็นกลุ่มเมืองมหานครที่เป็นนครหลวงของชาติ เป็นศูนย์กลางของอาเซียนและเอเชีย

ทางด้านการคมนาคมขนส่ง เป็นศูนย์กลางของประเทศทางด้านการบริหาร การพาณิชย์และบริการ การท่องเที่ยว การบริการด้านสุขภาพ และการศึกษาวิจัย

(2.2) ให้ลดบทบาทความสำคัญของกรุงเทพมหานครบางด้านลง เช่น ด้านอุตสาหกรรม โดยกระจายออกไปยังเมืองในปริมณฑลและเมืองในภาคอื่น ๆ และให้กรุงเทพฯ มีประชากรเพิ่มได้อีกเพียงเล็กน้อยจากปัจจุบัน และกำหนดบทบาทของความเป็นมหานครของโลก โดยเฉพาะให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางทางด้านการบริหาร การค้า การเงิน และการบริการอื่น ๆ ในระดับประเทศ เป็นศูนย์กลางการศึกษา การบริการด้านการแพทย์และสุขภาพ และการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคเอเชีย และจัดให้เป็นเมืองที่มีความน่าอยู่ลำดับต้น ๆ ของโลก ลดปัญหาการจราจรคับคั่ง ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมทางอากาศและน้ำ ลดอุณหภูมิภายในเมืองลง เพิ่มและจัดการพื้นที่สวนสาธารณะให้เป็นระบบและมีความต่อเนื่องแทรกอยู่ทั้งเมือง ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และส่งเสริมแนวต้นไม้ตามแนวถนนสายประธานและสายหลักของเมือง รวมทั้งให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการอนุรักษ์พื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

(2.3) เพิ่มบทบาทเมืองต่าง ๆ ในปริมณฑล โดยให้แต่ละเมืองมีบทบาทของตนเองที่ชัดเจน ดังนี้

- สมุทรปราการต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร ด้านตะวันออกเป็นศูนย์กลางทางด้านการคมนาคมทางอากาศของเอเชีย และเชื่อมต่อกับภาคอื่น ๆ ของประเทศและประเทศ ในภูมิภาคอาเซียนทั้งทางบกและทางทะเล เพื่อการท่องเที่ยว และการบริการอื่น ๆ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาคอาเซียน และเป็นเมืองอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกทางอากาศ

- นนทบุรี เป็นเมืองศูนย์กลางการบริหารราชการที่ต่อเนื่องกับศูนย์กลางหลัก ในกรุงเทพมหานคร และเป็นเมืองเพื่อการอยู่อาศัยรองรับประชากรที่มีแหล่งงานในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรี

- ปทุมธานี เป็นเมืองการศึกษา ศูนย์กลางการวิจัย วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT City) รองรับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นเมืองที่อยู่อาศัยรองรับประชากรทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร

- นครปฐม เป็นเมืองอยู่อาศัยและการวิจัยทางด้านการเกษตรและอาหารปลอดภัย รวมทั้งเทคโนโลยีทางการแปรรูปและผลผลิตต่อเนื่องจากการเกษตร

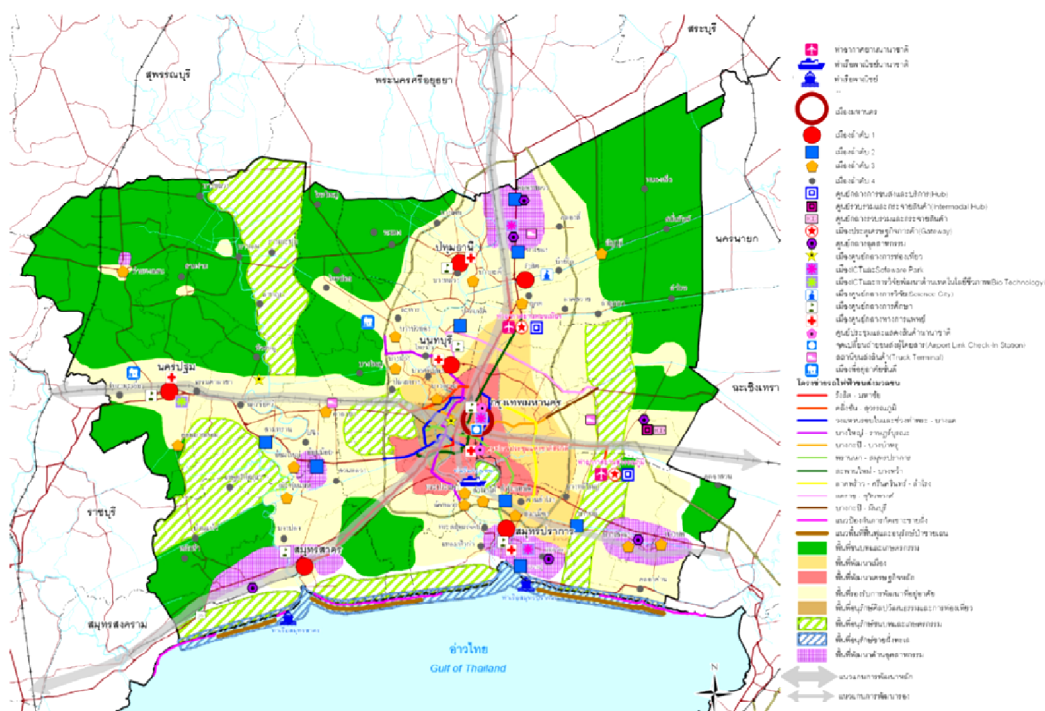
- สมุทรสาคร เป็นเมืองศูนย์กลางการประมงและสินค้าที่ต่อเนื่องจากการประมง เป็นแหล่งอุตสาหกรรมรองรับอุตสาหกรรมบริการชุมชนเมืองและอุตสาหกรรมในประเทศที่ย้ายจากกรุงเทพฯ

(2.4) ส่งเสริมการเชื่อมโยงการติดต่อและการคมนาคมขนส่งระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองในปริมณฑลที่ประหยัดพลังงานและมีขีดความสามารถสูงและคล่องตัว เช่น ระบบเคเบิลไถ่กว่ ระบบโทรคมนาคม การขนส่งระบบราง เป็นต้น ทั้งนี้ให้มีการลดการใช้รถยนต์ลงอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้รถส่วนตัวและให้ใช้ระบบรางเป็นการเดินทางหลักของประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและแหล่งงานในเมืองเดียวกัน

(2.5) เมืองต่าง ๆ ในปริมณฑล ให้มีการส่งเสริมการบริการสาธารณะและเครือข่ายการบริการที่มีเขตการบริการอย่างเหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของประชากรผู้รับบริการอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพสูงเทียบเท่าบริการของกรุงเทพฯ เช่น การศึกษา สาธารณสุข ประปา การกำจัดขยะ และการบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

(2.6) จัดการพัฒนาเมืองทุกแห่งให้มีความน่าอยู่ มีการบริการอย่างพร้อมเพรียงและเหมาะสม รวมทั้งการดูแลแก้ไขปัญหาคนจนในเมืองให้มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม มีสุขลักษณะ ใกล้เคียงแหล่งงาน และเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง

รูปที่ 2.3.2-5 ผังนโยบายการพัฒนาภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2600
ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

(3) ผังภาคตะวันออก พ.ศ. 2600

ภาคตะวันออกเป็นฐานทางด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลางเพื่อการส่งออกและทดแทนการนำเข้าที่สำคัญที่สุดของประเทศเพื่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระบบโลกาภิวัตน์ และเพื่อการกระจายความสำคัญทางด้านแหล่งงานภาคอุตสาหกรรม และการบริการออกจากกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งรองรับแรงงานส่วนเกินจากภาคต่าง ๆ ของประเทศ และในขณะเดียวกันจะต้องจัดการพื้นที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาบทบาททางด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติระดับชาติให้ยั่งยืนด้วยบทบาทที่มีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมาก แต่มีความขัดแย้งกันสูงในด้านการพัฒนาและอนุรักษ์จึงทำให้ภาคตะวันออกจะต้องมีแผนและนโยบายทางด้านการใช้พื้นที่อย่างจริงจังและเข้มงวดตามกรอบนโยบาย ดังนี้

(3.1) ให้เป็นฐานอุตสาหกรรมหลักของประเทศโดยเน้นที่จังหวัดระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว ตามแนวแกนอุตสาหกรรม (Industrial Corridor) ที่เชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกมาบตาพุดและแหลมฉบัง ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ และเมืองชายแดนประเทศกัมพูชา ไปยังจังหวัดสระบุรี และนครราชสีมา ทั้งนี้จะต้องมีการขยายตัวอย่างจำกัดบริเวณตามผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และปริมาณน้ำ รวมทั้งไม่ให้อุตสาหกรรมขยายตัวไปในเขตท้องเที่ยวและเกษตรกรรมของจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

(3.2) การขยายตัวของอุตสาหกรรมให้เน้นอุตสาหกรรมที่ใช้นวัตกรรม (Innovation) ด้านการผลิตสมัยใหม่ และได้มาตรฐานสากล โดยเป็นนวัตกรรมที่สนับสนุนให้ใช้วัตถุดิบ และตลาดในภูมิภาคกลุ่มประเทศอาเซียนหรือส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างครบวงจรในภูมิภาค (Industrial Cluster)

(3.3) พัฒนาพื้นที่มาบตาพุดและพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นศูนย์กลางด้านพลังงานและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้บริเวณอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นศูนย์กลางการรวบรวมพลังงานและกระจายไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านจนถึงจีนและเวียดนาม โดยใช้โครงข่ายระบบท่อ

(3.4) พัฒนาท่าเรือแหลมฉบังและพื้นที่ตอนในให้เป็นเมืองท่าอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบ มีโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์รองรับการพัฒนา รวมทั้งเป็นศูนย์บริการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของอุตสาหกรรมและการค้าของภาคตะวันออก

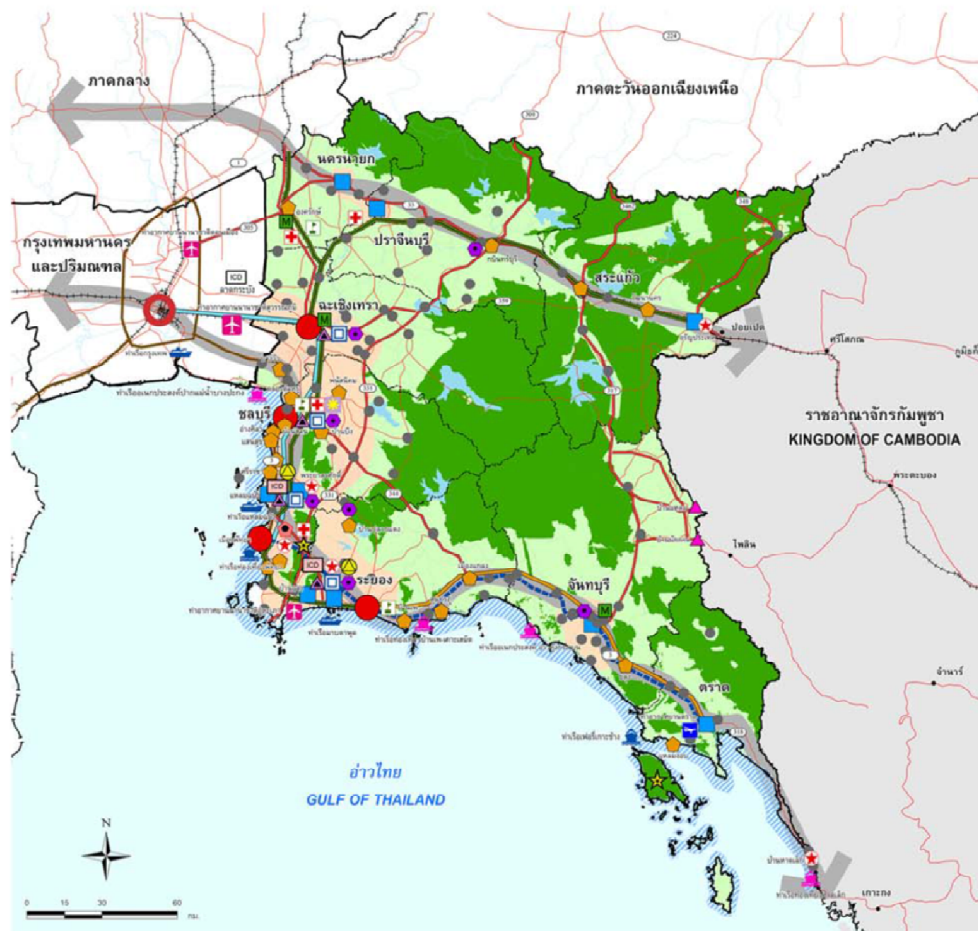
(3.5) พัฒนาการค้าการลงทุนบริเวณเมืองชายแดนเพื่อการขยายตลาดและการลงทุน ในเมืองคู่แฝด (Sister Cities) กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันรวมทั้งการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและกระจายรายได้อย่างทั่วถึงทั้งภูมิภาค โดยให้จังหวัดสระแก้วเป็นศูนย์กลาง และกระจายสินค้าระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา

(3.6) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการน้ำและประสานงานระหว่างลุ่มน้ำต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ให้มีเพียงพอต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และอุปโภคบริโภค รวมทั้งการกำหนดขีดความสามารถในการขยายตัวของอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกตามความจำเป็นของขนาดแหล่งน้ำที่มี

(3.7) ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม โดยให้มีมาตรการและการจัดเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจนเพื่อป้องกันการส่งผลกระทบจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม โดยให้มีมาตรการที่เข้มข้นในเขตที่มีความอ่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม

(3.8) ส่งเสริมจังหวัดระยองด้านตะวันออก จังหวัดจันทบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว ให้เป็นแหล่งผลิตผลไม้เพื่อการส่งออก และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของประเทศ โดยการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม ชายฝั่งทะเล เกาะ และพื้นที่ป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติอย่างยั่งยืน

รูปที่ 2.3.2-6 ผังนโยบายการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. 2600
ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

(4) ผังภาคกลาง พ.ศ. 2600

ภาคกลางเป็นพื้นที่เกษตรกรรมอุดมสมบูรณ์ที่โอบล้อมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่ฉนวนรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของมหานครขนาดใหญ่ และเป็นพื้นที่สำคัญที่เชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศ คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภาคตะวันออก กับภาคอื่น ๆ ของประเทศ ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ดังนั้น

บทบาทของภาคกลางจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จของยุทธศาสตร์การกระจายความเจริญ (Decentralization) ออกไปจากศูนย์กลางให้ทั่วถึงทั่วประเทศ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของภาคกลางจึงมีความหลากหลายทั้งบทบาทการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรม การพัฒนาและวิจัย การเกษตรกรรมให้มีผลผลิตสูงสุด และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมหลักกับเมืองหลวงของประเทศเพื่อนบ้านและมณฑลยูนนานของจีน ดังนั้นกรอบการพัฒนาภาคกลางในอนาคตจึงต้องมีความชัดเจนในการจัดพื้นที่และเข้มงวด เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการการพัฒนาที่หลากหลายและมีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน ดังนี้

(4.1) ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรเป็นอันดับแรก เพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นอยู่ข้าวอู่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ทางด้านการเกษตรสูงสุดของประเทศ โดยการส่งเสริมให้มีผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือข้าว ซึ่งมีคุณภาพสูงและมีอัตราปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้เท่ากันหรือมากกว่าประเทศในเอเชียที่มีความก้าวหน้าทางการเกษตร เช่น จีน และเวียดนาม โดยเน้นให้มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติของดินและสิ่งแวดล้อม

(4.2) พัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการพัฒนาการเกษตรให้สามารถมีผลผลิตได้หลายรอบต่อปี

(4.3) แก้ไขปัญหาน้ำท่วมให้ครบวงจรและเป็นระบบถาวรโดยรักษาพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมให้มากที่สุด ระบุพื้นที่ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงน้ำท่วมได้ โดยให้มีระยะเวลาการท่วมน้อยที่สุด และมีมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ส่งเสริมให้ปลูกพืชที่ทนน้ำท่วมได้ ส่งเสริมกิจกรรมการใช้พื้นที่ 2 ฤดูกาล มีระบบเก็บภาษีของผู้ที่ได้รับการป้องกันน้ำท่วมอย่างเหมาะสม และการชดเชยผู้ที่อยู่ในเขตน้ำท่วมอย่างคุ้มค่าต่อการเสียสละเพื่อส่วนรวม

(4.4) ส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษ เทคโนโลยีการเก็บรักษาสินค้าการเกษตรเพื่อการส่งออก การส่งเสริมการแปรรูปและผลผลิตทางอุตสาหกรรมการเกษตร การพัฒนาระบบตลาดและราคารองรับสินค้าการเกษตรให้คุ้มค่าการลงทุน

(4.5) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรม โดยจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มจังหวัด ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมืองโบราณมรดกทางวัฒนธรรมของเมือง และชุมชนต่าง ๆ

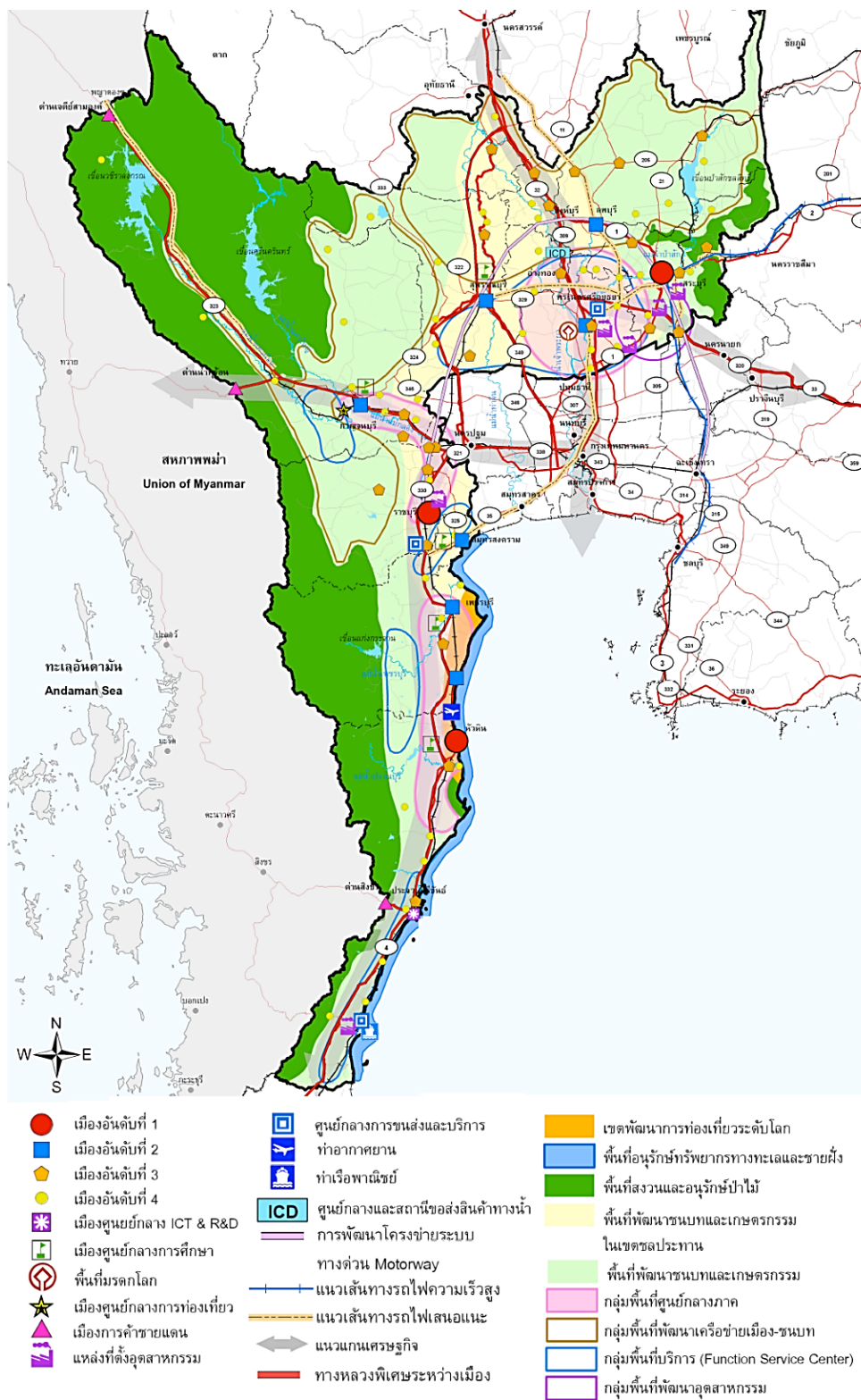
(4.6) พัฒนากิจกรรมเศรษฐกิจชายแดน โดยเฉพาะจุดผ่านแดนที่มีความสำคัญระดับชาติ

(4.7) พัฒนาระบบโลจิสติกส์ให้ครบวงจร ทั้งศูนย์รวมและกระจายสินค้า พัฒนาระบบขนส่งทางแม่น้ำทั้งแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีน การขนส่งระบบท่อ การขนส่งระบบราง การขนส่งโดยทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง เป็นต้น

(4.8) ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการพัฒนาสินค้าต่อเนื่องจากผลผลิตทางการเกษตร วิจัยและพัฒนาวัตถุดิบทางการเกษตรเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีมูลค่าสูง โดยเน้นให้เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีมลพิษ พร้อมทั้งจัดการให้อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สำคัญทางการเกษตร

(4.9) พัฒนาการเชื่อมโยงกลุ่มเมืองให้เกิดความเข้มแข็งในการเป็นแหล่งงานและที่อยู่อาศัย พึ่งพาการบริการภายในกลุ่มเมืองด้วยกันอย่างเป็นระบบโดยพึ่งพากรุงเทพมหานครให้น้อยที่สุด

รูปที่ 2.3.2-7 ผังนโยบายการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. 2600
ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

(5) ผังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2600

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีทรัพยากรแรงงานที่เป็นหลักของประเทศ มีแรงงานส่วนเกินมาก อีกทั้งมีความมั่งคั่งด้านทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งป่าไม้และแร่ธาตุ และมรดกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับสปป.ลาว และกัมพูชา ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาแหล่งงานได้อย่างหลากหลาย สามารถแก้ไขปัญหาค่าความยากจนจากการสร้างงานเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ โดยให้มีกรอบนโยบายการพัฒนาภาค ดังนี้

(5.1) พัฒนาระบบการศึกษาและสาธารณสุขให้ประชาชนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่เป็นแรงงานระดับฝีมือ (Skilled Labor) มีความชำนาญเฉพาะด้าน มีความเชี่ยวชาญสูงอย่างทั่วถึงตามศักยภาพของประชากร และตรงตามความต้องการของแหล่งงานด้านต่าง ๆ ภายในภาค

(5.2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยทางด้านการเกษตรอย่างครบถ้วน เช่น ระบบชลประทาน พื้นฟูทรัพยากรดิน การเลือกพืชที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ศักยภาพของพื้นที่ และสมรรถนะของดิน อาทิ เช่น ข้าวหอมมะลิ ให้สามารถพัฒนาการเกษตรให้มีผลผลิตสูงตามธรรมชาติ รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เข้าใจระบบต้นทุน ตลาด และราคา สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีตามความจำเป็น

(5.3) พัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในพื้นที่มีศักยภาพ เช่น การแปรรูป การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสินค้าที่ต่อเนื่องกับการเกษตร และปศุสัตว์ เป็นต้น

(5.4) พัฒนาแนวแกนเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Corridor) เชื่อมโยงอินโดจีน ให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาเมืองการค้าบริเวณเมืองชายแดนจังหวัดมุกดาหารและนครพนม และเมืองชายแดนที่มีความสำคัญระดับภูมิภาคอื่น ๆ เช่น หนองคาย และอุบลราชธานี เป็นต้น

(5.5) พัฒนาระบบคมนาคมระบบรางและถนนเชื่อมโยงจังหวัดสำคัญต่างๆ ของภาค การเชื่อมโยงกับภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิและท่าเรือหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับเมืองสำคัญและท่าเรือในประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม เพื่อการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยว

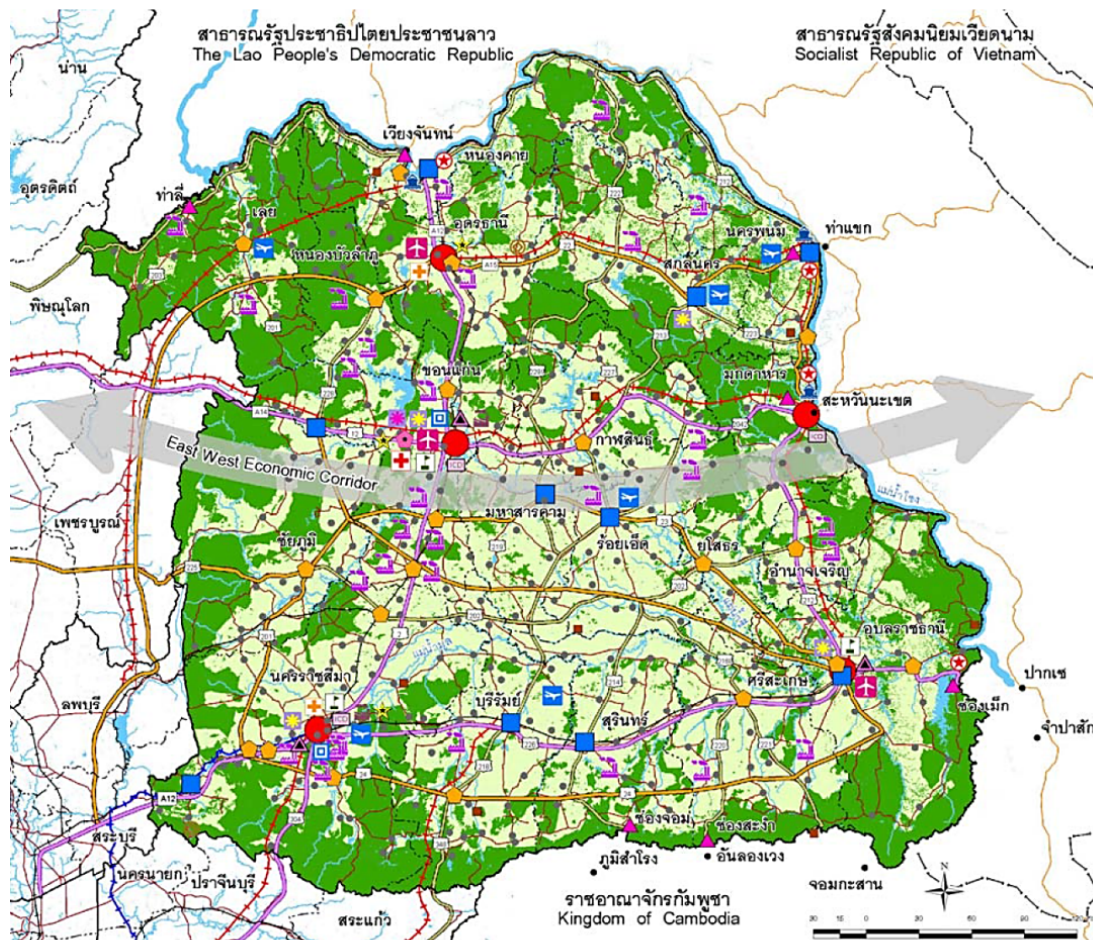
(5.6) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลุ่มจังหวัดและต่อเนื่องกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางการกระจายนักท่องเที่ยวในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน ได้แก่ วัฒนธรรมล้านช้าง วัฒนธรรมขอมโบราณ และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง พร้อมทั้งการฟื้นฟูบูรณะโบราณสถาน และจัดกิจกรรมประเพณีตามเส้นทางท่องเที่ยว

(5.7) นำแร่โปแตชมาใช้ในอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพโดยให้ผลประโยชน์ยังคงอยู่กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก

(5.8) มีการแก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติอย่างถาวรทั้งภัยน้ำท่วมตามลุ่มน้ำต่าง ๆ และการแก้ปัญหาภัยแล้ง โดยให้มีการจัดการระบบน้ำในด้านการกักเก็บน้ำและระบายน้ำให้เพียงพอตลอดทั้งปี

(5.9) ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ แม่น้ำโขง ฯลฯ

สัญลักษณ์

- เขตเส้นแวงและเส้นรุ้ง - เขตภาค - เขตจังหวัด - ถนน - ท่าอากาศยานนานาชาติ - ท่าอากาศยาน - ท่าเรือพาณิชย์ - เมืองลำดับ 1 - เมืองลำดับ 2 - ศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์ (Hub) - เมืองประตูเศรษฐกิจการค้า (Gateway) - ศูนย์กลางรวบรวมและกระจายสินค้า - ศูนย์กลางการขนส่งหลายรูปแบบ	- ทางหลวงสายหลัก - ทางรถไฟ - แม่น้ำคลอง - เมืองสำคัญต่างประเทศ - เมืองลำดับ 3 - เมืองลำดับ 4 - เมืองศูนย์กลาง ICT และ Software Park - เมืองศูนย์กลาง ICT และ R&D - ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ - เมืองศูนย์กลางการศึกษา - เมืองศูนย์กลางทางการแพทย์ระดับนานาชาติ	- เมืองศูนย์กลางทางการแพทย์ระดับนานาชาติ - การพัฒนาโครงข่ายทางหลวงสายหลัก - การพัฒนาโครงข่ายระบบทางด่วน Motorway - การพัฒนาโครงข่ายทางหลวงสายรอง - แนวเส้นทางรถไฟความเร็วสูง - แนวเส้นทางรถไฟความเร็วสูง - แนวถนนเศรษฐกิจ - พื้นที่สงวนและอนุรักษ์ป่าไม้ - พื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำ - พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม

รูปที่ 2.3.2-8 นโยบายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2600
ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

(6) ผังภาคเหนือ พ.ศ. 2600

ภาคเหนือเป็นภาคที่เป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และหลากหลาย มีการสืบสานวัฒนธรรมล้านนาไว้อย่างเข้มแข็ง สามารถสร้างให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาและอนุรักษ์ได้ควบคู่กันไปพร้อมกันกับการขยายตัวเพื่อพัฒนาเป็นประตูการค้าไปสู่ประเทศจีน ซึ่งเป็นตลาดการค้าที่สำคัญของประเทศ เพื่อให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาและการอนุรักษ์ให้กับภาคอื่น ๆ

(6.1) ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นป่าไม้ต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศให้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป และการฟื้นฟูป่าไม้ในบริเวณที่เป็นป่าเสื่อมโทรมรวมทั้งโบราณสถานต่าง ๆ และมรดกทางวัฒนธรรมล้านนา สุโขทัย หริภุญชัย และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

(6.2) พัฒนาเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงอินโดจีนกับประเทศจีน และแนวแกนการพัฒนาเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) ที่เชียงของ แม่สาย โดยมีการศึกษาพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ท่าเรือ และเมืองการค้าชายแดนในบริเวณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ โบราณคดี และวัฒนธรรม

(6.3) พัฒนาระบบคมนาคมและโลจิสติกส์โดยเพิ่มบทบาทของระบบราง และการขนส่งทางน้ำสำคัญ ๆ รวมทั้งการพัฒนาเมืองพิษณุโลกให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกของอินโดจีนโดยให้เชื่อมโยงกับเชียงราย

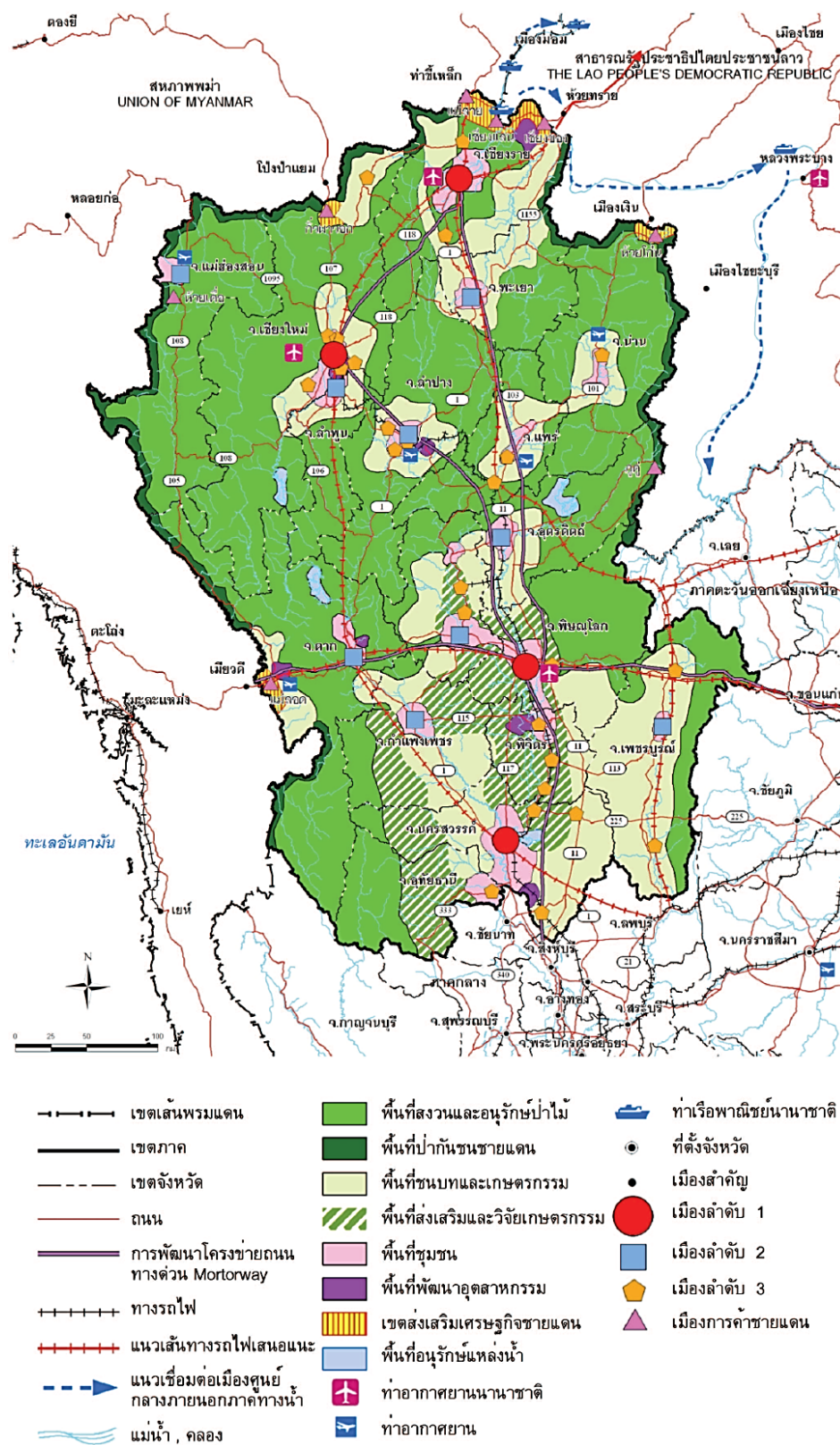
(6.4) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นธรรมชาติ และเพิ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ ไม่ให้ทำลายสภาพแวดล้อมและมุมมองตามธรรมชาติ รวมทั้งการฟื้นฟูบูรณะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาค และจัดเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมล้านนาอย่างครบวงจร ทั้งในกลุ่มจังหวัด เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ เมียนมา และจีนให้เชื่อมโยงกัน

(6.5) พัฒนาแหล่งน้ำและพลังงานร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมร่วมกัน

(6.6) จัดทำระบบป้องกันน้ำท่วมในลุ่มน้ำยมโดยมีการคำนึงถึงการอนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำ เพื่อการลดปัญหาน้ำท่วมของเมืองแพร่และเมืองสุโขทัยอย่างได้ผล

(6.7) จัดการวางแผนลดผลกระทบจากภัยพิบัติทางด้านน้ำป่า และดินถล่มของชุมชนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและได้ผลถาวร โดยให้มีการศึกษาภูมิประเทศกับการตั้งถิ่นฐานอย่างละเอียด

รูปที่ 2.3.2-9 ผังนโยบายการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. 2600
ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

(7) ฝั่งภาคใต้ พ.ศ. 2600

เป็นภาคที่เป็นดินแดนคั่นกลางสองมหาสมุทรของทวีปเอเชีย จึงมีศักยภาพโดดเด่นในการเชื่อมโยงเอเชียทางทะเล ซึ่งจะสามารถก่อประโยชน์ให้กับประเทศอย่างมหาศาลหากจะได้มีการดำเนินยุทธศาสตร์ในภาคนี้อย่างเต็มศักยภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็มีขีดจำกัดที่จะต้องดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า รวมทั้งความอ่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และอนุรักษนิยมสูง นโยบายที่ผ่านมามีได้เน้นให้เชื่อมโยงกันภายในกลุ่ม IMT-GT ในด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการศึกษา นโยบายทางด้านกายภาพที่ควรเน้นในภาคนี้เพิ่มขึ้น ได้แก่

(7.1) การดำเนินงานให้มีแนวแผนการพัฒนาเชื่อมโยงระหว่างทะเลอันดามันและอ่าวไทย โดยการศึกษาพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งการใช้การเชื่อมโยงทางบก (Land bridge) และการขุดคลองเป็นเส้นทางเดินเรือระหว่างประเทศ ทั้งนี้ให้มีการเชื่อมโยงได้ 3 แขนง ได้แก่

- แขนงการพัฒนาเศรษฐกิจตอนบน เป็นการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง คือ เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์-ระนอง-ชุมพร มุ่งเน้นการพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวชายทะเล การบริการดูแลสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาการประมงและอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร

- แขนงการพัฒนาเศรษฐกิจตอนกลาง พังงา-ขนอม เป็นการพัฒนาในแนวตะวันออก-ตะวันตก ที่เชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวสองชายฝั่งทะเล ใช้ประโยชน์จากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่มีการลงทุนสูง

- แขนงการพัฒนาเศรษฐกิจตอนล่าง สตูล-สงขลา เชื่อมโยงกับพื้นที่ประเทศมาเลเซีย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจการค้า อุตสาหกรรมส่งออก อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร เช่น ยางพารา และอาหารฮาลาล โดยใช้ประโยชน์จากท่าเรือน้ำลึกสงขลาและท่าเรือฝั่งอันดามัน

ทั้งนี้ โดยให้มีผังการพัฒนาพื้นที่รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบ

(7.2) พัฒนาพื้นที่ชุมชนชายแดนให้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ทั้งการเชื่อมโยงระหว่างไทย-มาเลเซีย ได้แก่ สตูล สะเดา เบตง สุโงโกลก และตากใบ ซึ่งแม้บางแห่งจะยังคงมีปัญหาความไม่สงบ แต่สามารถวางแผนเตรียมการพัฒนาได้ เมืองเหล่านี้จะต้องมีการพัฒนาให้เป็นเมืองเศรษฐกิจที่น่าอยู่เทียบเท่ามาตรฐานสากลแต่ยังคงความเป็นตัวเองในด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมไว้ นอกจากนั้นการเชื่อมโยงเมืองชายแดนด้านระนองกับสหภาพพม่า โดยเน้นการเชื่อมโยงทางทะเลทั้งการขนส่งสินค้า โดยทางเรือชายฝั่งและเพิ่มการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลให้มากขึ้น

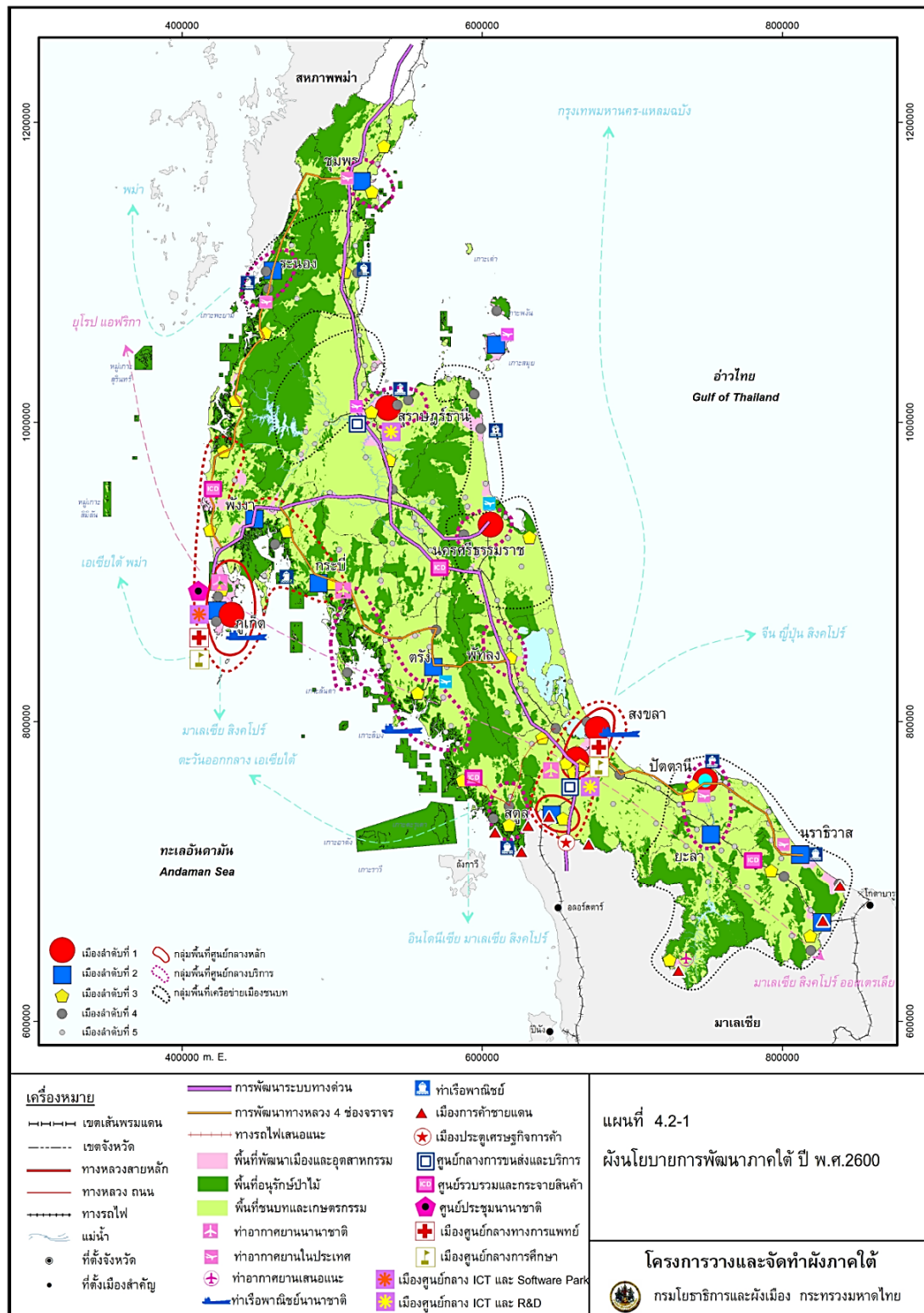
(7.3) เตรียมการพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสมบูรณ์และเป็นระบบ ซึ่งได้แก่ จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาเมือง ขนบท อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ความมั่นคง และระบบคมนาคมขนส่ง ทั้งการขนส่งสินค้าและการขนส่งผู้โดยสารให้มีความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและภูมิประเทศที่สวยงาม การพัฒนาให้คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน เช่น แก๊สธรรมชาติ แร่ธาตุ ธรรมชาติที่สวยงาม รวมทั้งการคำนึงถึงการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนา

(7.4) ให้มีการศึกษา วิจัยและพัฒนา เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของภาค ทั้งทางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผลผลิตจากยางพารา และปาล์มน้ำมัน

(7.5) ให้มีความสำคัญอย่างยิ่งกับการสงวนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรชายฝั่งทะเล พื้นที่ชุ่มน้ำ ป่าพรุ ป่าชายเลน โดยให้มีความเข้มงวดกับการพัฒนา และฟื้นฟูให้มีสภาพที่สมบูรณ์ตามระบบนิเวศให้มากที่สุด

(7.6) ให้มีการวางแผนป้องกันและให้มีระบบเตือนภัยพิบัติจากธรรมชาติทุกประเภทในทุกพื้นที่ชุมชนที่มีความเสี่ยง รวมทั้งแผนการอพยพ และแผนการย้ายการตั้งถิ่นฐานให้ลดความเสี่ยง ในกรณีน้ำท่วมให้เข้มงวดกับการใช้ที่ดินในพื้นที่น้ำหลาก มีระบบป้องกันภัยที่เน้นการใช้ที่ดินที่เหมาะสม เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงและประหยัด

รูปที่ 2.3.2-10 ผังนโยบายการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2600
ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

5) แผนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทย

จากการทบทวนการศึกษาด้านการประเมินคาดการณ์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบต่อภาคส่วนต่าง ๆ ในอนาคต จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีข้อจำกัดขององค์ความรู้ในด้านนี้อยู่มาก เนื่องจากยังคงมีปริมาณงานศึกษาวิจัยไม่มาก และยังไม่ครอบคลุมในทุกด้านของผลกระทบ นอกจากนี้การคาดการณ์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานจากแบบจำลองภูมิอากาศของโลกที่มีสถานการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่าง ๆ นั้น ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องความไม่แน่นอนของการคาดการณ์ทั้งจากผลกระทบของปรากฏการณ์ทางภูมิอากาศ รวมถึงสภาพอากาศแปรปรวนต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงต่อกันและกัน ผลกระทบในระดับท้องถิ่น รวมถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของระบบนิเวศและระบบของมนุษย์ นอกจากนี้สถานการณ์ความเข้มข้นของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศที่ใช้ในแบบจำลอง เป็นสถานะระดับโลก ซึ่งขึ้นอยู่กับทิศทางการพัฒนาของนานาประเทศ ทำให้อาจมีความคลาดเคลื่อนในแง่ของช่วงเวลาได้ เนื่องจากอนาคตเป็นสิ่งที่คาดเดาได้ยาก ผลกระทบจากภูมิอากาศนั้นอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ และหากเกิดขึ้นแล้วจะมีรูปแบบเป็นอย่างไรก็ยังไม่มีความไม่แน่นอนสูง การเตรียมการรับมือของแต่ละระบบและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม จึงต้องใช้แนวทางการจัดการความเสี่ยงเป็นพื้นฐาน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนี้ไม่ได้ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อระบบหรือภาคส่วนโดยตรง แต่ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อระบบชีวภาพกายภาพต่าง ๆ นั้น จะมีผลต่อความเสี่ยงของภาคส่วนซึ่งพึ่งพาระบบต่าง ๆ เหล่านั้น ดังนั้น จึงนำผลกระทบต่อระบบชีวภาพกายภาพดังกล่าว มาใช้เป็นตัวแทน (proxy) ในการประเมินความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยความเสี่ยงภายใต้ภูมิอากาศ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งนั้น จะขึ้นกับโอกาสในการเปิดรับ (exposure) ของระบบและภาคส่วน ซึ่งจะเสริมด้วยความอ่อนไหว (sensitivity) ของระบบ หรือภาคส่วนต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ทั้งนี้ระดับความเสี่ยงจะแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ ขึ้นกับรูปแบบความเกี่ยวข้องหรือ ความสัมพันธ์ที่ระบบหรือภาคส่วนมีต่อผลกระทบต่าง ๆ รวมถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันก็อาจจะมีผลต่อระดับความอ่อนไหวต่อตัวแปรทางภูมิอากาศที่ไม่เหมือนกันก็ได้ การประเมินความเสี่ยง หรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศนั้นอาจทำได้หลายแบบ ทั้งการประเมินโดยใช้การรวบรวมความคิดเห็น หรือการใช้แบบจำลองต่าง ๆ ได้แก่ แบบจำลองด้านการเกษตร หรือทรัพยากรน้ำ ตัวอย่างเช่น แบบจำลองทางด้านผลผลิตพืช (crop model) และแบบจำลองทางอุทกวิทยา (hydrological model) ซึ่งค่อนข้างจะเป็นแบบจำลองที่มีความก้าวหน้ามากกว่าด้านอื่น ๆ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ โดยแบบจำลองจะออกมาในเชิงปริมาณทำให้ง่ายต่อการประเมิน และทำได้ค่อนข้างสะดวก แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผลที่ได้นั้นจะถูกต้องหรือดีที่สุดเสมอไป ในบางครั้งยังอาจจะต้องใช้ความคิดเห็นร่วมพิจารณาด้วยเช่นกัน โดยเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากนั้นจึงเชื่อมโยงระหว่างผลกระทบนี้เข้ากับความเสี่ยงภายใต้บริบททิศทางการพัฒนาในอนาคตที่ได้สร้างไว้ว่าจะสามารถดำเนินการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ในอนาคตได้หรือไม่ ซึ่งถ้าหากสามารถดำเนินทิศทางการพัฒนาที่คาดหวังไว้ต่อไปได้ภายใต้สถานการณ์ภูมิอากาศนั้น ๆ โดยอาจปรับเปลี่ยนบางประการ ก็แสดงว่าระบบหรือภาคส่วนนั้น ๆ ไม่มีความเปราะบาง (vulnerability) แต่มีศักยภาพในการรับมือ (coping capacity) ที่เพียงพอ และในทางตรงกันข้ามหากไม่สามารถดำเนินแนวทางการพัฒนานั้นต่อไปได้ระบบหรือภาคส่วนนั้น ๆ ก็ควรจะมีความมาตรการเพิ่มเติมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

สภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ควรที่จะต้องวิเคราะห์การดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในเชิงต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้ซึ่งถ้าหากอยู่ในวิสัยที่รับได้ มาตรการต่าง ๆ เหล่านั้นก็จัดว่าเป็นแนวทางที่สมควร แต่ถ้าไม่ได้ต้องย้อนกลับมาทบทวนดูว่า ทิศทางการพัฒนาที่เราคาดหวังไว้นั้นอาจจะไม่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ก็เป็นได้

การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ได้มีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับแผนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องกับแหล่งธรรมชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 และจะกล่าวถึงรายละเอียดของแผนที่เกี่ยวข้อง

6) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ เป็นภารกิจของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เป็นแผนพัฒนาฉบับแรกของประเทศ และสิ้นสุดในปี พ.ศ.2559 ดังนั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการบริหารและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 5 ปีถัดไป ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูป เพื่อให้ก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูป จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) บนพื้นฐานของหลักการดังกล่าว เพื่อเป้าหมายการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน สอดคล้องตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเริ่มต้นตั้งแต่การประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555-2559 การศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทการท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศ การทบทวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศคู่แข่งและประเทศต้นแบบรายสำคัญการทบทวนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน/ประชาสังคม ผ่านการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาการท่องเที่ยว การจัดประชุมกลุ่มย่อยและการประชุม เชิงปฏิบัติการเพื่อรับฟังความคิดเห็นร่างวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) สาระสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนและการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคตบนพื้นฐานของ การลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐภาคเอกชน ประชาชน

และระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) สามารถใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยสู่วิสัยทัศน์ ที่คาดการณ์ได้อย่างแท้จริง

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานการณ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยเน้นที่การพัฒนาจุดอ่อนและเพิ่มความสามารถของจุดแข็งในอุตสาหกรรม ในขณะเดียวกันต้องมีการคำนึงถึงแนวโน้มของโลกที่กระทบกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาเป็นไปอย่างสอดคล้องและสามารถปรับเปลี่ยนเป็นรายได้ของอุตสาหกรรมได้ ทั้งนี้ เพื่อการรักษาขีดความสามารถทางการแข่งขันและต่อยอดการพัฒนาบนพื้นฐานของศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา รักษา และยกระดับการท่องเที่ยวไทยเพื่อให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว บนพื้นฐานของความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

วิสัยทัศน์และเป้าประสงค์

วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

(1) ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ด้วยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มุ่งเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเน้นการเพิ่มค่าใช้จ่ายและวันพักต่อครั้งของการเดินทางของนักท่องเที่ยว และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) คณะกรรมการนโยบาย การท่องเที่ยวแห่งชาติ

(2) การเติบโตอย่างมีดุลยภาพ โดยส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น ระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ระหว่างนักท่องเที่ยวตามถิ่นที่อยู่ และระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ ส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยว โดยเน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองและพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตระหว่างช่วงเวลาและฤดูกาล โดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเดือนมิถุนายน-กันยายน รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ที่ประเทศไทยมีศักยภาพหรือรูปแบบที่ควรพัฒนา

(3) การเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทยโดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และเสริมสร้างความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย และการเป็นเจ้าบ้านที่ดีสำหรับประชาชนทุกระดับ

(4) การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และกระจายรายได้ แก่ประเทศพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ และสร้างโอกาส เพื่อการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ พัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคและเขตพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่เมืองรองและชนบท และสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

(5) การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป้าประสงค์ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564)

- (1) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว
- (2) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุล
- (3) การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่และทุกภาคส่วน
- (4) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย

ตัวชี้วัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564)

- (1) จำนวนแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว ได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 5 ต่อปี
- (2) อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็น 1 ใน 30 อันดับแรกของโลก หรือ 1 ใน 7 อันดับแรกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
- (3) ความเชื่อมั่นในสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของไทยที่มีคุณภาพได้มาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 904
- (4) รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี
- (5) การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี 1 TTCl: Travel & Tourism Competitiveness Index จัดทำโดย World Economic Forum ซึ่งมีการเผยแพร่รายงานทุก ๆ 2 ปี แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ
- (6) สัดส่วนการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงเดือนมิถุนายน-กันยายน ไม่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของการเดินทางตลอดทั้งปี
- (7) รายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดรอง (จังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนต่ำกว่า 1 ล้านคน) มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 12 ต่อปี
- (8) ดัชนีการรับรู้และเข้าใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวชาวไทย เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี

(9) อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (TTCI) ของประเทศไทย ด้านความเด่นชัดของวัฒนธรรมและนันทนาการจากการสืบค้นออนไลน์ด้านการท่องเที่ยว (Cultural & Entertainment Tourism Digital Demand) เป็น 1 ใน 10 อันดับแรกของโลก

(10) ดัชนีด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยใน 6 มิติที่สำคัญ 2 พัฒนาขึ้นอย่างน้อย 10 อันดับในแต่ละปี

โดยมียุทธศาสตร์ ทั้งหมด 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

พื้นฐานการเติบโตของการท่องเที่ยวมีปัจจัยหลักที่คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวสินค้าและบริการ ที่ต้องได้มาตรฐานระดับสากลและมีเอกลักษณ์โดดเด่น โดยการพัฒนาต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีความสมดุลทั้งในด้านพื้นที่ เวลาและกลุ่มการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการกระจายนักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยพัฒนาความมั่นคงในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งล้วนมีส่วนในการส่งเสริมประสบการณ์ในการท่องเที่ยว โดยในยุทธศาสตร์นี้เน้นด้านการพัฒนาระบบคมนาคมในทุกรูปแบบ รวมถึงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆและการพัฒนาความปลอดภัยและสุขอนามัยอย่างเป็นระบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวผ่านการยกระดับคุณภาพสู่ระดับสากล เพื่อให้ทัดเทียมขีดความสามารถของบุคลากรในระดับโลกและเพื่อเตรียมความพร้อมกับการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้น ผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับประชาชนและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทย ผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทย และการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว

การพัฒนาการตลาดของการท่องเที่ยวไทยอย่างมีสมดุล เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพผ่านการส่งเสริมการตลาดเฉพาะกลุ่มและการพัฒนาเครื่องหมายมาตรฐานคุณภาพ รวมทั้งการส่งเสริมการตลาดเพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวและกระตุ้นตลาดนักท่องเที่ยวไทย ประกอบกับการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการบนพื้นฐานเอกลักษณ์อย่างไทย และการปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

การบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน คือ ปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วน การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการบริหารข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเพื่อการวิเคราะห์และวางแผน รวมถึงการส่งเสริมการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคโดยรวม

7) แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด พ.ศ. 2561-2564

การพัฒนากลุ่มจังหวัด เป็นแนวคิดการบริหารงานแบบบูรณาการ ที่กำหนดให้มีการรวมกลุ่มจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้การวางกรอบทิศทางการพัฒนา และการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และกระทรวงมหาดไทย ได้มีการจัดตั้ง สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการกลุ่มจังหวัดเพื่อเป็นเจ้าภาพในการประสานงานเพื่อเชื่อมโยงและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลโดยทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ คณะกรรมการแผนพัฒนาและงบประมาณในระดับกลุ่มจังหวัดและประสานงานกับหน่วยงานอำนวยการระดับชาติ ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักงานงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โดยสามารถสรุปวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์รวมประเด็นยุทธศาสตร์ ของแต่ละจังหวัด และกลุ่มจังหวัด แบ่งออกเป็น 18 กลุ่มจังหวัด ดังนี้

(1) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 คือ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี โดยมีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: เมืองแห่งคุณภาพชีวิต แหล่งของนวัตกรรม ศูนย์กลางการลงทุนด้านอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และการผลิตอาหารปลอดภัย

(2) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 คือ จังหวัดชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง โดยมีจังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ฐานการผลิตอาหารปลอดภัยท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรน้ำสมดุลและยั่งยืน”

(3) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก สมุทรปราการ โดยมีจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “เส้นทางการค้าการลงทุนไปสู่อินโดจีน ฐานการผลิตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและนวัตกรรมเกษตรแปรรูประดับประเทศ แหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ สุขภาพ และวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์”

(4) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 คือ จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี โดยมีจังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ศูนย์กลางสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม และบริการเพื่อสุขภาพครบวงจร การท่องเที่ยวหลากหลายเชื่อมโยงอารยธรรมทวารวดีการค้าและการลงทุนระดับสากล ที่มีความสามารถในการแข่งขัน และการค้าผ่านแดนสู่เอเชีย”

(5) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสาครสมุทรสงคราม โดยมีจังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “เป็นฐานการผลิตและบริการในภาคการเกษตร อุตสาหกรรมอาหารการท่องเที่ยว ที่ได้มาตรฐานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม”

(6) กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราชพัทลุง โดยมีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ศูนย์กลางการเกษตร การท่องเที่ยวนานาชาติ มีระบบโลจิสติกส์ที่สมบูรณ์ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม”

(7) กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน คือ จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง โดยมีจังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับโลกบนฐานความเข้มแข็งของภาคเกษตรและชุมชนอย่างยั่งยืน”

(8) กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งชายแดน คือ จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส โดยมีจังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “เมืองยางพารา การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอาเซียนอย่างยั่งยืน”

(9) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก คือ จังหวัดจันทบุรี ชลบุรี ระยอง ตราด โดยมีจังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสีเขียว ชื่นนำในอาเซียน ฐานการผลิตและจำหน่ายผลไม้ ประมง และปศุสัตว์ เพื่อการส่งออก แหล่งท่องเที่ยว ชายหาดนานาชาติ เชิงนิเวศ เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่เศรษฐกิจ ใหม่ชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และประตูสู่เศรษฐกิจโลก”

(10) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 คือ จังหวัดหนองคาย เลยอุดรธานี หนองบัวลำภู โดยมีจังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ และการเกษตรปลอดภัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง”

(11) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 คือ จังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร โดยมีจังหวัดสกลนคร เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ส่งเสริมการเกษตรด้วย นวัตกรรม ท่องเที่ยว 3 ธรรม เชื่อมโยง 3 ประเทศ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจสู่ อาเซียน”

(12) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ โดยมีจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร เชื่อมโยงการบริการ การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์สู่อนุภูมิภาคน้ำโขง”

(13) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 คือ จังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ โดยมีจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ศูนย์กลางเกษตรอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ใหม่ ท่องเที่ยวอารยธรรม ขอม และการค้าชายแดน”

(14) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ จังหวัดอำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี โดยมีจังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและเกษตรอินทรีย์เพิ่มมูลค่า การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพการค้าชายแดนได้มาตรฐานสากล”

(15) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 คือ จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน โดยมีจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ศูนย์กลางการท่องเที่ยว การค้า การลงทุนสู่สากล บนพื้นฐานความ โดดเด่นวัฒนธรรมล้านนา สังคมน่าอยู่ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน”

(16) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 คือ จังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย แพร่ โดยมี จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ประตูการค้าสากล โดดเด่นวัฒนธรรมล้านนา สินค้าเกษตรปลอดภัย ประชาชนร่วมใจอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ”

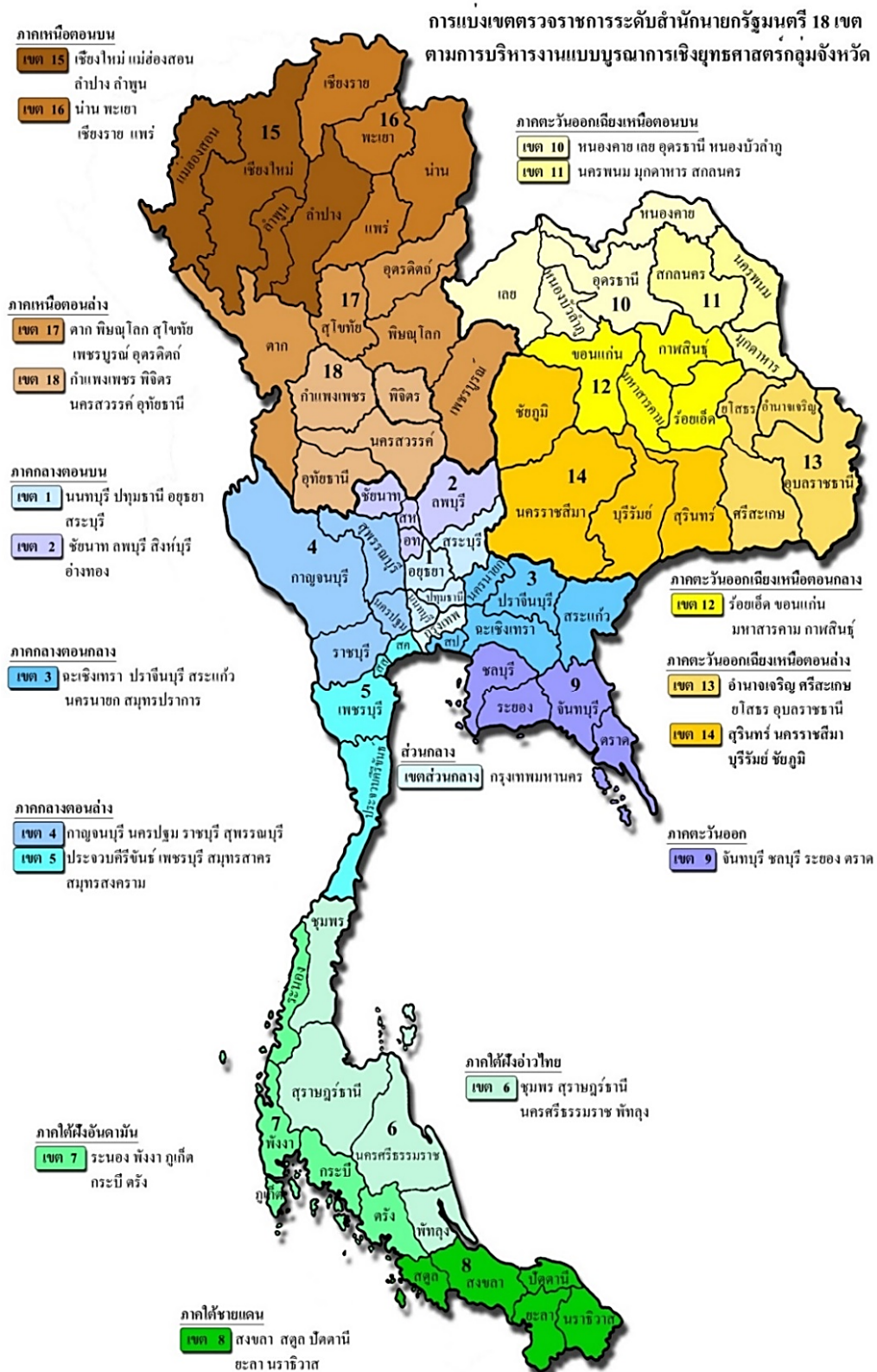
(17) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 คือ จังหวัดตาก พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ โดยมีจังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “ศูนย์กลางการบริการสีเขียวอินโดจีน”

(18) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2 คือ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานี โดยมีจังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

วิสัยทัศน์: “เป็นศูนย์กลางธุรกิจข้าว สินค้าเกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยว ธรรมชาติและวัฒนธรรมล้ำค่าระดับประเทศ”

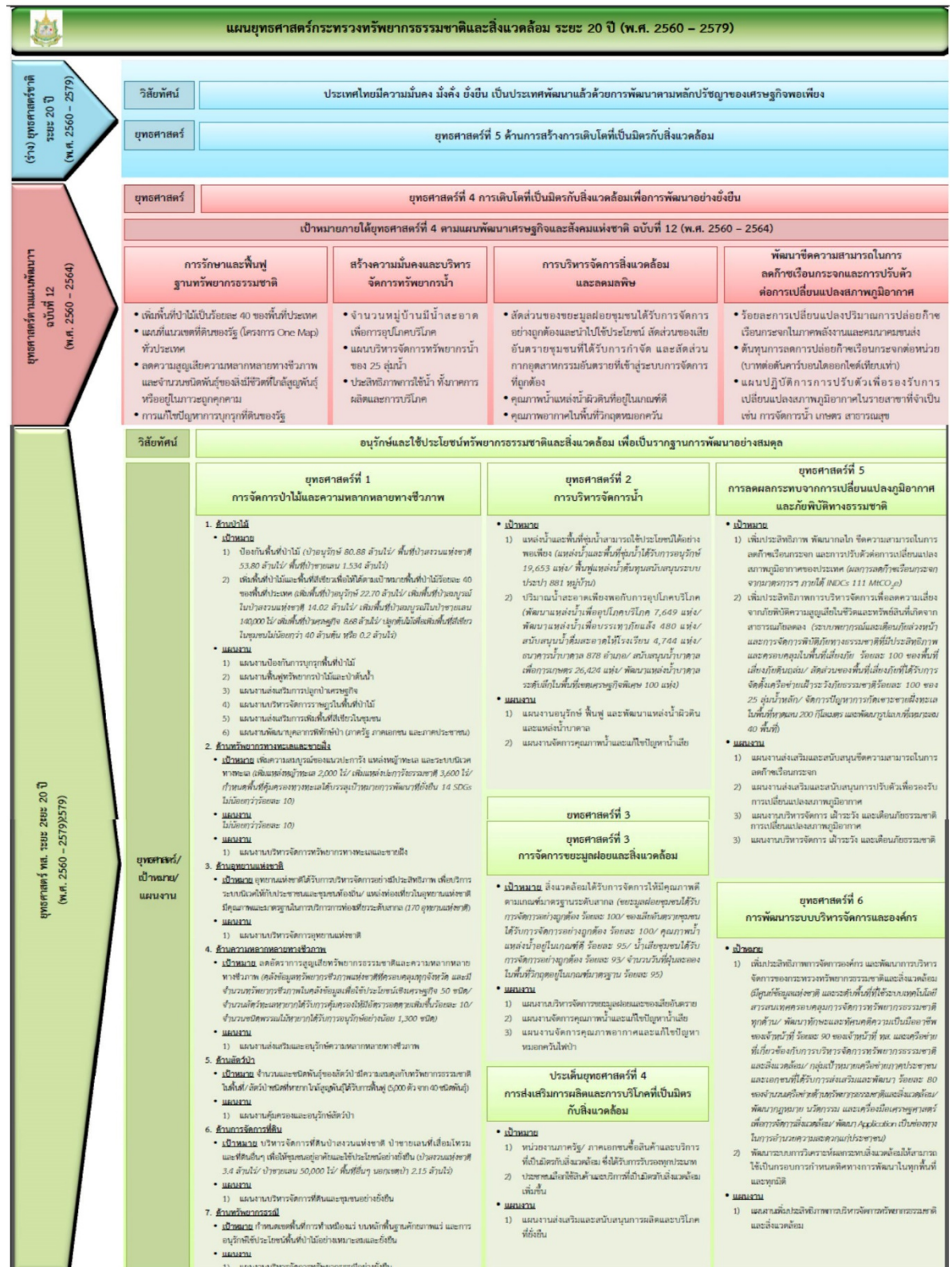

รูปที่ 2.3.2-11 การแบ่งกลุ่มจังหวัด 18 กลุ่ม

ที่มา: สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด (www.pad.moi.go.th)

รูปที่ 2.3.2-12 กรอบแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
ที่มา: ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปใช้กับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

2.4.1 การจ่ายค่าตอบแทนบริการระบบนิเวศ (Payment for Ecosystem Services; PES)

PES เป็นวิธีการหรือกลุ่มของวิธีการต่างๆ ที่วางอยู่บนหลักการ “ผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย” ซึ่งจะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศให้เกิดความยั่งยืน โดยให้ผู้ได้รับบริการจากระบบนิเวศจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ โดยทั่วไปได้แก่ชุมชน กลไก PES จึงเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็ช่วยสนับสนุนชุมชนหรือเกษตรกรในชนบทให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเชื่อมโยงกับนักลงทุนจากภายนอก นอกจากนี้ PES ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเกิดผลระยะยาวต่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตด้านต่าง ๆ เนื่องจาก PES ยังเป็นแนวคิดใหม่สำหรับประเทศไทย

ปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจเรื่อง PES มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาและกลุ่มประเทศแคริบเบียน มีการทดลองใช้วิธีนี้เพื่อทดสอบศักยภาพการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำผ่านกลไกตลาด ซึ่งมีการจ่ายค่าชดเชยให้กับเจ้าของที่ดินด้านต้นน้ำเพื่อคงไว้ หรือปรับปรุงรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมที่คำนึงถึงผู้ใช้น้ำด้วย ประเทศคอस्टาริกา เป็นประเทศหนึ่งที่มีการพัฒนาระบบ PES มาอย่างยาวนานกว่าศตวรรษสำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งกำลังเผชิญกับปัญหาการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และการขยายตัวของประชากร ส่งผลให้ระบบนิเวศถูกทำลายอย่างมาก และมีกระแสการตื่นตัวด้านการอนุรักษ์อย่างกว้างขวาง องค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กรได้ร่วมกันจัดประชุม Workshop on Payment for Ecosystem Service (PES) มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552 เพื่อให้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการริเริ่มดำเนินงานเรื่อง PES ในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ในขณะที่การดำเนินงานเรื่อง PES ของประเทศไทยยังไม่มี การดำเนินงานเรื่อง PES อย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานนโยบายได้เสนอประเด็นเรื่อง PES ในฐานะที่เป็นโอกาสของการพัฒนาในอนาคต โดยปรากฏอยู่ในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 แต่ยังขาดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม มีโครงการนำร่องของหน่วยงานหลายแห่ง ที่มีแนวคิดเกี่ยวข้องกับ PES ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ริเริ่มโครงการประเมินมูลค่าการให้บริการของระบบนิเวศในพื้นที่ดงพญาเย็น-เขาใหญ่ว่า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศหลายแห่ง (GIZ, EU, Center for Environmental Research) โดยวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายวิเคราะห์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์โครงการ CATSPA (Catalyzing Sustainability of Thailand Protected Area System) ได้รับการสนับสนุนจาก UNDP และ GEF มีพื้นที่นำร่อง 5 แห่ง ได้แก่ ดอยอินทนนท์ (ป่าต้นน้ำ) คลองลาน (นันทนาการ) ห้วยขาแข้ง (ความหลากหลายทางชีวภาพ) เขาชะเมา (แหล่งน้ำเพื่ออุตสาหกรรม) และอุทยานแห่งชาติตะรุเตา (ทรัพยากรชายฝั่ง) โครงการทั้งหมดจะได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2554 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างนวัตกรรม 3 ด้าน คือ ระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การสร้างแรงจูงใจด้วยกลไกทางการเงิน

(CSR, PES, Carbon Offsetting) และระบบการติดตามประเมินผลธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จัดทำโครงการธนาคารต้นไม้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 มีโครงการนำร่องในชุมชน 84 แห่ง เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ โดยมีเงินกองทุนให้กู้ยืม และใช้ต้นไม้เป็นหลักประกัน ในระยะสั้นเป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิด CSR และจะปรับการดำเนินงานในระยะยาวให้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน PES สำหรับประเทศไทยโครงการนำร่อง Developing Payment Mechanism for Watershed Protection Services and Improved Livelihood of Rural Poor ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก WINROCK International (2006-2008) ดำเนินงานศึกษาที่ลุ่มน้ำลาว โดยมีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานคือ ให้คนในชุมชนซึ่งทำหน้าที่อนุรักษ์ ได้รับผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน (ประมาณ 900-1200 บาท/ครัวเรือน/ปี) และผลตอบแทนทางอ้อมในรูปแบบอื่น สำหรับผู้ซื้อรายใหญ่ที่มีความเป็นไปได้ คือ ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโครงการดำเนินงานนำร่องกิจกรรม PES โดยโครงการลดก๊าซเรือนกระจกในป่าเอเชีย (USAID LEAF) ประเทศไทยในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำนวัตกรรม ไปทดสอบดำเนินการในพื้นที่จริง การขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเวทีของ PES ในระดับภูมิภาค ผ่านการพัฒนาแบบและกลไกที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานนำร่อง PES ในบริบทของประเทศไทย โดยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการจัดตั้งระบบการบริหารจัดการ PES ในพื้นที่นำร่องที่ถูกคัดเลือกและดำเนินการ PES ผ่านระบบการบริหารที่ได้รับการจัดตั้ง รวมถึงสรุปบทเรียนที่ได้จากโครงการนำร่อง เพื่อประยุกต์ใช้ PES เป็น “แนวทางในการดำเนินงานนโยบายและแรงจูงใจ ด้านการตลาดสำหรับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติ” ในอนาคตต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานเรื่อง PES คือ การผลักดันเชิงนโยบายจากผู้นำทั้งระดับชาติ และท้องถิ่น การมีกฎระเบียบ กระบวนการและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ความยินดีที่จะจ่ายของภาคเอกชน การสนับสนุนทางเทคนิควิชาการจากองค์กรระหว่างประเทศในการวางระบบ รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรและชุมชน เพื่อการบริหารจัดการโครงการ รวมทั้งการบูรณาการภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาทำงานร่วมกันประเด็นปัญหาการดำเนินงานในหลายประเทศการดำเนินงานยังมีปัญหาทั้งด้านการบริหารจัดการ เช่นความไม่ชัดเจนของกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร การหาตลาดผู้ซื้อ และค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ สำหรับปัญหาเชิงเทคนิค คือ การคิดคำนวณมูลค่าการให้บริการของระบบนิเวศซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน สำหรับแนวทางการขับเคลื่อน โดยที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ กำลังริเริ่มจัดทำโครงการนำร่อง จึงควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่นชุมชน และภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การวางระบบ กลไกการทำงาน และกฎระเบียบที่จำเป็น เพื่อการขับเคลื่อน PES ในระยะต่อไป นอกจากนั้นควรสนับสนุนให้มีการประเมินมูลค่าการให้บริการของระบบนิเวศอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อรองรับการตัดสินใจเชิงนโยบาย การดำเนินงานในระยะแรก ควรเริ่มต้นจากระบบนิเวศที่สำคัญ เช่น ภูเขาป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ชายฝั่ง และป่าชายเลน ฯลฯ สำหรับกลุ่มเป้าหมาย อาจพิจารณากลุ่มผู้ใช้บริการจากระบบนิเวศที่มีศักยภาพ เช่น โรงไฟฟ้าพลังน้ำกิจการที่มีการใช้น้ำและพลังงานอย่างเข้มข้น ธุรกิจการท่องเที่ยวรวมทั้งประชาชนทั่วไปที่ต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาระบบนิเวศ เป็นต้น

2.4.2 แนวทางการอนุรักษ์แบบ Holistic and Integrated Approach

แนวทางการอนุรักษ์เมืองและย่านชุมชนเก่าสมัยปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจที่หลากหลายในเรื่องของพลวัตของกระบวนการการเป็นเมืองและการพัฒนา แนวคิดด้านผังเมืองที่สามารถคงคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนและทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสม จะเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ดังเห็นได้จากเอกสารแนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ได้มีเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับการผังเมืองและเมืองมรดกโลก (Urban Planning and World Heritage Towns) ได้กล่าวถึง คุณภาพของเมืองประวัติศาสตร์และองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องและความต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของเมือง และองค์ประกอบเหล่านี้ยังทำหน้าที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอย ในปัจจุบัน และได้กล่าวถึงการคุกคามเมืองทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นผลจากการพัฒนา เช่น การเจริญเติบโตของประชากร การเพิ่มขึ้นของยานพาหนะส่วนตัว การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงการพัฒนาที่ดินที่ไม่เข้าใจคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในเอกสารนี้ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการวางแผนไว้ว่า ต้องเป็นแนวทางการอนุรักษ์แบบบูรณาการ (Integrated Conservation) เป็นการผสมผสานการอนุรักษ์เข้ากับการวางแผนพัฒนาเมืองให้เป็นเรื่องเดียวกันและจะต้องมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of Change) เพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาเมืองมาทำให้คุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์สูญสลายเสื่อมสภาพไป

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของเอกสารดังกล่าวได้ถูกพัฒนาและรวบรวมแนวความคิดจากกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter, 1987) ที่มีหลักการและวัตถุประสงค์ที่ว่า การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ และชุมชนเมืองอื่น ๆ จะต้องผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมและการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกกระดับ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และคุณลักษณะที่จะต้องสงวนรักษาไว้ประกอบด้วย ลักษณะทางประวัติศาสตร์ของเมือง และชุมชนเมืองและองค์ประกอบทางวัตถุและทางจิตใจซึ่งแสดงถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก) รูปแบบแผนผังของเมือง ที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน ข) ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง ค) รูปลักษณ์ภายในและภายนอกของอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบ การก่อสร้าง วัสดุสี และการตกแต่ง ง) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น และ จ) การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมืองตามกาลเวลา การกระทำใด ๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (ICOMOS, 1987)

หลังจากการประชุมที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร และมีการประกาศวาระแห่งศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ที่ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการวางแผนอนุรักษ์ที่บูรณาการเข้ากับกระบวนการด้านผังเมืองและแผนพัฒนาเมือง ได้มีนัยยะสำคัญเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาด้วย ผูกกับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากเอกสารการประชุม Conservation and Urban Sustainable Development: A Theoretical Framework ณ ประเทศบราซิล ในส่วนบทนำ Michel Bonnette ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนอนุรักษ์เมืองมรดกโลกได้กล่าวอ้างถึง “การอนุรักษ์อย่างบูรณาการ (Integrated Conservation)” ว่า เมื่อมองเมืองในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรมแล้ว แนวคิดด้านการอนุรักษ์อย่างบูรณาการนำไปสู่การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งต้องมีการผสมผสานการเมือง เศรษฐกิจ

ความเป็นจริงของสังคม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา เทคโนโลยี ความงาม รวมไปถึงปัจจัยอื่น ๆ และเหนือสิ่งอื่นใดคือ ผู้คน และนำไปสู่แนวคิดใหม่ในการอนุรักษ์อย่างเป็นองค์รวม ในเชิงระบบนิเวศ (ในที่นี้จะรวมหมายถึงระบบนิเวศทางธรรมชาติและทางสังคม) Bonnette ยังเน้นอีกว่า เราจะอนุรักษ์ชุมชนเมืองชาวประมงเก่าไปไย ในเมื่อโรงงานที่เหนือน้ำยังคงทำลายสภาพนิเวศของน้ำและฆ่าสัตว์น้ำอยู่ เมืองนั้นเป็นระบบนิเวศองค์รวม เป็นชีวิตที่ดำรงอยู่ (Bonnette, 1999)

ด้วยการพัฒนาเมืองมีความเป็นพลวัตสูง ได้ถูกอิทธิพลของการพัฒนาด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัย โดยฝีมือผู้ที่ไม่เข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในบริบทของไทย คณะกรรมการวิชาการด้านหมู่บ้านและเมืองประวัติศาสตร์ของไอโคโมสได้ผลักดันให้มีการประชุมว่าด้วย World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Urban Landscape ที่กรุงเวียนนา ในปี 2005 นับเป็นการผานการมองเมืองประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Bondin, 2008) ผลจากการประชุมดังกล่าวได้ออกเอกสาร “บันทึกแห่งกรุงเวียนนา (Vienna Memorandum)” ว่าด้วยแนวคิด “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape)” เพื่อที่จะส่งเสริมคุณภาพของวิถีชีวิต โดยมีหลักการและเป้าหมายที่ตอบสนองต่อพลวัตของการพัฒนาในขณะเดียวกันก็เคารพต่อภูมิทัศน์เมืองที่ดำรงสืบต่อกันมาผ่านการเพิ่มเติมของการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสูง ด้วยวิธีการเชิงนโยบายในด้านแผนการจัดการ ที่ผานกลไกทางกฎหมาย เครื่องมือ และกระบวนการสำหรับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ รวมไปถึงมุมมองปัจจัยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะกำหนดเป้าหมายสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว

2.4.3 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

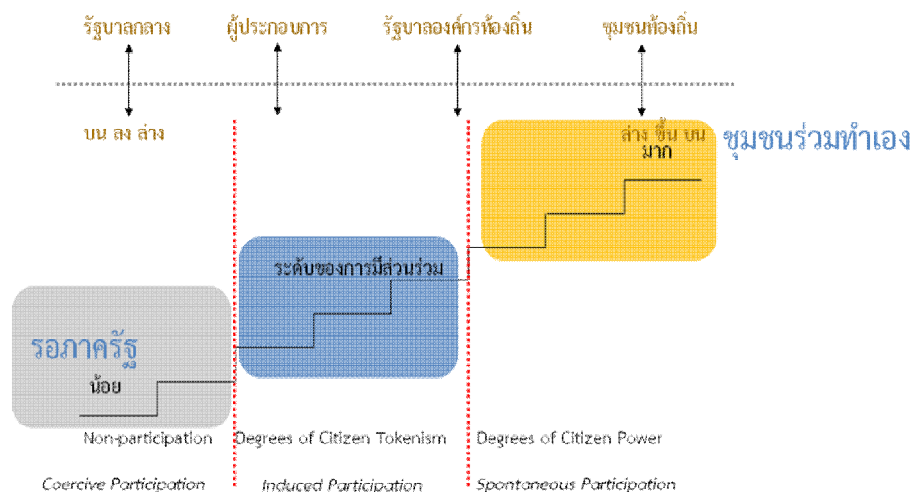
ซูวิทย์ สุฉญา (2552) ได้ให้แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความจำเป็นไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่มีภูมิข้อขัดแย้งปรากฏอยู่เสมอ และการอนุรักษ์ก็เช่นกัน จึงต้องมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ในการมีส่วนร่วม ดังนี้

(1) แนวคิด-หลักการของการมีส่วนร่วม มาจากรากฐานในเรื่องสิทธิที่สามารถมีความแตกต่างทางความคิดและการกระทำ ดังนั้นการมีส่วนร่วมฯ จึงเป็นการแสวงหาความร่วมมือ ทางออกให้กับปัญหา

(2) ระดับของการมีส่วนร่วม ซึ่งในแต่ละสังคมได้มีการศึกษาพบว่ามีความเหมาะสมต่อการมีส่วนร่วม ในระดับที่แตกต่างกัน ในสังคมตะวันตกที่ประชาธิปไตยได้หยั่งรากลึกกลงมาแล้ว การมีส่วนร่วมก็สามารถใช้ในระดับที่เข้มข้น กล่าวคือ ประชาชนมีบทบาทสูงถึงขั้นที่เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการการอนุรักษ์ได้ ระดับของการมีส่วนร่วมอาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ ดังนี้

- ระดับที่ถือว่ายังไม่มีส่วนร่วม ไปจนถึงมีส่วนร่วมน้อย หรือ Non-Participation
- ระดับที่ถือว่ามีส่วนร่วมพอสมควร หรือ Degree of Tokenism
- ระดับที่ถือว่ามีส่วนร่วมสูง หรือ Degree of Citizen Power

แผนภูมิที่ 2.4-1 ระดับการมีส่วนร่วม

วิลเลียม อี. อี. อี. (2552) ได้แสดงถึงสถานการณ์ของการอนุรักษ์ในปัจจุบันว่า การศึกษาของผู้เชี่ยวชาญจำนวนหนึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การนำมรดกวัฒนธรรมมาใช้นั้น ไม่ควรที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการท่องเที่ยว แต่ควรพยายามสร้างความเข้าใจให้กับพื้นที่และเพื่อให้ สาธารณชนตระหนักถึงคุณค่าของพื้นที่ (ICOMOS Charter, 2007) ยิ่งไปกว่านั้น การนำมรดก วัฒนธรรมมาแปลความหมายใหม่ ควรทำให้ถึงพร้อมระหว่างความยั่งยืนของระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม (Interpret Europe, 2007) และเพื่อที่จะให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการแปลความหมายใหม่ นั้นนำไปสู่ศักยภาพการใช้งานที่สูงสุด แนวทางใหม่ในการอนุรักษ์ก็ได้รับการพัฒนาขึ้นอีก เรียกได้ว่า แนวคิดในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความ สำคัญในมรดกในชุมชนของตน และเข้าร่วมจัดการมรดกอย่างมีประสิทธิภาพ

ในหลายพื้นที่ในหลายประเทศ องค์กรชุมชนหลายรูปแบบได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็น ตัวกลางในการจัดการมรดกวัฒนธรรม ตัวอย่างการทำงานขององค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จใน การจัดการ ได้แก่ การทำงานของ “Local Heritage Initiative” ในประเทศอังกฤษ และการทำงานของ องค์กรชุมชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกชุมชน (อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพ สิ่งแวดล้อมและสังคม) ที่เรียกว่า “มะจิซึคิริ” (the method of Machizukuri) ในประเทศญี่ปุ่น

2.4.4 แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นศาสตร์ที่ประยุกต์และนำ หลักการทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายผลกระทบของระบบเศรษฐกิจต่อสิ่งแวดล้อม ความสำคัญของ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและวิธีการที่เหมาะสมที่ควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิด ความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และเป้าหมายทางสังคมด้านอื่น ๆ

สืบเนื่องจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมและวิถีการที่มนุษย์ดำรงชีพจึงต้องให้ความสำคัญกับความตระหนักในมิติต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การกำหนดเพื่อนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จากการก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและตัดสินใจที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค การจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบทของระบบเศรษฐกิจและสถาบันสังคม โดยสถาบันทางสังคมก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำหรือไม่ทำกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งกระบวนการของแรงจูงใจดังกล่าวจะอธิบายถึงพัฒนาการการตัดสินใจของมนุษย์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ทำให้มนุษย์มีแนวทางชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไปมักหมายถึงความมั่งคั่งทางวัตถุ อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจอื่นที่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ อาจมีได้อยู่ในรูปความมั่งคั่งทางวัตถุเสมอไป เช่น ความปรารถนาที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเคารพในศักดิ์ศรีตนเอง เป็นต้น โดยในช่วงที่ผ่านมา การสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์มักผนวกกรมนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค จะเห็นได้ว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์พยายามใช้การสร้างแรงจูงใจกับครัวเรือน ธุรกิจ และอุตสาหกรรม เพื่อช่วยลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ ทั้งพิจารณาปัญหาและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคม เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้วางนโยบายเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาที่ทุกชุมชนต้องเผชิญ คือ การปกป้องและสงวนสิ่งแวดล้อม การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ และการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กระบวนการผลิตสินค้าและบริการ การสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ ซึ่งต่างมีบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมีความสุขสบายมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมด้วย ดังนั้นการหาจุดสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญ และควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การจำแนกมลภาวะ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืน คุณภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น และการวางนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ทางเลือกของสังคมในการปกป้องสิ่งแวดล้อม พิจารณาจากความพึงพอใจของบุคคล ที่มีจำนวนมาก และอาจจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ดังนั้น การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องท้าทายในรูปของการตัดสินใจของสังคมเกี่ยวกับการออกกฎระเบียบ หรือกำหนดโครงการ เพื่อให้การวางนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างที่สังคมต้องการ ถึงกระนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องเริ่มจากการพิจารณาความพึงพอใจของปัจเจกชน กลุ่มประชาชน และพิจารณาว่าสังคมจะมีการตัดสินใจอย่างไร โดยกระบวนการ และการตัดสินใจเลือกของสังคมนั้นในการจัดการกำหนดแนวทางจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม

แนวทางการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เดิมรัฐจะจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นความล้มเหลวของระบบตลาดที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการผลิตและการบริโภคในระบบเศรษฐกิจ โดยพิจารณาระดับมาตรฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมที่รัฐต้องกำหนดเป็นเป้าหมาย เช่น แนวทางการสั่งการ และการควบคุมโดยตรง โดยกำหนดเป็นมาตรฐาน ข้อกำหนด หรือข้อห้ามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย

การผลิต หรือผลิตภัณฑ์ในกระบวนการผลิตหรือการบริโภค ซึ่งปัจจุบันใช้กันอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาล้างแ้วดล้อมดังกล่าว มิได้ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพเพราะการสั่งการและควบคุม เช่น การบังคับด้านกฎหมายไม่ได้ทำให้เกิดความสมดุลของการใช้ทรัพยากร ประกอบกับความไม่สมบูรณ์และถูกต้องของฐานข้อมูลซึ่งทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการควบคุมอื่น ๆ ประกอบ เช่น การใช้มาตรการจูงใจทางเศรษฐศาสตร์เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง จากข้อจำกัดของการใช้มาตรการสั่งการและควบคุม

การใช้มาตรการสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การใช้ระบบราคา เช่น การจัดเก็บค่าปรับมลพิษ หรือค่าธรรมเนียมจากผู้ปล่อยมลพิษ และการให้เงินอุดหนุน ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ผลิต เพื่อจูงใจให้เกิดการควบคุม เป็นต้น

2) การใช้ระบบปริมาณ เช่น การออกใบอนุญาตที่มีการซื้อสิทธิ์ในการการปล่อยมลพิษ หรือการทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

3) หลักความรับผิดชอบ เป็นการจูงใจให้ผู้ผลิตปฏิบัติตามข้อกำหนดที่วางไว้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะทำให้มีต้นทุนที่สูงขึ้น เช่น ค่าปรับ ระบบเงินมัดจำ และการจำคุก เป็นต้น

2.4.5 สิทธิเชิงซ้อนในพื้นที่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

หนึ่งในประเด็นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในประเทศไทยที่สำคัญคือ สิทธิเชิงซ้อนในสิทธิที่ดินระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้จากกรณีของการบุกรุกพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งในมุมมองของประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับหน่วยงานของรัฐในประเด็นของการบุกรุก เนื่องจากในบางกรณีประชาชนมีการอยู่อาศัยกันมาก่อนการจำแนกสิทธิในรูปแบบสมัยใหม่

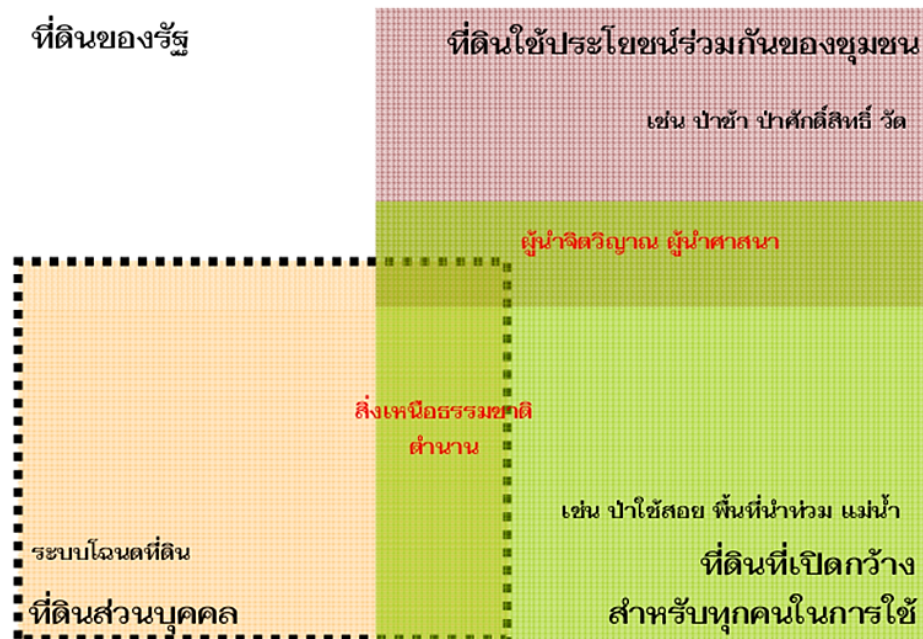
หากวิเคราะห์ประเด็นของการบุกรุกที่ดินของโบราณสถานกับประวัติศาสตร์ การครอบครองที่ดินของประเทศไทย (สักรินทร์ แซ่ภู และคณะ, 2546) พบว่า ในอดีตก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ระบบที่ดินจะมีรูปแบบของการครอบครองอยู่ 4 ระบบ ระบบแรกคือ ที่ดินส่วนบุคคล (Private Property) ซึ่งเป็นการครอบครองแบบหลวม ๆ และไม่ได้มีหลักฐานที่ชัดเจน โดยการแบ่งอาณาบริเวณจะเป็นการแบ่งอย่างง่าย ๆ ผ่านการเจรจาต่อรองระหว่างกันและกัน ระบบที่สองคือ ระบบที่ดินส่วนรวม (Common Property) โดยส่วนใหญ่มักเป็นที่ดินที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น วัด ป่าช้า หรือป่าศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ระบบที่สามคือ ระบบการครอบครองแบบเปิดให้มีการเข้าถึงได้อย่างเสรี (Open Access Property) ซึ่งมักเป็นพื้นที่ที่ใช้หาอยู่หากินของชาวบ้าน เช่น แม่น้ำ ที่ราบ ป่า ภูเขา เป็นต้น แม้ว่าจะเป็นพื้นที่ที่มีการเปิดให้ใช้สอยอย่างเสรี แต่ภูมิปัญญาของคนโบราณก็ได้สร้างเงื่อนไขของการใช้สอยผ่านงานประเพณี ตำนาน ความเชื่อ และข้อห้ามบางประการ และในระบบสุดท้ายคือ ระบบการครอบครองของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ

วิเคราะห์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เมืองขนาดเล็ก ๆ หรือในชุมชนจะเห็นได้ว่าการครอบครองที่ดินในอดีตจะขึ้นอยู่กับ 3 ระบบหลักคือ ระบบส่วนตัว ส่วนรวม และระบบที่เปิดให้มีการใช้สอยอย่างเสรี แต่หลังจากการสร้างกฎหมายของการจัดการที่ดินเกิดขึ้นจึงทำให้อำนาจในการจัดการบางประการไปอยู่กับหน่วยงานของภาครัฐ ซึ่งทำให้เกิดการซ้อนทับกันระหว่างระบบของการ

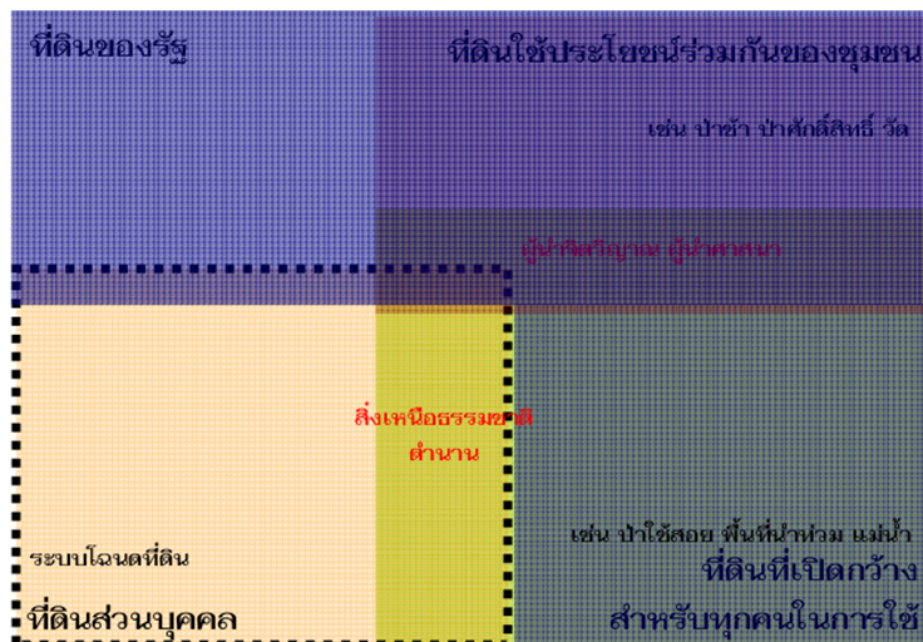

ครอบครองที่ดินในอดีตกับรูปแบบของปัจจุบัน หรืออาจกล่าวได้ว่าในพื้นที่ทางโบราณคดี ก็เกิดปรากฏการณ์ของการซ้อนทับของการครอบครองที่ดินโดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ดินที่เป็นการครอบครองแบบส่วนตัวกับส่วนของภาครัฐ อันเป็นที่มาของการบุกรุก (หากมองในมุมของหน่วยงาน) หรือการบุกรุกเบิก (หากมองในมุมของชุมชน)

รูปที่ 2.4-1 รูปแบบของการครอบครองที่ดินในอดีต

รูปที่ 2.4-2 รูปแบบของการครอบครองที่ดินในปัจจุบัน

จากการสำรวจของโครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม: เมืองเก่า (2550) พบว่า พื้นที่เมืองเก่า 33 เมือง มีสภาพปัญหาด้านการบุกรุกที่ดิน จำนวน 17 เมือง หรือคิดเป็นร้อยละ 51.52 ของพื้นที่เมืองเก่าทั้งหมด ได้แก่ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าน่าน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่า นครศรีธรรมราช เมืองเก่าสงขลา เมืองเก่าพะเยา เมืองเก่านครนายก เมืองเก่าศรีมโหสถ เมืองเก่า สกลนคร เมืองเก่าสุรินทร์ เมืองเก่านครราชสีมา เมืองเก่าเสมา เมืองเก่าพัทธยา เก่าเขาชัยบุรี

ยิ่งไปกว่านั้นโครงการฉบับดังกล่าวยังได้นำเสนอไว้ว่า เมืองเก่าในกลุ่มที่ 1 ประสบกับ ปัญหา และภัยคุกคามมากที่สุด โดยเฉพาะการเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจ การบุกรุกในพื้นที่ เมืองเก่า และการทำลายแหล่งโบราณสถาน ซึ่งถือเป็นปัญหาและภัยคุกคามสำคัญที่ต้องเร่งแก้ปัญหา ส่วนเมืองเก่าในกลุ่มที่ 2 ประสบปัญหาที่น้อยกว่าเมืองเก่ากลุ่มที่ 1 แต่ยังคงพบปัญหาอยู่ อย่างไรก็ตาม สำหรับเมืองเก่าที่ใช้เป็นพื้นที่ศึกษานั้น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2548) ได้วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองเก่าเหล่านั้นไว้ตามตารางที่ 2.4-1 มีรายละเอียดดัง ตาราง

ตารางที่ 2.4-1 ปัญหาการบุกรุกพื้นที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในย่านเมืองเก่าภาคเหนือ

มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรมประเภทเมืองเก่า	ปัญหาการบุกรุกพื้นที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
เมืองเก่าลำปาง	การบุกรุกพื้นที่ของโบราณสถาน มีการสร้างอาคารบ้านเรือน และอาคารพาณิชย์
เมืองเก่าลำพูน	มีการบุกรุกพื้นที่โบราณสถานทั้งวัดปัจจุบันที่มีการสร้างสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติม ภายในวัด และการบุกรุกพื้นที่โดยรอบ เช่น มีการสร้างอาคารพาณิชย์ และ อาคารสถานที่ราชการ ทำให้มีการทำลายแหล่งโบราณสถานสภาพแวดล้อม และ ทัศนียภาพรวมถึงบรรยากาศของความเป็นเมืองโบราณ
เมืองเก่าน่าน	การบุกรุกพื้นที่ของโบราณสถาน มีการสร้างอาคาร บ้านเรือน และอาคารพาณิชย์ ทำให้มีการทำลายแหล่งโบราณสถาน สภาพแวดล้อมและทัศนียภาพ ของความเป็นเมืองโบราณ
เมืองเก่าแพร่	เมืองเก่าแพร่ก็ยังคงประสบกับปัญหาภัยคุกคามจากการปรับปรุงหรือก่อสร้าง อาคารประชิดกับตัวโบราณสถาน โดยเฉพาะวัดที่เป็นโบราณสถาน ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา จึงมักมีการเข้ามาปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่ และปลูก สร้างสิ่งก่อสร้างใหม่ขึ้นบดบังทัศนียภาพของเขตโบราณสถาน นอกจากนี้รูปแบบ ของอาคารสมัยใหม่ยังขาดความสอดคล้องกลมกลืนกับอาคารเก่า และ โบราณสถาน

จากหนังสือเรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม” จัดทำโดยสำนักงานนโยบายและ แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2558) ได้กล่าวถึง ปัญหาการซ้อนทับเชิงสิทธิในรูปแบบของ บุกรุกไว้ว่า ธรรมชาติที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง หรือฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิมได้ เมื่อถูกทำลาย ก็จะมีหมดสภาพไป เช่น ภูเขา ถ้ำ น้ำตก เกาะ แก่ง ชายหาด แหล่งน้ำซากดึกดำบรรพ์ ธรณีสัณฐาน

และภูมิลักษณะธรรมชาติ และโป่งพุร้อน นั้นแหล่งธรรมชาติหลายพื้นที่มีหน่วยงานรับผิดชอบดูแลและคุ้มครองโดยตรง แต่อย่างไรก็ดียังมีแหล่งธรรมชาติบางแหล่งที่ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองและหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงและปรากฏมีเรื่องราวเรียนเกี่ยวกับการบุกรุกทำลายอยู่เนื่อง ๆ จึงสมควรที่จะได้รับการคุ้มครองโดยตรง เพราะเหตุว่าธรรมชาติในความหมายนี้เป็นทรัพย์สินสมบัติของประเทศที่มีศักยภาพและมีโอกาสที่จะนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม

นอกเหนือไปจากนี้หนังสือฉบับดังกล่าว ยังได้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาบุกรุกพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยนำเสนอว่า รัฐจะต้องเร่งรัดปรับปรุงการวางผังเมืองและกำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้แน่นอน เพื่อกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน สำหรับเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ประเภทชนบท และพื้นที่เกษตรกรรมในแต่ละจังหวัดที่แน่นอน เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ และเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ และการป้องกันภัยอันเกิดจากสิ่งแวดล้อม

2.4.6 แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมร่วมกันตามแนวทางของ IUCN, ICOMOS, ICCROM และคณะกรรมการมรดกโลก

ประเด็นสำคัญ คือ การกำหนดลักษณะของอนุสัญญามรดกโลก คือ การรักษาคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของคุณค่าสากลที่โดดเด่นอยู่ภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศ การประโยชน์จากศักยภาพแบบองค์รวมจะสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน การเชื่อมโยงความแตกต่างระหว่างธรรมชาติกับวัฒนธรรมและการจัดการกับความคล้ายคลึงกันและโอกาสที่เป็นไปได้ร่วมกันผ่านกลยุทธ์การอนุรักษ์มรดก ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาไม่นานมีการอภิปรายในหัวข้อดังกล่าวมีขึ้นในที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกด้วยการอภิปรายทั้งหมดและกิจกรรมด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับความท้าทายหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนและการจัดการแหล่งมรดกโลก

ในการพิจารณาคุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางธรรมชาติในระบบมรดกโลกก่อให้เกิดทั้งความท้าทายเชิงนโยบายและสถาบัน นอกจากนี้ยังแสดงถึงประเทศภาคีและผู้ปฏิบัติงานด้านมรดกด้วยความซับซ้อนในการปฏิบัติงาน คณะกรรมการมรดกโลกและหน่วยงานที่ปรึกษา (ICCROM, ICOMOS และ IUCN) ได้ริเริ่มโดยการสร้างขีดความสามารถจนถึงการบูรณาการ และการปฏิบัติ ปัญหาพิเศษนี้เป็นโอกาสในการสะท้อนประสบการณ์ในสาขาที่กำลังพัฒนานี้เน้นประเด็นสำคัญสองประเด็น ในระดับแนวความคิดมีความจำเป็นที่จะต้องคิดใหม่ว่ามรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกันและพึ่งพาซึ่งกันและกันแทนที่จะเป็นพื้นที่ที่แยกส่วนกัน ในระดับการบริหารจัดการจำเป็นต้องทบทวนแนวทางปัจจุบันซึ่งการจัดการธรรมชาติและวัฒนธรรมยังคงแยกออกจากกัน บ่อยครั้งที่ด้านวัฒนธรรมในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติยังคงถูกละเลยและในทางกลับกันเราจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนและมีส่วนร่วมในเชิงรุกกับชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น การอภิปรายเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมเว็บไซต์ผสมผสาน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เน้นความสำคัญของการทบทวนใหม่

ในบริบทนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าปัญหานี้ได้รับการตีพิมพ์หลังจากที่มีการประชุม IUCN World Parks Congress ในเดือนพฤศจิกายน (2557) ซึ่งเป็นจุดสำคัญสองประการในการกำหนดทิศทางในอนาคตของมรดกโลกในภาพรวม จุดแรกคือ การรับรู้ถึงความจริงที่ว่าผลกระทบทางวัฒนธรรมของผู้เยี่ยมชมจะขึ้นอยู่กับลักษณะของธรรมชาติที่เกิดขึ้น นี่จะไปจับมือกับการตระหนักว่า

เว็บไซต์ธรรมชาติมีการทำเครื่องหมายบ่อ โดยการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมที่ยาวนานและมรดกทางชีวภาพ จุดที่สองเป็นยุทธศาสตร์ใหม่ในการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างมรดกโลกกับแหล่งธรรมชาติ 197 แห่ง และพื้นที่ผสมผสาน 31 แห่งและพื้นที่คุ้มครองอื่นๆ ผ่านความพยายามในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ที่ครอบคลุม นี่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการอนุรักษ์ดินแดนที่เป็นธรรมชาติทั่วโลก ตลอดจนเป็นพื้นฐานสำหรับการป้องกันความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 2.4-2 การจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองตามแนวทางของ IUCN

ประเภท	นิยาม	วัตถุประสงค์ของการจัดการ
ประเภทที่ I : Strict Nature Reserve / Wilderness Area		
ประเภทที่ Ia : Strict Nature Reserve (แหล่งสงวนธรรมชาติเข้มงวด)	พื้นที่ทางบก และ/หรือ ทางทะเลที่มีระบบนิเวศหรือลักษณะทางธรณีวิทยาหรือลักษณะทางกายภาพ และ/หรือ ชนิดพันธุ์ที่โดดเด่นหรือสามารถเป็นตัวแทนเพื่อการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์และ/หรือ การตรวจสอบติดตามผลด้านสภาวะแวดล้อม	● เพื่อสงวนถิ่นที่อยู่อาศัย ระบบนิเวศ และชนิดพันธุ์ในลักษณะที่ไม่ถูกรบกวนเท่าที่จะเป็นไปได้ ● เพื่อคงไว้ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อให้มีสถานะเป็นพลวัตรและวิวัฒนาการ เพื่อคงไว้ซึ่งกระบวนการทางนิเวศวิทยาดั้งเดิม ● เพื่อคุ้มครองลักษณะโครงสร้างด้านภูมิทัศน์หรือปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยา เพื่อเป็นตัวอย่างของสภาพแวดล้อมธรรมชาติสำหรับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ การตรวจสอบติดตามผลและการศึกษาเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ● เพื่อให้เกิดการรบกวนน้อยที่สุดโดยการวางแผนและดำเนินการวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ได้รับอนุญาตด้วยความระมัดระวัง ● จำกัดปริมาณการเข้าถึงของสาธารณชน
ประเภทที่ Ib : Wilderness Area (พื้นที่ธรรมชาติสันโดษ)	พื้นที่ทางบกและ/หรือทางทะเลที่ไม่เคยถูกเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากและยังคงความเป็นธรรมชาติและอิทธิพลของธรรมชาติโดยปราศจากการอยู่อาศัยของมนุษย์อย่างถาวรเพื่อคุ้มครองและจัดการให้คงสภาพความเป็นธรรมชาติตลอดไป	● เพื่อให้ชนรุ่นต่อไปได้มีโอกาสหาประสบการณ์ด้านการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน พื้นที่ที่ไม่เคยถูกรบกวนโดยมนุษย์มาก่อน ● เพื่อคงไว้ซึ่งลักษณะและคุณภาพของสภาพแวดล้อมธรรมชาติชั่วกาลนาน ● เพื่อเปิดให้สาธารณชนมีโอกาสเข้าไปใช้ในลักษณะและระดับที่ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพความเป็นธรรมชาติสันโดษ ● เพื่อให้ชนเผ่าดั้งเดิมอาศัยอยู่ได้แต่ต้องไม่หนาแน่นเกินสมดุลของทรัพยากรที่ช่วยดำรงวิถีชีวิต

ตารางที่ 2.4-2 การจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองตามแนวทางของ IUCN (ต่อ)

ประเภท	นิยาม	วัตถุประสงค์ของการจัดการ
ประเภทที่ IV : Habitat/ Species Management Area (พื้นที่สำหรับการ จัดการที่อยู่อาศัยและ ชนิดพันธุ์)	พื้นที่ทางบก และ/หรือทางทะเล ที่ประกาศจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ใน การจัดการเพื่อคงไว้ซึ่งถิ่นที่อยู่อาศัย และ/หรือชนิดพันธุ์	● เพื่อคุ้มครองรักษาสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งจำเป็นต่อการคุ้มครองชนิดพันธุ์ที่สำคัญ กลุ่มชนิดพันธุ์ สัตว์ สิ่งมีชีวิต หรือลักษณะทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมโดยมีการจัดการในระดับที่เหมาะสม ● เพื่ออำนวยความสะดวก การศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และการตรวจสอบติดตามผลด้านสภาวะแวดล้อม ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของพื้นที่ ● เพื่อพัฒนาพื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่งสำหรับให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้และชื่นชมธรรมชาติและงาน จัดการสัตว์ป่า ● เพื่อกำจัดและป้องกันการใช้ประโยชน์และการยึดถือครอบครองที่เป็นอันตรายต่อวัตถุประสงค์ของการ ประกาศจัดตั้งและอำนวยความสะดวกแก่คนท้องถิ่นแต่ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการข้ออื่น ๆ
ประเภทที่ V : Protected Landscape / Seascape (พื้นที่ภูมิ ทัศน์คุ้มครอง/ทะเล ทัศน์คุ้มครอง)	พื้นที่ทางบก/หรือพื้นที่ชายฝั่งรวมทะเล ที่ซึ่งมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติมา เป็นเวลานานจนก่อให้เกิดลักษณะ เฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์พร้อมคุณค่าด้าน ความงาม ด้านนิเวศวิทยา และ/หรือด้าน วัฒนธรรม ดังนั้น การควบคุมรักษา ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว จึงเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับการคุ้มครอง การดำรง ไว้และวิวัฒนาการของพื้นที่	● เพื่อคงไว้ซึ่งการปฏิสัมพันธ์อย่างกลมกลืนระหว่างธรรมชาติกับวัฒนธรรมโดยการคุ้มครองสภาพภูมิทัศน์ และ/หรือ ทะเลทัศน์ และการใช้ที่ดินแบบดั้งเดิม รูปแบบของสิ่งปลูกสร้างและวิถีชีวิตที่ปรากฏ ● เพื่อสนับสนุนวิถีชีวิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติและการสงวนรักษา องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ● เพื่อดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายของสภาพภูมิทัศน์ และถิ่นที่อยู่อาศัย และความหลากหลายของชนิดพันธุ์ และระบบนิเวศ ● เพื่อกำจัดและป้องกันการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสมทั้งขนาดและรูปแบบ

ตารางที่ 2.4-2 การจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองตามแนวทางของ IUCN (ต่อ)

ประเภท	นิยาม	วัตถุประสงค์ของการจัดการ
ประเภทที่ II : National Park (อุทยานแห่งชาติ)	พื้นที่ธรรมชาติทางบก และ/หรือทางทะเล จัดตั้งขึ้นเพื่อ ก) คุ้มครองรักษาระบบนิเวศที่ปรากฏในพื้นที่เพื่อประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต ข) ไม่ให้มีการใช้ประโยชน์หรืออนุญาตเข้าครอบครองที่เป็นอันตรายต่อระบบนิเวศ และ ค) เปิดโอกาสให้มีการใช้ประโยชน์ด้วยวิธีศึกษาหาความรู้ และนันทนาการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น	● เพื่อคุ้มครองพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และมีสภาพที่พิเศษที่มีความสำคัญระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อวัตถุประสงค์ด้านวิทยาศาสตร์ การศึกษาเรียนรู้และนันทนาการ/ การท่องเที่ยว ● เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ สภาพทางภูมิศาสตร์ตัวแทน ชุมชนสิ่งมีชีวิต ทรัพยากรพันธุกรรมและชนิดพันธุ์ เพื่อความมั่นคงและความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ● เพื่อควบคุมจัดการการใช้ประโยชน์ของผู้มาเยือน/ นักท่องเที่ยวด้านการศึกษา เรียนรู้ แร่บันดาลใจและนันทนาการในระดับที่สามารถคงความเป็นธรรมชาติหรือใกล้เคียงความเป็นธรรมชาติได้ ● เพื่อกำจัดและป้องกันการใช้ประโยชน์หรือการบุกรุกครอบครองพื้นที่ที่เป็นอันตรายต่อวัตถุประสงค์ของการประกาศจัดตั้ง ● เพื่อให้ความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ● เพื่อการยังชีพที่ไม่ส่งผลกระทบในทางเสียหายต่อวัตถุประสงค์ของการจัดการข้ออื่น ๆ
ประเภทที่ III : Natural Monument (อนุสาวรีย์ธรรมชาติ)	พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะทางธรรมชาติหรือธรรมชาติ/ วัฒนธรรม หนึ่งอย่างหรือมากกว่าที่มีความโดดเด่น หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ เพราะหายาก หรือมีความสวยงาม หรือมีความสำคัญทางวัฒนธรรม	● เพื่อสงวนหรือคุ้มครองลักษณะโดดเด่นทางธรรมชาติ หรือมีความสำคัญในแง่อื่น ๆ ให้คงอยู่ตลอดไป ● เพื่อเปิดโอกาสให้มีการวิจัย ศึกษาหาความรู้ การสื่อความหมาย และเป็นที่ยื่นชมของสาธารณชน ● เพื่อกำจัดและป้องกันการใช้ประโยชน์ และการยึดถือครอบครองที่เป็นอันตรายต่อวัตถุประสงค์ของการประกาศจัดตั้ง ● อำนวยประโยชน์แก่คนท้องถิ่น แต่ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการข้ออื่น ๆ ● เพื่อเปิดโอกาสให้มีการกิจกรรมนันทนาการ และการท่องเที่ยวทั้งขนาด และรูปแบบที่ยังคงคุณภาพสำคัญของพื้นที่ ● เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และการศึกษาหาความรู้ที่ส่งผลดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น และกระตุ้นให้สาธารณชนช่วยสนับสนุนการคุ้มครองรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ● เพื่อนำประโยชน์ (ผลกำไร) มาสู่ชุมชนท้องถิ่นจากผลผลิตจากธรรมชาติ (ผลิตผลป่าไม้และประมง) และจากการบริการ (น้ำสะอาดหรือรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน)

ตารางที่ 2.4-2 การจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองตามแนวทางของ IUCN (ต่อ)

ประเภท	นิยาม	วัตถุประสงค์ของการจัดการ
ประเภทที่ VI : Managed Resource Protected Area (พื้นที่คุ้มครองแบบมีการจัดการทรัพยากร)	พื้นที่ที่มีระบบธรรมชาติโดดเด่น ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพเพื่อการคุ้มครองและบำรุงรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และในขณะเดียวกันเพื่อให้เกิดผลผลิตทางธรรมชาติและการบริการสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างยั่งยืน	● เพื่อคุ้มครองและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและคุณค่าของธรรมชาติอื่น ๆ ในระยะยาว ● เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการจัดการประเภทที่ให้ผลผลิตอย่างยั่งยืน ● เพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากรธรรมชาติจากการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบอื่นที่อาจเป็นอันตรายต่อความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ ● เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาภูมิภาคและประเทศ

2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สามารถสรุปสาระสำคัญเบื้องต้นได้ ดังนี้

2.5.1 กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้กล่าวถึงกฎหมายเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ 5 มาตรา ดังนี้

มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

มาตรา 57 รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษาฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่งรัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยา ความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

มาตรา 178 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญา สันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม หรือการค้า หรือการลงทุน ของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด หรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และได้รับ การเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และเกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์คุ้มครองระบบนิเวศน์และคุณภาพสิ่งแวดล้อมมิให้เกิดผลกระทบจากมลพิษสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ

ขอบเขตของพระราชบัญญัตินี้อาจแยกได้ 2 มิติ คือ การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศ และการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเฉพาะเรื่อง

มิติที่ 1 การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศการกำหนดเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

- 1) การกำหนดเขตควบคุมมลพิษ
- 2) การประกาศเขตควบคุมมลพิษกรณีพิเศษ
- 3) การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มิติที่ 2 การจัดการสิ่งแวดล้อมเฉพาะเรื่อง

1) เป็นความรับผิดชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

2) มาตรฐานควบคุมมลพิษเฉพาะเรื่องที่กำหนดให้อำนาจ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษทางอากาศและเสียง และการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษทางน้ำ

นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ยังได้กล่าวถึง การให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วม การจัดให้มีกองทุนสิ่งแวดล้อม การกำหนดให้มีการวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม การกำหนดให้มีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมผู้ประกอบการที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมถึง การกำหนดให้ผู้ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดชอบทางแพ่ง เสียค่าบริการหรือค่าปรับหรือที่เรียกกันว่า “หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย”

ส่วนที่ 3 เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 42 การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้เป็นไปตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตาม มาตรา 35 และตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา 43 ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรม อันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตาม มาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อ ระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(3) กำหนดประเภท และขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้าง หรือดำเนินการในพื้นที่นั้นให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(4) กำหนดวิธีการจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่นั้น

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม แก่สภาพของพื้นที่นั้น

มาตรา 45 ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะเขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือไม่สามารที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตาม

มาตรา 46 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2561 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ขึ้น

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2561 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ขึ้น

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ

ได้มีการปรับปรุงรายละเอียดในส่วนของความหมาย “รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม” เป็น “รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม” รวมทั้งรายละเอียดของการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยสรุปมีดังนี้

มาตรา 46-50 ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และในกรณีที่มีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ตามระเบียบหรือกฎหมายอื่นใดไว้แล้ว การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้คำนึงถึงผลการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ฯ การกำหนดประเภทโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

มาตรา 51 -51/7 ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การขอและการออกใบอนุญาต รวมทั้ง การจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

มาตรา 101/1 ผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตก่อสร้างหรือดำเนินโครงการหรือกิจการก่อนที่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะได้รับความเห็นชอบหรือถือว่าได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งแสนบาทตลอดระยะเวลาที่ไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องหรือหยุดการกระทำนั้น ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการก่อสร้างหรือดำเนินการในโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการใดที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติในวรรคหนึ่งถึงหนึ่ง

มาตรา 101/2 ผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตผู้ใดไม่นำส่งรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท

2.5.2 กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีดังนี้

1) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฉบับนี้ คือ เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น พันธุ์ไม้และของป่า สัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์ ป่าและภูเขา ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม มิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปเพื่ออำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่รัฐและประชาชนสืบไป ซึ่งพระราชบัญญัตินี้จะมีผลบังคับใช้กับพื้นที่ที่ได้มีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเท่านั้น โดยการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติจะต้องรายละเอียดออกเป็นพระราชกฤษฎีกามีแผนที่กำกับ และต้องมีการปิดประกาศให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วถึงและพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องจัดทำหลักเขต และป้ายหรือเครื่องหมายอื่น ๆ แสดงเขตอุทยานแห่งชาติไว้ตามสมควร เพื่อให้ประชาชนเห็นได้ชัดว่าเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ

สำหรับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฉบับนี้ มีเนื้อหาสำคัญที่เน้นการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ โดยมีข้อห้ามภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ตามมาตรา 16 ทั้งหมด 19 ข้อ คือ ห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการ ดังต่อไปนี้

- (1) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมตลอดถึงก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า
- (2) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น
- (3) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์
- (4) ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือทราย
- (5) เปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย บึง ท่วมทันหรือเหือดแห้ง
- (6) ปิดหรือทำให้เกิดขวางกั้นทางน้ำหรือทางบก
- (7) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว
- (8) เก็บหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้
- (9) นำยานพาหนะเข้าออก หรือขับขี่ยานพาหนะในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
- (10) นำอากาศยานขึ้นลงในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
- (11) นำหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไป
- (12) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี
- (13) เข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
- (14) ปิดประกาศ โฆษณา หรือขีดเขียนในที่ต่าง ๆ
- (15) นำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์หรือจับสัตว์ หรืออาวุธใด ๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้
- (16) ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิง
- (17) ส่งเสียงอื้อฉาวหรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่คน หรือสัตว์
- (18) ทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งต่าง ๆ ในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น
- (19) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิง

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดโทษของการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ไว้ดังนี้
 มาตรา 24 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 16 (1) (2) (3) (4) หรือ (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 25 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 16 (6) (7) (9) (10) (11) มาตรา 17 หรือมาตรา 18 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 26 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 16 (2) (3) (4) หรือ (7) ถ้าปรากฏว่าสัตว์หรือทรัพย์สินที่เก็บหาหรือนำออกมีราคาเพียงเล็กน้อย หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา 27 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 16 (8) (12) (13) (14) (15) (16) (17) (18) หรือ (19) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

โดยในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ มีสาระสำคัญ ดังนี้

- ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีการกำหนดบทบัญญัติข้อห้ามเด็ดขาด มิให้กระทำการใด ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ อาทิ การยึดถือครอบครองที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า การกระทำให้หลักเขตป้าย ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีตามพระราชบัญญัตินี้ สบเลื่อนเสียหาย สูญหาย หรือไร้ประโยชน์ เปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือปิดกั้นหรือทำให้เกิดขวางกั้นทางน้ำหรือทางบก-การกระทำการใด ๆ นอกเขตอุทยานแห่งชาติ ที่ส่งผลกระทบเสียหายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ถือว่าเป็นการกระทำความผิด

- “เขตสงวนสภาพธรรมชาติ” ห้ามมีการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิมโดยเด็ดขาด การอนุญาตทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นการสำรวจ การศึกษาวิจัย การทดลองทางวิชาการ หรือการถ่ายทำวิดิทัศน์ สารคดี และการถ่ายภาพ ซึ่งกระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเป็นการศึกษาธรรมชาติที่อยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานเจ้าหน้าที่

- “เขตศึกษาธรรมชาติ” อนุญาตให้กระทำได้เฉพาะบางกรณี เช่น การศึกษาวิจัย ท่องเที่ยววันนันทนาการ การบริการ ภายใต้หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขตามระเบียบที่อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่กำหนดโดยความความเห็นชอบของรัฐมนตรี-กำหนดการปรับปรุงการจัดเก็บการใช้เงินรายได้อุทยานแห่งชาติให้ครอบคลุมกิจกรรม บำรุง ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม-กรณีที่มีการฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ หรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ และสั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้รื้อถอน แกะไข ทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือทำประการอื่นใดแก่สิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งอื่นใดที่เป็นอันตรายที่ทำให้เสื่อมสภาพเดิมในเขตอุทยานแห่งชาติภายในเวลาที่กำหนด ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวและได้เสียค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้นให้ผู้กระทำผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมด รวมตลอดถึงค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับดีดังเดิมหรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาดหรือ ขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อชดใช้ค่าใช้จ่ายนั้น และให้นำความในมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม

2) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

สำหรับพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฉบับนี้ จะมีผลบังคับใช้กับพื้นที่ที่ได้มีการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติเท่านั้น เพื่อความสะดวกในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และหากเห็นสมควรกำหนดพื้นที่ป่าใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติให้ใช้กฎกระทรวงกำหนด โดยจะต้องมีแผนที่แสดงแนวเขตป่าที่ชัดเจน และต้องมีการปิดประกาศให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วถึง และพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องจัดทำหลักเขต และป้ายหรือเครื่องหมายอื่น ๆ แสดงเขตป่าสงวนแห่งชาติไว้ตามสมควร เพื่อให้ประชาชนเห็นได้ชัดว่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ

สำหรับพระราชบัญญัตินี้มีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติ ดังนี้

(1) ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เฝ้าป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการทำไม้หรือการเก็บหาของป่า การเข้าไปใช้ประโยชน์ผู้ใดฝ่าฝืน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ หกเดือนถึงห้าปีและปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท

(2) บุคคลหนึ่งบุคคลใดสามารถเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมป่าไม้ และสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ในกรณีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(2.1) การเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติคราวละไม่น้อยกว่าห้าปีแต่ไม่เกินสามสิบปี ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตเป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจจะอนุญาต โดยให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่เห็นสมควรก็ได้

(2.2) การเข้าทำประโยชน์เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่คราวละไม่เกินสิบปี โดยให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาตเก็บหาของป่าและไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงของป่า การขออนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด โดยอนุมัติรัฐมนตรี

(2.3) ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วน มีสภาพเป็นป่าไร่ร้างเก่าหรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้ค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้ที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นบางส่วน และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยมีสภาพตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนด โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม ถ้าทางราชการมีความจำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมให้รัฐมนตรีประกาศกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ

(3) ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ถ้าบุคคลใดได้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตดังกล่าวอยู่แล้วจนถึงวันที่ประกาศกำหนดใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ปฏิบัติ ดังนี้

(3.1) เมื่อบุคคลดังกล่าวร้องขอ และอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเห็นว่าบุคคลนั้นยังมีความจำเป็นเพื่อการครองชีพ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย มีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลดังกล่าวทำประโยชน์และอยู่อาศัยต่อไป ในที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยอยู่แล้วนั้นได้ แต่ต้องไม่เกินยี่สิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปีแต่ไม่เกินสามสิบปี ทั้งนี้ โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับคราวแรก คราวต่อ ๆ ไปต้องเสียค่าธรรมเนียม

(3.2) บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตตาม (3.1) อาจขออนุญาตปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นในที่ที่ดินเคยทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติมจากที่ได้รับอนุญาตแล้ว โดยพิสูจน์ให้เห็นว่าตนมีความสามารถ และมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะปลูกป่า หรือไม้ยืนต้นตามที่ขอเพิ่มนั้นได้ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นได้ แต่ต้องไม่เกินสามสิบห้าไร่ต่อหนึ่งครอบครัวและมีกำหนดเวลาราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กฎหมายกำหนดไว้

บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตต้องใช้ประโยชน์ในที่ดินตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด และจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมิได้

ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตละทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือไม่อยู่อาศัยในที่ที่ดินที่ได้รับอนุญาตติดต่อกันเกินระยะเวลาสองปี หรือยินยอมให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเพิกถอนการอนุญาตนั้น

ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตเข้าใช้ประโยชน์ถึงแก่ความตาย ให้บุคคลในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่กับ ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไปได้ แต่ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย

ถ้าสามี ภรรยา บุตรคนหนึ่งคนใดหรือบุคคลในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่กับ ผู้ได้รับอนุญาตและผู้ได้รับอนุญาตได้ระบุมไว้เป็นหนังสือตามแบบที่อธิบดีกำหนดให้เป็นผู้สืบทอดและหน้าที่ของตนประสงค์จะอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไป ให้ยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย

(4) เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการอธิบดีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือ แก่กระทรวง กรมหรือบุคคลอื่นใดให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี และเมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรจะสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าก็ได้

(5) อธิบดีมีอำนาจออกระเบียบการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเรื่อง ดังต่อไปนี้

(5.1) การเข้าไป การผ่านหรือการใช้ทาง

(5.2) การนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไป

ระเบียบดังกล่าว จะใช้บังคับในเขตป่าสงวนแห่งชาติแห่งใดให้ประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และที่ทำการผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ป่าสงวนแห่งชาติแห่งนั้นตั้งอยู่

(6) ในกรณีป่าสงวนแห่งชาติแห่งใดมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม ให้อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมได้ภายในระยะเวลาและตามเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาต แต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้เกิน 2,000 ไร่ ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีหรืออาจกำหนดให้ผู้รับอนุญาตเสียค่าตอบแทนให้แก่รัฐบาลได้ตามจำนวนที่เห็นสมควรโดยประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

วัตถุประสงค์ที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้เพื่อเป็นการสงวนรักษาสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ สำหรับพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติที่สำคัญ ได้แก่

มาตรา 19 ห้ามมิให้บุคคลใด เท ทิ้ง ระบาย หรือทำให้วัตถุมีพิษตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาลงไปในที่จับสัตว์น้ำ หรือกระทำการใด ๆ อันทำให้สัตว์น้ำ มีนเมา หรือเท ทิ้ง ระบาย หรือทำให้สิ่งใดลงไปในที่จับสัตว์น้ำในลักษณะที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำ หรือทำให้ที่จับสัตว์น้ำเกิดมลพิษ เว้นแต่เป็นการทดลองเพื่อประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 20 ห้ามมิให้บุคคลใดใช้กระแสไฟฟ้าทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำ หรือใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำไม่ว่าในกรณีใด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของทางราชการหรือได้รับ อนุญาตจากอธิบดี

ทั้งนี้ พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดโทษของการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ไว้ดังนี้

มาตรา 62 ทวิ บุคคลใดฝ่าฝืนมาตรา 19 หรือมาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

มาตรา 62 ตริ* บุคคลใดฝ่าฝืนมาตรา 20 ทวิ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สามปี และปรับไม่เกินห้าพันบาท

4) อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือ อนุสัญญาแรมซาร์ไซด์ (Ramsar Convention on Wetlands)

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ หรืออนุสัญญาแรมซาร์ไซด์ (Ramsar Convention on Wetlands) เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาลที่กำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อร่วมมืออนุรักษ์ ยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก รวมทั้งเพื่อให้มีการจัดทำแผนการบริหารจัดการเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก ตรงกับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ของทุกปี เนื่องจาก ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 นานาชาติได้ร่วมยกร่างและลงนามในการรับรอง “อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศโดยเฉพาะเป็นแหล่งที่อยู่ของนกน้ำ” ขึ้น ณ เมือง Ramsar ประเทศอิหร่าน อนุสัญญาเป็นรู้จักในนามอนุสัญญาแรมซาร์พันธกรณีของอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) มีผลบังคับใช้ในประเทศไทยเป็นวันแรก พร้อมทั้งประกาศให้บริเวณ “พรุควนขี้เสียน” ทั้งนี้ “อนุสัญญาแรมซาร์ฯ” เป็นอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และยับยั้งการสูญหายพื้นที่ชุ่มน้ำทั่วโลก ตั้งชื่อตามสถานที่ที่จัดให้มีการประชุมเป็นครั้งแรกคือ เมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน มีผลบังคับใช้เมื่อปี 2518

ประเทศภาคีในอนุสัญญาฯ มากกว่า 150 ประเทศ และมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศทั้งหมดกว่า 1,600 แห่ง พื้นที่รวมกันกว่า 1,455,000 ตารางกิโลเมตร ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ในลำดับที่ 110 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทยในวันที่ 13 กันยายน 2541 ซึ่งการเข้าเป็นภาคีนั้นประเทศสมาชิกต้องเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Wetland of International Importance) 1 แห่ง ซึ่งประเทศไทยได้เสนอพรุควนขี้เสียน ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ 3,085 ไร่ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

แห่งแรกของประเทศไทย และเป็นลำดับที่ 948 ในทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของอนุสัญญาแรมซาร์ปัจจุบัน ประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Sites) รวม 12 แห่ง คิดเป็นพื้นที่รวมประมาณ 2,274,330 ไร่

5) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเป็นความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ให้รัฐบาลทุกประเทศเคร่งครัดต่อการรักษาวินัยสิ่งแวดล้อม หมายความว่าแม้มีความต้องการอย่างมากที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ก็ต้องไม่ละเลยการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยอนุสัญญาฯ มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ

- (1) เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- (2) เพื่อใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
- (3) เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและ

ยุติธรรม

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มีลักษณะเป็นกรอบนโยบายที่กว้าง ซึ่งในการดำเนินงานแต่ละประเทศจะต้องจัดทำนโยบาย มาตรการ และแผนการดำเนินงานขึ้นเอง ดังนั้นอนุสัญญาฯ จึงได้เตรียมกลไกการเงิน ซึ่งคือ “กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก” ไว้สนับสนุนการดำเนินงานดังกล่าวของประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลดังวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ

อนุสัญญาฯ ได้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2536 และมีการประชุม The Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity; COP) เพื่อมีการหาข้อยุติในประเด็นขัดแย้งต่าง ๆ ในอนุสัญญามาแล้ว ถึง 8 ครั้ง โดยครั้งสุดท้าย จัดขึ้นที่เมืองคูริติบา ประเทศบราซิล ระหว่างวันที่ 20-31 มีนาคม 2549 ประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2535 และได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2546 และมีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2547 ประเทศไทยเป็นประเทศภาคีอนุสัญญา ลำดับที่ 188 จาก 190 ประเทศ (มีนาคม 2550) โดยประเทศภาคีมีพันธ กรณีดังนี้

- (1) เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศภาคีต้องดำเนินการ
  - (1.1) ดำเนินการให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ อันได้แก่ การจัดตั้งระบบพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่ซึ่งต้องการมาตรการพิเศษเพื่อสงวนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และกำหนดมาตรการเฉพาะเรื่องอีกมากกว่าสิบมาตรการ
  - (1.2) อนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยวางมาตรการบำรุงและฟื้นฟูชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ และนำกลับเข้าสู่ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเดิมอย่างยั่งยืน
- (2) เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ประเทศภาคีต้องดำเนินการ
  - (2.1) ต้องผสานการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนให้เข้ากับนโยบายและแผนของชาติ

(2.2) ต้องสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำและปฏิบัติตามมาตรการแก้ไขพื้นที่ในพื้นที่เสื่อมโทรม

(2.3) ต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาวิธีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

(3) เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมอนุสัญญาฯ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “อำนาจในการพิจารณากำหนดการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมขึ้นอยู่กับรัฐบาลแห่งชาติ” และกำหนดให้ภาคีต้อง

(3.1) พยายามสร้างเงื่อนไข เพื่ออำนวยความสะดวกการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมหากเป็นการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น

(3.2) วางกลไกในการต่อรองผลประโยชน์บนเงื่อนไขการตกลงร่วมกันระหว่างผู้ให้ และผู้ขอใช้พันธุกรรม

(3.3) ให้ประเทศซึ่งเป็นผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งใช้ทรัพยากรพันธุกรรมนั้นจากประเทศผู้รับ ทั้งนี้บนพื้นฐานแห่งความยุติธรรมและความเสมอภาค

(4) ประเทศสมาชิกต้องสนับสนุนทางการเงิน

6) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติ

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลการอนามัยสิ่งแวดล้อม สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม และการอาชีวอนามัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ และเป็นกฎหมายที่กระจายอำนาจให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ มี 16 หมวด 90 มาตรา มีสาระสำคัญในเรื่องการจัดตั้งปฏิกมูลฝอย ลักษณะของอาคารเหตุรำคาญ การควบคุมการเลี้ยงและปล่อยสัตว์ กิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตลาด สถานที่จำหน่ายอาหารและสถานที่เสวยอาหาร และการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(ก) การกำจัดสิ่งปฏิกูล และมูลฝอย

(1) สิ่งปฏิกูล หมายถึง อุจจาระหรือปัสสาวะ รวมถึงสิ่งอื่นใด ซึ่งเป็นสิ่งโสโครก หรือมีกลิ่นเหม็น

(2) มูลฝอย หมายถึง เศษอาหาร เศษผ้า เศษกระดาษ เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร มูลสัตว์หรือซากสัตว์ รวมถึงสิ่งที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น หรือเศษสิ่งของทุกชนิดที่เหลือทิ้ง

(3) การควบคุมของราชการส่วนท้องถิ่น

(3.1) เป็นหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นโดยตรง

(3.2) ในกรณีมีเหตุอันสมควร ราชการส่วนท้องถิ่นอาจดำเนินการได้ 2 วิธีการ คือ มอบให้สถานประกอบการใดดำเนินการกำจัดสิ่งปฏิกูลมูลฝอยหรือจ้างให้บุคคลหรือเอกชนใด

ดำเนินการแทน หรืออนุญาตให้เอกชน ดำเนินการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจ หรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการจากประชาชน

(3.3) มีอำนาจในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่น

(ข) สุขลักษณะของอาคาร

(1) อาคาร หมายถึง ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงาน หรือสิ่ง ที่สร้างขึ้นอย่างอื่น ซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่หรือใช้สอยได้

(2) การควบคุมของราชการส่วนท้องถิ่น

(2.1) มีอำนาจในการควบคุมเกี่ยวกับการใช้อาคารให้ถูกสุขลักษณะ โดยกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารใด ๆ ปฏิบัติดังนี้ ไม่ทำให้อาคารหรือส่วนของอาคาร มีสภาพชำรุดทรุดโทรม อยู่ในสภาพกรุงรั้ง จนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย ไม่ทำให้อาคารมีสินค้า เครื่องเรือนหรือสัมภาระ สะสมไว้มากเกินสมควร จนอาจเป็นเหตุให้เป็นที่อยู่อาศัยของ สัตว์ให้โทษ หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย ไม่ทำให้มีคนอยู่มากเกินไปในอาคาร จนอาจ เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่ในอาคาร

(2.2) เมื่อปรากฏว่าอาคารใดไม่ถูกสุขลักษณะ ให้เจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่น มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร จัดการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง หากไม่ปฏิบัติตามในเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการแทนได้ โดยให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองอาคารเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับงานนั้น

นอกจากนี้ ยังได้มีร่างกฎหมายเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่

7) พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

ในเนื้อหาของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีการกำหนดความหมายของ “ชุมชน” ไว้ในมาตราที่ 3 ดังนี้

“ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีผลประโยชน์และ วัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกัน หรือทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและ ศีลธรรมร่วมกัน หรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องและมีระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้” อีกทั้งยังให้ความหมายของคำว่า ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และองค์กรชุมชน ไว้ว่า “ชุมชนท้องถิ่น” หมายความว่า ชุมชน ที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้าน หรือตำบล

“ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” หมายความว่า ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเกิดขึ้นก่อนประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

“องค์กรชุมชน” หมายความว่า องค์กรซึ่งเป็นการรวมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งจัดตั้งการจัดตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ไม่ว่าประชาชนจะจัดตั้งกัน ขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน

ในรายละเอียดของสมาชิกสภาองค์กรชุมชน ได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้ในมาตรา 6 มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีจนถึงวันคัดเลือก

(2) ไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

(3) ไม่เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

(4) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

สำหรับในส่วนของความเกี่ยวข้องของสภาองค์กรชุมชนในมิติของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรม มีความเกี่ยวข้องกับการกิจของสภาองค์กรชุมชนที่ระบุไว้ในกฎหมาย มาตรา 21 มีรายละเอียด ดังนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และประเทศชาติอย่างยั่งยืน

(3) เผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(4) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(5) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(6) จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผล หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าว มาประกอบการพิจารณาด้วย

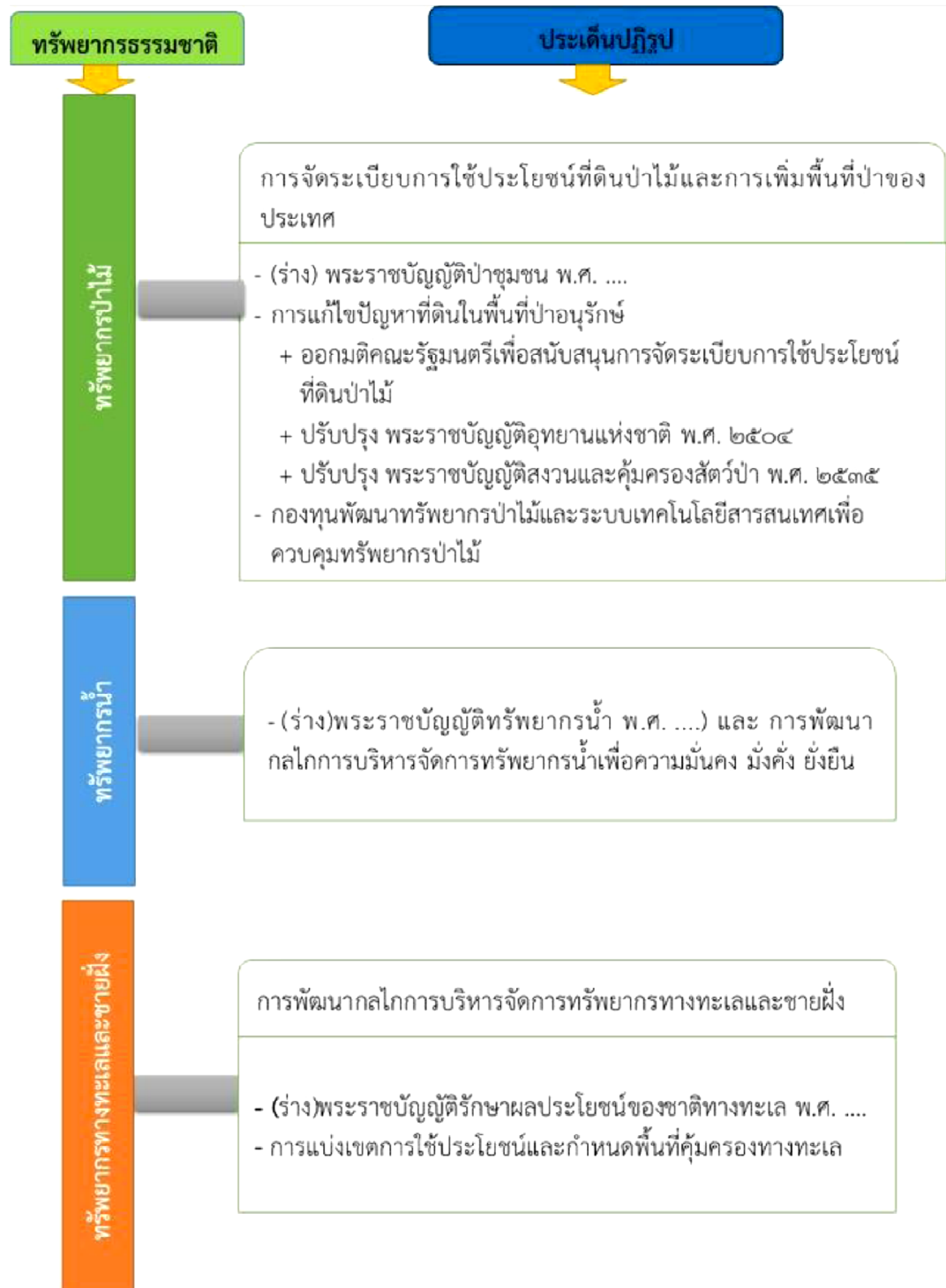
จากพระราชบัญญัติ สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 พบว่า กลไกในระดับชุมชนท้องถิ่น มีการออกแบบกลไกการขับเคลื่อนในมิติที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาสาระในมาตรา 21 ข้อที่ 1 2 และ 3 ตามรายละเอียดข้างต้น

8) ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ....

จากรายงานของคณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเรื่อง “การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้และการเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศ และร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ....” ได้สรุปความคิดเห็นการปฏิรูปด้านทรัพยากรธรรมชาติได้กำหนดแนวทางการปฏิรูป โดยคำนึงถึงความสำคัญเร่งด่วน และความสัมฤทธิ์ผลของการปฏิรูปในระยะเวลาที่เหลืออยู่ ทำการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ แล้วกำหนดแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมบนพื้นฐานนโยบายกฎหมาย และหลักวิชาการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดดุลยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยมีประเด็นการปฏิรูปและแนวทาง สรุปได้ดังภาพ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.5-1 ประเด็นปฏิรูปที่เกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ....

สำหรับเนื้อหาในร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ... มีรายละเอียดที่กำหนดความหมายของป่าและชุมชนไว้ในมาตราที่ 3 ดังนี้

“ป่า” หมายความว่า ที่ดินที่ยังไม่มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน

“ป่าชุมชน” หมายความว่า ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยมีการจัดการตามพระราชบัญญัตินี้

“ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานและรวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน หรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

“เขตป่าอนุรักษ์” หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วย อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วย การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า หรือพื้นที่ที่มีคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมอันควรแก่การอนุรักษ์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกเหนือไปจากนี้ร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวยังได้ระบุวัตถุประสงค์ของป่าชุมชนที่สอดคล้องไปกับการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- (1) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาวะแวดล้อม
- (2) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน
- (3) การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนาการควบคุมดูแล และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน
- (4) การฟื้นฟูพื้นที่ป่าในเขตป่าชุมชนโดยการปลูกป่าทดแทน
- (5) การเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการป่าชุมชน

เมื่อพิจารณาจากกลไกทางกฎหมายทั้งสองฉบับคือ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 และร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. .... พบว่า ในเจตนารมณ์ของกฎหมายมีความสอดคล้องกันในแนวคิดที่ให้อำนาจแก่ชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่สิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม ในการจัดการตนเอง ผ่านการสร้างกติกาของแต่ละชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสาระที่สำคัญอย่างมากในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมต่อไป

2.5.3 กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีดังนี้

กฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องที่ใช้อยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วย กฎกระทรวงผังเมืองรวมและพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะกฎหมายอนุรักษ์โบราณสถาน การทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) กฎหมายควบคุมอาคารเทศบัญญัติและคำสั่งการปกครองส่วนท้องถิ่นและกฎหมายอื่น ๆ อย่างไรก็ดี กลไกเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถป้องกันหรือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ในการศึกษารวบรวมข้อมูลนี้จะทำการรวบรวมกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องการพัฒนาทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ใช้อยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน วัตถุประสงค์และรายละเอียดของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีดังนี้

1) กฎกระทรวงผังเมืองรวม และพระราชบัญญัติผังเฉพาะ

กฎกระทรวงผังเมืองรวม และพระราชบัญญัติผังเฉพาะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการด้านการผังเมืองของประเทศไทย เพื่อวางแผนการพัฒนาที่ดินในบริเวณต่าง ๆ ของเมืองหรือชุมชนให้ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมและสภาพแวดล้อมของประเทศ ทั้งนี้ตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ความหมายของการผังเมืองนั้น นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง ความปลอดภัยของประชาชนและสวัสดิภาพโดยรวมของสังคมแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาหรือบูรณะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแต่ละพื้นที่อีกด้วย (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518, 2518) โดยกล่าวถึงลักษณะข้อกำหนดด้านการผังเมือง 2 ประเภท คือ ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ ซึ่งผังเมืองทั้งสองประเภทนี้แม้จะมีวัตถุประสงค์เดียวกันตามความหมายของการผังเมืองดังกล่าวข้างต้น แต่ก็มีลักษณะขององค์ประกอบและรายละเอียดบางอย่างที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.1) กฎกระทรวงผังเมืองรวม

กฎกระทรวงผังเมืองรวมมีลักษณะเป็นแผนผังนโยบาย หรือผังแม่บทที่มีข้อกำหนดอย่างกว้าง ๆ ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดินแนวเส้นทางคมนาคมสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ฯลฯ โดยแนวเขตขนาดเส้นทางหรือบริเวณที่ดินที่ปรากฏในแผนผังของกฎหมายผังเมืองจะเป็นการประมาณเท่านั้นกล่าว คือ กฎหมายผังเมืองจะเป็นแนวทางของการพัฒนาโดยทั่วไปเท่านั้นไม่มีรายละเอียดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ (พระราชบัญญัติการผังเมืองพ.ศ. 2518, 2518: 8-10) ข้อกำหนดต่าง ๆ ของกฎกระทรวงผังเมืองรวมจึงไม่ได้มีความเฉพาะเจาะจงเพื่อการอนุรักษ์หรือคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยตรง มีเพียงการกำหนดเขตอนุรักษ์เพื่อคุ้มครองพื้นที่ที่มีความเก่าแก่หรือพื้นที่ที่มีสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนทางกายภาพเท่านั้น ไม่มีข้อกำหนดโดยตรงเพื่อคุ้มครองหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยวหรืออยู่นอกเขตอนุรักษ์ซึ่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก และกำลังได้รับผลกระทบด้านภูมิทัศน์จากการพัฒนาในพื้นที่อย่างมาก ในปัจจุบันนอกจากนี้กฎกระทรวงผังเมืองรวมของบางพื้นที่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่อยู่อาศัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่าการอนุรักษ์หรือคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ทำให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในหลายพื้นที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นที่จะได้รับผลกระทบด้านภูมิทัศน์จากการพัฒนา ในปัจจุบันกฎกระทรวงผังเมืองรวมจะบังคับใช้เฉพาะในพื้นที่ของแต่ละจังหวัด โดยมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของการพัฒนาในแต่ละจังหวัดฉะนั้นจึงจะศึกษาตัวอย่างกฎกระทรวงผังเมืองรวมของบางจังหวัดที่มีความโดดเด่นด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและมีแนวโน้มจะเกิดการพัฒนารวดเร็วในอนาคต เพื่อวิเคราะห์ขอบเขตการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและข้อจำกัดที่ทำให้ยังไม่สามารถป้องกันหรือแก้ปัญหาในบางจุดได้มีรายละเอียดของการศึกษา ดังนี้

ก) กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556

กฎกระทรวงฉบับนี้มีระยะเวลาบังคับใช้ 5 ปี บังคับใช้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจและการค้า ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการบริหาร และการปกครองประเทศ

ด้านการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น โดยรวมจึงเป็นข้อกำหนดที่มุ่งเน้นการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นหลัก ประกอบด้วย แผนผัง (แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภทแผนผังแสดงที่โล่ง แผนผังแสดงโครงการคมนาคม และขนส่ง แผนผังแสดงโครงการกิจการสาธารณูปโภค) รายละเอียดข้อกำหนดข้อห้ามและข้อยกเว้นของการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภท (กระทรวงมหาดไทย, 2556: 1-5) รายละเอียดของกฎกระทรวงฉบับนี้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย, 2556: 4-75)

1) การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

- ที่ดินประเภท ก.1 ถึง ก.3 กำหนดไว้เป็นสีเขียวมีกรอบและเส้นทแยงสีเขียวเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมมีการจำแนกเป็นบริเวณตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (ก) ที่ดินประเภท ก.1 มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนรักษาสภาพทางธรรมชาติของพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมในบริเวณที่มีข้อจำกัดด้านการระบายน้ำและมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย

- (ข) ที่ดินประเภท ก.2 มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนรักษาสภาพทางธรรมชาติของพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม

- (ค) ที่ดินประเภท ก.3 มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนรักษาสภาพทางธรรมชาติของพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมและการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็มและน้ำกร่อยบริเวณชายฝั่งทะเล

- ที่ดินประเภท ก.4 และ ก.5 กำหนดไว้เป็นสีเขียวเป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมมีการจำแนกเป็นบริเวณตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (ก) ที่ดินประเภท ก.4 มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษตรกรรมการสงวนรักษาสภาพทางธรรมชาติและการส่งเสริมเศรษฐกิจการเกษตร

- (ข) ที่ดินประเภท ก.5 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นชุมชนและศูนย์กลางการให้บริการทางสังคมการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม

2) การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- ที่ดินประเภท ศ.1 และ ศ.2 กำหนดไว้เป็นสีน้ำตาลอ่อน เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย มีการจำแนกเป็นบริเวณตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (ก) ที่ดินประเภท ศ.1 มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติและส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว

- (ข) ที่ดินประเภท ศ.2 มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติและส่งเสริมด้านพาณิชย์กรรมการบริการและการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

- ข้อกำหนดรายละเอียดเรื่องการติดตั้งป้ายบริเวณวัดและโบราณสถานในพื้นที่แต่ละบริเวณ ดังนี้

- ที่ดินประเภท ย.1 ถึง ย.10 เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยถึงหนาแน่นมากที่ดินประเภท พ.1 ถึง พ.5 เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่ดิน ประเภท อ.1 ถึง อ.2 เป็นที่ดินประเภทอุตสาหกรรมที่ดินประเภท อ.3 เป็นที่ดินประเภทคลังสินค้าที่ดินประเภท ก.1 ถึง ก.3 เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมและที่ดินประเภท ก.4 ถึง ก.5 เป็นที่ดินประเภทชนบท และเกษตรกรรม ห้ามการติดตั้งหรือก่อสร้างป้ายที่มีขนาดเกิน 1 ตารางเมตร หรือมีน้ำหนักรวมทั้งโครงสร้างเกิน 10 กิโลกรัม ในบริเวณที่ห่างจากวัดโบราณสถานทางพิเศษ หรือถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางตั้งแต่ 40 เมตร ถึงจุดติดตั้งหรือก่อสร้างป้ายน้อยกว่า 50 เมตร เว้นแต่ป้ายชื่ออาคารหรือสถานประกอบการ และป้ายสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

- ที่ดินประเภท ศ.1 และ ศ.2 เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยห้ามติดตั้ง หรือก่อสร้างป้ายที่มีขนาดเกิน 1 ตารางเมตร หรือมีน้ำหนักรวมทั้งโครงสร้างเกิน 10 กิโลกรัม

โดยสรุปกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556 เป็นข้อกำหนดการควบคุมและแนวทางการพัฒนา โดยภาพรวมของพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรายละเอียดที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ดังนี้

ด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในทางตรงนั้นมีเพียง 2 ประเด็น คือ

1) การกำหนดเขตอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งครอบคลุมเฉพาะบางพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร แต่ยังไม่ได้มีข้อกำหนดหรือข้อห้ามเฉพาะสำหรับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนอกเขตอนุรักษ์ เช่น พื้นที่โดยรอบอาคารสำคัญ หรือแหล่งศิลปกรรมที่ตั้งอยู่ในย่านพาณิชยกรรม จะมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเหมือนกับพื้นที่โดยทั่วไปในย่านพาณิชยกรรม ไม่มีข้อกำหนดพิเศษ เพื่อการคุ้มครองหรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ เป็นต้น

2) ข้อกำหนดย่อยที่เกี่ยวข้องกับวัด และโบราณสถานโดยตรงอีกเรื่องหนึ่งคือการติดตั้ง หรือก่อสร้างป้ายมีขนาดเกิน 1 ตารางเมตร การบังคับใช้ตามข้อกำหนดนี้แม้จะไม่ช่วยลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์มากนัก แต่ก็มีส่วนช่วยให้ยังมีการควบคุมความเรียบร้อยได้ในระดับหนึ่ง ด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในทางอ้อมนั้น มีการกำหนดประเภทของอาคารที่ห้ามก่อสร้าง อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินและอัตราส่วนของที่ว่างต่อพื้นที่อาคารรวมและการกำหนดพื้นที่น้ำซึมผ่านได้เพื่อปลูกต้นไม้ทำให้ช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวซึ่งข้อกำหนดโดยรวมดังกล่าวอาจส่งผลดีทางอ้อมต่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยภาพรวมของพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครใน 2 ประเด็น คือ

2.1) การกำหนดประเภทของอาคารที่ห้ามก่อสร้างอาจควบคุมประเภทของอาคารขนาดของอาคาร และควบคุมความสูงของอาคารในแต่ละพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากประเภทของอาคารมักมีความสัมพันธ์กับรูปร่างลักษณะและความสูงของอาคาร เช่น อาคารสำนักงาน และอาคารที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ มักจะเป็นอาคารสูง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีข้อกำหนดโดยตรงเกี่ยวกับการควบคุมความสูง และการออกแบบลักษณะภายนอกของอาคาร เช่น รูปร่างเปลือกอาคาร สีวัสดุ เป็นต้น

2.2) การกำหนดพื้นที่น้ำซึมผ่านได้เพื่อปลูกต้นไม้ ทำให้ช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียว และส่งผลทางอ้อมต่อการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากช่วยเพิ่มพืชพรรณที่จะบดบังอาคารสูงเป็นการลดผลกระทบทางสายตาที่อาจมีต่ออาคารสำคัญในแต่ละพื้นที่ได้บางส่วน

ข) กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองลพบุรี พ.ศ. 2546

กฎกระทรวงฉบับนี้มีระยะเวลาบังคับใช้ 5 ปี บังคับใช้ในพื้นที่ตำบลถนนใหญ่ ตำบล เขาสามยอด ตำบลพรหมมาสเตอร์ ตำบลทะเลชุบศร ตำบลบางขันหมาก ตำบลท่าหิน ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าตาล ตำบลโพธิ์เก้าต้น ตำบลนิคมสร้างตนเอง ตำบลกกโก อำเภอเมืองลพบุรี และตำบลบางคู ตำบลโพธิ์ลาดแก้ว อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารักษาเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทตลอดจนการอนุรักษ์เขตเมืองเก่าลพบุรี โดยมีนโยบาย และมาตรการเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างบริการสาธารณะ (กระทรวงมหาดไทย, 2546: 1-5) รายละเอียดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 5.1 ถึง 5.16 กำหนดไว้เป็นสีเขียวเป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 6.1 ถึง 6.14 กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อนเป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 8.1 ถึง 8.9 กำหนดไว้เป็นสีน้ำตาลอ่อนเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 9.1 ถึง 9.52 กำหนดไว้เป็นสีเทาอ่อนเป็นที่ดินประเภทสถาบันศาสนา

โดยสรุปกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองลพบุรี พ.ศ. 2546 เป็นข้อกำหนดเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แตกต่างกันไปในแต่ละบริเวณ เช่น ที่ดินประเภทชนบท และเกษตรกรรม ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม เป็นต้น โดยมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ตามประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แตกต่างกัน เช่น ร้อยละการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการบางประเภท เป็นต้น ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า มีรายละเอียดที่มุ่งเน้นการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากมีข้อกำหนดเรื่องระยะห่างและความสูงของอาคารอย่างชัดเจนในข้อกำหนดของที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพียงประเภทเดียว คือ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอาคารสูง และการใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี ลำคลอง และแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือการสาธารณูปโภค เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดดังกล่าวโดยเฉพาะข้อห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่นอาจส่งผลดีในทางอ้อมต่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมด้วย เช่น ข้อกำหนดสำหรับที่ดินประเภทสถาบันศาสนาให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับการศาสนาการศึกษา สถาบันราชการหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น ทำให้สามารถควบคุมประเภทของอาคารและควบคุมขนาดของอาคารในแต่ละพื้นที่ไว้ในระดับหนึ่ง แต่อาจจะไม่เข้มงวดเท่ากับกฎกระทรวงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร เนื่องจากยังขาดรายละเอียดในบางกรณี เช่น การกำหนดขนาดพื้นที่ของอาคารที่สามารถก่อสร้างได้ เป็นต้น

ค) กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองอยุธยาพ.ศ. 2552

กฎกระทรวงฉบับนี้มีระยะเวลาบังคับใช้ 5 ปี บังคับใช้ในท้องที่ตำบลบ้านใหม่ ตำบลวัดตูม ตำบลบ้านเกาะ ตำบลหันตรา ตำบลสวนพริก ตำบลลุมพลี ตำบลคลองสระบัว ตำบลภูเขาทอง ตำบลหัวรอ ตำบลบ้านป้อม ตำบลหอรัตนไชย ตำบลไผ่ลิง ตำบลท่าवासกรี ตำบลประตูชัย ตำบลกะมัง ตำบลคลองสวนพลู ตำบลสำเภาล่ม ตำบลปากกราน ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา และตำบลข้าวเม่า ตำบลธนู ตำบล คานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทตลอดจนการอนุรักษ์เขตเมืองเก่าอยุธยา โดยมีนโยบายและมาตรการเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสามารถรองรับ และสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างบริการสาธารณะ (กระทรวงมหาดไทย) รายละเอียดของกฎกระทรวงฉบับนี้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 4.1 ถึง 4.9 กำหนดไว้เป็นสีเขียวเป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 5.1 ถึง 5.5 กำหนดไว้เป็นสีเขียวมีกรอบและเส้นทแยงสีเขียวเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 7.1 ถึง 7.7 กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อนเป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- มีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินริมแหล่งน้ำของที่ดินในบริเวณหมายเลข 1.1 ถึง 1.24 เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยที่ดินในบริเวณหมายเลข 2.4 ถึง 2.40 เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางที่ดินในบริเวณหมายเลข 3.1 ถึง 3.8 เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากที่ดินในบริเวณหมายเลข 4.1 ถึง 4.9 เป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมที่ดินในบริเวณหมายเลข 5.1 ถึง 5.5 เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมและที่ดินในบริเวณหมายเลข 6.1 ถึง 6.6 ดังนี้
  - การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอาคารชุดอาคารอยู่อาศัยรวมหรือหอพักให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำ

ลพบุรี ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 25 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือการสาธารณสุข

- ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรีให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำไม่น้อยกว่า 6 เมตร และที่ดินริมฝั่งลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะอื่นให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 3 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือสาธารณสุข

- มีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินริมแหล่งน้ำของที่ดินในบริเวณหมายเลข 7.1 ถึง 7.7 เป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและที่ดินในบริเวณหมายเลข 9.1 ถึง 9.7 เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยดังนี้

- ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำไม่น้อยกว่า 6 เมตร และที่ดินริมฝั่งลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะอื่นให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 3 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือสาธารณสุข

2) การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 9.1 ถึง 9.7 กำหนดไว้เป็นสีน้ำตาลอ่อนเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

- ที่ดินในบริเวณหมายเลข 10.1 ถึง 10.68 กำหนดไว้เป็นสีเทาอ่อนเป็นที่ดินประเภทสถาบันศาสนา

โดยสรุปกฎกระทรวงฉบับนี้เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ต่างกันไปในแต่ละบริเวณ เช่น ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม เป็นต้น โดยมีรายละเอียดที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือ ข้อกำหนดปริมาณการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่นให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละห้า หรือร้อยละสิบของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาตตามการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภทและข้อกำหนดห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการบางประเภท เช่น ที่ดินประเภทสถาบันศาสนาให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับการศาสนาการศึกษาสถาบันราชการหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น ทำให้สามารถควบคุมประเภทของอาคารและควบคุมขนาดของอาคารในแต่ละพื้นที่ไว้ในระดับหนึ่ง แต่อาจจะไม่เข้มงวดเท่ากับกฎกระทรวงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร เนื่องจากยังขาดรายละเอียดในบางกรณี เช่น การกำหนดขนาดพื้นที่ของอาคารที่สามารถก่อสร้างได้ เป็นต้น

1.2) พระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะ

พระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะมีลักษณะเป็นแผนผังและโครงการอย่างละเอียดที่จะควบคุมเฉพาะบริเวณแผนผังเมืองเฉพาะจึงจะมีการแสดงตำแหน่งและรายการพัฒนาต่าง ๆ อย่างละเอียดถูกต้องตามมาตราส่วน สามารถวัดและกำหนดพื้นที่ที่จะต้องเวนคืนหรือกันเขตเพื่อกำหนดแนว

เขตก่อสร้างได้อย่างแน่ชัด การจัดทำผังเมืองเฉพาะมีรายละเอียดเชิงลึกเฉพาะบริเวณเพื่อให้รัฐสามารถกำหนดขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นรวมทั้งประมาณการงบประมาณเพื่อการก่อสร้างพัฒนาได้ ทั้งนี้ผังเมืองเฉพาะที่จัดทำขึ้นนั้นจะต้องสอดคล้องกับผังเมืองรวมของพื้นที่นั้น ๆ ด้วย (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518) การวางแผนและจัดทำผังเมืองเฉพาะแบ่งเป็น 2 ลักษณะตามความแตกต่างของสถานที่ คือ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2552)

1) ผังเมืองเฉพาะเพื่อการสร้างส่วนใหม่ของเมืองใหม่ (Urban Development)

เป็นการดำเนินการในพื้นที่ว่างพื้นที่ชนบทและพื้นที่เกษตรกรรมหรือเป็นการดำเนินการเพื่อฟื้นฟูบางส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติต่าง ๆ โดยการวางแผนทางการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่เหมาะสม

2) ผังเมืองเฉพาะเพื่อการพัฒนาส่วนของเมือง (Urban Renewal): แบ่งเป็น

3 วิธี การตามสภาพที่ปรากฏและวิธีการเฉพาะกรณี ได้แก่

- การอนุรักษ์ (Conservation): เป็นการรักษารูปแบบหรือสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าหรือเป็นทรัพยากรธรรมชาติเพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม

- การแก้ไขปรับปรุง (Rehabilitation): เป็นการดำเนินการในบริเวณที่มีความเสื่อมโทรมทางกายภาพด้านเศรษฐกิจสังคมและสภาพแวดล้อมซึ่งจำเป็นต้องปรับปรุงด้วยการย้ายหรือตัดแปลงอาคารและการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้ดีขึ้นตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการใช้งานประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม

- การพัฒนาขึ้นใหม่ (Redevelopment): เป็นการรื้อถอนอาคารและสร้างขึ้นใหม่เฉพาะในบริเวณที่มีความเสื่อมโทรมทางกายภาพด้านเศรษฐกิจสังคมและสภาพแวดล้อมอย่างมากจนไม่สามารถทำการแก้ไขปรับปรุงได้ เมื่อมีการประกาศพระราชบัญญัติให้บังคับใช้ผังเมืองเฉพาะแล้วมีประเด็นหลักที่จะต้องดำเนินการ 6 ประเด็น ดังนี้ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2552)

(1) การกำหนดการใช้ที่ดินเป็นประเภทและย่าน เช่น ย่านพาณิชยกรรม ย่านที่อยู่อาศัย

(2) การจัดแบ่งที่ดินใหม่ในกรณีที่ที่ดินมีความไม่เหมาะสมในการก่อสร้างอาคารตามหลักการผังเมือง

(3) การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เช่น เพื่อการก่อสร้างทางหลวง เป็นต้น

(4) การกำหนดที่ดินของเอกชนเป็นที่อุปถัมภ์ คือ ที่ดินของเอกชนซึ่งผังเมืองเฉพาะ จัดให้เป็นพื้นที่ว่างหรือใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ

(5) การกำหนดให้อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นสมบัติของแผ่นดินหรือที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ครอบครองสามารถนำมาใช้เป็นทางหลวงหรือใช้เพื่อประโยชน์ด้านการผังเมืองได้

(6) การกำหนดกิจการอื่นที่จำเป็นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองเฉพาะ

โดยสรุปพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะมีแนวโน้มที่จะใช้เป็นข้อกำหนดเพื่อการควบคุมการคุ้มครองการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและพื้นที่บริเวณโดยรอบแหล่งศิลปกรรมได้ แต่จำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลของพื้นที่อย่างละเอียดและคำนึงถึงปัจจัยในหลายมิติ เพื่อให้พระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะนั้นเหมาะสมและสามารถออกเป็นข้อกำหนดได้จริง แต่ในทางปฏิบัติค่อนข้างเป็นไปได้ยาก เพราะไม่มีแผนผังที่สามารถบูรณาการข้อมูลด้านต่าง ๆ เข้ากับพื้นที่ได้จริงซึ่งเป็นข้อกำหนดหลักในการออกพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะ

2) กฎหมายอนุรักษ์โบราณสถาน

กฎหมายอนุรักษ์โบราณสถาน มีวัตถุประสงค์เพื่อการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานโดยตรงข้อกำหนดต่าง ๆ จึงเป็นการควบคุมและกำหนดแนวทางการจัดการอาคารโบราณสถาน หรือพื้นที่ในเขตโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนและอุทยานประวัติศาสตร์เท่านั้น ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ที่จำกัด ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการการก่อสร้างอาคาร หรือการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโดยรอบเขตโบราณสถาน กล่าวคือ เป็นข้อกำหนดที่คุ้มครองเพียงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงบริเวณโดยรอบแหล่งศิลปกรรมแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอื่น ๆ ที่มีคุณค่า และภูมิทัศน์โดยรอบที่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2535

เป็นพระราชบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถาน จึงจะมีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยตรง แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504) (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535: 12-24)

• การคุ้มครองและการอนุรักษ์บริเวณภายในเขตโบราณสถาน

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตที่ดินให้เป็นเขตโบราณสถานได้ ดังนี้

“มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใด ๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรให้เป็นเขตของโบราณสถานโดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ประกาศดังกล่าวนี้อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้กระทำได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการห้ามปลูกสร้างอาคารในขอบเขตโบราณสถานก่อนได้รับอนุญาต ดังนี้

“มาตรา 7 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียนแล้วจะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาตให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้างและให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันได้รับคำสั่ง ผู้ใด

ขัดขึ้นไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนของอาคารตามคำสั่งอธิบดีมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานและให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนของอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของผู้ครอบครอง หรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีกับผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้นสัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายใน 15 วัน นับแต่วันรื้อถอนเสร็จให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้นเงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใดให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น”

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับซ่อมแซมแก้ไขเปลี่ยนแปลงรื้อถอนต่อเติมทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถาน หรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน ดังนี้

“มาตรา 10 ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซมแก้ไขเปลี่ยนแปลงรื้อถอนต่อเติมทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใด ๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดี หรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย”

• การคุ้มครองและการอนุรักษ์บริเวณโดยรอบเขตโบราณสถาน

ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการการก่อสร้างอาคารหรือการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโดยรอบเขตโบราณสถาน

โดยสรุปพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2535 จะมุ่งเน้นการคุ้มครองและการอนุรักษ์บริเวณภายในเขตโบราณสถานข้อกำหนดไม่ได้ครอบคลุมถึงบริเวณโดยรอบเขตโบราณสถานทำให้ไม่สามารถควบคุมการพัฒนาในบริเวณโดยรอบเขตโบราณสถานที่อาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานหรือสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้

3) กฎหมายสิ่งแวดล้อม

3.1) การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติฉบับนี้กล่าวถึง หลักเกณฑ์วิธีการระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมแต่ไม่ได้ระบุรายละเอียดของการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม รายละเอียดเรื่องประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นจะระบุแยกไว้ในประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์วิธีการระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3.2) การทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

เป็นการศึกษาเพื่อคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในทางบวกและทางลบ จากการพัฒนาโครงการหรือกิจการที่สำคัญเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อมให้มีน้อยที่สุดและใช้ในการประกอบการตัดสินใจพัฒนาโครงการหรือกิจการ ผลการศึกษาจัดทำเป็นเอกสารเรียกว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยหน่วยงานผู้พิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) คือสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขั้นตอนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2559)

(1) การกลั่นกรองโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบ

สิ่งแวดล้อม

จากความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 ได้มีประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจหรือเอกชนที่ต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน, 2535) ต่อมาได้โอนภารกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไปเป็นของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมทั้งหมด 36 ประเภท (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) เช่น เชื้อเพลิงถ่านหิน การชลประทาน สนามบินพาณิชย์ ท่าเรือพาณิชย์ เป็นต้น โดยสามารถสรุปประเภทของโครงการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ได้ดังนี้ (กรมที่ดิน, 2559)

- อาคารที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำฝั่งทะเลสาบ หรือชายหาดหรือที่อยู่ใกล้หรือในอุทยานแห่งชาติ หรืออุทยานประวัติศาสตร์ที่มีความสูงตั้งแต่ 23 เมตรขึ้นไป หรือมีพื้นที่รวมกันทุกชั้นหรือชั้นหนึ่งชั้นใดในหลังเดียวกันตั้งแต่ 10,000 ตารางเมตรขึ้นไป

- โรงแรมหรือสถานที่พักตากอากาศที่มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 80 ห้องขึ้นไป

- อาคารที่อยู่อาศัยรวมตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารที่มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 80 ห้องขึ้นไป (อาคารอยู่อาศัยรวม หมายถึง อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด หอพักอาคารให้เช่าเพื่อการอยู่อาศัย หรืออาคารหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับหลายครอบครัว โดยแบ่งแยกออกเป็นหน่วยแยกจากกันสำหรับแต่ละครอบครัว)

- โครงการจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยหรือเพื่อประกอบการพาณิชย์ที่มีจำนวนที่ดินแปลงย่อยตั้งแต่ 500 แปลงขึ้นไป หรือเนื้อที่เกินกว่า 100 ไร่

โดยสรุปโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม คือ โครงการพัฒนาของรัฐและกิจกรรมบางประเภทของเอกชน รายละเอียดเรื่องประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและ

หลักเกณฑ์วิธีการระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม นั้นจะถูกกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 ส่วน หลักคือ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552)

• รายงานฉบับย่อ: ประกอบด้วย

- ประเภท และขนาดของโครงการพร้อมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ที่ตั้งโครงการพร้อมภาพและแผนที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการมาตราส่วน 1: 50,000 หรือมาตราส่วนที่เหมาะสม
- ทางเลือกที่ตั้งโครงการ วิธีการดำเนินโครงการพร้อมเหตุผลและข้อพิจารณาในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เสนอ
- รายงานการแสดงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญพร้อมด้วยมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบดังกล่าว และมาตรการติดตามตรวจสอบตามแบบ สผ. 1

• รายงานหลัก: ประกอบด้วย

- บทนำ: กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของโครงการเหตุผลความจำเป็นในการดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์จัดทำรายงาน ขอบเขต และวิธีการศึกษา
- ที่ตั้งโครงการ: ประกอบด้วย ภาพแผนที่ตั้งโครงการและแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการมาตราส่วน 1: 50,000 หรือมาตราส่วนที่เหมาะสม
- รายละเอียดโครงการ: มีรายละเอียดที่สามารถแสดงภาพรวมได้ชัดเจน ได้แก่ ประเภทขนาดที่ตั้งโครงการ วิธีการดำเนินโครงการ ฯลฯ รวมทั้งแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินของโครงการในมาตราส่วนที่เหมาะสมพร้อมแสดงทิศ
- สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน: แสดงรายละเอียดภาพถ่ายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพชีวภาพ โดยจำแนกประเภทที่ฟื้นฟูได้ และฟื้นฟูไม่ได้ รายละเอียดคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ คุณค่าคุณภาพชีวิตสภาพปัญหาในปัจจุบันของพื้นที่ภาพถ่าย สภาพแวดล้อมบริเวณโครงการการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบโครงการ และบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
- การประเมินทางเลือกในการดำเนินการ และการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ
  - ทางเลือกในการดำเนินโครงการ: ในรายงานฯ ต้องเสนอทางเลือกในการดำเนินการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมีมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบในทุกทางเลือก และจะต้องระบุทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด พร้อมเหตุผลและความจำเป็นประกอบ

- การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ให้ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการมีโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีต่อสภาพแวดล้อมในปัจจุบันโดยให้ประเมินผลกระทบของแต่ละทางเลือกเปรียบเทียบกัน
- มาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชย: ให้อธิบายการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการและการชดเชยในกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงความเสียหายได้
- มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ให้เสนอมาตรการและแผนดำเนินการที่เหมาะสมในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในทางวิชาการและในการปฏิบัติการซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการติดตามและประเมินโครงการในภายหลัง
- ตารางสรุปผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญพร้อมด้วยมาตรการป้องกันและแก้ไขทั้งนี้จะต้องดำเนินการตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม และแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในรายงานนี้ด้วย

(3) การพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้นของรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ที่เจ้าของโครงการ หรือผู้ได้รับมอบอำนาจส่งให้จากนั้นจึงจะนำเสนอคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมาย สำหรับโครงการหรือกิจกรรมนั้นเพื่อพิจารณาเห็นชอบกับรายงานฯ ก่อนที่จะออกใบอนุญาตได้ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการไม่เห็นชอบกับรายงานฯ ให้หน่วยงานผู้อนุญาตออกใบอนุญาตไม่ได้จนกว่าจะมีการแก้ไขรายงานฯ จนคณะกรรมการฯ มีมติให้ความเห็นชอบ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552)

(4) การติดตามตรวจสอบ

จะมีการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานของเจ้าของโครงการเกี่ยวกับมาตรการควบคุมและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เจ้าของโครงการเคยเสนอมา หากมาตรการที่เคยเสนอมานั้นยังไม่เห็นผลหรือไม่มีประสิทธิภาพมากพอ จำเป็นต้องจัดหามาตรการอื่น ๆ เป็นมาตรการเสนอแนะเพื่อควบคุมและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามมาตรการเสนอแนะนั้น ๆ ต่อไป (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552)

4) กฎหมายควบคุมอาคาร

เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการก่อสร้างอาคารเป็นหลัก โดยมีกฎกระทรวงแยกย่อยเพื่อบังคับใช้เฉพาะเรื่อง เช่น โครงสร้างที่จอดรถระยะร่นงาน ระบบการป้องกันแผ่นดินไหวการป้องกันอัคคีภัยฯลฯซึ่งจะมุ่งเน้นการควบคุมมาตรฐานของการก่อสร้างและการออกแบบตัวอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยและความปลอดภัยโดยรวมไม่ได้กล่าวถึงการควบคุมที่

สัมพันธ์กับบริบทภายนอกพื้นที่ตั้งโครงการและ/หรือตัวอาคารมากนักเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบทภายนอก และมีผลชัดเจนต่อการคุ้มครองหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมี 3 เรื่อง ได้แก่

- (1) ระยะร่นจากถนนสาธารณะและแหล่งน้ำทางธรรมชาติ
- (2) ข้อจำกัดความสูงของอาคารในบางพื้นที่
- (3) การกำหนดรูปแบบและลักษณะของสถาปัตยกรรม

ในบางพื้นที่กฎหมายควบคุมอาคารนั้นจะมีพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นตัวควบคุมข้อกำหนดโดยภาพรวมของกฎหมายควบคุมอาคาร และมีกฎกระทรวงอีกหลายฉบับที่ออกตามความในพระราชบัญญัติเพื่อบังคับใช้เฉพาะเรื่อง

4.1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติในการออกกฎหมายควบคุมอาคาร การจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมอาคาร รายละเอียดของการก่อสร้างดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร ตลอดจนแนวทางการตรวจสอบ พิจารณาตัดสิน และบทลงโทษของการกระทำที่เกี่ยวกับการก่อสร้างดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร ฉะนั้นโดยรวมจึงเป็นข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ โดยได้มีการระบุรายละเอียดของขั้นตอนในการปฏิบัติไว้ แต่รายละเอียดของการควบคุมลักษณะรูปแบบและส่วนประกอบอื่นของอาคาร ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อคุ้มครองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั้นไม่ได้กล่าวถึงไว้ เนื่องจากจะมีการออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดเฉพาะเรื่องต่อไปและไม่ได้กล่าวถึงเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (พระราชบัญญัติควบคุมอาคารพ.ศ. 2522, 2552: 7-10) กฎกระทรวงและข้อกำหนดที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งคาดการณ์ได้ว่าอาจมีรายละเอียดที่มีผลต่อการคุ้มครองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีดังนี้

(1) กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2527

กฎกระทรวงฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานด้านงานวิศวกรรม ต่าง ๆ ของการก่อสร้างอาคารเช่นการรับน้ำหนักความต้านทานความคงทนลักษณะ และคุณสมบัติวัสดุที่ใช้ความคงทนของอาคารและพื้นที่ดินที่รองรับอาคารโดยรวมจึงเป็นข้อกำหนดของงานวิศวกรรมโครงสร้างเช่นการคำนวณส่วนต่าง ๆ ของอาคารที่ประกอบด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก การคำนวณฐานรากบนเสาเข็มเป็นต้นไม่ได้กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (กระทรวงมหาดไทย, 2527ก)

(2) กฎกระทรวง ฉบับที่ 39 พ.ศ. 2527

กฎกระทรวงฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มเติมรายละเอียดเฉพาะของบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอาคารโดยทั่วไป ได้แก่ ระบบอค์คิภัยแบบ และจำนวนห้องน้ำ และห้องส้วม ระบบจัดการแสงสว่าง และระบบระบายอากาศโดยรวม จึงเป็นข้อกำหนดเฉพาะบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและก่อสร้างอาคารโดยทั่วไป ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (กระทรวงมหาดไทย, 2527ข)

(3) กฎกระทรวงฉบับที่ 55 พ.ศ. 2543

กฎกระทรวงฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกประเภทของอาคาร และการออกข้อกำหนด เพื่อควบคุมการออกแบบ และการก่อสร้างที่เหมาะสมกับอาคารแต่ละประเภท ได้แก่ ลักษณะของอาคาร พื้นที่ภายในอาคาร บันได บันไดหนีไฟ ที่ว่างภายนอกอาคาร ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวอาคารและระยะร่นต่าง ๆ ของอาคารที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะที่ตั้งและการวางผังโดยรวม จึงเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับรายละเอียดการออกแบบภายในตัวอาคาร เช่น ความสูงของห้องแต่ละประเภท ลักษณะบันไดของอาคาร ลักษณะบันไดหนีไฟ เป็นต้น และรายละเอียดการออกแบบภายนอกตัวอาคาร เช่น ปริมาณพื้นที่ว่างของอาคารแต่ละประเภท เป็นต้น ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพในการใช้งานอาคาร ความสะดวกสบาย และความปลอดภัย ทั้งนี้มีข้อกำหนดในหมวด 4 เรื่องแนวอาคาร และระยะร่นต่าง ๆ ของอาคารที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การกำหนดระยะร่นของอาคารจากถนนขนาดต่าง ๆ การกำหนดระยะร่นของอาคารจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำ คูคลอง และแหล่งน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น บึง ทะเลสาบ ทะเล เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยให้ภูมิทัศน์ของเมืองตามแนวนอนสาธารณะ และภูมิทัศน์ทางธรรมชาติได้รับการควบคุมจัดการและดูแลให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในระดับหนึ่ง ทำให้ช่วยรักษาความสวยงามของสิ่งแวดล้อมได้ในระดับหนึ่ง เช่น ป้องกันปัญหาความอึดอัดของมุมมองตามเส้นทางถนนสาธารณะที่อาจเกิดขึ้น เมื่อมีสิ่งปลูกสร้างตั้งอยู่ชิดแนวนอนมากจนเกินไป ป้องกันปัญหาความไม่สวยงามของมุมมองริมแหล่งน้ำสาธารณะที่อาจเกิดขึ้น เมื่อมีสิ่งปลูกสร้างตั้งอยู่ชิดริมตลิ่งหรือชายหาดมากจนเกินไป เป็นต้น (กระทรวงมหาดไทย, 2543: 16-30)

(4) ข้อกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

ข้อกำหนดฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการ หรือทุพพลภาพและคนชรา ทั้งส่วนของอาคารที่สร้างขึ้นและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบของอาคารที่ติดหรือตั้งอยู่ภายใน และภายนอกอาคาร ได้แก่ ป้ายทางลาด ลิฟท์ ที่จอดรถ ห้องส้วม พื้นผิวต่างสัมผัส และข้อกำหนดพิเศษเพิ่มเติมสำหรับอาคารบางประเภท ได้แก่ โรงแรม หอประชุม และโรงแรมโดยรวม จึงเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับรายละเอียดการออกแบบอาคารเพื่อความสะดวกสบาย และการใช้งานที่มีประสิทธิภาพของผู้พิการและคนชราไม่ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (กระทรวงมหาดไทย, 2548: 14-18)

(5) กฎกระทรวง ฉบับที่ 53 พ.ศ. 2542

กฎกระทรวงฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมอาคารในบางบริเวณของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย, 2542: 1-8)

• การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

- กำหนดความสูงของอาคารที่ห้ามก่อสร้าง โดยแตกต่างกันตามระยะห่างของพื้นที่จากริมฝั่งแม่น้ำสายสำคัญ มีรายละเอียด ดังนี้
- ภายในบริเวณที่ 4 ห้ามก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

- อาคารทุกชนิดหรือทุกประเภทภายในระยะ 6 เมตร จากระิมฝั่งแม่น้ำลพบุรี หรือแม่น้ำป่าสัก

- อาคารในระยะเกิน 6 เมตร จากระิมฝั่งแม่น้ำลพบุรี หรือแม่น้ำป่าสัก ที่มีความสูงเกินผลรวมของระยะความสูง 15 เมตร กับระยะถอยร่น ส่วนที่เกินแนวระยะ 6 เมตร จากระิมฝั่งแม่น้ำลพบุรี หรือแม่น้ำป่าสัก หรือที่มีความสูงเกิน 30 เมตร

• **การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม**

- กำหนดประเภทและความสูงของอาคารที่ห้ามก่อสร้างควบคุมกันไป โดยมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันไปในแต่ละบริเวณ หรือริมถนนสายสำคัญ มีรายละเอียด ดังนี้

- ภายในบริเวณที่ 1 ห้ามก่อสร้างอาคารอื่นใด เว้นแต่อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว ห้องแถว หรือตึกแถวที่มีความสูงไม่เกิน 8 เมตร

- อาคาร หรือ สถานที่ของทางราชการที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร

- สถานที่ขององค์การของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายใช้ในกิจการขององค์การ หรือใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร

- ศาสนสถาน ที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร

- หอถังน้ำ ที่มีความสูงไม่เกิน 15 เมตร

- เชื้อน สะพาน อุโมงค์ทาง หรือ ท่อระบายน้ำ ร้วกำแพง และประตู

- ภายในบริเวณที่ 2 ห้ามก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

- อาคาร ที่มีความสูงเกิน 12 เมตร

- หอถังน้ำ ที่มีความสูงเกิน 15 เมตร

- ภายในบริเวณที่ 3 ห้ามก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

- อาคาร ที่มีความสูงเกิน 15 เมตร

- หอถังน้ำ ที่มีความสูงเกิน 18 เมตร

- ภายในบริเวณที่ 4 ห้ามก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

- อาคารริมถนนโรจนะทั้งสองฟาก ที่มีความสูงเกิน 15 เมตร

- อาคารในระยะถอยร่นจากระิมถนนโรจนะทั้งสองฟาก ที่มีความสูงเกินผลรวมของระยะความสูง 15 เมตร กับระยะถอยร่นจากระิมถนนโรจนะทั้งสองฟาก หรือที่มีความสูงเกิน 30 เมตร

- หอถังน้ำ ที่มีความสูงเกิน 33 เมตร

โดยสรุปข้อกำหนดหลักในกฎกระทรวงฉบับนี้ จะมีทั้งส่วนที่ควบคุมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เนื่องจากบริเวณเขตเมืองเก่าพระนครศรีอยุธยา มีทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่สำคัญล้อมรอบ เช่น แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และมีโบราณสถานหรือวัด หรือสถานที่สำคัญทางศิลปกรรมมากมาย รายละเอียดของข้อกำหนดนั้น มีทั้งข้อกำหนดเรื่องประเภทของอาคาร ความสูงของอาคาร ตลอดจนการควบคุมการก่อสร้างอาคารริมถนนสายหลักที่จะเข้าสู่เขตเมืองเก่าของพระนครศรีอยุธยา ซึ่งถือเป็นหนึ่งในตัวอย่างของการควบคุม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุม ทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติโดยรอบ โบราณสถาน ตัวโบราณสถาน และถนนสาย

หลักที่จะเข้าสู่เขตเมืองเก่า หรือเขตโบราณสถานของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้สามารถอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองโดยรวมให้สวยงามและสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันได้ อย่างไรก็ตามก็ตีกฎกระทรวงฉบับนี้มุ่งเน้นกำหนดเฉพาะประเภท และความสูงของอาคาร ไม่ได้กล่าวถึงรูปแบบหรือลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคาร ตลอดจนลักษณะของป้ายที่เหมาะสมในการก่อสร้าง หรือติดตั้งทำให้รูปแบบของอาคารสร้างใหม่ อาจมีความขัดแย้งไม่เหมาะสมและอาจส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ได้

(6) กฎกระทรวงฉบับที่ 22 พ.ศ. 2532 และฉบับที่ 59 พ.ศ. 2548

กฎกระทรวงทั้ง 2 ฉบับนี้เป็นกฎกระทรวงที่บังคับใช้ในบางพื้นที่ของเกาะสมุย เกาะพะลวย และเกาะแตน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อควบคุมการก่อสร้างอาคารในบางพื้นที่ของเกาะสมุย เกาะพะลวย และเกาะแตน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย, 2532)

• การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

- การอนุญาตให้ก่อสร้าง และห้ามก่อสร้างอาคารบางประเภท
- การกำหนดขนาดของอาคารที่ก่อสร้างได้ และห้ามก่อสร้าง
- การกำหนดความสูงของอาคารที่ก่อสร้างได้ และห้ามก่อสร้างโดยแตกต่างกันตามระยะห่างของพื้นที่จากแนวชายฝั่งทะเล เช่น
  - พื้นที่ในบริเวณที่วัดจากแนวชายฝั่งทะเลของเกาะสมุยเข้าไปในแผ่นดินเป็นระยะ 50 เมตร ตลอดแนวชายฝั่งทะเล สามารถก่อสร้างอาคารเดี่ยว ชั้นเดียว ที่มีความสูงไม่เกิน 6 เมตร
  - พื้นที่ในบริเวณที่วัดจากแนวชายฝั่งทะเลของเกาะสมุย เกาะพะลวย และเกาะแตน เข้าไปในแผ่นดินเป็นระยะ 200 เมตร ตลอดแนวชายฝั่งทะเลห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 12 เมตร

• การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- มีข้อกำหนดเกี่ยวกับลักษณะของสถาปัตยกรรมไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 59 เพื่อให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 2/1 แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ 22 (พ.ศ. 2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 “ข้อ 2/1 ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ 2 ห้ามมิให้ก่อสร้างอาคารที่มีลักษณะของหลังคาเป็นรูปทรงอื่น ที่มีใช้อาคารที่มีหลังคาลาดชันตามแบบสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมเมืองร้อนชื้น หรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเกาะสมุย ทั้งนี้พื้นที่หลังคาลาดชันดังกล่าว จะต้องมีส่วนที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่อาคารที่ปกคลุมดิน และมีสีกลมกลืนธรรมชาติ เช่น สีอิฐ สีดินเผา สีน้ำตาล สีเทา สีเขียวใบไม้ เป็นต้น” ข้อกำหนดนี้อาจจะไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แต่มีส่วนช่วยควบคุมให้อาคารสร้างใหม่ มีความเหมาะสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ได้

โดยสรุปข้อกำหนดหลักของกฎกระทรวงทั้ง 2 ฉบับนี้คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระยะห่างจากแนวชายฝั่งทะเล กับประเภทรูปแบบและความสูงของอาคาร ซึ่งคาดการณ์ได้ว่าเป็นข้อกำหนดที่มุ่งเน้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่า

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แต่ส่งผลในทางอ้อมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือ สามารถช่วยควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่ ไม่ให้สูงมากเกินไป จนบดบังทัศนียภาพที่สวยงามของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ ตลอดจนมีข้อกำหนดเรื่องรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ละเอียดชัดเจน และสามารถกลมกลืนเข้ากับโบราณสถานวัด หรือสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมดั้งเดิมในพื้นที่ได้ง่าย จึงช่วยควบคุมไม่ให้อาคารสร้างใหม่ขัดแย้ง และส่งผลกระทบทางด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ใช้การวัดระยะพื้นที่ควบคุมจากแนวชายฝั่งทะเลจึงครอบคลุมเฉพาะบางพื้นที่

บทที่ 3

สถานภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

ในบทนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลสถานภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมและข้อมูลพื้นฐานสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จากการรวบรวมข้อมูลและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับการฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีอยู่ปัจจุบัน โดยรายละเอียด ดังนี้

3.1 สถานภาพของสิ่งแวดล้อม

3.1.1 ทบทวนนิยาม

แหล่งธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะแหล่งธรรมชาติของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์มีอยู่หลากหลายประเภท เช่น เกาะ แก่ง ถ้ำ น้ำตก ชายหาด ภูเขา ป่าพรุร้อน ชากดึกดำบรรพ์ แหล่งน้ำ และธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะวรรณ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนไม่น้อยกว่า 4,707 แห่ง แหล่งธรรมชาติบางแห่งมีคุณลักษณะพิเศษที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหาได้ยาก มีประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นับเป็นมรดกที่มีคุณค่าทางวิทยาการและสุนทรียภาพควรอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง แหล่งธรรมชาติเหล่านี้เมื่อถูกทำลายจะหมดสภาพไป ไม่สามารถฟื้นคืนสู่สภาพเดิมได้อีก จากสถานการณ์ปัจจุบันแหล่งธรรมชาติเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ทางด้านการท่องเที่ยว แหล่งศึกษาเรียนรู้ แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งพลังงาน อีกทั้งแหล่งธรรมชาติบางแห่งยังไม่ได้มีการประกาศให้เป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ จึงจำเป็นต้องทำให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้และดำเนินการร่วมกันในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างระมัดระวัง รวมทั้งผลักดันให้สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

1) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources)

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรอันเกิดขึ้นเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ

จากสารานุกรมเยาวชน ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติมนุษย์สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในรูปลักษณะต่าง ๆ ได้ ประกอบด้วย ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชหญ้า สัตว์ป่า และแร่ธาตุ

แต่เนื่องจากมนุษย์ได้มีการใช้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างไม่ฉลาด ทำให้มีการทำลายและเกิดการสูญเสียทรัพยากรอันมีค่าอย่างน่าเสียดาย ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องช่วยกันหาแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ได้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ให้ยั่งยืนและมีคุณภาพมากที่สุด

2) ธรรมชาติ (Natural)

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2525 ได้ให้นิยามคำว่า ธรรมชาติ และการจำแนกประเภทของแหล่งธรรมชาติ ดังนี้

ธรรมชาติ หมายถึง ธรรมชาติที่มีคุณค่าทางวิชาการ และสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้อง เป็นพื้นฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ อันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือเมื่อถูกทำลายก็หมดสภาพไป มีพื้นที่ฟื้นคืนสู่สภาพเดิมเหมือนธรรมชาติอื่น ๆ ได้ สามารถจัดกลุ่มธรรมชาติตามลักษณะและคุณสมบัติอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) ธรรมชาติที่มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและฟื้นคืนสู่สภาพเดิมได้ โดยระบบ ของตัวเอง เช่น ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า สัตว์น้ำ และอุทยานต่าง ๆ เป็นต้น

(2) ธรรมชาติที่ไม่สามารถเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง หรือฟื้นคืนสู่สภาพเดิมได้ เมื่อถูกทำลายก็จะหมดสภาพไป เช่น ภูเขา ถ้ำ น้ำตก เกาะ แก่ง หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ หนองบึง และแหล่งที่มีซากดึกดำบรรพ์ เป็นต้น

3) แหล่งธรรมชาติ (Natural site)

แหล่งธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่างๆ กัน และ องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปจนยากที่จะสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง นั้น ๆ แต่ในระยะเวลายาวนานนั้นอาจตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ และในบางครั้งการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไป

3.1.2 การจำแนกประเภทสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

การจำแนกประเภทแหล่งธรรมชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2525 ซึ่งได้มีการจำแนกประเภทแหล่งธรรมชาติที่ไม่สามารถเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง หรือฟื้นคืนสู่ สภาพเดิมได้ เมื่อถูกทำลายก็จะหมดสภาพไปมีพื้นที่ฟื้นคืนสู่สภาพเดิมเหมือนธรรมชาติอื่น ๆ ได้จำแนกลักษณะได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) เกาะและแก่ง
- 2) ภูเขา ถ้ำ น้ำตก และโป่งพุร้อน
- 3) ทะเลสาบ หนองและบึง
- 4) หาดทรายและหาดหิน
- 5) แหล่งที่มีซากดึกดำบรรพ์ (พืชและสัตว์)
- 6) สันฐานอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางธรณีสันฐานวิทยาและภูมิลักษณะวรรณ

ลักษณะธรรมชาติที่จำแนกดังกล่าว จะต้องมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

- 1) เป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น
- 2) มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือนิทานพื้นบ้าน
- 3) มีประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์หรือโบราณคดี
- 4) เป็นโครงสร้างทางธรรมชาติที่ดี หายากหรือเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม
- 5) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นที่เคารพบูชา

โดยได้ให้ความหมายของแหล่งธรรมชาติ ทั้ง 6 ประเภท ดังนี้

1) เกาะ (Island)

เกาะ คือแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบ ในแง่ภูมิศาสตร์แล้ว เกาะและทวีปต่างกันเพียงขนาด เช่น ทวีปออสเตรเลีย แม้จะมีน้ำล้อมรอบแต่ก็ไม่เรียกว่าเกาะ เพราะมีขนาดใหญ่เหมือนแผ่นดิน เกาะไม่เพียงแต่จะหมายถึง แผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบโดยทะเล หรือมหาสมุทรเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึง แผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบในกลางแม่น้ำในประเทศไทย เช่น เกาะในแม่น้ำโขง แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น และจากการสร้างเขื่อนกักน้ำ มีบางพื้นที่บริเวณอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนที่น้ำท่วมไม่ถึง อาจเป็นเพราะพื้นที่สูงกว่าระดับกักน้ำ หรือเป็นเนินเขา ยอดเขากลายเป็นแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบก็เรียกว่า เกาะเช่นกัน

นอกเหนือจากนี้ ยังมีสิ่งที่เรียกว่า เกาะ โดยที่ผิดไปจากคำจำกัดความของคำว่า เกาะ ที่ว่า เป็นแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบ ได้แก่ เกาะน้ำแข็ง เกิดจากก้อนน้ำแข็งมหึมาลอยอยู่ในมหาสมุทร มีลักษณะเป็นรูปกรวย หรือรูปโดม ไม่มีแผ่นดินประกอบขึ้นเป็นตัวเกาะ

การจำแนกลักษณะของเกาะ ดังนี้

(1) จัดตามลักษณะการตั้งของเกาะ เกาะที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เรียกว่า หมู่เกาะ ได้แก่ หมู่เกาะอังกฤษ เป็นต้น เมื่อมีหมู่เกาะเป็นจำนวนมากเรียงรายอยู่ในมหาสมุทร เรียกว่า กลุ่มเกาะ (Archipelago) เช่น กลุ่มเกาะอลูเชียน (Alutian Archipelago) เป็นต้น

(2) จัดตามตำแหน่ง การตั้งของเกาะ เมื่อเกาะตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเล หรือเกาะที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแผ่นดิน เรียกว่า เกาะริมทวีป (Continental island) เช่น เกาะในอาณาเขตของประเทศไทยเป็นเกาะริมทวีปทั้งสิ้น เกาะที่ตั้งอยู่ห่างจากทวีปมาก ๆ โดยทั่วไปอยู่ในมหาสมุทร เรียกว่า เกาะกลางสมุทร (Oceanic island) เช่น เกาะฮาวาย เป็นต้น

(3) จัดตามลักษณะการเกิดของเกาะ เกาะที่เกิดจากภูเขาไฟ เรียกว่า เกาะภูเขาไฟ (Volcanic island) เกาะที่เกิดจากการสร้างตัวของปะการัง เรียกว่า เกาะปะการัง (Coral island) เช่น เกาะมาร์แชลในมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นต้น

2) แก่ง (Rapid)

แก่งในภาษาไทย หมายความว่า 2 อย่าง คือ

แก่ง หมายถึง เกาะที่มีขนาดเล็กมาก ๆ และหมายความรวมถึง โขดหินในทะเลด้วย ไม่ค่อยจะมีความสำคัญเหมือนเกาะซึ่งมีพื้นที่กว้างกว่า

แก่ง หมายถึง น้ำตกหรือแก่งในแม่น้ำ เช่น แก่งสะพือ แก่งตะนะ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

3) ภูเขา (Mountain)

ภูเขา หมายถึง แผ่นดินที่เป็นเนินสูงชันจากพื้นที่ราบต่ำโดยรอบ ๆ ปกติจะมีความลาดชันสูง และมีความสูงที่บางคนให้คำจำกัดความว่า น่าจะสูงเกิน 300 เมตร ขึ้นไป

การเกิดของภูเขาเกิดได้หลายแบบ ได้แก่

(1) การยกตัวของแผ่นดิน เมื่อแผ่นดินถูกบีบอัดจากแรงภายในโลก จะทำให้บางส่วนนูนขึ้นและบางส่วนยุบลง ส่วนที่นูนขึ้นกลายเป็นภูเขา การเกิดภูเขาโดยวิธีนี้ โดยทั่วไปจะเกิดเป็นแนวเทือกเขายาว เช่น แนวเทือกเขาบริเวณภาคใต้ และภาคเหนือของประเทศไทย

(2) การชะทำลายของธรรมชาติ เมื่อแผ่นดินถูกยกตัวขึ้นจากน้ำทะเล ธรรมชาติจะทำลายแผ่นดินที่ถูกยกตัวขึ้นนั้นอย่างช้า ๆ เมื่อชั้นหินที่ถูกเขาชะทำลายถึงชั้นที่แข็งแกร่งกว่าชั้นอื่นที่ทนทานต่อการถูกกัดเซาะโดยธรรมชาติแล้ว จะทำให้เกิดเป็นภูเขาที่มียอดเป็นที่ราบเหมือนหน้าโต๊ะ เช่น บริเวณภูเขาทั้งหมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

(3) ภูเขาไฟ ลักษณะของภูเขาที่เกิดจากภูเขาไฟมักจะเป็นรูปกรวย ยอดแหลมโคนบาน เป็นภูเขาที่สวยงามและเป็นจุดเด่น ภูเขาที่เกิดจากภูเขาไฟอาจเกิดเป็นลูกโดด ๆ หรือเกิดติดกันหลาย ๆ ลูกก็ได้ หลาย ๆ แห่ง มักจะมีทะเลสาบอยู่บนยอดเขาที่เกิดจากภูเขาไฟ

4) ถ้ำ (Cave)

ในพจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2516 ถ้ำ คือ ช่องหรือโพรงลึกเข้าไปในแผ่นดิน โดยมากมีอยู่ตามภูเขาหินที่มีน้ำใต้ดินไหลผ่านกัดเซาะ หรือถ้ำที่เกิดตามชายฝั่งทะเล ในทางวิชาการ ถ้ำ (Speleology) กำหนดว่า ถ้ำต้องเกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีขนาดของโพรงใหญ่พอที่คนจะเข้าไปได้ และแสงแดดส่องเข้าไปถึงข้างในถ้ำมีขนาดใหญ่มาก ๆ หรือประกอบด้วยหลาย ๆ ถ้ำติดต่อกันเรียกว่า ถ้ำหลวง (Cavern)

ประเภทของถ้ำ สามารถแบ่งได้หลายชนิดตามบริเวณที่พบ หรืออาจแบ่งตามลักษณะการกำเนิด ได้แก่

(1) ถ้ำชายฝั่ง คือ ถ้ำหรือโพรงที่เกิดจากการผุกร่อนของหน้าผา ชายฝั่งทะเล เนื่องจากถูกคลื่นกัดเซาะ ตามปกติถ้ำนี้จะอยู่ในระดับแนวน้ำทะเลหรือเหนือน้ำทะเลเล็กน้อย ถ้ำแบบนี้มักเกิดตามบริเวณหน้าผาหินชายฝั่งทะเลที่จมตัวลง น้ำจะซัดลูกคลื่นและกวาดทรายเข้ากระทบหน้าผาให้ผุกร่อนจนกลายเป็นโพรง หรืออาจเกิดจากการอัดตัว หรือขยายตัวของอากาศในรอยแตกของหิน ซึ่งมีผลเนื่องมาจากการขึ้นลงของลูกคลื่น อากาศจะอัดตัวแน่นเมื่อลูกคลื่นซัดขึ้นมา และจะขยายตัวเมื่อลูกคลื่นถอยลง การหดและขยายตัวของอากาศในรอยแตก และโพรงของหินจะทำให้หินแตกตัวมากขึ้น และจะค่อย ๆ พังทลายทีละน้อยจนกลายเป็นถ้ำในที่สุด

(2) ถ้ำบนแผ่นดินภายใน เกิดในบริเวณห่างจากชายฝั่งทะเลเข้าไป มักจะเกิดได้ในแบบต่าง ๆ ได้แก่

- ถ้ำหินปูน เกิดในบริเวณที่เป็นหินปูน ซึ่งน้ำฝนที่มีส่วนผสมของคาร์บอนไดออกไซด์ได้ไหลซึมเข้าไปตามรอยแตกละลายปูนเกิดเป็นกรดคาร์บอนิกอ่อน ซึ่งสามารถกร่อนหินปูนลงไปทีละน้อยจนเป็นโพรงโตเป็นถ้ำในที่สุด

- ถ้ำภูเขาไฟ คือ โพรงที่เกิดในหินลาวาที่แข็งตัวแล้ว เกิดจากการที่ลาวาตอนผิวหน้าแข็งตัวอย่างรวดเร็ว เมื่อลาวาตอนในที่ยังคงสภาพกึ่งของเหลวอยู่ไหลออกไป ทำให้เกิดโพรงขึ้นบางที่มีลักษณะเป็นอุโมงค์ยาวเป็นร้อย ๆ เมตร

- ถ้าน้ำแข็ง เกิดในบริเวณธารน้ำแข็งจากการที่น้ำที่ละลายได้ไหลออกมาตามรอยแตกในธารน้ำแข็ง ส่วนที่น้ำแข็งละลายออกไปจะกลายเป็นโพรงอยู่ในธารน้ำแข็ง นอกจากนั้นในระหว่างที่น้ำไหลออกไปยังธารน้ำแข็งอาจจะละลายบริเวณที่ผ่านมาให้เป็นโพรงถ้ำขึ้นอีกก็ได้

5) น้ำตก (Waterfall)

น้ำตก คือ น้ำที่ตกจากที่สูง โดยปกติน้ำตกเกิดจากการที่น้ำในแม่น้ำลำธารไหลมาถึงทางน้ำที่มีระดับต่างกัน กระแสน้ำจะตกพรั่งสู่ที่ต่ำ ความสวยงามของน้ำตกจะขึ้นอยู่กับระดับความสูงต่ำของช่วงที่น้ำตกลงมามากกว่าการเกิดจากปริมาณของน้ำที่ตกลงมา

6) พุน้ำร้อน (Hot spring)

ความหมายของ พุน้ำร้อน ตามพจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์อังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2516 ได้บัญญัติว่าเป็นน้ำที่ไหลขึ้นมาจากใต้ดิน และอุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิของร่างกายมนุษย์ (สูงกว่า 98°F) พุน้ำร้อนอาจจะอุ่น ๆ จนถึงเดือดพล่าน พุน้ำร้อนอาจจะเกิดอบริสุทธิ หรืออาจมีแร่ธาตุ รวมทั้งก๊าซละลายอยู่ด้วย ทำให้มีรสและกลิ่นต่าง ๆ กัน แต่พุน้ำร้อนในบางแหล่งอาจมีก๊าซ หรือไอน้ำร้อนพุ่งออกมาจากภายใต้โลก เรียกว่า พุก๊าซ พุไอ หรือ พุไข่เน่า (Fumarole) ปริมาณน้ำที่ไหลออกมาก็ต่างกัน บางพุเพียงเอ่อ ๆ บางพุไหลแรง บางพุพุ่งกระเซ็นพันผิวบ่อเป็นพัน ๆ บางแห่งขึ้นสูงเป็นสิบ ๆ เมตร ก็มี ทั้งนี้เนื่องจากกำลังอัดของน้ำแรงมาก พุน้ำร้อนชนิดนี้เรียกว่า พุน้ำร้อนไกเซอร์ (Geyser) เช่น น้ำพุร้อนในอุทยานเยลโลสโตน (Yellow Stone Park) ในสหรัฐอเมริกา และพุน้ำร้อนในประเทศไทยที่พุพุ่งสูงขึ้นมาประมาณ 2 เมตร จากผิวบ่อ เช่น พุน้ำร้อนป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ถ้าน้ำที่พุขึ้นมาเย็นกว่าอุณหภูมิของร่างกาย เรียกว่า พุน้ำเย็น (Cold Spring)

7) ทะเลสาบ (Lake) หนอง บึง (Swamp)

ทะเลสาบ หนอง บึง มีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือ เป็นบริเวณที่น้ำถูกกักไว้ในแอ่งที่ต่ำกว่าโดยรอบ มีขนาดต่างกัน มีรายละเอียดต่าง ๆ ตามพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

ทะเลสาบ คือ ห้วงน้ำใหญ่คล้ายบึง แต่โตกว่า

หนอง คือ แอ่งน้ำอยู่ตามป่า และทุ่ง

บึง คือ แอ่งน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำขังตลอดปี

8) หาดทราย หาดหิน (Beach)

น้ำฝนที่ตกลงมาสู่ผิวโลกจะพยายามไหลลงสู่ที่ต่ำ ทำให้เกิดการกัดเซาะเป็นทางน้ำกลายเป็นแม่น้ำลำธาร รวมทั้งพัดพาเอาสิ่งผุพังของหินจากการผุกร่อนตามธรรมชาติของหินในแผ่นดินกลายเป็นกรวดทราย ดิน ในที่ที่มีกระแสน้ำไหลเชี่ยวกระแสน้ำจะสามารถพัดพาเอาหินก้อนตามไป เกิดการกระทบแตกสลายเป็นก้อนเล็ก ๆ ในที่กระแสน้ำที่มีความเร็วค่อย ๆ จะอุมพัดพาไปได้เพียงดินทรายและโคลนตมไหลลงสู่มหาสมุทร ดินและทรายมีแม่น้ำพัดพามาสู่ทะเลนี้จะถูกยกตัวกัน

โดยคลื่นทะเลที่ปากแม่น้ำ ส่วนที่ดินเป็นโคลนตมจะสะสมตัวอยู่บริเวณใกล้ปากแม่น้ำ งามเป็นแผ่นดินต่อไป ส่วนที่เป็นทรายซึ่งมีน้ำหนักรวมกว่าและทนทานต่อการผุกร่อนกว่าจะค่อย ๆ สะสมตัวเป็นพื้นทะเล หรือถูกคลื่นพัดพาเข้าสู่ชายฝั่งกลายเป็นหาดทรายชายฝั่งที่ปรากฏอยู่ทั่วไป

9) ซากดึกดำบรรพ์ (พืชและสัตว์) (Fossil)

ซากสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ได้พบปรากฏฝังตัวอยู่ในหินชั้นทั่วโลก เมื่อสิ่งมีชีวิตตายไปในบางแห่งที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะถูกทับถมด้วยตะกอนดินทรายและน้ำประสาน ในที่สุดตะกอนดินทรายซากพืชซากสัตว์เหล่านั้นจะกลายเป็นหินไป เราเรียกซากพืชซากสัตว์นั้นว่า ซากดึกดำบรรพ์ เช่น แหล่งซากสัตว์คตข้าวสาร (Fusulinids) แหล่งซากปะการังดึกดำบรรพ์ แหล่งซากกระดูกไดโนเสาร์ ซากใบไม้กลายเป็นหิน

10) สันฐานอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางธรณีสันฐานวิทยาและภูมิลักษณะธรณ (Geomorphology and physiography)

เปลือกโลกที่เราอาศัยอยู่นี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อปรับตัวให้เข้าสู่สภาวะสมดุลแหล่งใดที่สูงจะถูกทำลายให้ต่ำลง แหล่งใดที่ต่ำจะถูกทับถมให้สูงขึ้น เพื่อให้เปลือกโลกเป็นแผ่นราบเรียบเสมอกันโดยตลอดในที่สุด โดยทฤษฎีหรือสมมติฐานอันนี้ เปลือกโลกมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อเข้าสู่สภาวะสมดุลของเปลือกโลก และจะไม่มีเปลี่ยนแปลงอีก ซึ่งต้องใช้เวลานานเป็นล้าน ๆ ปี หรืออาจไม่มีโอกาสเป็นไปได้เลยก็ได้ แต่สมมติฐานหรือทฤษฎีอันนี้ทำให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติได้อย่างดีบนเส้นทางของการปรับตัวของเปลือกโลกเข้าสู่สภาวะสมดุลนั้น ทำให้เกิดสันฐานทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ที่สวยงาม และน่าสนใจหลาย ๆ แห่งบนเปลือกโลก เป็นสิ่งที่น่ามหัศจรรย์มาก เช่น หน้าผาแกรนด์แคนยอน (Grand Canyon) ในสหรัฐอเมริกา เทือกเขาในยุโรป ทะเลทรายในอาหรับ เป็นต้น

ในประเทศไทย แม้ว่าจะไม่มีสันฐานทางธรณีวิทยา หรือสันฐานทางภูมิศาสตร์ที่ประหลาดและสวยงามก็ตาม แต่ก็มีสันฐานทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์หลายแห่งที่น่าจะได้รับการอนุรักษ์สืบไป เช่น หอนางอุษา จังหวัดอุดรธานี เสาหินเหลี่ยม (Columnar basalt) จังหวัดตราด เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและได้ปรับปรุงการจำแนกประเภทแหล่งธรรมชาติ ให้มีความละเอียดและชัดเจนมากขึ้น โดยมีการแบ่งประเภทแหล่งธรรมชาติ ออกเป็น 10 ประเภท และปรับเปลี่ยนนิยามแหล่งธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1) เกาะ (Island)

เกาะ หมายถึง ส่วนของแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบตลอดเวลา โดยตัวเกาะจะต้องอยู่เหนือน้ำในขณะน้ำขึ้นสูงสุด ระบบนิเวศบนเกาะจะไม่สามารถเชื่อมต่อกับระบบนิเวศของ

เกาะอื่น หรือแผ่นดินใหญ่ได้นอกจากอาศัยการเชื่อมต่อทางน้ำ หรือทางอากาศเท่านั้น ทั้งนี้เกาะอาจอยู่ในทะเล แม่น้ำ หรือที่ลุ่มน้ำ เช่น บึงหรือทะเลสาบก็ได้

เกาะที่พึงพิจารณาเพื่อการอนุรักษ์เป็นแหล่งธรรมชาติประเภทเกาะต้องมีการใช้พื้นที่เพื่อตั้งถิ่นฐานเพียงบางส่วนของเกาะ โดยไม่กระจายกันจนทั่วทั้งเกาะ และจะต้องมีโครงสร้างการปกครองไม่ซับซ้อน เช่น มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงองค์กรเดียวในการดูแลเกาะ

2) แก่ง (Rapid)

แก่ง หมายถึง บริเวณลำน้ำที่มีพืดหินหรือโขดหินที่อยู่กลางลำน้ำ โดยอาจถูกท่วมได้ในฤดูที่มีปริมาณน้ำมาก

3) ชายหาด (Beach)

ชายหาด หมายถึง พื้นที่ระหว่างแนวน้ำขึ้นกับน้ำลง มีลักษณะเป็นแถบยาวไปตามริมฝั่ง เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของคลื่นและกระแสน้ำในทะเล หรือทะเลสาบ หรือแม่น้ำ

ความกว้างของชายหาดนี้จะขึ้นอยู่กับการขึ้นลงของกระแสน้ำและความลาดชันของหาด เช่น ถ้าความชันของพื้นที่มีน้อยและระยะระหว่างระดับน้ำขึ้นสูงสุดและลงต่ำสุดต่างกันมาก ชายหาดนี้将有ความกว้างมาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าตัวหาดมีความชันมาก แต่ระดับระหว่างน้ำขึ้นสูงสุดและลงต่ำสุดต่างกันน้อย จะทำให้ชายหาดนั้นแคบและน้อยตามไปด้วย นอกจากนี้ในบริเวณที่น้ำสามารถท่วมถึงในบางชายหาดอาจมีพื้นที่หลังชายหาดบริเวณกว้างอีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของชายหาดนั้น ๆ ซึ่งองค์ประกอบของชายหาดนี้จะประกอบด้วย หาดทราย หาดกรวด หาดโคลน ป่าชายเลน หาดดอน และหาดสันดอน

4) ภูเขา (Mountain)

ภูเขา หมายถึง เนินที่สูงขึ้นไป เป็นจอมเด่นหรือเป็นเขาขนาดใหญ่และสูง โดยแต่ละภาคมักจะมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น ภาคเหนือ เรียกว่า “ดอย” เช่น ดอยสุเทพ ดอยอินทนนท์ ภาคอีสาน เรียกว่า “ภู” เช่น ภูกระดึง ภูหลวง ส่วนภาคใต้ เรียกว่า “เขา” เช่น เขาหลวง เขานางหงส์ เป็นต้น

5) ถ้ำ (Cave)

ถ้ำ หมายถึง ช่องที่เป็นโพรงลึกเข้าไปในพื้นดินหรือภูเขา มีขนาดใหญ่พอที่มนุษย์สามารถเข้าไปได้ และเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทั้งที่เป็นถ้ำภูเขาหินปูน และถ้ำหินชายฝั่งทะเล

6) น้ำตก (Waterfall)

น้ำตก หมายถึง ธารน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านภูมิประเทศที่มีความลาดชันจากที่สูงไปที่ต่ำ

7) ซากดึกดำบรรพ์ (Fossil)

ซากดึกดำบรรพ์ หมายถึง บริเวณที่มีซาก หรือร่องรอยของสิ่งมีชีวิต ที่ตายมาเป็นเวลานาน และยังคงรูปร่างอยู่ โดยไม่สลายหรือเปลี่ยนรูปเป็นอย่างอื่น เช่น หอยน้ำจืดที่สุสานหอย จังหวัดกระบี่ หรือรอยเท้าไดโนเสาร์บนภูหลวง จังหวัดเลย เป็นต้น แหล่งธรรมชาติประเภทนี้จะไม่นับรวมซากโครงกระดูกมนุษย์และร่องรอยการตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้เนื่องจากสถานที่ประเภทดังกล่าวนี้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลอยู่แล้ว คือ กรมศิลปากร

8) ธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะวรรณา (Geomorphology and Physiography)

ธรณีสัณฐานวิทยา (Geomorphology) คือ สาขาวิชาธรณีวิทยา ว่าด้วยผิวพื้นของโลก ซึ่งประมวลเอาทั้งรูปร่างธรรมชาติ กระบวนการเกิด และการพัฒนาตัว ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงที่ประสบในปัจจุบัน

ภูมิลักษณะวรรณา (Physiography) คือ วิชาว่าด้วยลักษณะภูมิประเทศเกี่ยวกับการเกิดภาวะธรรมชาติของพื้นดิน เช่นเดียวกับวิชาภูมิศาสตร์กายภาพ

9) โป่งพุร้อน (Thermal Spring)

โป่งพุร้อน หมายถึง น้ำพุร้อนที่มีอุณหภูมิสูงกว่าปกติจนอาจมีอุณหภูมิสูงถึงจุดเดือด โป่งพุร้อนแต่ละแห่งมีแรงดันไม่เท่ากัน บางแห่งพุ่งขึ้นมาเพียงเบา ๆ บางแห่งพุ่งสูง ซึ่งโป่งพุร้อนบางแห่งอาจมีแรงดันไม่เท่ากันตลอดเวลา เป็นช่วงเวลา เมื่อมีแรงดันจากใต้พื้นโลกมากก็จะดันน้ำพุ่งขึ้นสูง แต่ถ้ามีแรงดันน้อยก็จะพุ่งขึ้นน้อย

10) แหล่งน้ำ (Natural Water Resource)

แหล่งน้ำ หมายถึง พรุ หนอง บึง ทะเลสาบ และบางส่วนของคลอง ลำธาร และแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อาจเป็นแหล่งน้ำจืดหรือน้ำเค็ม เป็นแหล่งน้ำนิ่งหรือน้ำไหลก็ได้ และอาจถูกดัดแปลงหรือพัฒนาไปบ้างโดยมนุษย์ แต่ทั้งนี้ต้องคงสภาพธรรมชาติเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้อาจรวมถึงแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นจากการดัดแปลงสภาพทางภูมิศาสตร์ของมนุษย์ เช่น คลองที่ถูกขุดขึ้น และอ่างเก็บน้ำเหนือฝาย หรือเหนือเขื่อนที่พัฒนาตัวเองจนมีสภาพคล้ายคลึงกับแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้บางแห่งหรือบางส่วนอาจพิจารณาเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ได้ หากได้รับการเห็นชอบจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคำนิยามและความหมายต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่า นิยามและความหมายบางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าจะมีการให้คำนิยามของประเภทแหล่งธรรมชาติแต่ละแหล่งอย่างชัดเจนแล้วก็ตาม ปัจจุบันก็ยังพบปัญหาในการดำเนินงานดูแลแหล่งธรรมชาติ ลักษณะทางด้านโครงสร้างธรณีวิทยาไม่สามารถแยกได้เด่นชัด ในประเภทภูเขา และธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะวรรณา และบางแหล่งอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน เช่น ภูเขา น้ำตก และถ้ำ การบริหารจัดการแหล่งจึงไม่สามารถแยกประเภทออกจากกันได้ รวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งอุทยานแห่งชาติ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ยังขาดการสื่อสาร

ร่วมกันว่าจะมีการบริหารจัดการแหล่งร่วมกันอย่างไร เนื่องจากพื้นที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกันเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมต่อไป

3.1.3 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

การดูแลรักษาสีงแวดล้อมธรรมชาติผู้รับผิดชอบจะต้องมีแนวทางและมาตรการที่ชัดเจนเพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในทางปฏิบัติเพื่อให้แหล่งธรรมชาติได้รับการดูแลอย่างถูกหลักวิชาการตามแนวทางและมาตรการที่สำคัญ โดยมีแนวทาง ดังนี้

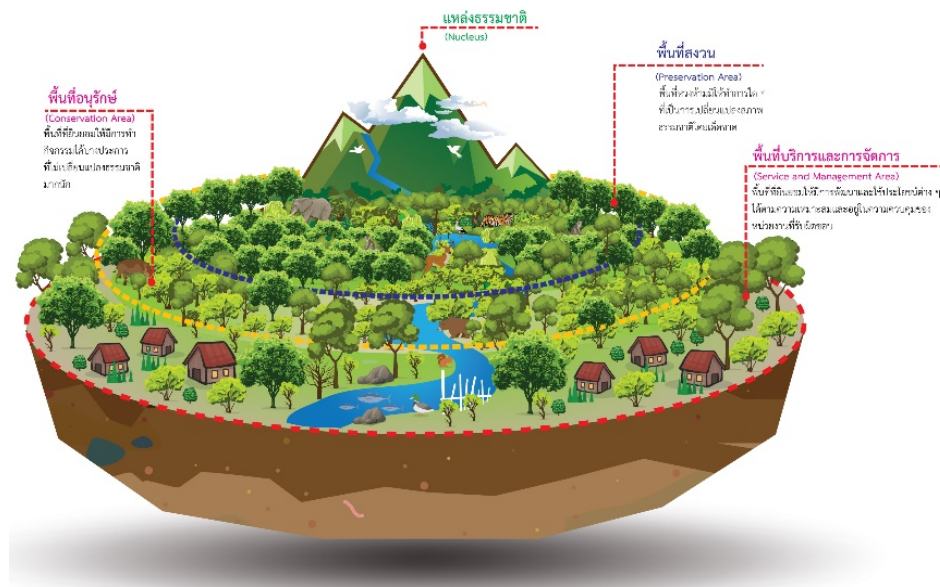
1) ชัดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ การกำหนดมาตรฐาน การประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ จะแบ่งพื้นที่ของแหล่งธรรมชาติได้เป็น 3 พื้นที่ โดยการยึดตามแนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งได้กำหนดเขตการใช้ที่ดิน ดังนี้

1.1) พื้นที่สงวน (Preserved Area) หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่ามากทางด้านวิชาการและมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบ ทำให้ถูกทำลายได้ง่าย เช่น บริเวณแนวปะการังชายฝั่ง หรือบริเวณซากดึกดำบรรพ์ที่มีคุณค่ามาก เป็นต้น ในบริเวณพื้นที่สงวนเป็นพื้นที่หวงห้ามมิให้มีการทำการใด ๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติโดยเด็ดขาด พื้นที่สงวนนี้อาจเป็นบริเวณแหล่งธรรมชาติเองหรือพื้นที่ข้างเคียงก็ได้ เช่น แหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตกหรือทะเลสาบ อาจมีพื้นที่สงวนอยู่ห่างออกไป คือ บริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำของธรรมชาตินั้น ๆ

1.2) พื้นที่อนุรักษ์ (Conserved Area) หมายถึง พื้นที่ข้างเคียงหรือบริเวณโดยรอบแหล่งธรรมชาติที่มีความเกี่ยวพันกับแหล่งธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อพื้นที่นี้ถูกทำลายย่อมมีผลกระทบ ต่อการคงอยู่ของแหล่งธรรมชาตินั้นด้วยในบริเวณพื้นที่อนุรักษ์จะเป็นบริเวณที่ยินยอมให้ทำกิจกรรมได้บางประการที่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่นั้นมากนักในบางกรณีบริเวณแหล่งธรรมชาติอาจถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ได้ถ้าแหล่งธรรมชาตินั้นมีคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตและการใช้ประโยชน์สูงมาก เช่น แหล่งธรรมชาติประเภททะเลสาบ เป็นต้น

1.3) พื้นที่บริการและการจัดการ (Service and Management Area) หมายถึง พื้นที่ข้างเคียง หรือโดยรอบแหล่งธรรมชาติที่มีความเกี่ยวพันกับแหล่งธรรมชาติค่อนข้างน้อย ดังนั้นพื้นที่นี้จึงเป็นบริเวณที่ยินยอมให้มีการพัฒนาและใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานรับผิดชอบ ซึ่งลักษณะกิจกรรมการใช้ประโยชน์และการพัฒนานั้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบให้เกิดการทำลายคุณค่าของแหล่งธรรมชาติ

รูปที่ 3.1-1 รูปแบบการจัดการเขตการใช้ที่ดินและพื้นที่แหล่งธรรมชาติ

การพิจารณาขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งว่าสามารถรองรับจำนวนคนที่เข้ามาใช้พื้นที่นั้น ๆ ได้มากน้อยเพียงไรที่มักนิยามคำนวณกันคือ ใช้ขนาดของพื้นที่เป็นหลัก โดยประเมินว่ากิจกรรมของแต่ละคนที่จะใช้พื้นที่นั้น ๆ มีขนาดพื้นที่ประมาณเท่าไรแล้วไปหาว่าพื้นที่นั้นจะรองรับคนได้อย่างมากที่สุดเท่าไร หรือหากมีการพักแรม ณ พื้นที่ใด ก็มักจะใช้ปริมาณน้ำใช้ที่จะมีให้โดยคำนวณดูว่าจะมีคนใช้น้ำมากน้อยแค่ไหนกับปริมาณน้ำที่มี การคิดขีดความสามารถในการรองรับเช่นนี้ดีสำหรับการใช้กับการประเมินค่ากว้าง ๆ แต่จะใช้จริงจิงในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ได้ เช่น การประเมินว่าบริเวณนั้น ๆ ควรอนุญาตให้มีการสร้างที่พักแรมได้ที่ห้องซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้ว หากจะนำผู้คนไปยังสถานที่เหล่านั้น โดยมีการหมุนเวียนเข้าไปอยู่ในพื้นที่ไม่มากก็จะสามารถรองรับผู้คนได้มากขึ้น ทั้งนี้จะต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อมิให้คนจำนวนมากนั้นสร้างความเสื่อมโทรมให้กับพื้นที่ เช่น การจำกัดเขตในการให้เข้าถึง เป็นต้น ในเรื่องของสภาพธรรมชาติแล้วแทนที่จะใช้พื้นที่ หรือทรัพยากร หรือปัจจัยบางอย่างเป็นตัวกำหนดว่าจะสามารถให้คนเข้าไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด หลักการที่นิยมนำมาพิจารณาใช้กันในปัจจุบัน คือ การกำหนดขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงของแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ที่ยอมให้เป็นไปได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายที่จะทำให้สภาพของแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ เสื่อมโทรมไปกว่าที่จะคงความเป็นแหล่งธรรมชาติที่ดีได้เรียกกันย่อ ๆ ว่า LAC (Limit to Acceptable Change) ทั้งนี้ ถือว่าการจัดการเป็นเรื่องที่สำคัญ จะต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมีขึ้นในพื้นที่แหล่งธรรมชาตินั้น ๆ อย่างรอบคอบว่าจะมีผลกระทบอย่างไรมากน้อยเพียงใด มีวิธีการในการลดผลกระทบอย่างไรบ้างแล้วมีระบบการจัดการที่จะทำให้สิ่งที่เป็กิจกรรมซึ่งจะเกิดในแหล่งธรรมชาตินั้น ไม่ส่งผลกระทบอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับแหล่งธรรมชาตินั้น จนถึงขนาดเสื่อมสภาพลงไปกว่าเดิม โดยปกติแล้วจะมีวิธีการจัดการได้หลากหลายแนวทางด้วยกัน รวมทั้งการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ป้องกันการเสื่อมโทรมด้วย

การจัดการโดยการกำหนดส่วนต่าง ๆ เช่น พื้นที่บริการสำหรับนักท่องเที่ยวพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการพื้นฐานในพื้นที่บริการ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดก่อนที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่อนุรักษ์ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่สามารถปรับปรุงได้เฉพาะบางส่วน แต่อย่างน้อยที่สุดตามหลักการการกำหนดขอบเขตของการเปลี่ยนแปลง (LAC) เพื่อควบคุมการเข้าสู่พื้นที่สงวนซึ่งต้องเพิ่มความระมัดระวัง เพราะมีความเปราะบาง หรือมีความสวยงามที่ต้องดูแลเป็นพิเศษรวมทั้งต้องมีระบบการควบคุมและป้องกันการทำลายอย่างดี

การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับเฉพาะในพื้นที่บริการจะต้องคำนึงถึง

(1) ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ หมายถึง พื้นที่ที่สามารถใช้สำหรับบริการบริการประเภทต่าง ๆ ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ปริมาณน้ำจืดที่สามารถให้บริการสถานที่จอดยานพาหนะตามความเหมาะสม สถานที่พักผ่อนตามธรรมชาติรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น เช่น ห้องสุขา เป็นต้น

(2) ขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งเมื่อมีการพัฒนาเพื่อให้บริการแล้ว จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเดิม เช่น การสร้างสถานที่บริการหรือที่จอดยานพาหนะ ต้องหลีกเลี่ยงการตัดต้นไม้ใหญ่ เพราะนอกจากจะเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่แล้วยังให้ร่มเงาได้ด้วย เป็นต้น

(3) ขีดความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจและสังคม จะต้องคำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่โดยรอบ ต้องไม่ได้รับการรบกวนจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริการแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่บริการตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นด้วยอีกทางหนึ่ง เป็นต้น

3.2.4 การบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติ

การดำเนินการจะต้องมีระบบของการบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความต่อเนื่องซึ่งจะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) ทบทวนสภาพของแหล่งธรรมชาติเดิมที่เคยประกาศไว้แล้วทุกแห่ง โดยใช้คู่มือการจัดการแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
- 2) ให้ท้องถิ่นและรวมถึงนักวิชาการในท้องถิ่น ศึกษาหาข้อมูลแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์เพิ่มเติม โดยใช้คู่มือการจัดการแหล่งธรรมชาติฯ แล้วประกาศให้มีผลใช้บังคับ
- 3) ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่าพื้นที่ใดเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ โดยเฉพาะหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าว
- 4) สร้างเครือข่ายองค์กรในพื้นที่เพื่อให้ดูแลแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์คงสภาพเดิมและให้มีการรายงานเข้าสู่ส่วนกลางเพื่อการรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

3.1.5 แนวคิดในการจัดการแหล่งธรรมชาติ

แหล่งธรรมชาติอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ในประเทศไทยมีมากมาย แต่ปัจจุบันแหล่งธรรมชาติหลายแห่งได้ถูกทำลายทำให้หมดคุณค่าความสำคัญลงและถูกทำลายเสียหายไปเป็นบางส่วนก็มี หรืออยู่ในสภาพล่อแหลมต่อการถูกทำลายก็มีใช่น้อย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการวางแผนเพื่อการจัดการให้แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์นี้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สิ่งที่ต้องดำเนินการประการแรก คือ การระบุให้ชัดเจนว่าแหล่งธรรมชาติเหล่านี้อยู่ในพื้นที่ใด ที่ผ่านมามีการนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อปีพ.ศ. 2532 และได้ประกาศเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ของท้องถิ่นไปแล้ว จำนวน 263 แห่ง ปรากฏว่ายังมีแหล่งธรรมชาติอันควรค่าแก่การอนุรักษ์อีกหลายแห่งที่ยังมิได้ประกาศ และยังมีได้มีการให้ความสำคัญอีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนสภาพของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ที่ได้ประกาศไว้แล้วว่า มีสภาพอย่างไร ยังคงมีความสมบูรณ์อยู่มากน้อยเพียงใด และที่สำคัญ คือ ต้องมีการเร่งสำรวจแหล่งธรรมชาติอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ที่ยังมิได้ประกาศในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อดำเนินการขึ้นทะเบียนไว้ เพื่อปกป้องสงวนรักษาไม่ว่าจะเป็นแหล่งธรรมชาติประเภทใด ในบางกรณีอาจมีเฉพาะในกลุ่มทางวิชาการเท่านั้นที่เห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่นั้น ๆ แต่ผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นอาจมองข้ามความสำคัญไป หรือให้ความสำคัญในการใช้ประโยชน์เพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียว ดังนั้น บ่อยครั้งที่พบว่ากว่าจะรู้ถึงความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่นั้น ๆ ก็ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมจนสูญเสียคุณค่าไปแล้ว

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นผู้ให้ข้อมูล ให้ข้อสังเกตถึงแหล่งธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชนของตน เมื่อเป็นแหล่งธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์ก็ต้องดำเนินการประกาศให้เป็นที่ยอมรับอย่างชัดเจน และจะต้องให้คนในท้องถิ่นมีความรักและผูกพันกับแหล่งธรรมชาติที่นั้น ๆ เพื่อดูแลรักษาไม่ให้ถูกทำลาย หรือเสียหายจนทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ไม่ว่าจะโดยหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน และทุกภาคส่วน

ในปัจจุบันยังมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างต่อเนื่องแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้บริหารและผู้ตัดสินใจจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน เนื่องจากยังมีผู้บริหารทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นที่ยังไม่เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาอีกมาก จึงต้องมีวิธีการที่จะให้ความรู้เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ถูกต้อง มิใช่มุ่งแต่เฉพาะการตอบสนองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือสร้างกระแสความนิยม รวมไปถึงการแสวงหาชื่อเสียง ซึ่งบ่อยครั้งทำให้มีการตัดสินใจดำเนินการโดยมุ่งผลประโยชน์เพียงด้านเดียว แต่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมกับสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอย่างรุนแรง

ในกลุ่มผู้ประกอบการต่าง ๆ นับว่าเป็นกลุ่มที่อาจก่อให้เกิดปัญหาได้มาก แต่ในขณะเดียวกัน ถ้ากลุ่มผู้ประกอบการได้ทำความเข้าใจแล้ว จะสามารถวางแผนการประกอบกิจการต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์และบ่อยครั้งที่พบว่า การทำให้เกิดความเสื่อมโทรมกับแหล่งธรรมชาติที่นั้นเป็นเพราะผู้ประกอบการไม่ทราบว่าจะจะเป็นไปเช่นนั้น หรือให้ความสำคัญในการประเมินความเสี่ยงน้อยเกินไป รวมทั้งอาจเป็นเพราะไม่ได้แสวงหาความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีเพื่อใช้ในการป้องกันปัญหาเหล่านั้น

กลุ่มประชาชนทั่วไป หมายรวมถึง ชุมชนในท้องถิ่นที่มีความสำคัญมาก การให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม และมีความเข้าใจในการประเมินคุณค่าแหล่งธรรมชาติเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ชุมชนตระหนัก และเห็นถึงคุณค่าของแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ มากขึ้น ในขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างความเข้าใจด้วยว่า หลักการของการอนุรักษ์นั้น ต้องรวมไปถึงการสงวนรักษา และการใช้ประโยชน์ โดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม รู้จักตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง รู้จักรัก ห่วงแหนดูแล และฟื้นฟูในส่วนที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นด้วย

3.1.6 การปรับปรุงฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งธรรมชาติ

เนื่องจากเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ โดยหลักการแล้วจะไม่ให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ใด ๆ ให้ผิดไปจากธรรมชาติเดิม ไม่ว่าจะเป็นการเอาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ จากที่อื่นเข้าไปเสริม ล้วนเป็นการผิดหลักการ ในบางครั้งพบว่ามีสิ่งแปลกปลอมอยู่ในแหล่งธรรมชาติ สมควรที่จะต้องกำจัด สิ่งแปลกปลอมนั้นออกไป ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันมักนิยมนำเอาต้นเฟื่องฟ้า และต้นตะบองเพชร ซึ่งเป็นไม้ประดับไปประดับตามบริเวณที่ต้องการให้คงสภาพธรรมชาติไว้เห็นสมควรคัดออกเสีย

การปรับปรุงฟื้นฟูภูมิทัศน์ของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ให้มี “ความสวยงาม” ตามหลักการที่ถูกต้องแล้วจะต้องเป็นความสวยงามตามธรรมชาติไม่ใช่ตกแต่งรวมทั้งต้องขจัดสิ่งที่ไม่ดี ความสวยงาม เช่น ป้ายโฆษณาที่บดบังภูมิทัศน์ สิ่งแปลกปลอมทุกประเภททั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่ทำให้ลักษณะของแหล่งธรรมชาติอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ที่โดดเด่นนั้นด้อยลงไป รวมทั้งขจัดสิ่งรกรุงรัง ขยะ และสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ด้วย รวมถึงสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ที่บดบัง หรือก่อสร้างที่เน้นประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3.1.7 มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อแหล่งธรรมชาติ

- 1) ต้องเอาจริงเอาจังกับผู้ที่ใช้อำนาจและอิทธิพลทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์เมื่อทำการขึ้นทะเบียนแล้วต้องดูแลรักษาให้ได้ โดยไม่มีข้อยกเว้น และไม่ปิดความรับผิดชอบ
- 2) ต้องมีมาตรการตรวจสอบแหล่งธรรมชาติเป็นระยะ ๆ โดยสร้างเครือข่ายกับชุมชนให้เป็นผู้รายงาน และดำเนินการทันที หากมีความผิดปกติเกิดขึ้น
- 3) ต้องไม่ยอมให้หน่วยงานใด ถือว่าการดำเนินงานของหน่วยงานนั้นสำคัญ และเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่แหล่งธรรมชาติแต่ผู้เดียว ยกเว้นในกรณีเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ
- 4) ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า พื้นที่ใดเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์พร้อมทั้งให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติแก่ประชาชน
- 5) แหล่งธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเองตามสภาพธรรมชาติจนถึงขั้นเสื่อมโทรม ก็ไม่ควรยกเลิกจากการเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ควรเก็บไว้เป็นสถานที่สำหรับใช้ศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
- 6) หากต้องมีการอนุญาตให้หน่วยงานใดทั้งภาครัฐหรือเอกชนเข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีการตรวจสอบให้แน่ชัดว่า กิจกรรมนั้นจะไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ต่อพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ด้วย

3.1.8 การดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ผ่านมา

ปัญหาใหญ่ที่สะสมกันมานานของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา คือ ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ อันเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ การถูกทำลายโดยธรรมชาติ เช่น ลม ฝน กระแสน้ำ การแตกแยกผุพัง การเคลื่อนย้าย และการถูกทำลายโดยมนุษย์ การทำลายทั้ง 2 รูปแบบนี้ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม และมีคุณค่ายิ่ง ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีดังนี้

1) แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ

กรอบการดำเนินงานอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้เริ่มต้นจากการจัดทำ “แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ” และได้้นำแนวทางดังกล่าว เสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2525 เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ภายหลังจากมีแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติแล้ว ในปี พ.ศ. 2527 เริ่มดำเนินการจัดทำแบบสำรวจธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ส่งไปยังจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้ง มีการจัดประชุมชี้แจงแนวทางการอนุรักษ์ และวิธีการกรอกแบบสำรวจธรรมชาติ เมื่อวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2527 โดยเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว จังหวัดต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และได้ส่งแบบสำรวจธรรมชาติอันควรอนุรักษ์กลับมา จำนวน 1,017 แห่ง ใน 63 จังหวัด ต่อมา ได้มีการสำรวจและสามารถรวบรวมรายชื่อแหล่งธรรมชาติเพิ่มเติม ได้รวมทั้งสิ้น 2,362 แห่ง ข้อมูลแหล่งธรรมชาติที่ได้เหล่านี้ ได้ทำการคัดเลือกแหล่งธรรมชาติผ่านหลักเกณฑ์เบื้องต้น ในการประเมินแหล่งธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์จนเหลือแหล่งธรรมชาติ และแยกประเภทแหล่งธรรมชาติ ตามความสำคัญมากน้อย ตามลำดับ เพื่อบ่งบอกที่สมควรอนุรักษ์ และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อบริเวณที่จะอนุรักษ์ จนเหลือแหล่งธรรมชาติ จำนวน 263 แห่ง จึงได้นำมาจัดทำเป็น “ทะเบียนของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์” เพื่อบ่งบอกรายละเอียด ที่ตั้ง และแผนที่ของแหล่งธรรมชาติ

2) แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ในปี พ.ศ. 2531 ได้เริ่มดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อศึกษาและวางแผนการอนุรักษ์ธรรมชาติในชั้นรายละเอียด เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการและรูปแบบการอนุรักษ์ และมาตรการในการจัดการอนุรักษ์ธรรมชาติแต่ละประเภท โดยเน้นในส่วนของนโยบายและวิธีการปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละระดับที่เหมาะสมและถูกต้องที่สุด ทั้งนี้ ได้ยึดแนวทางตามคณะกรรมการจัดทำแผนอนุรักษ์ธรรมชาติที่ได้มีการกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้เมื่อ พ.ศ. 2525 ซึ่งมีการแบ่งธรรมชาติออกเป็น 2 ประเภท คือ ธรรมชาติที่มีการเคลื่อนไหว มีกฎหมายคุ้มครองและมีหน่วยงานดูแลอยู่แล้ว และธรรมชาติที่ไม่มีการเคลื่อนไหว ซึ่งบางแหล่งยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองและขาดหน่วยงานดูแล ถูกทำลายทั้งโดยธรรมชาติและโดยมนุษย์ ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในความดูแลและสิทธิครอบครองของหน่วยงานรัฐ แต่ขาดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ รวมทั้งงานด้านอนุรักษ์เป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของหน่วยงานเท่านั้น มิใช่เป็นวัตถุประสงค์หลักของหน่วยงาน โดยการวางระบบการอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ต้องมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจแหล่งธรรมชาติ: เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

ขั้นที่ 2 การประเมินคุณค่าแหล่งธรรมชาติ: เพื่อตัดสินใจว่าแหล่งธรรมชาติที่สำรวจมานั้นมีแหล่งใดบ้างที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์

ขั้นที่ 3 การขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์: เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านสภาพของแหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่าของประเทศว่ามีกี่แห่งและอยู่ที่ไหนบ้าง เพื่อนำมาวางแผนในการควบคุมและติดตามงาน

ขั้นที่ 4 ประกาศเขตอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ: เพื่อกำหนดแผนแม่บทการใช้พื้นที่ในแหล่งธรรมชาติเฉพาะแหล่งขึ้น โดยมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ควบคุมออกเป็นชั้น ๆ ตามแนวคิดการจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ดังนี้

1) พื้นที่สงวน (Preserved Area) หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่ามากทางด้านวิชาการ และมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบทำให้ถูกทำลายได้ง่าย ดังนั้น จึงหวงห้ามมิให้มีการกระทำใด ๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติโดยเด็ดขาด

2) พื้นที่อนุรักษ์ (Conserved Area) หมายถึง พื้นที่แหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่าปานกลาง และมีความคงตัวไม่ถูกเปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าของแหล่งธรรมชาติพื้นที่สงวนได้ ดังนั้น จึงต้องควบคุมกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและส่งผลเสียหายต่อแหล่งธรรมชาติในพื้นที่สงวน

3) พื้นที่พัฒนา (Developed Area) หรือพื้นที่บริการและการจัดการ หมายถึง พื้นที่โดยรอบของแหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่าในตัวเองไม่มากนัก เมื่อเทียบกับพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ แต่มีบทบาทในการควบคุมหรือป้องกันพื้นที่สงวนหรือพื้นที่อนุรักษ์ให้มีคุณค่าสูงอยู่เสมอด้วย

นอกจากนี้ การจัดการแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์จะต้องคำนึงถึงสภาพบรรยากาศของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ด้วย บรรยากาศในที่นี้ หมายถึง ภาพรวมของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติทั้งหมดในพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ โดยการใช้ประโยชน์แต่ละพื้นที่จะต้องเกิดการเกื้อหนุนส่งเสริมคุณค่าซึ่งกันและกันจนเกิดบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่สมดุลซึ่งจะเป็นการใช้ประโยชน์ในพื้นที่แหล่งธรรมชาติแบบยั่งยืน

ขั้นที่ 5 การควบคุมและประเมินผลการอนุรักษ์ธรรมชาติ: เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการอนุรักษ์แผนแม่บทการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติเฉพาะแหล่ง รวมทั้งประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยปฏิบัติการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ขั้นที่ 6 การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลแหล่งธรรมชาติ: เพื่อจัดสร้างระบบจัดเก็บข้อมูลแหล่งธรรมชาติทุกแห่ง ทุกประเภท ทำให้ง่ายต่อการติดตาม และควบคุมการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ขั้นที่ 7 การประชาสัมพันธ์: เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนทั่วไป มีความเข้าใจและเกิดทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ทั้งนี้ การจัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประกอบด้วย แผนการบริหารการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานมากขึ้น และแผนการดำเนินการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทั้งระยะเร่งด่วน ระยะสั้น และระยะยาว

เช่น การจัดทำแผนการอนุรักษ์ธรรมชาติเฉพาะแห่ง ยกเว้นกฎหมายแม่บทว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมการอนุรักษ์ธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

3) การประกาศขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

เมื่อปี พ.ศ. 2532 เนื่องในปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประกาศขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ให้เป็นมรดกทางธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ของท้องถิ่น จำนวน 263 แห่ง ในพื้นที่ 62 จังหวัด และเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2532

4) แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง

การจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง นับเป็นวิธีการที่จะให้มีการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติอย่างถูกวิธี เป็นการยับยั้งการทำลายสภาพแวดล้อม และหาแนวทางในการป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งได้เริ่มต้นดำเนินการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 โดยมีแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ที่ได้จัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ไปแล้ว 33 แผน ดังนี้

พ.ศ. 2531	1	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง ถ้ำเมืองออน จังหวัดเชียงใหม่
	2	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง แก่งสะพือ จังหวัดอุบลราชธานี
	3	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง เสาหินเหลี่ยม จังหวัดตราด
	4	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่งเขาสูง จังหวัดราชบุรี
	5	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง ธารน้ำร้อนบ่อคลึง จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2533	6	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก
	7	แผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง น้ำตกนางรอง จังหวัดนครนายก
พ.ศ. 2534	8	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ หาดบางแสน จังหวัดชลบุรี
	9	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณหาดแม่พิมพ์ จังหวัดระยอง
	10	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง

- พ.ศ. 2535 11 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณชายฝั่ง
สมเด็จพระนเรศวรฯ (หาดนเรศวร) จังหวัดเพชรบุรี
- 12 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณผาแต้ม
จังหวัดอุบลราชธานี
- 13 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณบึงบอระเพ็ด
จังหวัดนครสวรรค์
- พ.ศ. 2536 14 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ
ซากไดโนเสาร์ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
- 15 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณชายฝั่ง
สมเด็จพระนเรศวรฯ (ตอนล่าง) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 16 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 17 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ
เขาแก้ว-เขาหน่อ จังหวัดนครสวรรค์ และเขาสมโภชน์
จังหวัดลพบุรี
- พ.ศ. 2537 18 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ
ดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม
- 19 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ
โป่งเดือดป่าแป๋ ผาจำลอง และผาวังซู้ จังหวัดเชียงใหม่
- 20 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณถ้ำน้ำลอด
จังหวัดแม่ฮ่องสอน และถ้ำหลวงนางนอน จังหวัดเชียงราย
- 21 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ
หาดสมิหลา หาดแก้วแสง และเกาะหนู-เกาะแมว จังหวัดสงขลา
- พ.ศ. 2538 22 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณ
น้ำตกพาเจริญ จังหวัดตาก
- 23 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณสะพานหิน
จังหวัดกาฬสินธุ์
- 24 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณถ้ำเสด็จ
จังหวัดกระบี่
- 25 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณบึงสีไฟ
จังหวัดพิจิตร
- พ.ศ. 2539 26 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณน้ำตก
ห้วยจันทน์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 27 แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณถ้ำเอราวัณ
จังหวัดหนองบัวลำภู

	28	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณเขาปลาร้า และเขาส่องชัย จังหวัดอุทัยธานี
	29	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณหาดขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2540	30	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณแก่งสลัดได และน้ำตกตะคร้อ จังหวัดปราจีนบุรี
พ.ศ. 2541	31	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณหาดทรายแก้ว หาดบานชื่น และหาดสุขสำราญ จังหวัดตราด
	32	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณเขาหินเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
พ.ศ. 2542	33	แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณซากช้างตึกดำบรรพ์ และซากไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา

การจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง จะมุ่งเน้นดำเนินการในแหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องได้รับการวางแผนการจัดการเพื่อป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาจากการจัดการที่ผิดพลาดและไร้ทิศทาง การลำดับความสำคัญก่อนหลังในการดำเนินการจัดทำแผนฯ ได้อาศัยหลักเกณฑ์และเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) เป็นแหล่งธรรมชาติที่ได้ประกาศเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ในปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะรัฐมนตรีที่ได้เห็นชอบเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2532

(2) เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่ดีและมีคุณค่าความสำคัญสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2525

(3) เป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ที่มีสภาพเสื่อมโทรมและมีความจำเป็นเร่งด่วนในการจัดทำแผนเพื่อการอนุรักษ์

(4) เป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ที่ขาดหน่วยงานหรือองค์กรดูแลที่ชัดเจน (ในขณะนั้น)

(5) การคำนึงถึงการกระจายของแหล่งธรรมชาติให้ทั่วทุกภาค

ในบางกรณีการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ ได้ดำเนินการในพื้นที่แหล่งธรรมชาติอื่น ๆ ที่มีความสำคัญ นอกเหนือจากแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี 263 แห่ง เช่น คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีมติเห็นควรให้มีการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ หรือมีการร้องขอจากหน่วยงาน/องค์กรท้องถิ่น ให้มีการอนุรักษ์และจัดทำแผนการจัดการ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์มีอยู่กระจายทั่วประเทศ รวมทั้งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานต่าง ๆ กัน จึงทำให้แหล่งธรรมชาติบางแห่งได้รับการดูแลจัดการเป็นอย่างดี แต่ในบางแห่งขาดผู้ดูแล นอกจากนี้ การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติยังคงเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดระบบและรูปแบบที่แน่นอน ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อแหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่า และยังทำให้เป็นข้อจำกัดในการดำเนินการเนื่องจากการมีรูปแบบการจัดการที่แตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ โดยจัดทำเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบให้มีความต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การสนับสนุนการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

การดำเนินงานสนับสนุนการปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ จะพิจารณาจากแผนงาน/โครงการ ภายใต้แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง ที่ผ่านมามีการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณอุดหนุนทั่วไป เพื่อเป็นการสนับสนุนงบประมาณเบื้องต้นบางส่วนให้แก่จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติงานตามแผนฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นโครงการนำร่องให้มีการดำเนินการปฏิบัติงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และเกิดเป็นรูปธรรมมากที่สุด ได้เริ่มมาตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2536-2542 โดยมีโครงการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนตามแผนฯ ไปแล้ว 31 โครงการ ในพื้นที่แหล่งธรรมชาติ จำนวน 18 แห่ง ทั้งนี้ ปัญหาการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ผ่านมาไม่สามารถสนับสนุนได้ทุกแผนงาน/โครงการตามแผนการจัดการฯ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งแผนการจัดการฯ บางแผนที่ศึกษาแล้วยังไม่ได้ทำการสนับสนุน เนื่องจากมีงบประมาณจำกัด และหน่วยงานที่รับผิดชอบในแผนงาน/โครงการตามแผนการจัดการฯ ที่ได้กำหนดไว้ ยังไม่สามารถจัดตั้งงบประมาณในส่วนของตนเองได้

ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2542 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ และควบคุมประเมินผลการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีดังนี้

งบประมาณปี พ.ศ. 2536 จัดสรรงบประมาณสนับสนุนจังหวัดในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง 8 แห่ง ในพื้นที่ 6 จังหวัด จำนวนเงิน 13,000,000 บาท โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- (1) ถ้ำเมืองออน จังหวัดเชียงใหม่ (1,300,000 บาท)
- (2) แก่งสะพือ จังหวัดอุบลราชธานี (1,500,000 บาท)
- (3) เสาหินเหลี่ยม จังหวัดตราด (500,000 บาท)
- (4) เขางู จังหวัดราชบุรี (1,500,000 บาท)
- (5) ธารน้ำร้อนบ่อคลึง จังหวัดราชบุรี (1,000,000 บาท)
- (6) น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก (1,400,000 บาท)
- (7) น้ำตกนางรอง จังหวัดนครนายก (800,000 บาท)
- (8) ชายฝั่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (5,000,000 บาท)

งบประมาณปี พ.ศ. 2537 สนับสนุนเป็นเงิน 15,000,000 บาท

- (1) น้ำตกนางรอง จังหวัดนครนายก (1,500,000 บาท)
- (2) ถ้ำเมืองออน จังหวัดเชียงใหม่ (500,000 บาท)
- (3) แก่งสะพือ จังหวัดอุบลราชธานี (2,000,000 บาท)
- (4) เขางู จังหวัดราชบุรี (3,000,000 บาท)
- (5) หาดนเรศวร จังหวัดเพชรบุรี (8,000,000 บาท)

งบประมาณปี พ.ศ. 2538 สนับสนุนเป็นเงิน 7,500,000 บาท

- (1) แก่งสะพือ จังหวัดอุบลราชธานี (2,000,000 บาท)
- (2) ซากไต่เสาร์ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น (2,000,000 บาท)
- (3) บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ (2,000,000 บาท)

งบประมาณปี พ.ศ. 2539 สนับสนุนเป็นเงิน 5,806,000 บาท

- (1) เขาแก้ว-เขาหน่อ จังหวัดนครสวรรค์ (1,000,000 บาท)
- (2) เขาสมโภชน์ จังหวัดลพบุรี (1,000,000 บาท)
- (3) หาดนเรศวร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (1,470,000 บาท)
- (4) เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี (1,976,000 บาท)
- (5) โครงการพัฒนาบุคลากรในการจัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ในระดับท้องถิ่น จังหวัดตราด (860,000 บาท)

งบประมาณปี พ.ศ. 2540 สนับสนุนเป็นเงิน 4,800,000 บาท

- (1) ถ้ำน้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน (650,000 บาท)
- (2) ถ้ำหลวงนางนอน จังหวัดเชียงราย (650,000 บาท)
- (3) หาดนเรศวร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2,000,000 บาท)
- (4) หาดสมิหลา จังหวัดสงขลา (1,500,000 บาท)

งบประมาณปี พ.ศ. 2541 สนับสนุนเป็นเงิน 4,800,000 บาท

- (1) สำรวจและจัดทำเอกสารภาคกลางและภาคตะวันออก (1,300,000 บาท)
- (2) ออกแบบและปรับปรุงเส้นทางขึ้นอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย (500,000 บาท)
- (3) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณถนนเชียงใหม่-ลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ (1,000,000 บาท)

งบประมาณปี พ.ศ. 2542 สนับสนุนเป็นเงิน 3,600,000 บาท

- (1) สำรวจและจัดทำเอกสารภาคเหนือ (1,400,000 บาท)
- (2) สำรวจและจัดทำเอกสารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (1,400,000 บาท)

(3) จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการบุคลากรด้านการวางแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในระดับท้องถิ่น (800,000 บาท)

5) แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2552-2556)

ในปี พ.ศ. 2546 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาพแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยทบทวนแผนแม่บท ปี พ.ศ. 2531 และเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องเป็นระบบทั้งแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการในการบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการจัดทำแผนจนกระทั่งนำไปสู่การปฏิบัติ การติดตามประเมินผล และปรับปรุงแผน นอกจากนี้ ยังได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่าทั้ง 10 ประเภท และในวันที่ 22 กันยายน 2552 คณะรัฐมนตรี ได้เห็นชอบในหลักการของแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2552-2556)

แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2552-2556) ได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ อันได้แก่ เกาะ แก่ง ภูเขา โป่งพุร้อน ถ้ำ น้ำตก หาดทราย แหล่งน้ำ ชากดึกดำบรรพ์ และธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะธรรมชาติ ซึ่งเป็นมรดกที่มีคุณค่าทางวิทยาการและสุนทรียภาพ ควรมีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างระมัดระวัง รวมถึงควรให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติแบบบูรณาการเชิงรุกโดยประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อการควบคุมป้องกัน และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ให้เป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจควบคู่กัน

วัตถุประสงค์

- (1) ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ที่เสื่อมโทรมและมีแนวโน้มจะนำไปสู่ปัญหาวิกฤติให้กลับฟื้นฟูความสมบูรณ์ เพื่อเป็นฐานทรัพยากรในการพัฒนาประเทศ
- (2) พัฒนาการนำสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ซึ่งเป็นทุนทางสังคมไปใช้อย่างชาญฉลาดเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประเทศ
- (3) เกิดการบริหารจัดการแบบบูรณาการเชิงรุก มีแผนแม่บทครอบคลุมสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายทั้งระบบ
- (4) เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรของรัฐและเพิ่มภูมิปัญญาของสังคมทุกระดับให้สามารถบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

เป้าหมาย

เพื่อใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนและแผนปฏิบัติการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ของประเทศ ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 1 สงวนอนุรักษ์การใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์โดยประชาชนมีส่วนร่วม

มีมาตรการในการประเมินสถานภาพของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติแต่ละแหล่งเพื่อจัดลำดับความสำคัญในการอนุรักษ์ กำหนดขอบเขตที่สงวนและอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยประชาชนมีส่วนร่วม กำหนดแผนการอนุรักษ์และแผนการจัดการที่เหมาะสม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง เพิ่มความร่วมมือของประชาชน และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

กลยุทธ์ที่ 2

กำกับ ดูแล ฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
ขึ้นทะเบียน ป้องกัน ฟื้นฟูและแก้ไขการทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมเชิงบวกเพื่อให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาคุ้มครอง ฟื้นฟู เฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบ พัฒนาความรู้ ประชาสัมพันธ์และเพิ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ กำหนดแผนงาน ปรับปรุงกฎหมาย กำหนดหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดูแลแหล่งและใช้มาตรการจูงใจทางสังคม เศรษฐกิจในการสงวนอนุรักษ์ เฝ้าระวัง ควบคุม ป้องกัน แก้ไขและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมอันควรอนุรักษ์

กลยุทธ์ที่ 3

บริหารจัดการแบบบูรณาการเชิงรุก
บริหารจัดการเชิงพื้นที่โดยเน้นการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจัดหาบุคลากรที่เกี่ยวข้องหาให้คำแนะนำด้านวิชาการ เสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรและองค์กร เพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินงาน สนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนารวมทั้งใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเต็มที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการให้บริการแก่ประชาชน สร้างกลไกและติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และประเมินผลการดำเนินงานโดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน สสำรวจ ศึกษา ประเมินคุณค่าและจัดทำฐานข้อมูล ศึกษาแนวทางเพื่อสนับสนุนและจัดอบรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่มีศักยภาพเพียงพอ ประเมินผลการอนุรักษ์เป็นประจำ และจัดให้มีการประชุมเป็นระยะเพื่อปรับแผนให้เหมาะสม เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนให้สามารถดำเนินการอนุรักษ์หรือบริหารจัดการอย่างยั่งยืนโดยสอดคล้องกันทั้งในระดับและให้โอกาสทุกองค์กรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายองค์กรในพื้นที่เพื่อช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

6) เกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

ภายใต้แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2552 ให้จัดทำเกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ 10 ประเภท ซึ่งได้จัดทำเกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อมไปแล้ว จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ ภูเขา น้ำตก และธรณีสัณฐานและภูมิทัศน์วรรณา คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560 และถ้า คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561 ตามลำดับ การจัดทำเกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือให้กับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และวนอุทยาน เป็นต้น นำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินสถานภาพแหล่งธรรมชาติของตนเกี่ยวกับคูณภาพสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ ในการติดตามและตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งธรรมชาติฯ โดยใช้ตัวชี้วัดที่เป็นเกณฑ์เดียวกัน สามารถเปรียบเทียบกันได้ และง่ายต่อการติดตามตรวจสอบ ช่วยให้ทราบสาเหตุของผลกระทบทั้งจากภัยธรรมชาติและการทำงานของมนุษย์ เพื่อนำมาพิจารณาและกำหนดเป็นแนวทางมาตรการแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ โดยมีเป้าหมายในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และอยู่ในสภาพที่ไม่เสื่อมโทรมมีระดับของผลกระทบที่ไม่เป็นอันตรายต่อระบบนิเวศ ส่งผลให้แหล่งธรรมชาติฯ มีเกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ดี ซึ่งจะเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่แหล่งได้เป็นอย่างดี

การนำเกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อม ไปใช้ในการติดตามและประเมินคูณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติ ได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-2562 ในระบบเว็บไซต์ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) <https://Naturalsite.onep.go.th> ข้อมูลผลการประเมินยังพบปัญหาบางจุดจากการนำเกณฑ์ไปใช้ในการประเมินที่ควรได้มีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

(1) ผลการประเมินมีความคลาดเคลื่อน เนื่องจากผู้ประเมินเป็นเจ้าของพื้นที่ อาจมีความลำเอียงในการพิจารณาให้คะแนน ผลการประเมินอาจไม่สะท้อนผลกระทบที่แท้จริง ดังนั้น จึงควรมีการตั้งคณะทำงานในการประเมินคูณภาพสิ่งแวดล้อมแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผลการประเมินไม่เกิดความคลาดเคลื่อน และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

(2) บางหน่วยงานขาดเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์คูณภาพน้ำ ดังนั้น ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น สถาบันการศึกษา สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค เป็นต้น ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคูณภาพน้ำ เช่น ค่า BOD, DO, โคลิฟอร์มแบคทีเรีย เป็นต้น

(3) คำถามบางข้อที่กำหนดไว้ในเกณฑ์ไม่สะท้อนข้อมูลที่แท้จริงจากพื้นที่ และมีบางส่วนคำถามและคำตอบขัดแย้งกัน จึงควรมีการทบทวนเกณฑ์ที่ได้ดำเนินการไปแล้วเพื่อให้สามารถประเมินผลได้อย่างแท้จริง

(4) หน่วยงานที่ทำการประเมิน มีความสับสนในแบบประเมิน ดังนั้น ควรปรับปรุงเกณฑ์การรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องและเหมาะสม สามารถประเมินได้ง่าย รวมทั้งมีการอบรมผู้ประเมินให้เข้าใจถึงแนวทางในการประเมินตามเกณฑ์ต่อไป

(5) ควรศึกษาหลักเกณฑ์การอุทยานแห่งชาติสีเขียว หรือที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรธรณี กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการประเมินร่วมกันต่อไป

ในส่วนของปัญหาของแหล่งธรรมชาติแต่ละแหล่งที่ได้มีการสำรวจไว้นั้น พบประเด็นสำคัญและปัญหาหลัก ๆ ดังนี้

- (1) ปัญหาการถือครองพื้นที่
- (2) ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่สอดคล้องกับกฎหมายกำหนด พบการบุกรุกพื้นที่แหล่งธรรมชาติทั้งจากนายทุน และประชาชนที่บุกรุกเพื่อทำการเกษตร และเพื่อการท่องเที่ยว
- (3) ปัญหาด้านองค์การรับผิดชอบในพื้นที่แหล่งธรรมชาติบางแห่ง หรือขาดความชัดเจนในการบริหารจัดการพื้นที่
- (4) การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติไม่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไม่เหมาะสม ซึ่งแนวทางดำเนินการที่ดี ได้แก่ ควรกำหนดแนวทางเดินของนักท่องเที่ยวในการเข้าถึงแหล่งธรรมชาติ เพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ และขาดจิตสำนึก และควรสร้างความเข้าใจและความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้น
- (5) การท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งธรรมชาติ ที่มีการใช้ประโยชน์มากเกินไปขีดการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) จนทำให้พื้นที่แหล่งธรรมชาติเกิดความเสียหาย เช่น แหล่งธรรมชาติทางทะเล ชายหาด เกาะ เป็นต้น
- (6) การให้ความรู้ด้านวิชาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่แหล่งธรรมชาติ ดังนั้น ควรมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
  - เสริมสร้างความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์อย่างยั่งยืน กับหน่วยงานของท้องถิ่น อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล ในการจัดการและดูแลแหล่งธรรมชาติ เพื่อให้มีการจัดทำแผนการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ และแผนการบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติอย่างเหมาะสม เป็นระบบ มีความเป็นระเบียบ และเรียบร้อย
  - ควรมีการจัดทำป้ายแสดงสถานภาพแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ เพื่อให้ผู้มาเยี่ยมชมทราบว่าเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
  - ควรมีการนำเสนอวิถีทัศน์เกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งธรรมชาติ ข้อควรระวังเมื่อเข้าเยี่ยมชมแหล่ง (สำหรับแหล่งธรรมชาติที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก) ความยาวไม่เกิน 1-2 นาที เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าของแหล่ง และเพื่อระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อแหล่ง และเพื่อความปลอดภัยของผู้เยี่ยมชม
- (7) การมีส่วนร่วมเฝ้าระวังและรักษาแหล่งธรรมชาติควรประสานให้หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัด และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและติดตาม รวมถึงการประเมิน และเก็บข้อมูลต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในระยะต่อไป

- ดำเนินการงาน
- (1) นำแผนการจัดการแหล่งธรรมชาติเดิมที่มีอยู่แล้วออกมาตรวจสอบถึงสภาพการดำเนินงาน
  - (2) ติดตามตรวจสอบสภาพของแหล่งธรรมชาติเดิมที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว
  - (3) ประเมินเพื่อค้นหาแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่ได้มีการขึ้นทะเบียน โดยใช้หลักการดังนี้
    - (3.1) ให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หรือองค์กรท้องถิ่น
    - (3.2) ให้องค์กรท้องถิ่นทำหน้าที่ตรวจสอบแหล่งธรรมชาติภายในท้องถิ่นของตนว่าเป็นแหล่งธรรมชาติที่อยู่ในระดับใดสมควรที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งธรรมชาติหรือไม่
    - (3.3) สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
    - (3.4) สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นรายงานผลให้ส่วนกลางทราบ
    - (3.5) ส่วนกลางจัดทำระบบฐานข้อมูล
    - (3.6) ประกาศแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์เพิ่มเติม/หรือประกาศเป็นมรดกชาติไทย ต่อไป
    - (3.7) จัดลำดับความเร่งด่วนในการบริหารจัดการโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง
    - (3.8) ส่วนกลางเข้าไปดำเนินการจัดการโดยร่วมมือกับท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง

3.1.9 การวิเคราะห์กฎหมายและนโยบายสำหรับแหล่งธรรมชาติ

สามารถสรุปข้อมูลกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติทั้ง 10 ประเภท ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1.9-1 การวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง

กฎหมาย/นโยบาย	กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช			กรมป่าไม้	กระทรวง ศึกษาธิการ	กระทรวง กลาโหม	กรมทรัพยากร ธรณี	กรม ศิลปากร	วัด	เทศบาล/องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	เอกชน	อื่น ๆ
	อุทยาน แห่งชาติ	วน อุทยาน	เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า	ป่าสงวน แห่งชาติ	โรงเรียน/ วิทยาลัย	กองทัพเรือ	พิพิธภัณฑ์ซาก ดึกดำบรรพ์	อุทยาน ประวัติศาสตร์		พื้นที่สาธารณะของ ตำบล/หมู่บ้าน		
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ. 2560	ทุกแหล่ง											
พระราชบัญญัติคุ้มครองซาก ดึกดำบรรพ์ พ.ศ. 2551	ทุกแหล่งที่มีการค้นพบซากดึกดำบรรพ์						●	ทุกแหล่งที่มีการค้นพบซากดึกดำบรรพ์				
พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484	●	●	●	●					●			
พระราชบัญญัติอุทยาน แห่งชาติ พ.ศ. 2504	●											
พระราชบัญญัติป่าสงวน แห่งชาติ พ.ศ. 2507	●	●	●	●				●	●	●	●	
พระราชบัญญัติสงวนและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535			●									

หมายเหตุ: ปรับปรุงจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554)

ตารางที่ 3.1.9-1 การวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง (ต่อ)

กฎหมาย/นโยบาย	กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช			กรมป่าไม้	กระทรวง ศึกษาธิการ	กระทรวง กลาโหม	กรมทรัพยากร ธรณี	กรม ศิลปากร	วัด	เทศบาล/องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	เอกชน	อื่น ๆ
	อุทยาน แห่งชาติ	วน อุทยาน	เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า	ป่าสงวน แห่งชาติ	โรงเรียน/ วิทยาลัย	กองทัพเรือ	พิพิธภัณฑ์ซาก ดึกดำบรรพ์	อุทยาน ประวัติศาสตร์		พื้นที่สาธารณะของ ตำบล/หมู่บ้าน		
พระราชบัญญัติสงวนและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535			•									
พระราชบัญญัติส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535	ทุกแหล่ง มาตรา 6-8, 22-63 โดยเฉพาะมาตรา 32-34 การกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม											
พระราชบัญญัติส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561	ทุกแหล่ง โดยเฉพาะมาตรา 46 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม											
พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560				•					•	•	•	
พระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจาย อำนาจแก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542										•		

หมายเหตุ: ปรับปรุงจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554)

ตารางที่ 3.1.9-1 การวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง (ต่อ)

กฎหมาย/นโยบาย	กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช			กรมป่าไม้	กระทรวง ศึกษาธิการ	กระทรวง กลาโหม	กรมทรัพยากร ธรณี	กรม ศิลปากร	วัด	เทศบาล/องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	เอกชน	อื่น ๆ
	อุทยาน แห่งชาติ	วน อุทยาน	เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า	ป่าสงวน แห่งชาติ	โรงเรียน/ วิทยาลัย	กองทัพเรือ	พิพิธภัณฑ์ซาก ดึกดำบรรพ์	อุทยาน ประวัติศาสตร์		พื้นที่สาธารณะของ ตำบล/หมู่บ้าน		
พระราชบัญญัติองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540				•	•		•	•	•	•	•	•
พระราชบัญญัติตำบลและ องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537										•	•	
พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496										•		•
พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518												•
ประมวลกฎหมายที่ดิน									•	•	•	•
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)	ทุกแหล่ง โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม											
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2580)	ทุกแหล่ง โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม											

หมายเหตุ: ปรับปรุงจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554)

ตารางที่ 3.1.9-1 การวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่ง (ต่อ)

กฎหมาย/นโยบาย	กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช			กรมป่าไม้	กระทรวง ศึกษาธิการ	กระทรวง กลาโหม	กรมทรัพยากร ธรณี	กรม ศิลปากร	วัด	เทศบาล/องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	เอกชน	อื่น ๆ
	อุทยาน แห่งชาติ	วน อุทยาน	เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า	ป่าสงวน แห่งชาติ	โรงเรียน/ วิทยาลัย	กองทัพเรือ	พิพิธภัณฑ์ซาก ดึกดำบรรพ์	อุทยาน ประวัติศาสตร์		พื้นที่สาธารณะของ ตำบล/หมู่บ้าน		
นโยบายและยุทธศาสตร์ของ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	ทุกแหล่ง โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม											
แนวทางการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พ.ศ. 2525	ทุกแหล่ง โดยกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ว่าจะอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด คือ การสงวนหรือหวงห้ามตาม กฎหมาย การส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยกำหนดมาตรการต่าง ๆ ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการบริหาร											
แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พ.ศ. 2547	ทุกแหล่ง กำหนดให้มีการสำรวจแหล่งธรรมชาติ ประเมินคุณค่า ขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ การกำหนดเขตการจัดการ แหล่งธรรมชาติเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตสงวน เขตการอนุรักษ์ และเขตบริการ การควบคุมและประเมินผลการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การสร้าง ระบบฐานข้อมูล และการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์											
แผนแม่บทบูรณาการจัดการ ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558-2564	ทุกแหล่ง โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม											

หมายเหตุ: ปรับปรุงจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554)

3.2 แนวโน้มและทิศทาง การคาดการณ์ สถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและแหล่งธรรมชาติ

3.2.1 สถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย

จากการรวบรวมข้อมูลพื้นที่แหล่งอนุรักษ์ทุกประเภทของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2560 ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พบว่า พื้นที่ที่เป็นแหล่งอนุรักษ์ในประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมด 107,658.80 ตารางกิโลเมตร หรือ 67,286,750.54 ไร่ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2-1 แสดงพื้นที่อนุรักษ์ประเภทต่าง ๆ ของไทย

แหล่งอนุรักษ์	พื้นที่	
	ตารางกิโลเมตร	ไร่
อุทยานแห่งชาติ	63,153.18	39,470,739
วนอุทยาน	1,133.78	708,613.84
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	37,269.36	23,293,352.25
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า	5,644.85	3,528,028.41
สวนรุกขชาติ	39.16	24,473.39
สวนพฤกษศาสตร์	50.02	31,263.00
ป่าสงวนแห่งชาติ	368.45	230,280.65
รวม	107,658.80	67,286,750.54

หมายเหตุ: เนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นเนื้อที่รวมทั้งหมดตามที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษายังไม่ได้หักเนื้อที่ซ้อนทับ และเนื้อที่เพิกถอนเพื่อใช้ประโยชน์ออก

ที่มา: รายงานข้อมูลสถิติ ปี 2560 (www.dnp.go.th/statistics/2500/stat2560.asp)

ตารางที่ 3.2-2 พื้นที่แหล่งอนุรักษ์ในภูมิภาคต่าง ๆ

แหล่งอนุรักษ์	ภาคเหนือ		ภาคกลาง		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก	
	ตาราง กิโลเมตร	ไร่	ตาราง กิโลเมตร	ไร่	ตาราง กิโลเมตร	ไร่	ตาราง กิโลเมตร	ไร่	ตาราง กิโลเมตร	ไร่
อุทยานแห่งชาติ	27,328.24	17,080,157.98	10,959.60	10,004,235.49	8,245.28	5,153,306.95	11,242.72	7,025,970.02	5,047.18	3,154,485.55
วนอุทยาน	872.39	54,5243.14	35.64	22,276.00	460.95	288,096.50	40.47	25,296.75	46.36	28,973.00
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	17,329.48	10,830,927.33	5,815.05	3,634,409.00	5,454.90	3,409,315.00	6,194.44	3,871,523.42	2,233.90	1,396,187.50
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า	1,157.18	723,234.89	369.74	231,089.45	881.04	550,650.00	2,608.07	1,630,043.07	40.43	25,269.00
สวนรุกขชาติ	23.03	14,392.89	2.86	1,786.75	10.06	6,287.23	1.26	787.00	1.95	1,221.52
สวนพฤกษศาสตร์	1.89	1,184.00	11.00	6,876.00	5.22	3,260.00	19.06	11,914.00	10.51	6,570.00
ป่าสงวนแห่งชาติ	179.00	111,875.04	55.82	34,889.06	88.53	55,333.40	45.09	28,183.15	-	-
รวม	46,891.21	29,307,015.27	17,249.72	13,935,561.75	15,145.99	9,466,249.08	20,151.12	12,593,717.41	7,380.33	4,612,706.57

หมายเหตุ: พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในภาคตะวันออกรวมกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในภาคกลาง

ในปัจจุบัน พื้นที่อนุรักษ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีพื้นที่อนุรักษ์ในประเทศไทยที่อยู่ในขั้นตอนเตรียมประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติอีกจำนวนหนึ่ง โดยมีพื้นที่เตรียมประกาศจัดตั้งทั้งหมด 21 แห่ง เป็นพื้นที่ทั้งหมด 7,512.73 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,695,458.11 ไร่ ภูมิภาคที่มีพื้นที่ที่เตรียมประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติมากที่สุด คือ ภาคเหนือ มีพื้นที่เตรียมประกาศจัดตั้ง 13 แห่ง เป็นพื้นที่ทั้งหมด 6,030.09 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,768,809.86 ไร่ และในภูมิภาคอื่น ๆ ดังตารางที่ (ตารางที่ 3.2-3)

ตารางที่ 3.2-3 พื้นที่เตรียมการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติในภูมิภาคต่าง ๆ

ภูมิภาค	จำนวนแหล่งอนุรักษ์	พื้นที่	
		ตารางกิโลเมตร	ไร่
เหนือ	13	6,030.09	3,768,809.86
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2	733.72	458,575
ตะวันตก	1	36.33	22,705
ใต้	5	712.59	445,368.25
รวม	21	7,512.73	4,695,458.11

หมายเหตุ: จำนวนพื้นที่อาจมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเนื้อที่ข้างต้นเป็นเพียงข้อมูลการสำรวจเบื้องต้น

ที่มา: ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรสำนักงานอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติกวางสัวป่าและพันธุ์พืช 25 มีนาคม 2560

3.2.2 สถานการณ์พื้นที่แหล่งธรรมชาติ

รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม พ.ศ.2560 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ได้รายงานสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พบว่า จากการประเมินสถานภาพแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทน้ำตก ภูเขา ธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะธรรมชาติ และถ้า ในด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อม ศักยภาพ และความเสี่ยง ตามเกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ซึ่งการจัดทำเกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ เป็นเครื่องมือหนึ่ง ในการประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติให้กับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

แม้ว่าจากการประเมินสถานภาพแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทน้ำตก ภูเขา ธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะธรรมชาติ และถ้า จะอยู่ในระดับดีก็ตาม แต่จากการติดตามและประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติทั้ง 10 ประเภท ได้แก่ น้ำตก ภูเขา ธรณีสัณฐานและภูมิลักษณะธรรมชาติ ถ้า ชายหาด ซากดึกดำบรรพ์ เกาะ แก่ง แหล่งน้ำ และโป่งน้ำพุ ในระยะที่ผ่านมา ยังพบปัญหา ปัญหาหลัก ๆ ได้แก่ ปัญหาการถือครองพื้นที่ ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่สอดคล้องกับกฎหมายกำหนด ปัญหาด้านองค์การรับผิดชอบในพื้นที่แหล่งธรรมชาติไม่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไม่เหมาะสม ปัญหาการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งธรรมชาติ ที่มีการใช้ประโยชน์มากเกินไปจนเกินขีดการรับรองของพื้นที่ (Carrying Capacity)

จนทำให้พื้นที่แหล่งธรรมชาติเกิดความเสียหาย ปัญหาสำคัญเหล่านี้ จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนการดำเนินการให้เหมาะสมกับบริบทของสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และชุมชนของประเทศไทยต่อไป

3.3 สถานภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

3.3.1 สถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 13 (13) กำหนดให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เสนอรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและจัดทำนโยบายและวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศ รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2549 ได้รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยชี้ให้เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 ได้สะท้อนปัญหาในระดับที่กว้างขึ้น คือ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในเมืองเก่า

ดังนั้น เพื่อให้ทราบสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2547-2549 ที่ผ่านมา จึงขอนำเสนอสรุปรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม) ดังตารางที่ 3.3-1 สรุปรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม) พ.ศ. 2547-2549

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2547-2549 แสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้างอาคารสูง รวมถึงการติดตั้งป้ายขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ยังได้สะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในระดับที่กว้างขึ้น คือระดับเมือง ที่เรียกว่า เมืองเก่า

ตารางที่ 3.3-1 สรุปรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ปี พ.ศ.	สถานการณ์	ข้อเสนอแนะ
2547	สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อาจได้รับผลกระทบจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม พายุ แผ่นดินไหว แสงแดด เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ควบคุมและป้องกันได้ยาก และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งแม้จะดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่ควบคุมและป้องกันได้ง่ายกว่า แต่ในสภาพความเป็นจริง กลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างมาก พฤติกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมากที่สุด คือ การใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมอย่างไม่ถูกต้อง ทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์ที่จะสามารถรองรับได้ การใช้ประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ การใช้ประโยชน์โดยปราศจากการบำรุงดูแลรักษา ซึ่งนำไปสู่การเกิดภาวะเสื่อมสภาพและภาวะเสื่อมโทรมของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมยังอาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการอื่น ๆ ได้เช่นกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้างอาคารสูง การก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ในบริเวณใกล้เคียง การก่อสร้างถนนหรือสะพานข้ามแม่น้ำ คู คลอง การติดตั้งป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ เป็นต้น	1) เมืองเก่าและเมืองโบราณเป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำคัญ ในขณะนี้หลายแห่งกำลังประสบปัญหาเสื่อมโทรมและการถูกรุกบุกรุกทำลาย ก่อให้เกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบของเมืองซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนในขณะนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำลังการจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าและหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมท้องถิ่นหลายแห่งกำลังศึกษาและกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าพร้อมทั้งเสนอแนวทางป้องกันและระงับรักษา เช่น เมืองเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เมืองบ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี เป็นต้น 2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมภายใต้ความช่วยเหลือทางวิชาการและงบประมาณจากประเทศเดนมาร์ก ได้มีการดำเนินโครงการสาธิตเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งเป็นตัวอย่างสำหรับการอนุรักษ์อย่างถูกต้องตามหลักการและมีความเป็นไปได้ภายใต้บริบทของพื้นที่และข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระแสการอนุรักษ์

ตารางที่ 3.3-1 สรุปรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ต่อ)

ปี พ.ศ.	สถานการณ์	ข้อเสนอแนะ
2548	สถานสิ่งแวดล้อมเมืองเก่า การพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลากว่า 50 ปี ที่ผ่านมามีแนวโน้มการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ในกรณีได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อม ตลอดจนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนและบรรยากาศของเมืองเก่าจากการศึกษาและจัดทำบัญชีรายชื่อเมืองเก่าทั่วประเทศปรากฏว่ามีเมืองเก่าที่เป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองขนาดใหญ่ หลายเมืองและพบว่า ส่วนใหญ่องค์ประกอบของเมืองเก่าเหล่านั้นถูกทำลายอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ถนน อาคาร ร้านค้า ที่พักอาศัย ตลาด ห้างสรรพสินค้าและเมือง ส่วนโครงสร้างที่เหลืออยู่ไม่ได้รับการดูแลรักษา ปลอมให้ทรุดโทรมจนหมดสภาพ บางแห่งถูกปรับสภาพคูเมือง กำแพงเมือง เป็นสวนสาธารณะ สวนหย่อม รวมทั้งมีการบุกรุกยึดครองพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์และหน่วยงานต่าง ๆ นับเป็นการทำลายรูปปลักษณ์ของหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ทั้งทางตรงและทางอ้อม และเป็นการทำลายบรรยากาศของความเป็นเมืองเก่าจนหมดสิ้น ปรากฏเป็นเมืองใหม่ในรูปแบบสมัยนิยมที่ขาดอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นเสน่ห์เฉพาะเมืองไปอย่างน่าเสียดาย สถานการณ์ ดังกล่าวนี้นับเป็นภัยคุกคามที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งมรดกและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาติ การเสริมสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านนี้ให้ถูกต้อง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยให้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่	ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมยังคงเสื่อมโทรมลงและยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในบางพื้นที่แนวโน้มที่สภาพปัญหาจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ยังขาดแผนหลักในการดำเนินงานระยะยาว เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ ตลอดจนขาดมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์ นอกจากนี้การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนจากส่วนกลางยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะงบประมาณสำหรับการดำเนินงานของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติศิลปกรรมท้องถิ่น สำหรับข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 1) สนับสนุนการประกาศใช้ผังภาค ผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ รวมทั้งออกกฎ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ในการควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้างในเขตสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม 2) พัฒนาศักยภาพและสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอแก่หน่วยงานท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ดำเนินไปอย่างมีระบบต่อเนื่อง 3) จูงใจและสนับสนุนให้ภาคเอกชนเครือข่ายประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 4) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในการดูแลแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมในชุมชนท้องถิ่น 5) สนับสนุนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมของมีค่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สำหรับการศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน

ตารางที่ 3.3-1 สรุปรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ต่อ)

ปี พ.ศ.	สถานการณ์	ข้อเสนอแนะ
	ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาความเสื่อมโทรม ทั้งที่เกิดตามธรรมชาติ เช่น ฝน แสงแดด เป็นต้น และการกระทำของมนุษย์ เช่น การบุกรุกทำลายพื้นที่แหล่งศิลปกรรม การก่อสร้างทั้งของหน่วยงานราชการและภาคเอกชน โดย ขาดการพิจารณาถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยขาดความรู้ทางวิชาการในการอนุรักษ์ และจัดการในแหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบอย่างถูกต้อง และเหมาะสม ซึ่งส่งผลเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อมในระยะยาว ดังนั้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ที่มีแหล่งศิลปกรรมอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ภาครัฐรวมทั้งรวมทั้งภาคประชาชน จึงได้มีการดำเนินการที่สำคัญหลายลักษณะ ได้แก่ การจัดตั้งหน่วยงานอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการดำเนินการและประสานงานทั้งทางด้านวิชาการและวางแผนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ในลักษณะของการศึกษารวบรวม และเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จัดทำแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแต่ละท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นในชุมชนทุกระดับ ในขณะที่สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ.2548-2552 ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การกำหนดและประกาศพื้นที่ให้เป็นเมืองเก่า ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ การดำเนินงานที่สำคัญในลักษณะของการจัดทำโครงการต่าง ๆ โดยโครงการที่สำคัญในปัจจุบัน	สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศไทยในปัจจุบันประสบปัญหาความเสื่อมโทรมในหลายพื้นที่ โดยมีสาเหตุทั้งจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ทำให้ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคประชาชนให้ความสนใจในการอนุรักษ์ คัดกรอง และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในหลายลักษณะ เช่น การอนุรักษ์แหล่งอันควรถูกอนุรักษ์แม่น้ำ คู คลอง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นต้น ข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมีดังนี้ 1) กำหนดกรอบในการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและโครงการพื้นฐานต่าง ๆ 2) ส่งเสริม การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแผนและแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในทิศทางที่เหมาะสมและใช้ประโยชน์ได้สมคุณค่า 3) ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนรวมถึงหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ทราบถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนอกเหนือจากการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว 4) เพิ่มศักยภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการนำความรู้ความสามารถในการนำความรู้ที่ถูกต้องไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมลักษณะของการแลกเปลี่ยนความรู้ในการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าจากข้อเสนอแนะที่ได้ให้ไว้นั้น ได้มองตั้งแต่ระดับแผนชาติ และย้อยู่เสมอคือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทราบถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป คือ การเพิ่มศักยภาพให้กับคนในท้องถิ่นนั้น

3.3.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ผ่านมา

จากข้อมูลที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมีความเชื่อมโยงกับนโยบายการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของรัฐบาล ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนโยบายเพื่อการแก้ไขสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม และภาวะมลพิษ อันเป็นผลมาจากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2508) เป็นต้นมา ซึ่งมีมติทางสิ่งแวดล้อมนั้น (ประเสริฐสุข จามรมาน) กล่าวว่านอกจากจะเป็นเรื่องของทางด้านมลพิษ หรือ Brown Agenda แล้ว ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือ Green Agenda ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับชาติ, 2547: 184) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2522 มีส่วนที่กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยตรงค่อนข้างน้อย แต่มีส่วนที่ใกล้เคียงคือคำว่า คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่รวมถึงคุณภาพของธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2548: 4) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 ได้กำหนดเป็นแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และได้รับการบรรจุไว้ในแผนระดับชาติมาอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดเป็นนโยบาย แผน มาตรการ แนวทาง ตลอดจนการตราไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 (มาตรา 43-45)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงคำนิยามคำว่า สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว จะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น โบราณสถานประเภทต่าง ๆ วัด กำแพงเมือง คูเมือง ในขณะที่คำว่า สิ่งแวดล้อมมีความหมายที่กว้าง ดังนั้น หากจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน จะต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่รูปธรรมที่เป็นเพียงโบราณสถานเท่านั้น แต่ควรจะต้องครอบคลุมไปถึงสิ่งที่เป็นองค์ประกอบที่เอื้ออำนวยให้แหล่งศิลปกรรมดำรงคุณค่า ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมซึ่งเป็นบริบทที่สำคัญด้วย

อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ใช้ แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นแม่บทในการดำเนินงาน โดยมุ่งหวังจะพัฒนาวิธีการอนุรักษ์ให้เป็นระบบภายใต้ภารกิจหลัก 3 ประการ ได้แก่

- (1) การให้การศึกษอบรม และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ
- (2) การให้หน่วยงานดูแล ตรวจสอบ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาลุกลามเกินกว่าจะแก้ไขได้
- (3) การให้มีมาตรการควบคุมการใช้พื้นที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือให้การพัฒนาเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม และประสานประโยชน์แก่ท้องถิ่น และประเทศชาติ

โดยส่วนรวม โดยมีการจัดทำแผน ตลอดจนจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่หน่วยงานระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น

จากการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่ามีรูปแบบและแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

โครงสร้างการบริหารจัดการ

ภาครัฐนับได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและแผนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การดำเนินการที่ผ่านมา คือ การกำหนดหน่วยงานเพื่อดูแลด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่

1) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม โดยในด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีกลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมดูแลรับผิดชอบ

2) หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ปัจจุบันจัดตั้งครบแล้วทั้ง 76 จังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) โดยตั้งอยู่ที่โรงเรียน 42 แห่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏ 30 แห่ง สถาบันการพลศึกษา 2 แห่ง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 2 แห่ง

กำหนดกลไกเพื่อการบริหารจัดการ ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จำนวน 2 ชุด เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทั้งในส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น ดังนี้

ก. คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

ข. คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด 76 จังหวัด (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)

กำหนดแผนงาน โครงการ และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน มีการจัดทำแผนงาน โครงการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ทั้งในส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น ดังนี้

การประกาศเขตเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

1) จัดทำแผนการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า ได้แก่ เมืองเก่าสงขลา กำแพงเพชร เชียงใหม่ ลพบุรี นครศรีธรรมราช พิษณุโลก ชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระปฐมเจดีย์ พระราชวังสนามจันทร์ เมืองเก่าพิมาย จังหวัดนครราชสีมา กรุงรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ต่อเนื่อง แผนอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมืองชัยบุรี จังหวัดพัทลุง

2) สนับสนุนหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ศึกษาข้อมูลแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่ ดังนี้

- ดงเวียงแก่น อำเภอดงเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย
- โบราณสถานสปร่องขุย จังหวัดพะเยา

- ชุมชนโบราณ “สงขลาเมืองเก่า” อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
- ชุมชนหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย
- วัดมหาธาตุ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท
- ถนนถวายเป็นพุทธบูชา จังหวัดสมุทรสาคร
- ปราสาทบ้านน้อยห้วยพระไย จังหวัดสระแก้ว
- ศรีโคตรบูรณ์ จังหวัดนครพนม
- เขาชวนพนมและพื้นที่บริเวณใกล้เคียงในอำเภอพรหมคีรี จังหวัดพรหมคีรี
- วัดเขาศาลา อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
- บ้านวังหาด จังหวัดสุโขทัย
- เมืองโบราณบ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี
- บริเวณตลาดท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี
- เมืองเก่าอัมมฤกษ์และเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง
- พระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น
- ลุ่มแม่น้ำ อู่อารยธรรมนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
- เมืองโบราณชัยจำปาศักดิ์ จังหวัดลพบุรี
- เขาสามบาตร จังหวัดตรัง

การอบรมสัมมนาเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- 1) จัดประชุมผู้นำหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
- 2) สนับสนุนงบประมาณให้แก่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
- 3) จัดทำเผยแพร่ คู่มือการดำเนินงาน

การจัดตั้งศูนย์รวมข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- 1) จัดทำโครงการสำรวจและจัดทำข้อมูลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในปี พ.ศ. 2532
- 2) จัดเก็บข้อมูลแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทั่วประเทศ (พ.ศ. 2532-2539) จำแนกได้ 15 ประเภท จำนวน 3,361 แห่ง

การจัดทำโครงการศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมอบหมายให้สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติดำเนินการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่มีผลการดำเนินงานที่สนใจทางภาคเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ หน่วยงานอนุรักษ์ เชียงราย น่าน และพะเยา ผลการศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ดังนี้

- 1) หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เชียงราย

วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มี 2 เรื่อง คือ กระบวนการจัดทำโครงการ และการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2545ก: 18-28)

2) หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พะเยา

วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มี 2 เรื่อง คือ การประสานประโยชน์เพื่อสร้างเครือข่ายที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการรวบรวมข้อมูล (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2545ก: 18-22)

3) หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม น่าน

วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มี 3 เรื่อง คือ ด้านการบริหารสำนักงาน ด้านการประสานงานกับหน่วยราชการและชุมชน และด้านการให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการอนุรักษ์ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2545ก: 17-25)

สิ่งที่น่าสนใจ คือ ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานต่อหน่วยหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยเห็นว่าหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จะต้อง

1) เพิ่มทักษะในการประสานงานกับหน่วยงานราชการทั้งภายในและภายนอกจังหวัด รวมทั้งเพิ่มทักษะในการประสานงานองค์กรท้องถิ่นและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และการประสานองค์กรท้องถิ่นและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและการเพิ่มทักษะในการวางแผนงานโครงการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2) เพิ่มความรู้ในการจัดเก็บข้อมูล การนำเสนอ และการเผยแพร่

3) สร้างความสามารถในการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม

4) ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบของคณะผู้บริหารขององค์กรที่สังกัดสำหรับข้อเสนอต่อกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมนั้น เห็นว่า

4.1) กองอนุรักษ์ จะต้องประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

4.2) จัดทำศูนย์ข้อมูลกลางด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ

4.3) สนับสนุนในการรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

4.4) กำหนดบทบาทที่ชัดเจนให้หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

3.4 ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

จากการสำรวจและศึกษารวบรวมข้อมูลด้านกายภาพของแหล่งศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ สามารถวิเคราะห์และจัดประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและประเภทผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรมได้ดังนี้

ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ดังนี้ (ตารางที่ 3.4-1)

3.4.1 ปัญหาด้านกายภาพ

ปัญหาด้านกายภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แบ่งออกเป็นปัญหาที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่แหล่งศิลปกรรมเองและสภาพแวดล้อมโดยรอบ แหล่งศิลปกรรมที่ขาดความตระหนักถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและขาดการควบคุมสภาพปัญหาที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่แหล่งศิลปกรรมเอง

ได้แก่ 1) สภาพภูมิทัศน์หรือการจัดภูมิทัศน์ภายในพื้นที่ของแหล่งศิลปกรรมที่มีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมหรือขัดแย้งกับลักษณะหรือคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมของแหล่งศิลปกรรม 2) การใช้ประโยชน์ที่โล่งว่างของแหล่งศิลปกรรมอย่างขาดระเบียบและไม่น่าดู 3) การก่อสร้างหรือต่อเติมอาคารภายในบริเวณแหล่งศิลปกรรมที่มีรูปแบบแปลกแยกหรือขัดแย้งกับรูปแบบของแหล่งศิลปกรรมเกิดการรบกวนหรือบดบังส่งผลให้แหล่งศิลปกรรมหมดความสวยงาม และ 4) การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ในพื้นที่ให้เข้าบดบังตัวแหล่งศิลปกรรม

สภาพปัญหาที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม ได้แก่

1) การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่มีขนาดใหญ่ หรือมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่ประชิดแหล่งศิลปกรรมพื้นที่โดยรอบ หรือพื้นที่ที่ห่างออกไปแต่ยังอยู่ในระยะที่ส่งผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยปราศจากการให้ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์หรือรูปแบบสถาปัตยกรรม

2) การสร้างสาธารณูปโภคประชิดหรือรุกล้ำแหล่งศิลปกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือโดยไม่คำนึงถึงโครงสร้างองค์ประกอบและบรรยากาศของพื้นที่ในกรณีแหล่งศิลปกรรมประเภทเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่าจะนำไปสู่การทำลายคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ด้วย

3) การขยายตัวของการพัฒนาเข้าไปในบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในกรณีแหล่งศิลปกรรมประเภทเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่า ส่งผลให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์เสียหายถดถอยได้

3.4.2 ปัญหาด้านกฎหมายและข้อบังคับ

กฎหมายและข้อบังคับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้อย่างครอบคลุม กฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองแหล่งศิลปกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535 ครอบคลุมเฉพาะตัวแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไม่ครอบคลุมพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมแต่อย่างใด กฎหมายที่คุ้มครองพื้นที่แหล่งศิลปกรรมและพื้นที่โดยรอบ หรือที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั้นคงมีเพียงการออกประกาศตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงพื้นที่เดียวที่ประกาศโดยมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมคือพื้นที่เมืองโบราณศรีมโหสถ ในขณะที่การคุ้มครองโดยกฎกระทรวงผังเมืองรวมนอกจากจะกระทำได้ในกรณีพื้นที่แหล่งศิลปกรรมนั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าสูงเป็นที่ประจักษ์แล้ว ยังไม่มีประสิทธิภาพในการควบคุมสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งศิลปกรรมเท่าที่ควร

นอกจากนี้ การควบคุมการพัฒนาในบริเวณโดยรอบเขตโบราณสถานหรือแหล่งศิลปกรรมอาจกระทำได้โดยการกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในกฎกระทรวงผังเมืองรวมหรือประกาศเป็นผังเมืองเฉพาะ ทั้งสองกรณีจะกระทำได้เมื่อพื้นที่แหล่งศิลปกรรมนั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าสูงเป็นที่ประจักษ์ นอกจากนี้ กรณีกฎกระทรวงผังเมืองรวมนั้น จะมุ่งเน้น ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาเมืองแต่ไม่สามารถควบคุมลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมได้อย่างไรก็ดี แหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่า (ทั้งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและยังไม่ได้การขึ้นทะเบียนเป็น

โบราณสถาน) ที่ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย อยู่อย่างกระจัดกระจาย และไม่ได้อยู่ภายใต้พื้นที่อนุรักษ์ในกฎกระทรวงผังเมืองรวมหรือประกาศเป็นผังเมืองเฉพาะ ก็จะไม่ได้รับการคุ้มครอง

3.4.3 ปัญหาด้านสังคม

การขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมของทั้งผู้ครอบครองแหล่งศิลปกรรมเองและชุมชนโดยรอบ ทำให้เกิดการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปะสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมของแหล่งศิลปกรรม ส่งผลต่อการทำลายคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั้น ๆ ดังนั้นปัญหาทางด้านสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมและความเสียหายของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึง ได้แก่ การขาดจิตสำนึกความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของการดำรงไว้ ซึ่งสิ่งแวดล้อมและการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ความตระหนักรู้ความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่า และความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์หรือแหล่งศิลปกรรมนำไปสู่ความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมจิตสำนึกในการหวงแหนมรดก วัฒนธรรมและเกิดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นหากประชาชนในพื้นที่ยังไม่เห็นคุณค่าของแหล่งศิลปกรรม อาจนำไปสู่การบุกรุกทำลายโดยเจตนา หรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์เพื่อหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะสั้น และการต่อต้านหรือไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ตารางที่ 3.4-1 สรุปประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภท

ประเภทแหล่งศิลปกรรม	ปัญหาด้านกายภาพ		ปัญหาด้านสังคม (การขาดจิตสำนึก และความรู้)	ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ
	สภาพแวดล้อม ภายในแหล่ง ศิลปกรรม	สภาพแวดล้อม โดยรอบแหล่ง ศิลปกรรม		
แหล่งศิลปกรรมเดี่ยว				
1) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถานที่หลักเมือง	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรมเพียง บางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน)
2) วัด วัดร้าง ศาสนสถาน	●	●	●	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรมเพียง บางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน)
3) พิพิธภัณฑสถาน พระราชวัง	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรมเพียง บางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน)
4) แหล่งโบราณคดีที่ขุด ค้นแล้ว และยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เศษภาชนะดินเผา	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม ไม่คุ้มครองบริเวณโดยรอบ
แหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่ หรือสภาพแวดล้อม				
5) ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม ไม่คุ้มครองบริเวณโดยรอบ
6) เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์	●	●	●	- คุ้มครองเป็นบางส่วน ไม่คุ้มครอง ทั้งพื้นที่/บริเวณ
7) ย่านชุมชนเก่า	●	●	●	- ยังไม่มีการคุ้มครอง

หมายเหตุ: ● ปัญหาหลัก o ปัญหารอง

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จัดว่า เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการรับรู้หรือมีคุณค่าทางภูมิทัศน์มีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างถาวรที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลับคืนสู่สภาพหรือคุณลักษณะเดิมได้ หรือปรับเปลี่ยนกลับคืนได้ยาก พื้นที่เหล่านี้โดยลักษณะทางธรรมชาติของที่ตั้ง ภูมิประเทศ ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบที่ปรากฏทางสายตา ความเป็นองค์ประกอบทางทัศนียภาพในภาพรวม หรือลักษณะเฉพาะอื่น ๆ จะทำให้ได้รับผลกระทบด้านภูมิทัศน์สูงจากการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับบริบทในบริเวณประชิดหรือใกล้เคียงกับพื้นที่นั้น ๆ การพัฒนาเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงคุณภาพของภูมิทัศน์และทัศนียภาพที่ปรากฏต่อสาธารณะของพื้นที่อ่อนไหวดังกล่าว

ลักษณะผลกระทบทางด้านภูมิทัศน์ หรือผลกระทบทางสายตาที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1) การรบกวน (Disturbance) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใด ๆ ก็ตามที่ปรากฏอยู่ด้านหน้า ด้านข้างหรือฉากหลังของมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ก่อให้เกิดความรู้สึกรบกวนเกะกะสายตาการรบกวนความงามขององค์ประกอบหรือมุมมองที่สำคัญ (ภาพที่ 1)

2) การคุกคาม (Threaten) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใด ๆ ก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่ง ประชิดหรือใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือองค์ประกอบที่มีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลให้คุณค่า ความสง่างาม และความสวยงามของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาคารที่มีลักษณะสูงใหญ่กว่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมื่อปรากฏอยู่ในมุมมองเดียวกัน (ภาพที่ 2)

3) การบดบัง (Obstruction) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใด ๆ ก็ตามที่ปรากฏด้านหน้า สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือองค์ประกอบที่มีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และบดบังองค์ประกอบ หรือมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมส่งผลให้มองไม่เห็น มองเห็นได้น้อยลงหรือมองเห็นได้ ไม่ชัดเจนเท่าเดิม (ภาพที่ 3)

4) ความแปลกแยก (Alienation) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใด ๆ ก็ตาม ที่มีลักษณะ ทางกายภาพ เช่น มวลอาคาร ความสูง สัดส่วน รูปทรง รูปแบบ และลักษณะเฉพาะ ที่แตกต่างไปจาก คุณลักษณะทางภูมิทัศน์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลให้เกิดความแปลกแยกหรือขาด ความกลมกลืนของภูมิทัศน์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ภาพที่ 4)

รูปที่ 3.5-1 แสดงผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของแหล่งศิลปกรรม

ภาพที่ 1 : (บนซ้าย) การรบกวนฉากหลังของมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ซ้าย)

ภาพที่ 2 : (บนขวา) การคุกคามของอาคารที่มีลักษณะสูงใหญ่กว่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมื่อปรากฏ อยู่ในมุมมองเดียวกัน

ภาพที่ 3 : (ล่างซ้าย) การบดบังสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทำให้มองเห็นได้น้อยลงและขาดความสง่างาม

ภาพที่ 4 : (ล่างขวา) ความแปลกแยกที่เกิดจากอาคารที่มีรูปแบบและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจาก คุณลักษณะทางภูมิทัศน์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

3.5 แนวโน้มและทิศทาง การคาดการณ์ สถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งศิลปกรรม

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ปัจจุบันมีแหล่งโบราณสถานทั่วประเทศอยู่จำนวนทั้งสิ้น 7,765 แห่ง ปัจจุบันหลายแหล่งถูกบุกรุกและทำลายจนเสียหายเป็นจำนวนมาก โดยโบราณสถานที่ประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว มีจำนวน 2,087 แห่ง และยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนอีกจำนวน 5,678 แห่ง สามารถดำเนินการขึ้นทะเบียนได้เพียง 150 แห่ง/ปี ดังนั้นจะต้องใช้ระยะเวลาอีกนานกว่าจะดำเนินการขึ้นทะเบียนได้ครบถ้วน เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและอัตรากำลัง

นอกจากนี้ ประเทศไทยมีพื้นที่ที่ได้รับประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลกแล้วรวม 5 แห่ง โดยเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม 3 แห่ง ได้แก่ เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารเมื่อปี พ.ศ. 2534 นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. 2534 และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเมื่อปี พ.ศ. 2535 และเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ 2 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง เมื่อปี พ.ศ. 2534 และผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่นเรศวร เมื่อปี พ.ศ. 2548 ขณะนี้มีพื้นที่แหล่งที่อยู่ในบัญชีเป็นต้น (Tentative List) ของศูนย์มรดกโลก สาธารณรัฐฝรั่งเศส จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ 1) เส้นทางวัฒนธรรมปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง และปราสาทหินเมืองต่ำ และศาสนสถานที่เกี่ยวข้อง 2) อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี 3) พื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจาน ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ 4) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช 5) อนุสรณ์สถาน สถานที่ต่าง ๆ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเชียงใหม่ นครหลวงล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ และ 6) พระธาตุนม จังหวัดนครพนม

ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม คือ อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ สภาวะอุณหภูมิที่สูงขึ้น การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และน้ำฝนที่ส่งผลให้คุณสมบัติของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม สัตว์และองค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม การให้บริการและสถานะของระบบนิเวศ และการถูกรบกวนรวมถึงผลจากภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผ่นดินไหว ดังเช่น กรณีการเกิดแผ่นดินไหวที่เกิดจากรอยเลื่อนพะเยา เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557 ขนาด 6.2 แมกนิจูด จุดศูนย์กลางแผ่นดินไหวอยู่ที่อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ที่ความลึกประมาณ 6 กิโลเมตร ทำให้เกิดความเสียหายมีพื้นที่ประสบภัย 7 อำเภอ 47 ตำบล 478 หมู่บ้าน และบ้านเรือนเสียหายมากกว่า 9,000 หลัง

รวมทั้งแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2564 ได้ให้ข้อมูลว่า การขยายความเป็นเมืองได้กระจายไปหลายพื้นที่ตามบทบาทและความสำคัญของเมืองโดยเฉพาะเมืองที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงจะเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรหลั่งไหลเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองมากขึ้นเพื่อการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ โดยในปี พ.ศ. 2558 พบว่าประชากรเมืองมีจำนวน 22.42 ล้านคน หรือร้อยละ 34.11 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งมีความต้องการที่พักอาศัยเพิ่มสูงขึ้นด้วย โดยในกรุงเทพมหานคร สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะพื้นที่ที่ใช้ปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย ในปี พ.ศ. 2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 71.19 จากเดิมร้อยละ 63.94 ในปี พ.ศ. 2554 ถ้าหากไม่มีการวางแผนควบคุมเมืองที่ดีจะทำให้การขยายตัวของเมืองเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ขณะที่การบริการด้านระบบสาธารณสุขภาค สาธารณูปการยังรองรับไม่ทัน

กับการกระจายตัวของประชากร ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม และปัญหาอื่น ๆ ตามมา โดยเฉพาะประชากรจะเลือกที่พักอาศัยในบริเวณใจกลางเมืองแทน จนทำให้เกิดความหนาแน่นเพิ่มขึ้นและมีสภาพเป็นชุมชนแออัด ที่มีสภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะและเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นการทำลาย**ภูมิทัศน์ของเมือง** ประกอบกับ พฤติกรรมของประชากรจะมีการบริโภคทรัพยากรเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านขยะมูลฝอย น้ำเสียชุมชน มลพิษทางอากาศ และอื่น ๆ รวมทั้งปัญหาการขาดแคลน**พื้นที่สีเขียวและพื้นที่เพื่อการนันทนาการ** เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา ฯลฯ ซึ่งไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และสอดคล้องตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่กำหนดว่าพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองควรมีไม่ต่ำกว่า 9 ตารางเมตร ต่อคนขณะที่กรุงเทพมหานคร มีเฉลี่ยเพียง 4.47 ตารางเมตรต่อคน ในปี พ.ศ. 2554 ทำให้แนวโน้มแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมถูกคุกคามมากขึ้น

การดำเนินงานบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ มีการกำหนดนโยบาย แผน และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของหน่วยงานทุกระดับ การสร้างจิตสำนึกให้แก่ภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีความตระหนักต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การขึ้นทะเบียนและประกาศเขตคุ้มครองของแหล่งธรรมชาติโบราณสถานและศิลปกรรม และอุทยานธรณีโลก เพื่อให้มีศักยภาพในการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืน และเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมของชาติ

สำหรับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้มีการศึกษาการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ อีกทั้งยังได้มาซึ่งทะเบียนย่านชุมชนเก่าเบื้องต้น อันเป็นฐานสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ โดยมีการจัดประเภทแหล่งศิลปกรรม ได้แก่ 1) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน และหลักเมือง 2) วัด วัดร้าง ศาสนสถาน 3) พิพิธภัณฑสถาน สถาปัตยกรรม พระราชวัง 4) แหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เทาเผาโบราณ 5) ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ 6) เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ และ 7) ย่านชุมชนเก่า

สำหรับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า จากระบบฐานข้อมูลชุมชนเก่า <http://wed2.onep.go.th/ocd/> พบว่าในปัจจุบันมีรายการอยู่ในทะเบียนถึง 613 แห่ง จากการศึกษาของคณะที่ปรึกษาก่อนหน้า พบว่า ย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการฟื้นฟูพัฒนาชุมชนวิถีชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน ด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ ๆ ในปัจจุบัน ขณะนี้ได้มีข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ประกอบไปด้วย ข้อเสนอด้านนโยบาย (ระยะเร่งด่วน) ข้อเสนอด้านโครงสร้าง ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อน (ระยะกลาง) และข้อเสนอด้านเครื่องมือ/กลไก (ระยะยาว) กำลังเข้าสู่การขับเคลื่อนในทางปฏิบัติสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ นำไปสู่ความสำเร็จในเป้าหมาย Sustainable Development Goals SDGs

บทที่ 4

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นเนื้อหาการวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการอธิบายเครื่องมือและวิธีการที่จะใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมแบบต่าง ๆ เพื่อที่จะประเมินถึงข้อจำกัด อุปสรรค ปัญหา รวมไปถึง ศักยภาพและโอกาสเชิงบวกในการกำหนดยุทธศาสตร์ ที่ครอบคลุมไปถึงประเด็นที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สอง เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจากประเด็นที่ได้มาจากการจัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศ และการประชุมผู้เชี่ยวชาญ

4.1 วิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมแบบ PEST Analysis

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลกและภายในประเทศเป็นปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยคำนึงถึงลักษณะสภาพแวดล้อม สถานการณ์ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในช่วงที่ผ่านมา รวมถึงการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอีกระยะ 20 ปีข้างหน้า และภายในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยใช้การวิเคราะห์ PEST Analysis (Political, Economic, Social and Technological Components) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทั้งในระดับโลกภูมิภาค และประเทศ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาใช้ในการประกอบการตัดสินใจและการวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์ให้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

4.1.1 P-Politic

เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยด้านนโยบายและการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยรัฐบาลอาจมีการออกนโยบายบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านดีและด้านเสียต่อธุรกิจก็เป็นได้ ฉะนั้นการวิเคราะห์ปัจจัยด้านนี้ จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเมืองเป็นหลัก เช่น ปัจจุบันนี้การเมืองมีการผลักดันการปฏิรูป จะส่งผลถึงเสถียรภาพทางการเมืองที่ไม่ดีนักและจะส่งผลให้กิจการต่าง ๆ ต้องตั้งรับกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นสามารถกำหนดปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สถานะความมั่นคงและรูปแบบของทางรัฐบาลว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
- 2) ปัญหาคอร์รัปชันที่มีในประเทศมีมากจนภาษีของประชาชนไม่ได้ถูกนำไปส่งเสริมในด้านสาธารณูปโภคอื่น ๆ หรือไม่
- 3) อิสรและเสรีภาพในการทำธุรกิจหลากหลายรูปแบบของแต่ละท้องถิ่น
- 4) กฎระเบียบปฏิบัติและข้อห้ามในการทำธุรกิจ
- 5) การควบคุมการนำเข้าและการส่งออก

- 6) มีการเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียมและการจัดเก็บภาษีอย่างไร
- 7) กฎหมายในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการละเมิดลิขสิทธิ์ การขโมยข้อมูล สวัสดิการพนักงาน

4.1.2 E-Economic

เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยสภาวะแวดล้อมของเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ เช่น กิจกรรมที่นำเข้าส่งออกย่อมต้องสนใจในอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความผันผวน อันจะส่งผลให้เกิดกำไรหรือขาดทุนในอัตราแลกเปลี่ยน รวมถึงอัตราดอกเบี้ยก็เป็นอีกตัวหนึ่งที่มีความสำคัญโดยหากอัตราดอกเบี้ยเพิ่ม จะแสดงให้เห็นถึงสภาวะเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ในขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกันปัจจัยที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจ มีดังนี้

- 1) ภาวะเงินฝืด ภาวะเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ย
- 2) อัตราแลกเปลี่ยนในประเทศ
- 3) อัตราการว่างงานของคนในประเทศ
- 4) อัตราค่าแรงขั้นต่ำและค่าแรงของพนักงานโดยเฉลี่ย
- 5) ระดับชนชั้น ของผู้คนในประเทศ
- 6) วงจรของโมเดลทางเศรษฐศาสตร์

4.1.3 S-Social

เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมไม่ว่าจะเป็นสภาวะแวดล้อม วัฒนธรรม ซึ่งแต่ละชนชาตินั้นไม่เหมือนกัน เป็นปัจจัยหนึ่งทางสังคมเช่นเดียวกันในเรื่องของ ธรรมเนียม ประเพณี รวมไปถึง ศาสนา ความเชื่อ

- 1) มีการเพิ่มหรือลดของประชากรในสังคมมากน้อยเพียงใด
- 2) ทศนคติต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน
- 3) วิถีชีวิตของคนในสังคม
- 4) อัตราการอพยพเข้าหรือออกของคนในชุมชน
- 5) คุณภาพชีวิตการเป็นอยู่
- 6) อายุและเพศ
- 7) การแบ่งชนชั้นวรรณะ
- 8) สิทธิเสรีภาพของผู้คน

4.1.4 T-Technology

ปัจจัยด้านนี้ถือว่ามีเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีมีการพัฒนาส่งผลต่อทุกภาคส่วนที่ต้องนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้าไปใช้งาน เพื่อลดต้นทุน หรือเพิ่มศักยภาพในการกำหนดนโยบาย ยกตัวอย่างเช่น คลินิก A ใช้การเก็บเอกสารเข้าแฟ้มเพื่อค้นหาข้อมูลคนไข้กับคลินิก B ใช้ระบบฐานข้อมูลเข้ามาช่วยเพื่อให้สามารถค้นหาข้อมูลคนไข้ได้อย่างรวดเร็วนั่นเอง ปัจจัยที่ส่งผล มีดังนี้

- 1) เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานของพื้นที่นั้น
- 2) อัตราการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี
- 3) ระดับของเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมในชุมชน
- 4) เทคโนโลยีการสื่อสาร
- 5) การเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ

มิติด้านการเมืองและนโยบายรัฐ (Politic Component : P)

เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านการเมืองและนโยบายรัฐที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ ประกอบด้วยความมั่นคงและความมีเสถียรภาพของรัฐบาลการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมืองการปฏิรูปประเทศไทยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการปฏิรูปประเทศไทยด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกฎระเบียบ หรือกฎหมายนโยบายและแผนที่มีผลต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการของภาครัฐ ดังนี้

1) ความมั่นคงและความมีเสถียรภาพของรัฐบาล

ก่อนที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จะเข้ามาบริหารราชการประเทศ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 สถานการณ์ของประเทศเกิดความไม่สงบในทุกภูมิภาค อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมือง และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อทรัพย์สินของทางราชการและประชาชน และการสูญเสียชีวิตของประชาชน ทหาร และตำรวจ ประกอบกับปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว รัฐบาลไม่มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้รับการแก้ไขเพราะรัฐบาลมุ่งแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเป็นหลัก

ต่อมาเมื่อ คสช. เข้ามาบริหารประเทศ ปัญหาความไม่สงบภายในประเทศได้รับการแก้ไขและลดระดับความรุนแรงลงได้อีกทั้งรัฐบาลได้มีนโยบายที่ชัดเจนในหลายเรื่อง ได้แก่ การส่งเสริมการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน การกระตุ้นให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การปรับปรุงรูปแบบการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ การแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนที่เป็นผลมาจากภัยธรรมชาติ การจัดการปัญหาจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในการบริหารประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศ

กระนั้นก็ตามดูเหมือนกับว่า รัฐบาลให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนโยบาย เช่น การสัญญาในเวทีประชาคมโลกว่าด้วยเรื่อง การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า รัฐบาลเหมือนมีนโยบายในทางตรงกันข้าม เช่น การยกเลิกการจัดทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่การพัฒนาเขต

เศรษฐกิจพิเศษโดยใช้มาตร 44 เป็นกลไกสำคัญในการออกกฎหมาย หรือแม้แต่ในมิติของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมที่ไม่เห็นแนวนโยบาย ที่สนับสนุนส่งเสริมในประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจน

2) การปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมือง

ระบบการเมืองของประเทศไทยมีปัญหาในระบบพรรคการเมือง การเลือกตั้งบุคคล เข้าสู่อำนาจทางการเมือง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการทุจริตประพฤติดมิชอบที่เชื่อมโยงกับ ภาคราชการ แม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น แต่ยังขาดกลไก ในการเตรียมความพร้อมการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะกลไกการตรวจสอบที่เป็นระบบและเข้มงวด รวมถึงการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการ ตรวจสอบ ทำให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การปฏิรูปด้านการเมืองในระยะ ต่อไป จึงควรมีกระบวนการสรรหาสมาชิก และกลั่นกรองผู้สมัครที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง จัดระบบการเลือกตั้งที่ลดปัญหาการซื้อเสียง จัดวางระเบียบของนักการเมืองทุกระดับให้โปร่งใส และ ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงต่อผลกระทบกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ ดังนั้น การดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมใน 20 ปีข้างหน้า ควรให้ความสำคัญกับการสร้างระบบกลไกการตรวจสอบการทำงานของ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักการเมืองที่อาจมีการ ดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การกำหนดกฎและ หลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้มีความ ชัดเจน และตรวจสอบได้ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมทั้งในภาพกว้าง รายสาขา หรือเชิงพื้นที่ รวมทั้งการจัดตั้ง เครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3) การปฏิรูปประเทศไทยด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เสื่อมโทรมและลดลง อย่างรุนแรงและต่อเนื่อง มีสาเหตุมาจากการเร่งเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งด้านการค้า การลงทุน และการส่งออกสินค้า รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งจากภายในและ ต่างประเทศ โดยมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่เกินศักยภาพของพื้นที่และ การรองรับของระบบนิเวศจนเสียความสมดุลทางธรรมชาติและศิลปกรรม การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ไม่เป็นธรรม และการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมที่เกินเกณฑ์มาตรฐาน ขณะที่กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ไม่ ทันสมัย และขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง จึงทำให้ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม ดังนั้น การดำเนินงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า จะต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวทางการปฏิรูปสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ดังนี้

(3.1) ทรัพยากรป่าไม้ เน้นการปราบปรามและป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอย่าง เข้มงวด เร่งรัดการฟื้นฟูพื้นที่ป่าและป่าต้นน้ำ และให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้อย่าง บูรณาการและการมีส่วนร่วม

(3.2) ทรัพยากรที่ดิน เร่งรัดการจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ยากไร้ทำกิน จัดทำฐานข้อมูลที่ดินอย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบการถือครองที่ดิน และมีกลไกควบคุมการถือครองที่ดิน เช่น การจัดเก็บภาษีที่ดิน เป็นต้น

(3.3) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควรยกเลิกโครงการที่ทำลายระบบนิเวศและแหล่งอาหาร และส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

(3.4) ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรชีวภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน และกำหนดมาตรการการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

(3.5) ทรัพยากรน้ำ ควรเสนอกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ ร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. .... เพื่อจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศอย่างบูรณาการ ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง รวมถึงการจัดสรรน้ำอย่างทั่วถึง และร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการประปาเอกชน พ.ศ. .... นอกจากนี้ ควรมีการปฏิรูปสิทธิด้านการใช้น้ำและการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อความยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และมีสิทธิในการใช้น้ำที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(3.6) การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และของเสียอันตราย ให้มีการปรับปรุงระบบคัดแยกขยะมูลฝอยจากต้นทาง ผลักดันกฎหมายการลดและนำของเสียมาใช้ประโยชน์ ออกมาตรการจูงใจในการแยกขยะมูลฝอย และจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร

(3.7) การจัดการสารเคมี ให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงเป็นระบบ มีระบบประกันอุบัติเหตุ ลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร จัดการสารเคมีให้ถูกวิธี และส่งเสริมการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

สำหรับการด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมยังขาดกลไกทางโครงสร้าง หน่วยงาน และองค์กรที่ดูแลประเด็นดังกล่าว ในระดับของการปฏิบัติการอย่างชัดเจน แม้ว่าสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะได้ดำเนินการในการสร้างนิยามความหมาย และนำเสนอสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่า แต่กระนั้นก็ตามการขาดความชัดเจนในระดับการปฏิบัติการทำให้ประเด็นดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างกลไกในระดับปฏิบัติการ รวมไปถึงกลไกทางกฎหมายต่อไป

4) การปฏิรูปประเทศไทยด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงานส่วนกลางไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมทั้งด้านองค์ความรู้ บุคลากร และเครื่องมือ อุปกรณ์ที่จะดำเนินการกิจตามที่ได้รับถ่ายโอนจากหน่วยงานส่วนกลาง รวมถึงมีความซับซ้อนในทางปฏิบัติระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการผูกขาดอำนาจในระบบการเมืองท้องถิ่น และขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบจากประชาชนในพื้นที่ที่นำมาซึ่งการเอื้อประโยชน์และทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนในพื้นที่ สถาปนิกรูปแห่งชาติจึงเห็นควรให้มีการปฏิรูปการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งระบบ เช่น โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ การเงินการคลัง

และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การดำเนินงานในการจัดการสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า ควรมีแนวทางการปฏิรูปการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน ทั้งด้านโครงสร้างรูปแบบ และขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมต่อ การตัดสินใจ พัฒนา และตรวจสอบความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเสริมสร้าง ขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกิจที่ได้รับการถ่ายโอนด้านการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมจากหน่วยงานส่วนกลาง และการดำเนินการบริการสาธารณะให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงระบบการเงิน การคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) กฎหมายการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การวิเคราะห์กฎหมายการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยใช้มาตรการทางผังเมืองปัจจุบัน มีกฎหมายผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ ผังเมืองทั้ง 2 ลักษณะต่างต้องอยู่ในกรอบของเป้าหมายเพื่อ การผังเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยผังเมืองรวมมีลักษณะเป็นผังนโยบายที่ขึ้นำการพัฒนา และควบคุมในมิติต่าง ๆ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน แนวเส้นทางคมนาคมขนส่ง ที่ตั้งสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสถาบันต่าง ๆ สำหรับผังเมืองเฉพาะมีลักษณะเป็นแผนผังและโครงการที่มี รายละเอียดเพื่อดำเนินการพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง ตามมาตราส่วน สามารถควบคุมแนวเขตการพัฒนาได้ชัดเจนว่าสามารถดำเนินกิจกรรมอะไร ที่ไหน ขนาดเท่าไร อย่างไร เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าผังเมืองเฉพาะเป็นกฎหมายที่สามารถควบคุมทั้งกิจกรรมการ ใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการคมนาคมและขนส่ง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและ สภาพแวดล้อมทางกายภาพในพื้นที่เฉพาะแห่งได้อย่างละเอียด แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินการวาง และจัดทำผังเมืองในประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถดำเนินการประกาศผังเมืองเฉพาะมาบังคับ ใช้ได้เลย เนื่องจากการดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงในกรรมสิทธิ์ที่ดิน ตลอดจนอาจส่งผลกระทบต่อผู้ถือครองเดิม เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาสอดคล้องกับ ผังเมืองเฉพาะได้ ส่งผลให้การบังคับใช้ผังเมืองเฉพาะต้องประกาศเป็นพระราชบัญญัติกับผังเมือง เฉพาะแต่ละแห่ง (มาตรา 41) ซึ่งเป็นขั้นตอนตามกฎหมายที่ค่อนข้างยุ่งยากและกระทบกับสิทธิของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก ทำให้ในปัจจุบันมีเพียงผังเมืองรวมประกาศใช้บังคับตามกฎหมายเพียง ลักษณะเดียว

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติการผังเมืองที่มีการใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และมีการแก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2525 และ พ.ศ. 2535 ยังพบว่าไม่มีมาตรการทางกฎหมาย เพียงพอที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมืองได้ และไม่สามารถนำกฎกระทรวงใช้บังคับ ผังเมืองรวมได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกระบวนการวางและจัดทำผังเมืองรวมมีขั้นตอนและ รายละเอียดในการปฏิบัติมาก ทำให้ไม่สามารถดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองรวมฉบับใหม่ได้ทัน กำหนดเวลาที่ผังเมืองรวมฉบับเดิมหมดอายุลง การใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวจึง อาจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผังเมือง รวมถึงการกำหนดกลไกทางกฎหมายที่จะช่วย ส่งเสริมให้กระบวนการวางและจัดทำผังเมืองรวมและการใช้บังคับกฎหมายเป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายผังเมืองในพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 132 ตอนที่ 86 ลงวันที่ 8 กันยายน 2558 มีสาระสำคัญที่มีผลต่อการควบคุมกิจกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สอดคล้องกับการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580) ได้แก่

5.1) การเพิ่มเติมองค์ประกอบของผังเมืองรวมใน มาตรา 17 ผังเมืองรวม ต้องประกอบด้วย

(1) วัตถุประสงค์ในการวางและจัดทำผังเมืองรวมให้กำหนดโดยคำนึงถึงความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชน การเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ การดำรงรักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี และการจัดการสภาพแวดล้อมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม

(2) แผนที่แสดงเขตของผังเมืองรวมที่ต้องแสดงข้อมูลภูมิประเทศและระดับชั้นความสูง

(3) แผนผังซึ่งทำขึ้นเป็นฉบับเดียวหรือบางประการ ดังต่อไปนี้

- แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภท
- แผนผังแสดงที่โล่ง
- แผนผังแสดงโครงการคมนาคมและขนส่ง
- แผนผังแสดงโครงการกิจการสาธารณูปโภค

(4) รายการประกอบแผนผัง

(5) ข้อกำหนดที่จะให้ปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวมทุกประการ ดังต่อไปนี้

- ประเภทและขนาดกิจการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินการ
- ประเภท ชนิด ขนาด ความสูง และลักษณะของอาคารที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สร้าง

- อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นของอาคารทุกหลังต่อพื้นที่แปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร (F.A.R.)

- อัตราส่วนพื้นที่อาคารปกคลุมดินต่อพื้นที่แปลงที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร (B.C.R.)

- อัตราส่วนพื้นที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมของแปลงที่ดินที่อาคารตั้งอยู่ต่อพื้นที่ใช้สอยรวมของอาคาร (O.S.R.)

- ระยะถอยร่นจากแนวธรรมชาติ ถนน แนวเขตที่ดิน อาคาร หรือสถานที่อื่นๆ ที่จำเป็น (Set Back)

- ขนาดของแปลงที่ดินที่จะอนุญาตให้สร้างอาคาร (Lot Size)

- ข้อกำหนดอื่นที่จำเป็นโดยรัฐมนตรีประกาศกำหนดตามคำแนะนำของคณะกรรมการผังเมือง ในกรณีที่ผังเมืองรวมไม่มีข้อกำหนดบางประการตามองค์ประกอบย่อยข้างต้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผังเมือง โดยมีเหตุผลอันสมควร

(6) นโยบาย มาตรการ และวิธีดำเนินการ เพื่อปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวม

5.2) การเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการใช้บังคับผังเมืองรวมใน มาตรา 26 การใช้บังคับผังเมืองรวมให้กระทำโดยกฎกระทรวง และจะต้องมีสาระสำคัญตามมาตรา 17 และไม่มีกำหนดอายุใช้บังคับ

ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลผังเมืองรวมตามระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดแต่จะต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันที่กฎกระทรวงประกาศใช้บังคับ ทั้งนี้ รายงานการประเมินผลผังเมืองรวม จะต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการผังเมืองกำหนด และจะต้องแสดงข้อเท็จจริงให้ปรากฏ 8 เรื่อง ได้แก่

- (1) เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- (2) ความหนาแน่นประชากร
- (3) นโยบายหรือโครงการของรัฐบาล
- (4) สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- (5) การคมนาคมและขนส่ง
- (6) การป้องกันการเกิดภัยพิบัติ
- (7) ความมั่นคงของประเทศ
- (8) ปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผังเมือง ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนด้วย

จากการทบทวนกฎหมายการผังเมืองที่เป็นกฎหมายหลักในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน จึงเล็งเห็นพัฒนาของข้อกำหนดกฎหมายที่พยายามเพิ่มเติมรายละเอียดขององค์ประกอบที่ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อให้สามารถใช้บังคับให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายผังเมืองจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของชาติได้

6) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

นายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยเข้าร่วมการประชุมสหประชาชาติระดับผู้นำเพื่อรับรองวาระการพัฒนาระดับโลกปี ค.ศ. 2015 (UN Summit to Adopt the Post-2015 Development Agenda) จัดขึ้นระหว่างวันที่ 25-27 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาตินครนิวยอร์ก และที่ประชุมได้ให้การรับรองเอกสาร “Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development” ซึ่งถือเป็นพันธะสัญญาทางการเมืองในระดับผู้นำทั่วโลกจะใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนายั่งยืนสู่การปฏิบัติ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2559-2573 มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและจัดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติและทุกรูปแบบ และบรรลุวาระการพัฒนายั่งยืน

สำหรับเป้าหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ภายใต้ 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มี 5 เป้าหมายคือ เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลให้มีการจัดการที่ยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน เป้าหมายที่ 11 สร้างเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 15 ปกป้องฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้น การดำเนินงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า จึงต้องพิจารณานำเป้าหมาย เป้าประสงค์และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มากำหนดในแผน เพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินงานในระดับโลก และระดับภูมิภาค และเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ และเป็นไปในเชิงรุก

7) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะยาวโดยมีวิสัยทัศน์คือ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และมี 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง (2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและ (6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ดังนั้น การดำเนินงานในการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน 20 ปีข้างหน้า ควรจะนำเรื่องดังกล่าวมาเป็นกรอบในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้มีความสอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

8) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2559 เห็นชอบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอหลักการสำคัญของแผนฯ คือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนายึดวิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มากำหนดเป็นกรอบวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” รวมถึงยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2580 ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปีแรกและเป้าหมายในระดับย่อยลงมาควบคู่กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปีที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ ไป เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องทั้งในแนวทางการแก้ไขปัญหาสำคัญต่าง ๆ ของประเทศความสำเร็จของประเด็นการปฏิรูปและประเด็นร่วมที่มีความเชื่อมโยงกับหลากหลายประเด็นการพัฒนานำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อเนื่องกันไปตลอดระยะ 20 ปี โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 10 ยุทธศาสตร์ ซึ่งยุทธศาสตร์

ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายคือ ทูทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ โดยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ ประเทศเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและขนส่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 7 ภายในปี พ.ศ. 2563 เทียบกับการปล่อยในกรณีปกติมีปริมาณหรือสัดส่วนของขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกหลักสุขาภิบาลเพิ่มขึ้นและรักษาคุณภาพน้ำและคุณภาพอากาศในพื้นที่วิกฤติอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานโดยกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีความสำคัญสูงและสามารถผลักดันสู่การปฏิบัติได้ ดังนี้

(8.1) การรักษาพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติสร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

(8.2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคงสมดุลและยั่งยืน

(8.3) แก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม

(8.4) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(8.5) สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(8.6) บริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ

(8.7) พัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(8.8) การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

ดังนั้นการดำเนินงานในการทำแผนที่นำทางและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า ควรพิจารณาให้มีความสอดคล้องและส่งเสริมให้มีการขับเคลื่อนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ชัดเจน และมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

มิติด้านเศรษฐกิจ (Economic Component : E)

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้น กล่าวคือ เศรษฐกิจไทย มีขนาดใหญ่ขึ้น มีฐานการผลิตและบริการที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่นในหลายสาขา มีความร่วมมือกับมิตรประเทศทั้งในภูมิภาคและพหุภาคี รวมถึงประเทศในอนุภูมิภาคและอาเซียน มีความชัดเจนขึ้น ขยายโอกาสด้านการค้าและการลงทุนของไทย ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานมีการพัฒนา และการบริการทางสังคมที่มีความครอบคลุมทั่วถึง ส่งผลให้รายได้และคุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและคาดว่าจะส่งผลกระทบสูงในหลายด้านที่สำคัญต่อเศรษฐกิจไทยเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในประเทศ ได้แก่ สังคมผู้สูงอายุ ความเป็นเมือง ความเป็นปัจเจกบุคคล เสถียรภาพทางการเมือง และผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและสังคมโลกมากขึ้น ทำให้มีความอ่อนไหวและผันผวนตามปัจจัยภายนอก เช่น เทคโนโลยีนวัตกรรม การเปลี่ยนขั้วทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก และการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ

เป็นต้น ปัจจัยที่ไทยต้องเตรียมการรับมืออย่างเร่งด่วน ได้แก่ สังคมผู้สูงอายุและเทคโนโลยีนวัตกรรม เพราะเชื่อมโยงกับจุดอ่อนของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยขณะนี้ นักวิชาการ เช่น Frost & Sullivan ให้ความสำคัญกับความเป็นเมืองมาเป็นอันดับต้นเพราะโอกาสจะเกิดขึ้นมากและจะมีผลต่อเศรษฐกิจโลกสูง เช่น การตระหนักถึงพลังงานในอนาคต และการตระหนักถึงสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ความเป็นเมืองแบบ Smart city เป็นต้น (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 และธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561)

ประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาที่ไม่เพียงประสงค์ที่สำคัญอีกหลายประการ เช่น การกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำ การพึ่งพาทุนและเทคโนโลยีจากต่างชาติ การใช้ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ ความสามารถในการแข่งขันค่อนข้างปานกลางและปรับตัวช้า เนื่องจากการยกระดับห่วงโซ่มูลค่าการผลิต สู่การใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ได้อย่างจำกัด ผลผลิตการผลิตต่ำ ประกอบกับประเทศไทยยังประสบปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่องและปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร เช่น พื้นที่ป่าไม้ลดลง ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลาย ทรัพยากรน้ำที่จัดสรรได้อย่างไม่เพียงพอและตามต้องการ เป็นต้น ความเสี่ยงและผลกระทบจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมืองที่ก่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอื่น เช่น ขยะมูลฝอย มลภาวะต่าง ๆ คุณภาพน้ำ ดิน ก๊าซเรือนกระจก ภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ผันผวนและความรุนแรงมากขึ้น ที่กระทบต่อภาคการผลิตและวิถีชีวิตคนไทย ทำให้กฎเกณฑ์และกฎระเบียบของสังคมที่เกี่ยวกับการใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมมีความเข้มงวดมากขึ้น สะท้อนถึงปัญหาการจัดการภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพเพราะการบริหารจัดการยังขาดเอกภาพ และการปฏิรูปกฎหมายเพื่อพัฒนาประเทศยังล่าช้า จึงต้องมีการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การรักษาทุนทางธรรมชาติเพื่อการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากทุนธรรมชาติที่คำนึงถึงขีดจำกัดและการฟื้นตัว รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม การเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ไขและปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12)

ขณะที่กระแสการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศและบริบทโลกเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนา เป็นเงื่อนไขที่ประเทศไทยจะต้องเร่งเตรียมพร้อม ทั้งการสร้างระบบ กลไก และพัฒนาให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทัน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศและก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ได้ต่อไป จะส่งผลต่อการพัฒนาและสร้างความเชื่อมโยงในการพัฒนาทุกมิติอย่างเกื้อกูลกัน ภายใต้สถานการณ์และแนวโน้มในอนาคตที่จะนำประเทศก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างบูรณาการทั้งการพัฒนาประเทศได้ผ่านกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาในอนาคตหลายประการ เช่น จากการปฏิรูปทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การบริหารภาครัฐและการกระจายอำนาจ เป็นต้น ขณะที่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ทั้งวัฒนธรรมที่ยึดหยุ่นและเปิดกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีสถาบันหลักเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่สำคัญ ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรภาครัฐและ

เอกชน การพัฒนาระยะต่อไปจำเป็นต้องอาศัยจุดแข็งของทุนทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ตามศักยภาพของพื้นที่ โดยมุ่งให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Component : S)

เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ ประกอบด้วย โครงสร้างประชากร มีแนวโน้มเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ การเพิ่มรายได้ของประชากร และการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองและการเกษตรกับ สารเคมีที่ใช้ในการเพาะปลูก สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงกับการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ ดังนี้

1) โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13.18 ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 32.17 ในปี พ.ศ. 2583 ส่วนจำนวนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี จะลดลงจาก 43 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2558 เป็น 35 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2583 ประกอบกับ สังคมไทยกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 โดยจะมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 14 ซึ่งจะมีผลให้เกิดการขาดแคลนประชากรวัยแรงงานในอนาคตและส่งผลกระทบต่อ การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ หากประเทศไทยมีโครงสร้างการผลิต ที่ไม่ก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มและไม่พัฒนาคนให้มีทักษะฝีมือที่มีคุณภาพมากขึ้น ผลกระทบที่จะ ตามมา คือ ค่าใช้จ่ายในการบริการสุขภาพเพิ่มขึ้น ภาระพึ่งพิงของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุไม่เพียงพอต่อการยังชีพ และระบบบำนาญบำนาญมีข้อจำกัดมากขึ้น ดังนั้น การดำเนินงานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า ควรให้ ความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ สร้างบทบาทของผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมและการถ่ายทอดความรู้และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่คนรุ่นหลังต่อไป

2) การเพิ่มรายได้ของประชากรและการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมือง

ประเทศไทยมีรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคนต่อปีในปี พ.ศ.2556 มีมูลค่า 131,579 บาท ขณะที่ในปี พ.ศ.2555 มีมูลค่า 129,251 บาท การเพิ่มรายได้ของประชากรจะส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงของชุมชนจากชนบทไปเป็นเมืองอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในอนาคต รวมถึงมีการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองหรือเมือง มีการขยายตัวออกไปยังชุมชนรอบนอกพื้นที่ เมืองมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมืองร้อยละ 50 ขณะที่ในปี พ.ศ. 2554 มีเพียงร้อยละ 36 ของประชากรทั้งประเทศ แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศรายได้ ปานกลางระดับบน (Upper-Middle Income Country) แต่แนวโน้มการขยายความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่อง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น คือ การเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นฐานของประชากร ปัญหาสังคม เมืองรุนแรงยิ่งขึ้น เช่น การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำทาง สังคมและรายได้ และการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐไม่ทั่วถึง ดังนั้นการดำเนินงานในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า ควรกำหนดนโยบายที่จะมา รองรับกับสถานการณ์การขยายความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น การวางแผนการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนา

เมืองให้เหมาะสม การวางระบบการบริการสาธารณสุขโภชนาการอย่างทั่วถึง และการสร้างสิ่งแวดล้อมภายในเมืองที่ดีและเป็นไปตามมาตรฐาน

3) การเกษตรพันธะสัญญาและการเกษตรที่ใช้สารเคมี

เนื่องด้วยความต้องการอาหารในระดับสากลเพิ่มสูงขึ้น เนื่องมาจากการขยายตัวของทุนข้ามชาติในภูมิภาค และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตของพื้นที่เพาะปลูก ยังผลให้เกิดแนวโน้มการขยายพื้นที่เกษตรเข้าสู่บริเวณรอยต่อระหว่างพื้นที่เขตป่าสงวนและเขตอุทยานแห่งชาติ ส่งผลให้การเพิ่มพื้นที่ป่าตามนโยบายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมืออื่น ๆ นอกจากเครื่องมือทางด้านการป้องกันและปราบปราม นอกจากนี้ประเทศไทยมีพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกในปี พ.ศ. 2549 ประมาณ 143 ล้านไร่ ซึ่งยังคงทำการเพาะปลูกที่ใช้ปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตรและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้สารเคมียังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้สิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศในบริเวณที่มีการใช้สารเคมีเสียหาย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานานในการฟื้นฟูให้ระบบนิเวศกลับคืนดังเดิม ดังนั้นการดำเนินงานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า ควรมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวข้างต้น

มิติด้านเทคโนโลยี (Technological Component : T)

เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีที่มีผลต่อการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า พบว่าแนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีควรให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีสีเขียว ลดการใช้ทรัพยากรลงและบริโภคที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ ซึ่งเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

นวัตกรรมและเทคโนโลยีสีเขียว มีส่วนช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้มีการพัฒนาพลังงานทดแทน หรือพลังงานทางเลือกเพิ่มมากขึ้น เช่น เชื้อเพลิงชีวภาพ พลังงานชีวมวล พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม พลังงานจากคลื่นทะเล ฯลฯ

2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อม

เทคโนโลยีมีส่วนช่วยสนับสนุนในการอนุรักษ์เสริมสร้างและฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม รวมถึงการแก้ไขปัญหาวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การนำเทคโนโลยีมาจัดการขยะมูลฝอย โดยนำไปผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเฝ้าระวัง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม โดยสามารถสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย ติงภาคประชาชนเข้าถึงข้อมูล ปลุกจิตสำนึก รับผิดชอบ และร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นต้น

3) การแก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติ

เทคโนโลยีจะสามารถช่วยในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลระบบพยากรณ์เตือนภัยได้อย่างแม่นยำ มีความน่าเชื่อถือ และช่วยในการเฝ้าระวังอุบัติภัยทางธรรมชาติ การเตรียมความพร้อม

เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงการป้องกันพื้นที่เสี่ยงภัยให้สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ

ดังนั้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดเครื่องมือในการบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม อีกทั้งยังสามารถพัฒนาเป็น Platform ให้เกิดกิจกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน

4.2 วิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis)

การประเมินสถานการณ์ของประเทศ โดยใช้วิธี SWOT Analysis (Strength, Weakness, Opportunity and Threat) เพื่อพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในของประเทศ รวมถึงการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) หรือการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนา เป็นกระบวนการเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนา โดยพิจารณาจากทั้งอิทธิพลและสถานการณ์ภายในพื้นที่เอง (จุดแข็งและจุดอ่อน) และภายนอกพื้นที่ (โอกาสและข้อจำกัด) ผลการวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาต่อไป วิธีการที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์ ได้แก่ วิธีการ S.W.O.T. Analysis เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths (จุดแข็ง) Weaknesses (จุดอ่อน) Opportunities (โอกาส) และ Threats (ข้อจำกัด) แต่ละคำมีความหมายดังนี้

- Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในพื้นที่ที่เป็นบวกสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
- Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในพื้นที่ที่เป็นลบและด้อยความสามารถซึ่งไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
- Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การพัฒนาพื้นที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่
- Threats คือ ข้อจำกัด หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการพัฒนาพื้นที่ไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาพื้นที่

บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้การวางแผนพัฒนาพื้นที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

4.2.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมและแหล่งธรรมชาติ โดยใช้วิธี SWOT Analysis ซึ่งจะประเมินทั้งสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายใน โดยการประเมินสภาพการณ์ภายนอกพื้นที่ที่จะวิเคราะห์ในเชิงโอกาสและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม สำหรับการประเมินสภาพการณ์ภายในพื้นที่ที่จะวิเคราะห์ในเชิงจุดแข็งและจุดอ่อน สำนักงานนโยบายและแผนฯ ในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการแปลงแผนและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมีหน้าที่จัดทำแผนยุทธศาสตร์และถ่ายทอดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ฯ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ประเด็นและสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในแต่ละช่วงระยะเวลา ควบคู่ไปกับแผนและนโยบายระดับประเทศด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อกำหนดทิศทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

จุดแข็ง

1) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะ ความเชี่ยวชาญทั้งในด้านวิชาการ และด้านการวางแผนนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสาขาเฉพาะด้าน

2) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน่วยงานภายในสังกัดที่มีความเชี่ยวชาญในการรับผิดชอบภารกิจเฉพาะด้าน ประกอบด้วย ภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมทรัพยากรธรณี กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรน้ำ ภารกิจด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และภารกิจอำนวยการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานปลัดกระทรวง ซึ่งเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการปฏิบัติในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเครือข่ายและการกระจายอำนาจการบริหารสิ่งแวดล้อมฯ ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการตามภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน เช่น เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เครือข่ายราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เครือข่ายคณะกรรมการลุ่มน้ำทั่วประเทศ เป็นต้น รวมทั้งมีหน่วยงานปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สำนักงานสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ทำให้สามารถขับเคลื่อนการทำงานได้อย่างสะดวกและคล่องตัว สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทันทีที่เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภารกิจงานที่รับผิดชอบ

4) ลักษณะที่ตั้งของประเทศที่เหมาะสม โดยตั้งอยู่ในแนวเขตเส้นศูนย์สูตร ทำให้มีแหล่งธรรมชาติจำนวนมาก และมีความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นข้อได้เปรียบด้านระบบนิเวศ ความมั่นคงทางอาหาร และความหลากหลายและสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมไปถึง

ลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรม การเชื่อมโยงการค้าในอดีต เป็นเป้าหมายทางวัฒนธรรม ทำให้มีแหล่งศิลปกรรมหลากหลายและมีคุณค่าอยู่มาก

5) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ การจัดสรรที่ดินให้กับประชาชนและชุมชนที่ไร้ที่ดินทำกิน การกีดเซาะชายฝั่ง อุทกภัยและภัยแล้ง ขยะและน้ำเสีย รวมถึงการให้ใบอนุญาตโครงการหรือกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม และสุขภาพอนามัยของประชาชน ต้องผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างทั่วถึงครอบคลุมผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้เสีย และการปฏิรูประบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EIA และ EHIA) รวมทั้ง ส่งเสริมให้เกิดการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสนอทางเลือกในการตัดสินใจเชิงนโยบายของภาครัฐ

6) มีความพร้อมทางสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพื่อการพัฒนา การจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงทั้งภายในประเทศและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งมีการบริการด้านการแพทย์ที่ดีเลิศในภูมิภาค และระบบการเงินและการธนาคารที่เข้มแข็ง จึงทำให้เป็นโอกาสของประเทศไทยในด้านการให้บริการการแพทย์และสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ

7) กลุ่มเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาของชุมชน จะทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมกระบวนการ รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

จุดอ่อน

1) ในการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน สืบเนื่องมาจากการกิจหลายส่วนของกระทรวงถูกกำหนดขึ้นโดยผู้บริหารมิใช่ภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการของกระทรวง ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารจึงทำให้แนวนโยบาย/แนวทางในการปฏิบัติเปลี่ยนตามไปด้วย ส่งผลให้การปฏิบัติงานต้องหยุดชะงัก หรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานทำให้เกิดความล่าช้า

2) วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการบริหารงานของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยงานมีการกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็นแบบแยกส่วน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือช่องว่างในการปฏิบัติงาน ทำให้บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไม่ได้เต็มประสิทธิภาพ

3) ขาดความพร้อมและความทั่วถึงเพียงพอของเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงาน ซึ่งปัจจุบันหลายภารกิจยังขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ทันสมัย การขาดฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้เต็มประสิทธิภาพ เกิดเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

4) บุคลากรขาดแรงจูงใจในการทำงาน เนื่องจากภาวะกดดันด้านต่าง ๆ เช่น การเมืองภายในองค์กร ระบบธรรมาภิบาล และความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

5) ความเสื่อมโทรมของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม ผลจากการขยายตัวของเมือง ภาวการณ์ผลิตทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและการบริการ ทำให้มีการใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเกินกว่าศักยภาพของแหล่งจะสามารถฟื้นฟูสภาพให้เกิดทดแทนกลับคืนดั้งเดิมได้โดยเร็ว

6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่สามารถดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดบุคลากร เครื่องมือ และความรู้ ความเข้าใจในการจัดการและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในพื้นที่ รวมทั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสนใจต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมอย่างจริงจัง

7) การบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมยังไม่มีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงไม่มีความครอบคลุม และไม่มีบูรณาการร่วมกันกับฐานข้อมูลอื่น ทำให้ไม่มีการพัฒนาและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

8) การควบคุมการเติบโตของเมืองยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นระเบียบ เนื่องจากการเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ผ่านมาเป็นไปตามแรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการขยายตัวของที่พักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรม และศูนย์ธุรกิจการค้าไปตามถนนสายหลัก และขยายตัวออกไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินปะปนกันระหว่างที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้มีผลต่อการวางระบบโครงข่ายบริการขั้นพื้นฐาน และก่อให้เกิดปัญหาในพื้นที่ตามมามากมาย

โอกาส

1) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยและรุนแรงขึ้น ส่งผลทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมากยิ่งขึ้น เป็นโอกาสที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งหน่วยงานภายในสังกัดกระทรวงมีการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

2) ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ระดับชาติด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พระราชบัญญัติการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 นโยบายรัฐบาล รวมทั้งมีการกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อใช้เป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติให้กับประชาชนในทุกระดับเป็นการสนับสนุนการทำงานของ

หน่วยงานในสังกัดกระทรวงให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งช่วยกำหนดแนวทางและทิศทางการทำงานของกระทรวงในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) ความก้าวหน้า และการพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความทันสมัยของเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การติดตาม และเฝ้าระวัง สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้เข้าถึงข้อมูลสะดวกและรวดเร็ว ทำให้การเกิดประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้น

4) การใช้ภาคีกฎหมาย พันธกรณี อนุสัญญา โดยการประสานความร่วมมือกับประเทศกลุ่มประเทศ สมาชิกร ทำให้เกิดการผลักดันการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงทางด้านการเงิน การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและองค์กร และความร่วมมือด้านวิจัยและพัฒนา

5) กระแสการดำเนินรอยตามแนวพระราชดำริ โดยใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระแสสังคม เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกิดการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อมของภาคเอกชนและภาครัฐจึงเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานของกระทรวงให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

6) การดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ถือเป็นพันธะสัญญาทางการเมืองที่ผู้นำทุกประเทศทั่วโลกจะใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่การปฏิบัติ ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2573 เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในทุกมิติอย่างยั่งยืน

7) จำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศและจากต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวใน 3 จังหวัด (จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา) เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่มีชื่อเสียงระดับโลก (World Class Destination) เช่น พัทยา มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายและมีความสวยงาม ดังนั้น จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และให้มีการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นที่มีความเป็นอัตลักษณ์ โดยควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างมาตรฐานการให้บริการในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เนื่องจากเป็นธุรกิจบริการที่จะได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีภาคบริการ และได้รับการยอมรับทั้งในเรื่องคุณภาพและราคาที่ไม่สูงจนเกินไป

8) การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนที่มีการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศสมาชิกและประเทศนอกภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศไทย ทำให้เกิดโอกาสการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติในระดับภูมิภาคร่วมกัน

ภัยคุกคาม

1) ภาวะคุกคามสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยมนุษย์ ทำให้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเสื่อมโทรมและลดปริมาณลงเรื่อย ๆ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการดูแลปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเข้มงวดยิ่งขึ้น

2) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงและบ่อยขึ้น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้เกิดความเสียหาย จำเป็นต้องศึกษา และหาแนวทางในการ ปกป้อง พื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพิ่มขึ้นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

3) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมากกว่าความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดการใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยไม่คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ ส่งผลให้กระทรวงต้องมีการบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

4) กฎระเบียบ และข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมถึงการนำมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่ประเทศ และกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าต่อการส่งออกสินค้าของประเทศไทยมากขึ้น นโยบายที่เข้มงวดในด้านสุขอนามัยของประเทศต่าง ๆ ทำให้การนำเข้าสินค้าทางการเกษตรมีขั้นตอนซับซ้อน ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ สินค้าล้นตลาด โดยเฉพาะในฤดูกาลเก็บเกี่ยวซึ่งมีระยะเวลาสั้น ขาดการกำหนดพื้นที่การผลิตทางการเกษตร (Zoning) ที่ชัดเจน

5) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของพื้นที่ การเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล และลมมรสุมที่รุนแรงมากขึ้นอาจส่งผลให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่รุนแรงขึ้น เนื่องจากต้องประสบกับภาวะภัยแล้งเป็นเวลานาน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ภัยพิบัติและภาวะน้ำท่วมฉับพลันเกิดบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและแหล่งธรรมชาติในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ประเด็น โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ในเบื้องต้น สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.2-1

ตารางที่ 4.2-1 การวิเคราะห์ SWOT เบื้องต้นประเด็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งธรรมชาติ

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1) รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม 2) มีแนวพระราชดำริเป็นแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม 3) วิถีเกษตรสิ่งแวดล้อมทำให้สังคมเห็นคุณค่าของพื้นที่แหล่งธรรมชาติมากขึ้น	1) นโยบายด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมขาดการปรับปรุงและการปฏิบัติตามนโยบายขาดประสิทธิภาพ 2) แนวโน้มการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้น 3) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและการปลูกพืชเศรษฐกิจเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1) พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งธรรมชาติส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่าคุ้มครอง (Protected forest) ตามกฎหมาย 2) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมโดยรวมยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับสูง	1) การบริหารจัดการ 1.1) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมและการบูรณาการ 1.2) การกำหนดแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมขาดข้อมูลทางวิชาการสนับสนุนการตัดสินใจ 1.3) การใช้ประโยชน์ที่ดินในสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและกฎหมาย 2) เศรษฐกิจสังคม 2.1) การใช้ประโยชน์และพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนไม่เหมาะสม 2.2) การขาดองค์ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของชุมชนในพื้นที่

4.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจากประเด็นสถานการณ์และข้อเสนอแนะจากการประชุม

จากการประชุมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญ ประชาชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ในแต่ละด้าน (สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม) รวมไปถึงการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อระดมความเห็นในประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค วิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ได้สรุปประเด็นเชิงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมดังนี้

4.3.1 จุดแข็ง กับ โอกาส (SO) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ นำจุดแข็งไปเพิ่มโอกาส/เอาโอกาสมาใช้

- 1) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ การอนุรักษ์ฟื้นฟู
  - (1.1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อรักษาสมดุลและเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - (1.2) กำกับดูแล ติดตามและตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีผลบังคับทั่วถึงเท่าเทียม และสอดคล้องกับเจตนารมณ์
- 2) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์
  - (2.1) พัฒนาจิตสำนึก ความรู้ และความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและร่วมกันจัดการ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
  - (2.2) ถ่ายทอดและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อ การแก้ไขและการป้องกัน ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม
  - (2.3) พัฒนาระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินการกิจให้ครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร
- 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านกลไก โครงสร้าง
  - (3.1) สร้างเครือข่ายในการติดตามและเฝ้าระวังภัยพิบัติโดยความร่วมมือจากภาคประชาชนและเครือข่ายองค์กร ที่เกี่ยวข้อง
  - (3.2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์ความรู้ศักยภาพคน ในทุกภาคส่วนพร้อมปรับปรุง พัฒนาและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งระบบความร่วมมือกับต่างประเทศ ให้เหมาะสมและทันสมัย
  - (3.3) สร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร ภาคี และเครือข่าย ภายนอก เพื่อระดมความร่วมมือในการคุ้มครองและ ฟื้นฟูความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม
  - (3.4) พัฒนabethาบทและจุดยืนในเวทีระหว่างประเทศเพื่อ ความร่วมมือในการ คุ้มครองและการบริหารจัดการ
  - (3.5) พัฒนารูปแบบและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จาก สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรม ตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง
  - (3.6) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแล รักษา และยกระดับคุณภาพ และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมฯ
  - (3.7) การกระจายอำนาจ

4.3.2 จุดแข็ง กับภัยคุกคาม (ST) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ นำจุดแข็งไปลดอุปสรรค/กำจัดภัย คุกคาม

- 1) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ การอนุรักษ์ฟื้นฟู
  - (1.1) พัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม
  - (1.2) สนับสนุนระบบการประเมินและการกำกับดูแล องค์กรโดยยึดหลักธรรมาภิบาล
  - (1.3) กำกับ ดูแล ติดตามและตรวจสอบการบังคับใช้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีผลบังคับทั่วถึง เท่าเทียมและ สอดคล้องกับเจตนารมณ์

- (1.4) สนับสนุนระบบการประเมินและการกำกับดูแล องค์กรโดยยึดหลักธรรมาภิบาล
- 2) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์
- (2.1) สร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร ภาศิ และเครือข่ายภายนอก เพื่อระดมความร่วมมือในการคุ้มครองและ พัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
- (2.2) พัฒนาระบบการเรียนรู้ในการสร้างสมดุลและใช้ ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมบน พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (2.3) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินการกิจร่วมกับภาศิ และเครือข่าย
- (2.4) พัฒนาจิตสำนึก ความรู้ และความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นฟู และร่วมกันจัดการ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- (2.5) พัฒนาความรู้ในการจัดการมลพิษและของเสีย รวมทั้ง เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้ก่อมลพิษ
- (2.6) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินการกิจร่วมกับภาค และเครือข่าย
- 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านกลไก โครงสร้าง
- (3.1) กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้มีการใช้ ทรัพยากรเป็นฐานในการพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
- (3.2) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแล รักษา และยกระดับคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
- (3.3) ประยุกต์เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อการควบคุมมลพิษและการจัดการของเสีย
- (3.4) ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงและมุ่งเน้นสร้างความเป็นธรรม
- (3.5) ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงงานเพื่อร่วมทุนกับภาศิ เครือข่าย
- (3.6) ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้เข้มแข็งและบรรยากาศในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการร่วมมือกันขับเคลื่อนภารกิจ

4.3.3 จุดอ่อน กับโอกาส (WO) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ นำโอกาสไปลดจุดอ่อน/ปรับปรุงตนเอง

- 1) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ การอนุรักษ์พื้นฟู
- (1.1) อนุรักษ์ พื้นฟู และบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อรักษาสมดุลและเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- (1.2) พัฒนาและส่งเสริมการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม
- (1.3) พัฒนาและพื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มน้ำต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำ บูรณาการนำผิวดินและใต้ดิน

(1.4) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคผู้สังคมนคาร์บอนต่ำที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และพัฒนาองค์ความรู้ศักยภาพคนในทุกภาคส่วนพร้อมปรับปรุงพัฒนาและบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งระบบความร่วมมือกับต่างประเทศให้เหมาะสมและทันสมัย

(1.5) สนับสนุนระบบการประเมินและการกำกับดูแล องค์กรโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

2) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์

พัฒนาระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินการกิจให้ครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร สร้างงานวิจัยและใช้ประโยชน์จากการวิจัยผ่านกระบวนการจัดการความรู้

3) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านกลไก โครงสร้าง

(3.1) กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้มีการใช้ ทรัพยากรเป็นฐานในการพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

(3.2) พัฒนามาตรการและระบบบริหารจัดการพิบัติภัยอย่างมีประสิทธิภาพ

(3.3) พัฒนาระบบการพยากรณ์ความเสี่ยงและเตือนภัยพิบัติล่วงหน้าในระดับพื้นที่ที่เชื่อมโยงกันหลายมิติให้ สามารถรองรับกับสภาพอากาศและโอกาสภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรง

(3.4) สร้างเครือข่ายในการติดตาม และเฝ้าระวังภัยพิบัติ โดยความร่วมมือจากภาคประชาชนและเครือข่าย องค์กรที่เกี่ยวข้อง

(3.5) เพิ่มศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพัฒนาความรู้ในการจัดมลพิษ และของเสีย รวมทั้งเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้ก่อมลพิษ

(3.6) สร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรภาคีและเครือข่าย ภายนอก เพื่อระดมความร่วมมือในการคุ้มครองและ พัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(3.7) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแล รักษาและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

(3.8) ปรับปรุงโครงสร้างกลไกการจัดการ และระเบียบ ปฏิบัติให้มีคุณภาพและความคล่องตัวในการดำเนินการกิจ

(3.9) ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการใช้งบประมาณให้มี ประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงงานเพื่อร่วมทุนกับภาคี เครือข่ายในทุกระดับ

(3.10) เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เข้มแข็งและบรรยากาศ ในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการร่วมมือกันขับเคลื่อนภารกิจ

4.3.4 จุดอ่อนกับภัยคุกคาม (WT) มีทางเลือกดังต่อไปนี้ ปิดจุดอ่อนเพื่อลดอุปสรรค/ลดความเสี่ยง/หลีกเลี่ยง/หนี

1) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ การอนุรักษ์ฟื้นฟู

(1.1) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มน้ำต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำ บูรณาการน้ำผิวดิน ใต้ดิน

-
- (1.2) เพิ่มศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพัฒนาความรู้ในการจัดการมลพิษและของเสีย รวมทั้ง เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้ก่อมลพิษ
- (1.3) สนับสนุนระบบการประเมินและการกำกับดูแลองค์กรโดยยึดหลักธรรมาภิบาล
- 2) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์
- (2.1) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคสู่สังคมคาร์บอนต่ำที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- (2.2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินภารกิจร่วมกับภาคีและเครือข่าย
- (2.3) พัฒนาระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินภารกิจให้ครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร
- 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านกลไก โครงสร้าง
- (3.1) ปรับปรุงโครงสร้างกลไกการจัดการ และระเบียบปฏิบัติให้มีคุณภาพและความคล่องตัวในการดำเนินภารกิจ
- (3.2) ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงงานเพื่อร่วมทุนกับภาคีเครือข่าย
- (3.3) เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เข้มแข็งและบรรยากาศในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการร่วมมือกันขับเคลื่อนภารกิจ
- (3.4) สร้างงานวิจัยและใช้ประโยชน์จากการวิจัยผ่าน กระบวนการจัดการความรู้

บทที่ 5

ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580)

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580) เป็นการกำหนดกรอบและทิศทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและลบ โดยยุทธศาสตร์จะกำหนดทิศทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประเทศไทยในอนาคตผ่านวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ควรจะเป็นในอนาคต ในหัวข้อถัดไปจะเป็นแผนที่ นำทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580) และในส่วนสุดท้ายจะเป็นแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

5.1 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580)

โดยเนื้อหาสาระสำคัญ ประกอบด้วย

- 1) ความเป็นมาของภารกิจด้านการอนุรักษ์ในอดีต
- 2) สถานการณ์ภารกิจด้านการอนุรักษ์ในปัจจุบัน
- 3) ความจำเป็นและแนวโน้มของการจัดทำยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี โดยมีความครอบคลุมสาระสำคัญ 3 ประการ ได้แก่
  - (3.1) การวางรากฐานการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว
  - (3.2) การมุ่งเน้นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ของไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมในระยะ 5 ปี
  - (3.3) การให้ความสำคัญกับการปรับปรุงมาตรการ กลไก และการขับเคลื่อน รวมทั้งมาตรการแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

โดยมีรายละเอียดของยุทธศาสตร์ฯ คือ

วิสัยทัศน์

“สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้รับการอนุรักษ์เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน”

พันธกิจ

จากการวิเคราะห์ภาพรวม ปัจจัย และบทบาทหน้าที่ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงาน องค์รภาคที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ภายใต

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี มีพันธกิจที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการอนุรักษ์ คุ่มครอง พื้นฟู และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน

2) ด้านการตระหนักของ “คน” ในสังคมที่เป็นมิตรร่วมกับการสร้างสมดุลการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน

3) ด้านการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิด กลไก โครงสร้าง องค์กร และเครือข่ายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน

ด้วยพันธกิจข้างต้น จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ เป็น 3 ยุทธศาสตร์ โดยภายใต้พันธกิจที่ 1 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ **ด้านการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม** ภายใต้พันธกิจที่ 2 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ **ด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์** และภายใต้พันธกิจที่ 3 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ **ด้านการพัฒนาเครื่องมือ กลไก การบริหารจัดการ** โดยมีรายละเอียดในแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
โดยมีเป้าหมาย **อนุรักษ์ คุ่มครอง พื้นฟู และใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อย่างสมดุลด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน**

1) จำนวนและผลสำเร็จของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการคุ้มครองทางสิ่งแวดล้อม

2) จำนวนของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการจัดการตามแนวทางภูมิเวศหรือเกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการติดตามประเมินผล

3) มีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม

4) มีระบบฐานข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมระดับประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
โดยมีเป้าหมาย **เกิดความตระหนัก รับรู้ รับผิดชอบ และเฝ้าระวังรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประชาชนในทุกระดับ**

1) เกิดโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะในระบบการศึกษา เด็กและเยาวชน

2) บุคลากรภาครัฐ เอกชน หน่วยงานท้องถิ่น ที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

3) เกิดเครือข่ายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาเครื่องมือ กลไก การบริหารจัดการ
 โดยมีเป้าหมาย เสริมสร้างและสนับสนุน เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและประสิทธิภาพแก่
 ระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ

- 1) มีกลไกโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพทำงานได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น
ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น
- 2) กลไกทางกฎหมายเกิดขึ้นหลายระดับ โดยเฉพาะระดับพื้นที่ ออกโดยท้องถิ่น
- 3) มีกลไกทางเศรษฐศาสตร์ โมเดลด้านการเงิน การคลัง หรือแหล่งทุน
- 4) มีช่องทางการเสริมสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

ตารางที่ 5.1-1 ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนงาน/กลยุทธ์ย่อย

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย
1. การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ภายใต้พันธกิจ : - ด้านการอนุรักษ์ คัมครอง พื้นฟู และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย : - อนุรักษ์ คัมครอง พื้นฟู และใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อย่างสมดุลด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน	1.1 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	1.1.1 การสำรวจ/รวบรวมข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม 1.1.2 การขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมให้สอดคล้องกับแนวคิดภูมินิเวศ 1.1.3 การคุ้มครองแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม 1.1.4 การติดตามและประเมินผลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม
	1.2 ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	1.2.1 การจัดทำแผนฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม 1.2.2 การขับเคลื่อนแผนฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม
	1.3 ด้านใช้ประโยชน์อย่างสมดุลยั่งยืน	1.3.1 การพัฒนาแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างสมดุล 1.3.2 การวางแผนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน 1.3.3 นวัตกรรมการบริหารจัดการ
	1.4 ด้านเครื่องมือในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	1.4.1 เครื่องมือมาตรการเกณฑ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม 1.4.2 การติดตามประเมินผลเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 5.1-1 ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนงาน/กลยุทธ์ย่อย (ต่อ)

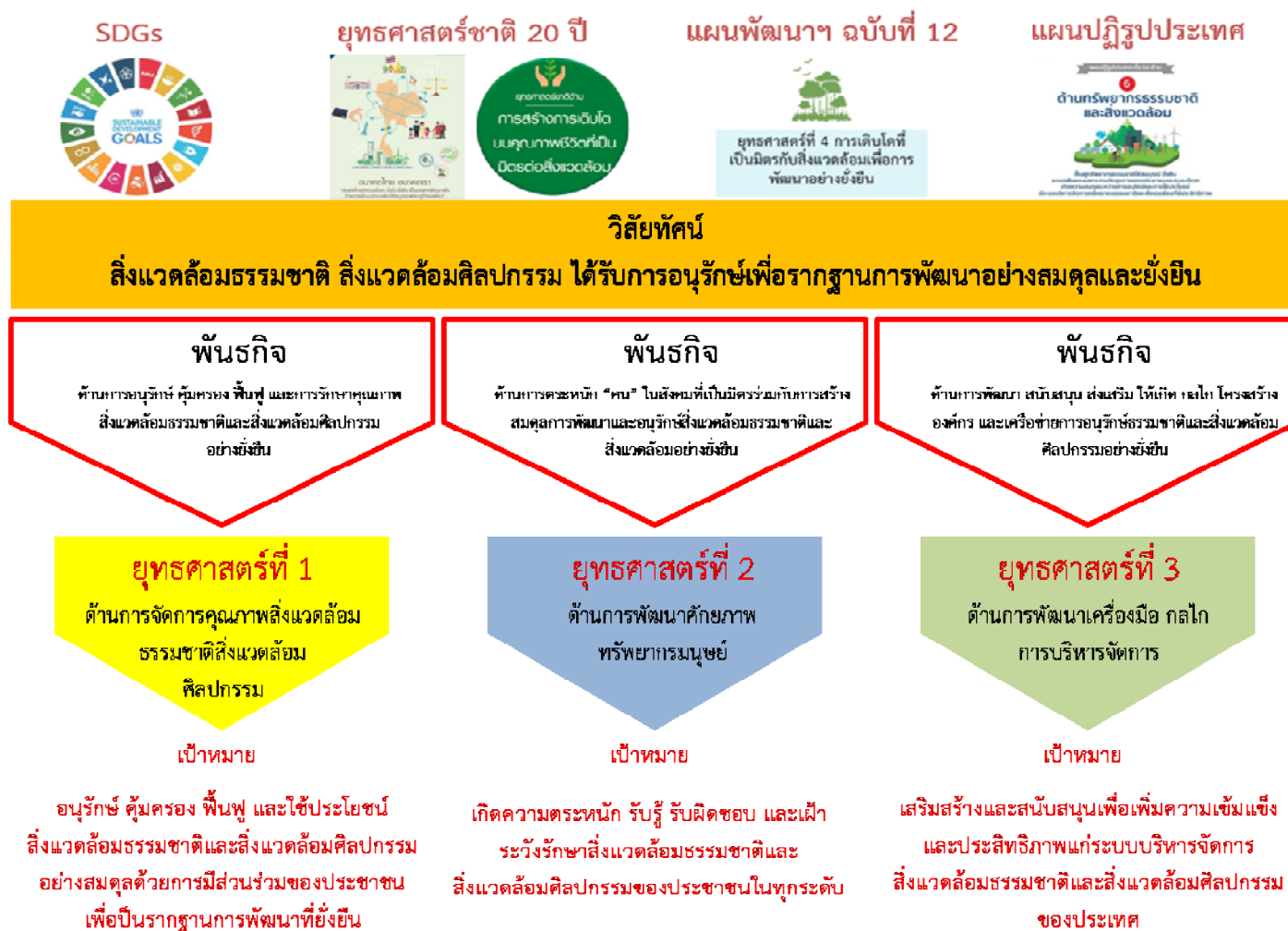
ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย
2. การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้พันธกิจ : - ด้านการตระหนักของ “คน” ในสังคมที่เป็นมิตรร่วมกับการสร้างสมดุลการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย : - เกิดความตระหนัก รับรู้ รับผิดชอบ และเฝ้าระวังรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประชาชนในทุกระดับ	2.1 ด้านการจัดการองค์ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	2.1.1 การจัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อนำฐานข้อมูลมาเป็นสื่อที่น่าสนใจ
	2.2 ด้านการให้การศึกษาตลอดชีวิต	2.2.1 การศึกษาในระบบ 2.2.2 การศึกษานอกระบบ 2.2.3 การสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และการขยายแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต
	2.3 ด้านการเพิ่มสมรรถนะของบุคลากร	2.3.1 การเพิ่มสมรรถนะบุคลากรระดับท้องถิ่น 2.3.2 การเพิ่มสมรรถนะบุคลากรตามภารกิจ
	2.4 ด้านการสร้างเวทีสู่การปฏิบัติ	2.4.1 การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ 2.4.2 การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์

ตารางที่ 5.1-1 ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนงาน/กลยุทธ์ย่อย (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย
3. การพัฒนาเครื่องมือ กลไก การบริหารจัดการ ภายใต้พันธกิจ : - ด้านการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดกลไก โครงสร้าง องค์กร และ เครือข่ายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย : - เสริมสร้างและสนับสนุนเพื่อเพิ่ม ความเข้มแข็งและประสิทธิภาพแก่ ระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ของประเทศ	3.1 ด้านการพัฒนากลไก โครงสร้างและความเชื่อมโยง ของหน่วยงานสู่ความเป็นเลิศ	3.1.1 การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการ 3.1.2 การขับเคลื่อนในระดับท้องถิ่น 3.1.3 การมุ่งสู่ความเป็นเลิศของ องค์กร
	3.2 ด้านการพัฒนาเครื่องมือ และกลไกอย่างเป็นระบบ	3.2.1 การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ต่าง ๆ 3.2.2 การส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และศิลปกรรม
	3.3 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน	3.3.1 การสนับสนุน ส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่ความเป็นสากล 3.3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ระดับประเทศและท้องถิ่น
	3.4 ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	3.4.1 นวัตกรรม 3.4.2 การมีส่วนร่วม 3.4.3 เศรษฐศาสตร์

รูปที่ 5.1-1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580)

ตารางที่ 5.1-2 ตัวชี้วัด ของแต่ละยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์/เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ทิศทางของตัวชี้วัด
1. การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมีเป้าหมาย : - อนุรักษ์ คัมภีร์ พืชมรดก และใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างสมดุลด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน	1) แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมได้รับการคุ้มครองทางสิ่งแวดล้อม	จำนวนแหล่ง	เพิ่มขึ้น
	2) แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมได้รับการจัดการตามแนวทางภูมิโนเวทหรือเกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการติดตามประเมินผล	จำนวนแหล่ง	เพิ่มขึ้น
	3) ชีตความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	การประเมินขีดความสามารถ	เพิ่มขึ้น
	4) ระบบฐานข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมระดับประเทศ	จำนวน	เพิ่มขึ้น
2. การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมาย : - เกิดความตระหนัก รับรู้ รับผิดชอบและเฝ้าระวังรักษาสีงแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประชาชนในทุกกระดับ	1) โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะในระบบการศึกษา เด็กและเยาวชน	จำนวนโครงการ/กิจกรรม	เพิ่มขึ้น
	2) บุคลากรภาครัฐ เอกชน หน่วยงานท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	จำนวน	เพิ่มขึ้น
	3) เครือข่ายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน	จำนวน	เพิ่มขึ้น
3. การพัฒนาเครื่องมือกลไกการบริหารจัดการ โดยมีเป้าหมาย : - เสริมสร้างและสนับสนุนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและประสิทธิภาพแก่ระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ	1) กลไกโครงสร้างองค์กร ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น	มีการประเมินองค์กร	ดีขึ้น
	2) กลไกทางกฎหมายหลายระดับ โดยเฉพาะระดับพื้นที่ ออกโดยท้องถิ่น	จำนวน	เพิ่มขึ้น
	3) กลไกทางเศรษฐศาสตร์ โมเดลด้านการเงิน การคลัง หรือแหล่งทุน	ประเภท	เพิ่มขึ้น
	4) ช่องทางการเสริมสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน	จำนวน	เพิ่มขึ้น

5.2 แผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (2561-2580)

จากยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน สามารถกำหนดแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี ซึ่งประกอบไปด้วย กลยุทธ์ แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย แนวทางปฏิบัติ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละแผนงานและแนวทางปฏิบัติ รวมไปถึงกรอบระยะเวลาในการดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

เป้าหมาย

อนุรักษ์คุ้มครองฟื้นฟูและใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างสมดุลด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน
ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนและผลสำเร็จของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการคุ้มครองทางสิ่งแวดล้อม
- 2) จำนวนของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการจัดการตามแนวทางภูมิโนเวชหรือเกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการติดตามประเมินผล
- 3) การประเมินขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม
- 4) ระบบฐานข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมระดับประเทศ

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
1.1	ด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรม	ด้านการสำรวจ/รวบรวมข้อมูล แหล่งธรรมชาติและแหล่ง ศิลปกรรม	จัดทำคลังข้อมูล และระบบวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งธรรมชาติและ แหล่งศิลปกรรมขนาดใหญ่ (Big Data)	สผ. และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง			
			การจัดทำระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลกและ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติที่อยู่ใน บัญชีรายชื่อเบื้องต้นและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการแหล่งมรดกโลกและแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งมรดกทางธรรมชาติที่อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น	สผ.หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่			
			จัดทำแผนและผังการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรมสอดรับและทันต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและ สังคมเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน	สผ.หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่			

กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
		ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม(Carrying Capacity) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่	●		
		ศึกษาจัดทำมาตรการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกรรมสิทธิ์ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		จัดทำแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม แต่ละประเภท	สผ.หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
	ด้านการขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมให้สอดคล้องกับแนวคิดภูมินิเวศ	จัดทำทะเบียนผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	สผ.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		ขึ้นทะเบียนแหล่งตามภูมินิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมโดยท้องถิ่นและชุมชน (ด้วยวิธีการจำแนก จัดกลุ่มรับรองสถานภาพ)	สผ.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
	ด้านการคุ้มครองแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	จัดทำแผนการดำเนินงานด้านการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า	สผ.หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อปท.ในพื้นที่	●		
		จัดทำแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมในพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์รายประเภท 10 ประเภทและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์	สผ. กรมการท่องเที่ยว อปท.ในพื้นที่	●		
		การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า: เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			

กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
		กำกับดูแลแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงพื้นที่แนวกันชน ให้ได้รับการบริหารจัดการเป็นไปตามมาตรฐานและยั่งยืน	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		ส่งเสริมการจัดทำแผนการบริหารจัดการแหล่งตามภูมิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมโดยท้องถิ่นและชุมชน และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของท้องถิ่น	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		เสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		ส่งเสริมพื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมให้มีความยืดหยุ่น (Resilience) ในการตั้งรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ผสมผสานการดูดกลับก๊าซเรือนกระจก	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
	ด้านการติดตามและประเมินผลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	ติดตามและประเมินผลด้านประสิทธิภาพของแผนบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		การขับเคลื่อน และติดตามการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		พัฒนาระบบติดตาม และเฝ้าระวังแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมผ่านระบบออนไลน์	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
			สร้างระบบพัฒนาเทคโนโลยีและเครือข่ายการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมให้ครอบคลุมทุกประเภทผลกระทบ มีระบบเตือนภัยทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับอาเซียน และการรายงานต่อสาธารณะและหน่วยงานรับผิดชอบ	หลัก: สผ. รอง: มท. (ปภ./อปท.) สผ.			
1.2	ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านการจัดทำแผนฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	จัดทำแนวทาง เพื่อฟื้นฟูพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่วิกฤติ หรือพื้นที่ที่มีคุณค่าความสำคัญและได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนา	สผ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
		ด้านการขับเคลื่อนการดำเนินการฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	เพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะและน้ำเสียในแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน	หลัก: มท. (อปท.) รอง: มท. (สถ.) ทส. (คพ./สผ.)			
			ส่งเสริมการลดปริมาณขยะมูลฝอยในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม โดยการงด หรือเลิกใช้วัสดุที่ย่อยสลายยาก พร้อมทั้งส่งเสริมความเข้าใจการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง และมีการจัดการอย่างเหมาะสม	สผ. คพ. สส. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			
			ส่งเสริมให้มีระบบบำบัดน้ำเสียขนาดเล็ก หรือการติดตั้งถังดักไขมัน ในบริเวณที่กำเนิดน้ำเสียในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม เพื่อให้ น้ำที่ปล่อยออกมามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด	สผ. คพ. สส. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
			ส่งเสริมการทำการเกษตรยั่งยืน ลดและเลิกการใช้สารเคมี รวมถึงปลอดการเผา ในพื้นที่ใกล้เคียงและโดยรอบแหล่ง ธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	กษ. องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่			
1.3	ด้านใช้ประโยชน์ อย่างสมดุลและยั่งยืน	ด้านการพัฒนาแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมเพื่อการใช้ ประโยชน์อย่างสมดุล	พัฒนาด้านแบบแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อใช้ประโยชน์ เชิงสร้างสรรค์	สผ. หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่			
			ส่งเสริมและสรรหาบุคลากรด้านด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อใช้ประโยชน์เชิง สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชน	สผ. หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่ เอกชน และภาคี เครือข่าย			
			การวางแผนงานด้านการอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์ แม่น้ำ คู คลอง ในฐานะแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์และ เชื่อมโยงกับแนวคิดภูมินิเวศ ในระยะยาว	สผ. หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่ เอกชน และภาคี เครือข่าย			
		ด้านการวางแผนเพื่อสร้างรายได้ ให้แก่ชุมชน	สร้างเครือข่ายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากการพัฒนาแหล่ง ธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่ เอกชน และภาคี เครือข่าย			
		ด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการ	ส่งเสริมการลงทุน เน้นการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และ พัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. สวทช. วธ. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
1.4	ด้านเครื่องมือในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านเครื่องมือมาตรการเกณฑ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม	ปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อบท.			
			ศึกษาและกำหนดศักยภาพการรองรับผลกระทบของพื้นที่ (Carrying Capacity) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม	สศช. สผ.			
			จัดทำแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสนอทางเลือกในการตัดสินใจเชิงนโยบายของภาครัฐ ทั้งระดับนโยบายแผนและแผนงาน ในการสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่และระบบนิเวศที่สำคัญของประเทศ	สศช. สผ.			
		ด้านการติดตามประเมินผลเชิงคุณภาพ	ติดตามประเมินผลเชิงคุณภาพของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อบท.			

หมายเหตุ: ● หมายถึง แผนงานที่มี Flagship Project

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

เป้าหมาย

เกิดความตระหนัก รับรู้ รับผิดชอบ และเฝ้าระวังรักษาสีงแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประชาชนในทุกกระดับ

ตัวชี้วัด

- 1) โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะในระบบการศึกษา เด็กและเยาวชน
- 2) บุคลากรภาครัฐ เอกชน หน่วยงานท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
- 3) เครือข่ายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
2.1	ด้านการจัดการองค์ความรู้ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านการจัดทำฐานข้อมูล และองค์ความรู้เพื่อนำ ฐานข้อมูลมา เป็นสื่อ ที่น่าสนใจ	รวบรวม จัดเก็บ และพัฒนาระบบฐานข้อมูล สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อเป็นฐาน องค์ความรู้ในแต่ละระดับ	สผ. ศธ. สถาบันการศึกษา ภาคีเครือข่าย			
			พัฒนานวัตกรรม เพื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้สอดคล้อง กับประเทศไทย 4.0	สผ. ศธ. สถาบันการศึกษา ภาคีเครือข่าย			
			พัฒนานวัตกรรมและออกแบบการเรียนรู้ด้าน สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำหรับศตวรรษ ที่ 21	อปท. ทสจ. สผ. สถาบันการศึกษา ภาคีเครือข่าย			
			จัดทำสื่อและหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ด้านการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (Massive Open Online Courses)	สผ. ศธ. สถาบันการศึกษา ภาคีเครือข่าย			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
2.2	ด้านการให้การศึกษาตลอดชีวิต	ด้านการศึกษาในระบบ	พัฒนาสาระเรียนรู้ด้านนิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ศธ. สผ.			
			พัฒนาศักยภาพของผู้นำการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (โครงการค่ายผู้นำในการอนุรักษ์)	ศธ. สผ. ทสจ. อปท. ภาคิ เครือข่าย			
		ด้านการศึกษานอกระบบ	ส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมผ่านปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ศธ. สผ. ทสจ. อปท. ภาคิเครือข่าย			
		ด้านการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และการขยายแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดพื้นที่แหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในท้องถิ่นและขยายพื้นที่แหล่งเรียนรู้ให้กระจายทั่วทุกท้องถิ่น (โครงการ 1 ท้องถิ่น 1 พื้นที่เรียนรู้)	อปท. ทสจ. สผ. สถาบันการศึกษา ภาคิเครือข่าย			
			พัฒนาสื่อสาธารณะเพื่อกระตุ้นความตระหนักรู้ต่อแหล่งนิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (โครงการสื่อสาธารณะกระตุ้นความตระหนักรู้ต่อแหล่งนิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม)	สผ. สส. อปท. ภาคิเครือข่าย			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
2.3	ด้านการเพิ่มสมรรถนะ ของบุคลากร	ด้านการเพิ่มสมรรถนะ บุคลากรระดับท้องถิ่น	พัฒนาสาระเรียนรู้ด้านนิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อเนื่องกับระดับ อื่น ๆ	สพ. สถาบันการศึกษา หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น			
			พัฒนาศักยภาพของผู้นำการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรม (โครงการค่ายผู้นำในการอนุรักษ์)	สพ. สถาบันการศึกษา หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น			
		ด้านการเพิ่มสมรรถนะ บุคลากรตามภารกิจ	จัดทำหลักสูตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรม เพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการจัดการแหล่งธรรมชาติและ ศิลปกรรมแก่บุคลากรระดับท้องถิ่น	สพ. สถาบันการศึกษา หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น	●		
			จัดตั้งศูนย์พัฒนาบุคลากรด้านการจัดการธรรมชาติและ ศิลปกรรมส่วนกลางและท้องถิ่น	สพ. ศธ. ทสจ. สดจ. อบท หน่วยอนุรักษ์ฯ			
			สร้างและแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการแหล่ง ธรรมชาติและศิลปกรรมระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ	องค์กรความร่วมมือระหว่าง ประเทศ สพ. สถาบันการศึกษา หน่วยอนุรักษ์ฯ			
2.4	ด้านการสร้างเวที สู่การปฏิบัติ	ด้านการพัฒนาพื้นที่ ต้นแบบ	พัฒนาการบริหารจัดการภูมิวนิเวศสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรมโดยการมีส่วนร่วม	สพ. อบท. ทสจ. หน่วยอนุรักษ์ฯ สถาบันการศึกษา ภาควิชา สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรมท้องถิ่น	●		
		ด้านการสร้างเครือข่าย อนุรักษ์ฯ	ส่งเสริมและขยายเครือข่ายภาคประชาชน ประชาสังคม ใน ท้องถิ่นเพื่อร่วมขับเคลื่อนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (โครงการพลเมืองรักษ์ถิ่น รักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม)	อบท. ทสจ หน่วยอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น			

หมายเหตุ: ● หมายถึง แผนงานที่มี Flagship Project

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือกลไกการบริหารจัดการ

เป้าหมาย

เสริมสร้างและสนับสนุนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและประสิทธิภาพแก่ระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ

ตัวชี้วัด

- 1) กลไกโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทำงานได้อย่างคล่องตัวมากขึ้นทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น
- 2) กลไกทางกฎหมายเกิดขึ้นหลายระดับ โดยเฉพาะระดับพื้นที่ ออกโดยท้องถิ่น
- 3) กลไกทางเศรษฐศาสตร์ โมเดลด้านการเงิน การคลัง หรือแหล่งทุน
- 4) ช่องทางการเสริมสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
3.1	ด้านการพัฒนา กลไก โครงสร้าง และความเชื่อมโยง ของหน่วยงานสู่ ความเป็นเลิศ	ด้านการปรับปรุงโครงสร้าง การบริหารจัดการ	ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด	สผ. ทสจ. หน่วยงานอนุรักษ์ฯ	●		
			ขับเคลื่อนแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ศิลปกรรมบรรจุอยู่ในแผนบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด	สผ. จังหวัด	●		
			ศึกษารูปแบบและระบบการติดตามประเมินผล สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่เหมาะสม	สผ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
		ด้านการขับเคลื่อนในระดับ ท้องถิ่น	สนับสนุนการจัดตั้งกลไกระดับชุมชนและพื้นที่ เพื่อเพิ่ม ขีดความสามารถในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อบท.หน่วยงานอนุรักษ์ ชุมชนสจ.			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
			เสริมสร้างและผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินงานด้านต่างๆในระดับพื้นที่	สผ. ทสจ. อบท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
		ด้านการมุ่งสู่ความเป็นเลิศขององค์กร	จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น	สผ. ทสจ. อบท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
3.2	ด้านการพัฒนาเครื่องมือและกลไกอย่างเป็นระบบ	ด้านการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ	ปรับปรุงและพัฒนากฎระเบียบที่เอื้อให้หน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ในการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน เพื่อเพิ่มขีดสมรรถนะในการดำเนินงานร่วมกัน	สผ. ทสจ. อบท.หน่วยอนุรักษ์ฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
		ด้านการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ศึกษาเพื่อยกระดับแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์มุ่งสู่การเป็นมรดกในระดับชาติและระดับสากล	สผ. ทสจ. อบท. หน่วยอนุรักษ์ฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
			ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการสร้างการรับรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย	สผ. สส. กรมประชาสัมพันธ์ ทสจ. อบท. หน่วยอนุรักษ์ฯ ภาคีเครือข่าย			
			ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดหาแหล่งทุนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ	สผ. ทสจ. อบท. สำนักงานประมาณ หน่วยอนุรักษ์ฯ ภาคีเครือข่ายภาคเอกชน			
			ส่งเสริมมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อบท. สำนักงานประมาณ หน่วยอนุรักษ์ฯ ภาคีเครือข่าย			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
			สนับสนุนส่งเสริมสิทธิประโยชน์ในการลงทุนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อบท. สำนักงานประมาณหน่วยอนุรักษ์ฯ ภาควิชาเครือข่ายเอกชน			
			สนับสนุนให้เอกชนร่วมดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อบท. สำนักงานประมาณหน่วยอนุรักษ์ฯ ภาควิชาเครือข่ายเอกชน			
			พัฒนาและปรับปรุงกลไกทางกฎหมายในการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ	สผ. ทสจ. อบท. หน่วยอนุรักษ์ฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
3.3	ด้านการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน	ด้านการสนับสนุน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่ความเป็นสากล	ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในประเด็น Global Issues (Climate Change)	สผ. ทสจ. อบท. องค์กรระหว่างประเทศ			
			สร้างบุคลากรหลักและผู้นำเครือข่ายสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)	สผ. ทสจ. อบท. หน่วยอนุรักษ์ฯ องค์กรระหว่างประเทศ			
			พัฒนาระบบการสื่อสารสาธารณะ เป็นช่องทางในการดำเนินงานส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกับทุกภาคส่วนในสังคมอย่างกว้างขวาง	สผ. ทสจ. อบท. หน่วยอนุรักษ์ฯ องค์กรระหว่างประเทศ			
			ยกระดับความสามารถในการรองรับภาวะวิกฤติและเหตุฉุกเฉินด้านการจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมของท้องถิ่น	สผ. ทสจ. อบท. หน่วยอนุรักษ์ฯ องค์กรระหว่างประเทศ			
			สนับสนุนและพัฒนาความสามารถและสมรรถนะของหน่วยอนุรักษ์ท้องถิ่น	สผ. สพร. สป.ทส. องค์กรระหว่างประเทศ			

	กลยุทธ์	แผนงาน/กลยุทธ์ย่อย	แนวทางปฏิบัติ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา สั้น-กลาง-ยาว		
		ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระดับประเทศและท้องถิ่น	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนในการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
			ส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
			ส่งเสริมกลไกระดับชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟู บริหารจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมของตนโดยการสร้างแรงจูงใจในระบบการจ่ายค่าตอบแทน	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
3.4	ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	ด้านนวัตกรรม	บูรณาการนวัตกรรมให้ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ รวมทั้งต่อยอดให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี ค.ศ. 2030 และนโยบาย Thailand 4.0	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
			พัฒนานวัตกรรมเชิงระบบสารสนเทศสำหรับบริหารจัดการเพื่อการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ GISTDA			
		ด้านการมีส่วนร่วม	พัฒนาเครื่องมือ/กลไกในเชิงนวัตกรรมใหม่ด้านการมีส่วนร่วมและทางด้านสังคม	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			
		ด้านเศรษฐศาสตร์	พัฒนาเครื่องมือ/กลไกในเชิงนวัตกรรมใหม่ด้านการมีส่วนร่วมและทางด้านเศรษฐศาสตร์	สผ. ทสจ. อปท.หน่วยอนุรักษ์ฯ			

หมายเหตุ: ● หมายถึง แผนงานที่มี Flagship Project

บทที่ 6

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม แห่งชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนที่นำทาง (Roadmap)

ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
แห่งชาติระยะ 20 ปี แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงการถ่ายทอดยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และแผนงาน
โครงการ ที่เชื่อมโยงกับนโยบายและแผนระดับชาติ หน่วยงาน องค์กร ภาวคิที่เกี่ยวข้อง ไปสู่แนวทาง
การขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมด้วยแผนที่นำทางการขับเคลื่อนระยะต่าง ๆ ดังนี้

6.1 แนวทางการขับเคลื่อน ไปสู่การปฏิบัติ

6.1.1 ผลักดันให้ยุทธศาสตร์ฯ เป็นส่วนขยายภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูป นโยบาย
และแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

6.1.2 ถ่ายทอดเป้าหมายและกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ สู่แผนปฏิบัติการระยะต่าง ๆ

6.1.3 สร้างความเข้าใจในบทบาทของแต่ละภาคส่วนและภาคีเครือข่าย

6.1.4 สร้างระบบการกำกับและการตรวจสอบการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพ

6.2 การติดตามความก้าวหน้าและทบทวนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท

6.2.1 ระยะที่ 1 ระยะโครงการ Flagship (1-2 ปี) และ ภายใน 5 ปี

(มีการทบทวนแผนทุกระยะ 2 ปี 6 เดือน)

6.2.2 ระยะที่ 2 ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 ถึงระยะภายใน 10 ปี

(มีการทบทวนแผนทุกระยะ 2 ปี 6 เดือน)

6.2.3 ระยะที่ 3 ต่อเนื่องจากระยะที่ 2 ถึงระยะภายใน 15 ปี

(มีการทบทวนแผนทุกระยะ 2 ปี 6 เดือน)

6.2.4 ระยะที่ 4 ต่อเนื่องจากระยะที่ 3 ถึงระยะภายใน 20 ปี เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์

(มีการทบทวนแผนทุกระยะ 2 ปี 6 เดือน)

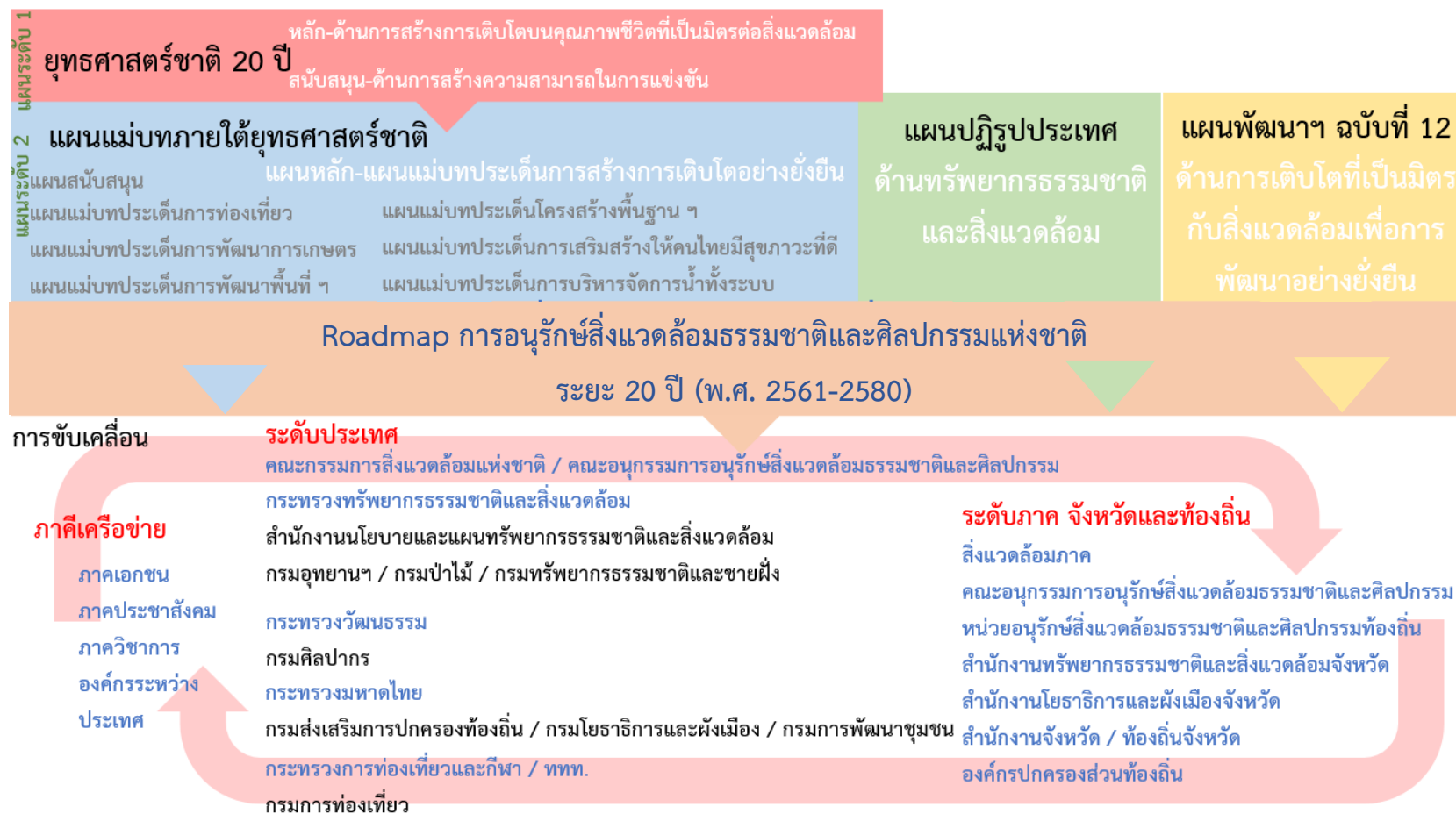
ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติกับนโยบายรัฐบาล ประเด็นปฏิรูป คสช. วาระปฏิรูปของ สปช.และการปฏิรูปตาม รธน.
มาสู่ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี

ยุทธศาสตร์ชาติ	ความมั่นคง	การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน	การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม	การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ
นโยบายรัฐบาล 11ข้อ	• (1) ปกป้องเขตชุมชน • (2) รักษาความมั่นคง/การต่างประเทศ	• (6) เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ • (7) ส่งเสริมบทบาท/ใช้โอกาสใน AEC • (8) พัฒนา/ใช้ประโยชน์วิทยาศาสตร์/วิจัย/นวัตกรรม	• (4) ศึกษาเรียนรู้/ทะนุบำรุงศาสนา/ศิลปวัฒนธรรม	• (3) ลดเหลื่อมล้ำ/โอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ • (5) ยกระดับคุณภาพบริการสาธารณสุข	• (9) รักษาความมั่นคง/สร้างสมดุลทรัพยากร	• (10) ราชการแผ่นดินมีธรรมาภิบาล/ป้องกันทุจริต • (11) ปรับปรุงกฎหมาย/กระบวนการยุติธรรม
ประเด็นปฏิรูป คสช. 11 ด้าน	• การเข้าสู่อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ/บริหาร	• แก้ปัญหาพลังงาน • พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	• การศึกษา/การเรียนรู้ปัญญา • พัฒนาคุณธรรม/จริยธรรม	• แก้ปัญหาเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ/สังคม • พัฒนาสื่อสารมวลชน	• จัดสรรทรัพยากรที่ดิน/น้ำ/ป่าไม้	• แก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน • ใช้อำนาจ (รวมอำนาจ/กระจายอำนาจ) • ควบคุมอำนาจ (ยุติธรรม/องค์กรอิสระ)

ยุทธศาสตร์ชาติ	ความมั่นคง	การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน	การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม	การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	การปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ
ประเด็นปฏิรูป สปช. 37 วาระ ปฏิรูป	• (วาระที่ 1) ป้องกันการทุจริต • (วาระที่ 7) ปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม • (วาระที่ 27) เตรียมรับมือวิกฤตการณ์น้ำท่วม กทม. • (วาระที่ 37) แรงงาน	• (วาระที่ 4) งบประมาณ • (วาระที่ 9) งานรัฐวิสาหกิจ • (วาระที่ 8) โครงสร้างภาษี • (วาระที่ 13) การเงินฐานราก/สหกรณ์ • (วาระที่ 10) พลังงาน • (วาระที่ 12) ผูกขาด/แข่งขันที่เป็นธรรม • (วาระที่ 14) ปฏิรูปภาคเกษตร • (วาระที่ 15) สร้างสังคมผู้ประกอบการ • (วาระที่ 28) ส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง • (วาระที่ 31) คุ่มครองผู้บริโภค	• (วาระที่ 16) จัดการศึกษา • (วาระที่ 17) การคลังด้านการศึกษา • (วาระที่ 18) ระบบการเรียนรู้ • (วาระที่ 19) การกีฬา • (วาระที่ 20) ระบบวิจัยเพื่อโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา • (วาระที่ 21) ระบบวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีเพื่อโครงสร้างพื้นฐานทางนวัตกรรม	• (วาระที่ 22) บริการสาธารณสุข • (วาระที่ 23) ส่งเสริมสุขภาพ /ป้องกันโรค • (วาระที่ 24) การคลังด้านสุขภาพ • (วาระที่ 29) สวัสดิการสังคม • (วาระที่ 30) สังคมสูงวัย • (วาระที่ 35) ศิลปวัฒนธรรมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ / สังคม • (วาระที่ 36) สถาบันศาสนาเป็นหลักของสังคม	• (วาระที่ 26) จัดการภัยพิบัติธรรมชาติ / โลกร้อน • (วาระที่ 25) บริหารจัดการทรัพยากร • (วาระที่ 11) ปฏิรูปและจัดการที่ดิน	• (วาระที่ 2) การเข้าสู่อำนาจและระบบพรรคการเมือง • (วาระที่ 6) กิจการตำรวจ • (วาระที่ 3) ปรับโครงสร้างอำนาจส่วนกลาง / ภูมิภาค / ท้องถิ่น • (วาระที่ 5) ประสิทธิภาพงานภาครัฐ • (วาระที่ 32) กำกับดูแลสื่อ • (วาระที่ 34) ป้องกันการแทรกแซงสื่อ • (วาระที่ 33) สิทธิเสรีภาพสื่อบนความรับผิดชอบ
การปฏิรูปตาม รธน.	ด้านการเมือง	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านการศึกษา	ด้านกระบวนการ ยุติธรรม/ ด้านกฎหมาย	ด้านอื่นๆ	ด้านการบริหารราชการ แผ่นดิน

รูปที่ 6.1-1 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และแผนงาน โครงการ ที่เชื่อมโยงกับนโยบายและแผนระดับชาติ หน่วยงาน องค์กร ภาคีที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ

Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580)															
		กลยุทธ์	กลยุทธ์ย่อย	5 ปี	10 ปี					15 ปี	20 ปี				
				สิ้น	กลาง					ยาว	ประเมินผลแผน				
ยุทธศาสตร์	การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านการสำรวจ/รวบรวมข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	จัดทำคลังข้อมูล และระบบวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมขนาดใหญ่ (Big Data)											
				จัดทำแผนและมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมสอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน							วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงให้ทันกับยุคสมัย				
				ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่แหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม											
				ศึกษาจัดทำมาตรการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกรรมสิทธิ์ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม											
				จัดทำแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งธรรมชาติและแต่ละประเภท											
				ขึ้นทะเบียนแหล่งตามภูมิโนวสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมโดยท้องถิ่นและชุมชน (ด้วยวิธีการจำแนก จัดกลุ่ม รับรองสถานภาพ)											
				จัดทำทะเบียนผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
			ด้านการขึ้นทะเบียนแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมให้สอดคล้องกับแนวคิดภูมิโนว	กำกับดูแลแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติและทางศิลปกรรม รวมถึงพื้นที่แนวกันชน ให้ได้รับการบริหารจัดการเป็นไปตามมาตรฐานและยั่งยืน											
				ส่งเสริมการจัดทำแผนการบริหารจัดการแหล่งตามภูมิโนวสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมโดยท้องถิ่นและชุมชน และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น											
				เสริมสร้างความเป็นส่วนด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
				ส่งเสริมพื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมให้มีความยืดหยุ่น (Resilience) ในการตั้งรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ							วิเคราะห์ด้านการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง				
			ด้านการติดตามและประเมินผลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	ส่งเสริมการดำเนินงานกิจกรรมในพื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่สอดคล้องกับเงื่อนไขและจาก ผลผลสำเร็จการดูแลรักษาเชิงบูรณาการจาก											
				ติดตามและประเมินผลด้านประสิทธิภาพของแผนบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม											
				พัฒนาระบบติดตาม และเฝ้าระวังแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมผ่านระบบออนไลน์											
				สร้างระบบพัฒนาเทคโนโลยีและเครือข่ายการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม ให้ครอบคลุมทุกประเภทและประเภท มีระบบเตือนภัยทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับอาเซียน และการรายงานต่อสาธารณชนและหน่วยงานรับผิดชอบ											
	ด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านการจัดทำแผนฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	ด้านการจัดทำแผนฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม	จัดทำแผนแนวทาง เพื่อฟื้นฟูพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่วิกฤต หรือพื้นที่ที่มีความสำคัญและได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนา											
				เพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะและน้ำเสียในแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน											
				ส่งเสริมการลดปริมาณขยะมูลฝอยในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม โดยการรณรงค์ หรือเลือกใช้วัสดุที่ย่อยสลายยาก พร้อมทั้งส่งเสริมความเข้าใจการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง และมีการจัดการอย่างเหมาะสม											
				ส่งเสริมให้มีระบบบำบัดน้ำเสียขนาดเล็ก หรือการติดตั้งถังดักไขมัน ในบริเวณที่กำเนิดน้ำเสียในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม เพื่อให้มีน้ำที่ปล่อยออกมามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด											
		ด้านใช้ประโยชน์สมตูลยั่งยืน	ด้านการพัฒนาแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างสมดุลด้านการวางแผนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนด้านการบูรณาการบริหารจัดการ	ส่งเสริมการทำภาคต่อยั่งยืน ลดและเลิกการใช้สารเคมี รวมถึงลดการนำเข้าในพื้นที่ใกล้เคียงและโดยรอบแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม											
				พัฒนาต้นแบบแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อใช้ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์											
				ส่งเสริมและสรรหาบุคลากรต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อใช้ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชน											
				สร้างเครือข่ายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากการพัฒนาแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม							ขยายผลให้เกิดระบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน				
	ด้านเครื่องมือในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านเครื่องมือในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม	ด้านเครื่องมือการถอดถอดคุณภาพสิ่งแวดล้อม	ส่งเสริมการลงทุน เน้นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม							ส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและนวัตกรรมสอดคล้องกับเทคโนโลยีในอนาคต				
				ปรับปรุงองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
				ศึกษาและกำหนดศักยภาพการรองรับผลกระทบของพื้นที่ (Carrying Capacity) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม											
				จัดทำแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสนอทางเลือกในการตัดสินใจเชิงนโยบายของภาครัฐ ทั้งระดับนโยบาย แผนและแผนงาน เพื่อเป็นการสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่และระบบนิเวศที่สำคัญของประเทศ											
		ด้านเครื่องมือในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม	ด้านเครื่องมือการถอดถอดคุณภาพสิ่งแวดล้อม	ติดตามประเมินผลเชิงคุณภาพของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม											
				รวบรวม จัดเก็บ และพัฒนาระบบฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อเป็นฐานองค์ความรู้ในแต่ละระดับ											
				พัฒนานวัตกรรม เพื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0											
				พัฒนานวัตกรรมและออกแบบการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมสำหรับศตวรรษที่ 21											
ยุทธศาสตร์	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ด้านการจัดการองค์ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	ด้านการจัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อนำฐานข้อมูลมาเป็นสื่อที่น่าสนใจ	จัดทำสื่อและหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (Massive Open Online Courses)											
				พัฒนาสาระเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อเนื่องจากระดับอื่นๆ											
				พัฒนาศักยภาพของผู้นำการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (โครงการค่ายผู้นำในการอนุรักษ์)											
				ส่งเสริมการเรียนรู้และการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมผ่านปัญหาการเรียนรู้ตลอดชีวิต											
		ด้านการเพิ่มสมรรถนะของบุคลากร	ด้านการเพิ่มสมรรถนะบุคลากรระดับท้องถิ่น	ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดพื้นที่แหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในท้องถิ่นและขยายพื้นที่แหล่งเรียนรู้ให้กระจายทั่วทุกท้องถิ่น (โครงการ ๑ ห้องเรียน ๑ พื้นที่เรียนรู้)							ขยายผลพื้นที่เรียนรู้ให้ครอบคลุมทั่วทุกท้องถิ่น				
				พัฒนาสื่อสาธารณะเพื่อกระตุ้นความตระหนักต่อแหล่งต้นเวสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (โครงการสื่อสารและกระตุ้นความตระหนักต่อแหล่งต้นเวสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม)											
				จัดทำหลักสูตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการจัดการแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแก่บุคลากรระดับท้องถิ่น											
				จัดทำศูนย์พัฒนาศักยภาพด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมส่วนกลางและท้องถิ่น											
		ด้านการสร้างเวที (Platform) สำหรับการปฏิบัติ	ด้านการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์	สร้างและแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ											
				พัฒนาการบริหารจัดการภูมิโนวสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมโดยมีส่วนร่วม											
				ส่งเสริมและขยายเครือข่ายภาคประชาชน ประชาสังคม ในท้องถิ่นเพื่อร่วมขับเคลื่อนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม(โครงการพลเมืองรักษถิ่น รักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม)											
				ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด											
	การพัฒนาเครื่องมือและกลไกในการจัดการบริหาร	ด้านการพัฒนากรอบโครงสร้างและความเชื่อมโยงของหน่วยงานสู่ความเป็นเลิศ	ด้านการขับเคลื่อนในระดับท้องถิ่น	ขับเคลื่อนแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมบรรจุอยู่ในแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด											
				ศึกษารูปแบบและระบบการติดตามประเมินผลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่เหมาะสม											
				สนับสนุนการจัดตั้งไต่กระบวนการระดับชุมชนและพื้นที่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
				เสริมสร้างและผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินงานด้านต่างๆ ในระดับพื้นที่											
		ด้านการพัฒนาเครื่องมือและกลไกอย่างเป็นระบบ	ด้านการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	จัดทำศูนย์ความเป็นเลิศด้านการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น											
				ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเพื่อให้หน่วยงานมีบทบาท หน้าที่ ในการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน เพื่อเพิ่มขีดสมรรถนะในการดำเนินงานร่วมกัน											
				ศึกษาเพื่อขยายต้นแบบธรรมชาติและศิลปกรรมอันตรวรักษ์สู่การเป็นมรดกในชาติและระดับโลก											
				ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการสร้างการรับรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย											
		ด้านการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (Platform/ Network/ Partnership)	ด้านการส่งเสริมความร่วมมือระดับประเทศและท้องถิ่น	ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดหาแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมทั้งในระดับกลางและระดับท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ											
				ส่งเสริมภาคการทางเศรษฐกิจเพื่อมุ่งในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
				สนับสนุนส่งเสริมสิทธิประโยชน์ในการลงทุนในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
				สนับสนุนให้เอกชนร่วมดำเนินงานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
		ด้านการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (Platform/ Network/ Partnership)	ด้านการส่งเสริมความร่วมมือระดับประเทศและท้องถิ่น	พัฒนาและปรับปรุงกลไกทางกฎหมายในการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมให้สอดคล้องกับอย่างเป็นระบบ											
				ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับ Global Issues (Climate Change)							หนุนเสริมให้ทุนรุ่นถัดไปเข้ามาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง				
				สร้างบุคลากรหลักและผู้นำเครือข่ายผู้การเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง Change Agent											
				พัฒนาระบบการสื่อสารสาธารณะ เป็นช่องทางในการดำเนินงานส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกับทุกภาคส่วนในสังคมอย่างกว้างขวาง											
		ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	ยกระดับความสามารถในการรองรับภาวะวิกฤตและเหตุฉุกเฉินด้านการจัดการแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของท้องถิ่น							ปรับแผนให้สอดคล้องกับการวิกฤตใหม่ตามสถานการณ์โลก				
				สนับสนุนและพัฒนาความสามารถของหน่วยงานอนุรักษ์ท้องถิ่น											
				ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนในการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม											
				ส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม											
	ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Innovation)	ส่งเสริมกลไกระดับชุมชนในการอนุรักษ์ พื้นที่ บริหารจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมของตนโดยการสร้างแรงจูงใจในระบบการจ่ายค่าตอบแทน							ให้ค่าตอบแทนกับหน่วยงานอื่นในระบบอย่างยั่งยืน				
				บูรณาการนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ รวมทั้งต่อยอดให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 และ Thailand 4.0							ปรับให้ทันกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษใหม่				
				พัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับบริหารจัดการเพื่อการค้าสินค้าในระดับท้องถิ่น											
				พัฒนาเครื่องมือ / กลไกในเชิงนวัตกรรมใหม่ด้านการมีส่วนร่วมและทางด้านสังคม											
				พัฒนาเครื่องมือ / กลไกในเชิงนวัตกรรมใหม่ด้านการมีส่วนร่วมและทางด้านเศรษฐกิจ											

บทที่ 7

บทสรุปโครงการ

โครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580) ได้ดำเนินการขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมต่อการปรับตัวให้ทันกับเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ และปรับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเป็นเชิงรุก อันจะเป็นการเสริมบทบาทด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาในมิติของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของทุกภาคส่วนให้ไปในทิศทางเดียวกัน และได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน โดยได้มาซึ่ง ยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี (2561-2580) เป็นกรอบทิศทางและแนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมระยะ 20 ปี (2561-2580) ของประเทศให้เตรียมพร้อมต่อการปรับตัวให้ทันกับเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ สอดคล้องต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินโครงการ ทำให้ประเทศไทยมีกรอบและทิศทางในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระยะยาวของประเทศ ในลักษณะการบูรณาการ และทำให้ประเทศมีการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนในการมุ่งสู่ประเทศไทย 4.0 ความสมดุลระหว่างการพัฒนาประเทศกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศจะได้รับการแก้ไขและป้องกัน ด้วยการบูรณาการอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบไปด้วย ภาวการณ์อนุรักษ์ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ชุมชน เครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาและองค์กรระหว่างประเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ประเทศไทยสามารถดำรงรักษาแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมไว้ให้เป็นมรดกของชาติ นำประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

โดยสามารถสรุปผลของโครงการตามขั้นตอนการดำเนินงานและผลที่ได้รับจากการศึกษา ดังนี้

7.1 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลประเด็นสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา และคาดการณ์แนวโน้มในอีก 20 ปีข้างหน้า จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ศึกษาและวิเคราะห์ถึงโครงสร้างและแนวคิดของการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประกอบไปด้วย หลักการของ

การจัดทำ Roadmap และยุทธศาสตร์ โครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์ แผนที่น่าสนใจ และแผนแม่บท การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2) ศึกษาการคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่พบเป็นปัจจัยสำคัญ ประกอบไปด้วย ฉากทัศน์อนาคตของสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในอีก 20 ปี แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและประชากร แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ แนวโน้มการลงทุนของรัฐในโครงสร้างพื้นฐาน และแนวโน้มการขยายตัวของเกษตรพันธสัญญา

3) ศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นโยบายระหว่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ประกอบด้วย เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nation Sustainable Development Goals: SDGs) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และกรอบความร่วมมือของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations: ASEAN) ในระดับต่าง ๆ รวมทั้ง ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for MultiSectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion: GMS) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS)

ทำให้ได้เห็นว่ากรอบความร่วมมือและนโยบายที่เกี่ยวข้องในระดับสากล โดยเฉพาะกลุ่มประเทศข้างเคียงประเทศไทย สามารถร่วมกันผลักดันและร่วมกำหนดทิศทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ทั้งในการกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ในลักษณะข้ามพรมแดน และความเชื่อมโยงกับนโยบายที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ที่มีผลต่อการอนุรักษ์จากการพัฒนาในกลุ่มประเทศข้างเคียง โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และด้านการท่องเที่ยว

4) ศึกษานโยบายระดับประเทศ ประกอบไปด้วย ความเชื่อมโยงของการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงกับการศึกษาวิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) นโยบายประเทศไทย 4.0 แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานประเทศและระดับภูมิภาค รวมถึงแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด พ.ศ. 2561-2564 นอกจากนี้ยังศึกษาถึงแผนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2564) รวมถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาใช้กับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

7.2 ศึกษาสถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในอดีตและในปัจจุบัน

เพื่อให้เข้าใจถึงพัฒนาการของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมและสถานการณ์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยศึกษาถึง

1) สถานภาพของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและแหล่งธรรมชาติ รวมถึงแนวโน้มและทิศทาง การคาดการณ์ สถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและแหล่งธรรมชาติ และ

สถานภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมถึงปัญหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2) สำรวจพื้นที่ และรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นฐานข้อมูล เชื่อมโยงกับการทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสำรวจพื้นที่ทั้งที่มีความอ่อนไหวและมีศักยภาพ ทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม ที่ถูกระบุโดยใช้วิธีการจำแนกพื้นที่แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม ตามปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและลักษณะของแหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม (ตามประเภทที่ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ตั้งอยู่ในลักษณะสิ่งแวดล้อมที่เผชิญกับสถานการณ์และสถานภาพแบบใด โดยแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมจะถูกพิจารณาจากการอยู่ในพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่มีกลไกในการอนุรักษ์เชิงพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่คุ้มครองทางกฎหมาย และบริบทสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีกลไกสนับสนุนในการอนุรักษ์ และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว ผลกระทบจากการพัฒนาจากนโยบายระดับต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการพิจารณาในเบื้องต้นว่าแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมใดมีความอ่อนไหวเสี่ยงภัย และในขณะเดียวกัน แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่อยู่ในพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่มีกลไกสนับสนุน และในลักษณะบูรณาภาพของแหล่งมีแนวโน้มที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ แบบสอบถามสำหรับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสียในระดับต่าง ๆ ทั้งในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การสำรวจด้วยแผนที่ ภาพถ่าย จัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้เตรียมสำหรับการวิเคราะห์ และเพิ่มเติมทะเบียนแหล่งในฐานข้อมูลของแหล่งธรรมชาติ

3) การจัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมและแนวโน้มจากประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้อง โดยจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญ ประชาชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ในแต่ละด้าน (สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม) เพื่อระดมความเห็นในประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค วิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อนำไปสู่การจัดทำผลิตภัณฑ์โครงการอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยจัดประชุมรายภาค 5 ภาค ภาคละ 2 ครั้ง ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดตรัง และจังหวัดกระบี่ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งไม่น้อยกว่า 30 คน ได้แก่ ภาครัฐ ดั้งนี้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การภาคีอื่น ๆ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และภาคประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้ดำเนินการและมีตัวชี้วัดที่มีแนวโน้มประสบความสำเร็จ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สำหรับจัดทำยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมระดมความเห็นผู้เชี่ยวชาญ 2 ครั้ง เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์และแผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละครั้ง ไม่น้อยกว่า 30 คน โดยใช้รูปแบบการประชุมแบบอิงพันธกิจ (Task Force Meeting) เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงงานที่ชัดเจนจากผู้เชี่ยวชาญไปสู่การปฏิบัติ และได้มีการจัดประชุมระดม

ความเห็น ในระดับประเทศ เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ แผนที่นำทาง (Roadmap) และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ระยะ 20 ปี โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมมากกว่า 100 คน

7.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประกอบไปด้วย

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม แบบ PEST Analysis พบว่าสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลกและภายในประเทศเป็นปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมใน 20 ปีข้างหน้า เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม โดยคำนึงถึงลักษณะสภาพแวดล้อม สถานการณ์ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในช่วงที่ผ่านมา รวมถึงการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอีกระยะ 20 ปีข้างหน้า และภายในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยใช้การวิเคราะห์ PEST Analysis (Political, Economic, Social and Technological Components) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทั้งในระดับโลกภูมิภาค และประเทศ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาประกอบประกอบการตัดสินใจและการวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์ให้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยใช้วิธี SWOT Analysis ซึ่งจะประเมินทั้งสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายใน โดยการประเมินสภาพการณ์ภายนอกพื้นที่ที่จะวิเคราะห์ในเชิงโอกาสและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม สำหรับการประเมินสภาพการณ์ภายในพื้นที่ที่จะวิเคราะห์ในเชิงจุดแข็งและจุดอ่อน สำนักงานนโยบายและแผนฯ ในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการแปลงแผนและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมีหน้าที่จัดทำแผนยุทธศาสตร์และถ่ายทอดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ฯ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ประเด็นและสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในแต่ละช่วงระยะเวลาควบคู่ไปกับแผนและนโยบายระดับประเทศด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อกำหนดทิศทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ จากการประชุมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ในแต่ละด้าน (สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม) รวมไปถึงการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อระดมความเห็นในประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค วิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ได้สรุปประเด็นเชิงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมนำไปสู่การกำหนดประเด็นเชิงยุทธศาสตร์เพื่อนำไปกำหนดยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) คือ ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ การอนุรักษ์ฟื้นฟู ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์ และประเด็นยุทธศาสตร์ด้านกลไก โครงสร้าง

7.4 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยมีรายละเอียดของยุทธศาสตร์ฯ คือ

1) วิสัยทัศน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) คือ “สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้รับการอนุรักษ์เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน”

2) พันธกิจของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) จากการวิเคราะห์ภาพรวม ปัจจัย และบทบาทหน้าที่ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงาน องค์การภาคีที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ภายใต้ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ระยะ 20 ปี มีพันธกิจที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการอนุรักษ์ ค้ำครอง ฟื้นฟู และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน 2) ด้านการตระหนักของ “คน” ในสังคมที่เป็นมิตรร่วมกับการสร้างสมดุลการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน และ 3) ด้านการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิด กลไก โครงสร้าง องค์กร และเครือข่ายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างยั่งยืน

ด้วยพันธกิจข้างต้น จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ เป็น 3 ยุทธศาสตร์ โดยภายใต้พันธกิจที่ 1 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ ด้านการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ภายใต้พันธกิจที่ 2 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และภายใต้พันธกิจที่ 3 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ ด้านการพัฒนาเครื่องมือ กลไก การบริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดในแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

โดยมีเป้าหมาย อนุรักษ์ ค้ำครอง ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อย่างสมดุลด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

1) จำนวนและผลสำเร็จของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการคุ้มครองทางสิ่งแวดล้อม

2) จำนวนของแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่ได้รับการจัดการตามแนวทางภูมินิเวศหรือเกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการติดตามประเมินผล

3) มีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม

4) มีระบบฐานข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมระดับประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

โดยมีเป้าหมาย เกิดความตระหนัก รับรู้ รับผิดชอบ และเฝ้าระวังรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประชาชนในทุกระดับ

1) เกิดโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะในระบบการศึกษา เด็กและเยาวชน

2) บุคลากรภาครัฐ เอกชน หน่วยงานท้องถิ่น ที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

3) เกิดเครือข่ายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาเครื่องมือ กลไก การบริหารจัดการ

โดยมีเป้าหมาย เสริมสร้างและสนับสนุน เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและประสิทธิภาพแก่ระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ

1) มีกลไกโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพทำงานได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น

2) กลไกทางกฎหมายเกิดขึ้นหลายระดับ โดยเฉพาะระดับพื้นที่ ออกโดยท้องถิ่น

3) มีกลไกทางเศรษฐศาสตร์ โมเดลด้านการเงิน การคลัง หรือแหล่งทุน

4) มีช่องทางการเสริมสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

7.5 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี

แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงการถ่ายทอดยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และแผนงาน โครงการ ที่เชื่อมโยงกับนโยบายและแผนระดับชาติ หน่วยงาน องค์กร ภาคที่เกี่ยวข้อง ไปสู่แนวทางการขับเคลื่อน ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1) แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติระยะ 20 ปี ไปสู่การปฏิบัติ โดยการผลักดันให้ยุทธศาสตร์ฯ เป็นส่วนขยายภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูป นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ่ายทอดเป้าหมายและกลยุทธ์ ด้านต่าง ๆ สู่แผนปฏิบัติการระยะต่าง ๆ สร้างความเข้าใจในบทบาทของแต่ละภาคส่วนและภาคีเครือข่าย และการสร้างระบบการกำกับและการตรวจสอบการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพ

2) การติดตามความก้าวหน้าและทบทวนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท เป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะโครงการ Flagship (1-2 ปี) และ ภายใน 5 ปี ระยะที่ 2 ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 ถึงระยะภายใน 10 ปี ระยะที่ 3 ต่อเนื่องจากระยะที่ 2 ถึงระยะภายใน 15 ปี และระยะที่ 4 ต่อเนื่องจากระยะที่ 3 ถึงระยะภายใน 20 ปี เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์

จากกระบวนการศึกษาและผลการศึกษาโครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ประเทศไทยโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถกำหนดทิศทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายระดับนานาชาติและพร้อมสร้างความร่วมมือในระดับนานาชาติ โดยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายการขับเคลื่อนประเทศ โดยความร่วมมือกับทุกภาคส่วนได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2533. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานแหล่งโบราณคดี.**
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท หิรัญพัฒน์ จำกัด.
- _____. 2548. **พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504.** 2548. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์สมพันธ์ จำกัด.
- กลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560. **รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2559 หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: กลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. 2561. **รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2560 หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: กลุ่มงานจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2557ก. **การสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำทะเบียนและแผนที่ย่านชุมชนเก่า ในพื้นที่ภาคใต้.** กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. 2557ข. **การสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำทะเบียนและแผนที่ย่านชุมชนเก่า ในพื้นที่ภาคเหนือ.** กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555. **โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทชุมชนเก่า ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท พรอพเพอร์ตี้พริ้นท์จำกัด.
- การเคหะแห่งชาติ. 2560. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดความรู้เรื่องอัตลักษณ์ ละภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัยของท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคตะวันออก.** กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.

โครงการฟื้นฟูลุ่มน้ำชี. 2553. ป่าชุมชน เรื่องของ “คน” กับ “ป่า” บทเรียนการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้และคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างมีส่วนร่วม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

ปรานอม ตันสุขนันท์ และ วิทยา ดวงธิดา. 2555. แนวทางการพัฒนา ความเป็นย่านหลากหลายมิติของเมืองเชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ปู-เป้.

สถาบันพัฒนาท้องถิ่น. 2554. คู่มือ กระบวนการยกย่องเพื่อจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. 2541. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัท คัมครองมรดกไทย จำกัด.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2547ก. เอกสารประกอบการสัมมนาฯ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แผนปฏิบัติการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ โครงการจัดทำรายงานผลการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอนุรักษ์และการพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และจัดทำแผนส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2547ข. โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ควรอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2548. โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการและการสร้างตัวชี้วัดระบบการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: กองประสานการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2553. โครงการบูรณาการเพื่อจัดทำแนวเขตและมาตรการกำหนดเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่เมืองศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท โมโนกราฟ จำกัด.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2557ก. ทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2557ข. ทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2557ค. ทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2557ง. ทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2557จ. โครงการเตรียมรับมือและป้องกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่อาจมีต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมชาติประเภทภูเขา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2557ฉ. รายงานการประชุมสัมมนาวิชาการคณะกรรมการอนุรักษ์พัฒนาเมืองเก่าและทะเบียนข้อมูลเครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2557ช. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2559. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาจัดทำแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2560ก. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท จอยบอย แอดเวอร์ไทซิง จำกัด.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560ข. รายงานผลการประชุมสัมมนาวิชาการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าและทะเบียนข้อมูลเครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. 2555. การเตรียมการนำเสนอแหล่งมรดกเพื่อขึ้นบัญชีมรดกโลก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2559. รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2558 หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สุรัชย์ รักษาชาติ และ อัญชัญ แกมเขย. 2558. พื้นที่ย่านเก่าและภูมิโนเวศวัฒนธรรมให้มีชีวิต: ประสบการณ์จากเพื่อนถึงเพื่อน. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: พีระการพิมพ์.

อมร ฤชณพันธุ์. 2559ก. การวางแผนและการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเชื่อมต่อระหว่างเมืองและชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มินเซอริวิซซ์พับลกาย.

_____ และ สาลินี สุกรัตน์เมธี. 2559ข. ทูทางสังคมและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการควบคุมและลดมลพิษทางน้ำข้ามเขตแดนในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.

Colette, A. 2557. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมรดกโลก: รายงานว่าด้วยการคาดการณ์และการบริหารจัดการ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อมรดกโลกและยุทธศาสตร์เพื่อช่วยเหลือรัฐภาคีในการดำเนินการตอบสนองก้านการบริหารจัดการที่เหมาะสม. แปลโดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ภาคผนวก ก
มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

เรื่อง มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและ
 วัฒนธรรม
 เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน กองกลาง
 อ้างถึง หนังสือที่ สร.๐๒๐๒/๓๓๓๓ ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๕
 ๑ 1247 1091 10.30
 ๑ 5 ๓๑ ๑๐ ๑๐
 วันที่ เดือน ปี.ศ.
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ภาพลายหนังสือที่ สร.๐๐๐๘/๓๒๔๔ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๒๕
 ภาพลายหนังสือที่ มท.๑๓๖๔/๔๔๒๒ ลงวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๒๕
 ภาพลายหนังสือที่ กส.๐๒๒๑/๓๒๕๓๐ ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ และ
 ภาพลายหนังสือที่ อก.๐๒๑๑/๕๐๑๑ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๒๕
 ตามที่ไต่ถามมาว่า ใ้ข้อให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพิจารณาเสนอความเห็น
 เกี่ยวกับมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและ วัฒนธรรม เพื่อประกอบ
 การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีต่อไปแล้ว นั้น
 บัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 กระทรวงมหาดไทย กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอุตสาหกรรมได้เสนอ
 ความเห็นเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว ความละเอียดปรากฏตามภาพลายหนังสือของ
 ส่วนราชการดังกล่าวที่ไต่ถามมาพร้อมนี้
 คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๒๕ ลงมติเห็นชอบ
 ในหลักการแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สำคัญงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอ
 สำหรับในส่วนที่เป็นข้อขัดข้องของกระทรวงต่าง ๆ นั้น ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องชี้แจงเหตุผล
 สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติไปร่วมพิจารณาหรือเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องให้เป็นไป
 ตามกฎหมายต่อไป
 จึงเรียนย็นับมา ไ้แจ้งให้ที่ที่เกี่ยวข้องทราบด้วยแล้ว.

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
วันที่ ๑๕ ธ.ค. ๒๕๖๕
เวลา ๑๕.๕๕ น. *วราภรณ์*
นายปลั่ง นิลกุล
เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ที่ วทพ. ๐๒๐๑/ 15065
เรียน สว.

สป. วทพ. ของโรงเรียนนานาชาติ
☒ ทราบ ☐ ดำเนินการ
☐ เสร็จสิ้น ☐

วราภรณ์ นิลกุล
(นายปลั่ง นิลกุล)
รอง ผอ. สว.
ปฏิบัติราชการแทน ผอ. สว.

๕ ธ.ค. ๒๕๖๕

ภาคผนวก ก2 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2532 เรื่อง การประกาศแหล่งธรรมชาติ
อันควรอนุรักษ์เนื่องในปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ นร 0201/ 12664/

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม.10300

๕ พฤศจิกายน 2532

เรื่อง การประกาศแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ในปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน

อ้างถึง หนังสือกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน ที่ วท 0503/29977

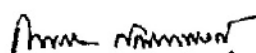
ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2532

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีแจ้งผู้เกี่ยวข้อง

ตามที่ได้อ่านเรื่อง การประกาศแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ในปีแห่งการพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมติคณะกรรมการ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ นั้น

คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2532 เห็นชอบมติคณะกรรมการ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงานเสนอ
จึงเรียนยืนยันมา ให้แจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องความบัญชีที่แนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นางโสมศรี กัญชนะพงศ์)

ผู้ช่วยเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๕7 พ.ย. 2532

รายชื่อแหล่งธรรมชาติที่ได้รับการประกาศให้เป็นมรดกทางธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ของท้องถิ่น

ในปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะรัฐมนตรี

เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ จำนวน ๒๖๓ แห่ง

(เป็นสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทที่ ๑ จำนวน ๔๓ แห่ง)

ภาคเหนือ

๑. ทุ่งบัวตอง (ดอยแม่อูคอ)	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๑. ถ้ำผานางคอย	จังหวัดแพร่
๒. ดอยกองมู	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๒. น้ำตกห้วยโรง	จังหวัดแพร่
๓. ถ้ำน้ำลอด**	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๓. แพะเมืองผี	จังหวัดแพร่
๔. น้ำตกผาเสื่อ	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๔. ถ้ำผาตูบ	จังหวัดน่าน
๕. ถ้ำปลา	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๕. ถ้ำผามอง-ถ้ำผาเวียง	จังหวัดน่าน
๖. น้ำตกแม่สุรินทร์	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๖. น้ำตกศิลาเพชร	จังหวัดน่าน
๗. ถ้ำเชียงดาว	จังหวัดเชียงใหม่	๓๗. เสาดิน-ฮ่อมจ้อม	จังหวัดน่าน
๘. ถ้ำเมืองออน**	จังหวัดเชียงใหม่	๓๘. น้ำตกธารารักษ์	จังหวัดตาก
๙. น้ำตกห้วยแก้ว	จังหวัดเชียงใหม่	๓๙. ถ้ำแม่อุสุ	จังหวัดตาก
๑๐. น้ำตกแม่ยะ	จังหวัดเชียงใหม่	๔๐. น้ำตกลานสาง	จังหวัดตาก
๑๑. น้ำตกแม่กลาง	จังหวัดเชียงใหม่	๔๑. น้ำตกพาเจริญ*	จังหวัดตาก
๑๒. น้ำตกแม่สา	จังหวัดเชียงใหม่	๔๒. น้ำตกทีลอซู	จังหวัดตาก
๑๓. ไปงเดือดป่าแป้*	จังหวัดเชียงใหม่	๔๓. เขาสน	จังหวัดกำแพงเพชร
๑๔. บ่อน้ำร้อนฝาง	จังหวัดเชียงใหม่	๔๔. น้ำตกคลองลาน	จังหวัดกำแพงเพชร
๑๕. ออบหลวง	จังหวัดเชียงใหม่	๔๕. น้ำตกคลองน้ำไหล	จังหวัดกำแพงเพชร
๑๖. ผาจำอ*	จังหวัดเชียงใหม่	๔๖. ถ้ำนเรศวร*	จังหวัดพิษณุโลก
๑๗. ถ้ำหลวงนางนอน (เขานางนอน)**	จังหวัดเชียงราย	๔๗. น้ำตกชาติตระการ	จังหวัดพิษณุโลก
๑๘. น้ำตกขุนกรณ์	จังหวัดเชียงราย	๔๘. น้ำตกแก่งโสภา	จังหวัดพิษณุโลก
๑๙. น้ำตกปูแกง	จังหวัดเชียงราย	๔๙. น้ำตกปอย	จังหวัดพิษณุโลก
๒๐. หาดทรายริมแม่น้ำกก (พิทยา ๒)	จังหวัดเชียงราย	๕๐. ถ้ำลม-ถ้ำวัง	จังหวัดสุโขทัย
๒๑. น้ำตกภูซาง	จังหวัดพะเยา	๕๑. น้ำตกสายรุ้ง	จังหวัดสุโขทัย
๒๒. น้ำตกจำปาทอง	จังหวัดพะเยา	๕๒. น้ำตกตาดดาว	จังหวัดสุโขทัย
๒๓. กว๊านพะเยา	จังหวัดพะเยา	๕๓. บึงสีไฟ*	จังหวัดพิจิตร
๒๔. ฝิ่งต้า	จังหวัดพะเยา	๕๔. น้ำตกศรีดิษฐ์	จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๕. ถ้ำหลวง	จังหวัดลำพูน	๕๕. น้ำตกตาดหมอก	จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๖. น้ำตกแม่ก้อ	จังหวัดลำพูน	๕๖. ลานหินปุ่ม-ลานหินแตก	จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๗. ถ้ำผาไท	จังหวัดลำปาง	๕๗. เขาแก้ว-เขาหน่อ**	จังหวัดนครสวรรค์
๒๘. น้ำตกวังแก้ว	จังหวัดลำปาง	๕๘. บึงบอระเพ็ด**	จังหวัดนครสวรรค์
๒๙. น้ำตกแจ้ซ้อน-น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน	จังหวัดลำปาง	๕๙. เขาค้อชัย*	จังหวัดอุทัยธานี
๓๐. แก่งหลวง	จังหวัดแพร่	๖๐. น้ำตกหินลาด	จังหวัดอุทัยธานี

ภาคกลาง

๖๑. น้ำตกวังก้านเหลือง	จังหวัดลพบุรี	๗๖. ถ้าเขาบิน	จังหวัดราชบุรี
๖๒. บึงแม่ลา	จังหวัดสิงห์บุรี	๗๗. ถ้าจอมพล	จังหวัดราชบุรี
๖๓. น้ำตกมวกเหล็ก	จังหวัดสระบุรี	๗๘. เขาเจ้าลาย	จังหวัดเพชรบุรี
๖๔. น้ำตกเจ็ดสาวน้อย	จังหวัดสระบุรี	๗๙. เขาวัง	จังหวัดเพชรบุรี
๖๕. บึงพระราม	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๐. ถ้าเขาหลวง	จังหวัดเพชรบุรี
๖๖. ถ้ำธารลอด	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๑. หาดเจ้าสำราญ**	จังหวัดเพชรบุรี
๖๗. ถ้ำพระธาตุ	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๒. หาดชะอำ**	จังหวัดเพชรบุรี
๖๘. ถ้ำดาวดึงส์	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๓. น้ำตกห้วยยาง	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๖๙. ถ้ำละว้า	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๔. หาดวนกร*	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๗๐. น้ำตกเขาพัง(น้ำตกไทรโยคน้อย)	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๕. หาดหัวหิน*	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๗๑. น้ำตกไทรโยคใหญ่	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๖. เขาเต่า*	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๗๒. น้ำตกห้วยขมิ้น	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๗. ดอนหอยหลอด*	จังหวัดสมุทรสงคราม
๗๓. น้ำตกเอราวัณ	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๘. น้ำตกนางรอง**	จังหวัดนครนายก
๗๔. สวนหิน	จังหวัดกาญจนบุรี	๘๙. น้ำตกสาริกา**	จังหวัดนครนายก
๗๕. เขาวัง**	จังหวัดราชบุรี		

ภาคตะวันออก

๙๐. แก่งสัตตได*	จังหวัดปราจีนบุรี	๑๐๒. หาดแม่พิมพ์*	จังหวัดระยอง
๙๑. น้ำตกเขาอีโต้	จังหวัดปราจีนบุรี	๑๐๓. น้ำตกพลั่ว	จังหวัดจันทบุรี
๙๒. น้ำตกห้วยเกษียร	จังหวัดปราจีนบุรี	๑๐๔. น้ำตกกระทิง	จังหวัดจันทบุรี
๙๓. เขาหินซ้อน	จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๐๕. หาดคู้วิมาน	จังหวัดจันทบุรี
๙๔. เกาะสีชัง	จังหวัดชลบุรี	๑๐๖. แหลมเสด็จคู้กระเบน	จังหวัดจันทบุรี
๙๕. หาดบางแสน*	จังหวัดชลบุรี	๑๐๗. แหลมสิงห์	จังหวัดจันทบุรี
๙๖. หาดพัทยา	จังหวัดชลบุรี	๑๐๘. หาดทรายแก้ว*	จังหวัดตราด
๙๗. หาดจอมเทียน	จังหวัดชลบุรี	๑๐๙. หาดบานชื่น*	จังหวัดตราด
๙๘. น้ำตกเขาชะเมา (น้ำตกคลองน้ำใส)	จังหวัดระยอง	๑๑๐. หาดสุขสำราญ	จังหวัดตราด
๙๙. น้ำตกธรรมชาติ	จังหวัดระยอง	๑๑๑. อ่าวตาลคู่	จังหวัดตราด
๑๐๐. หาดทรายแก้ว (เกาะเสม็ด)	จังหวัดระยอง	๑๑๒. แหลมงอบ	จังหวัดตราด
๑๐๑. หาดแม่รำพึง*	จังหวัดระยอง	๑๑๓. เส้าหินเหลี่ยม**	จังหวัดตราด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑๑๔. ผาเง็ก	จังหวัดชัยภูมิ	๑๔๕. บึงใหญ่	จังหวัดนครพนม
๑๑๕. ถ้ำวัวแดง	จังหวัดชัยภูมิ	๑๔๖. แก่งกะเบา	จังหวัดมุกดาหาร
๑๑๖. น้ำตกตาดโตน	จังหวัดชัยภูมิ	๑๔๗. ภูผาเทิบ	จังหวัดมุกดาหาร
๑๑๗. หนองแวง	จังหวัดชัยภูมิ	๑๔๘. ภูเก้าพระ	จังหวัดมุกดาหาร
๑๑๘. เบิ่งสะพาน	จังหวัดชัยภูมิ	๑๔๙. ถ้ำฝ่ามือแดง	จังหวัดมุกดาหาร
๑๑๙. ป่าหินงาม	จังหวัดชัยภูมิ	๑๕๐. น้ำตกตาดโตน	จังหวัดมุกดาหาร
๑๒๐. แก่งฟ้า	จังหวัดขอนแก่น	๑๕๑. ภูสิงห์	จังหวัดกาฬสินธุ์
๑๒๑. เบิ่งแก่นนคร	จังหวัดขอนแก่น	๑๕๒. ภูโป	จังหวัดกาฬสินธุ์
๑๒๒. ถ้ำผาพวง	จังหวัดขอนแก่น	๑๕๓. น้ำตกตาดทอง	จังหวัดกาฬสินธุ์
๑๒๓. ผานกเค้า	จังหวัดขอนแก่น	๑๕๔. สะพานหิน*	จังหวัดกาฬสินธุ์
๑๒๔. ถ้ำเอราวัณ*	จังหวัดหนองบัวลำภู	๑๕๕. หนองบัว	จังหวัดมหาสารคาม
๑๒๕. น้ำตกเฒ่าโต้	จังหวัดหนองบัวลำภู	๑๕๖. หินร่อง	จังหวัดมหาสารคาม
๑๒๖. น้ำตกยูงทอง	จังหวัดอุดรธานี	๑๕๗. ผาน้ำย้อย	จังหวัดร้อยเอ็ด
๑๒๗. หอนางอุษา	จังหวัดอุดรธานี	๑๕๘. บึงพลาญชัย	จังหวัดร้อยเอ็ด
๑๒๘. ภูทอก	จังหวัดบึงกาฬ	๑๕๙. ภูเก้าพระ	จังหวัดยโสธร
๑๒๙. น้ำตกเจ็ดสีภูว	จังหวัดบึงกาฬ	๑๖๐. น้ำตกเหวสุวัต	จังหวัดนครราชสีมา
๑๓๐. น้ำตกธารทอง	จังหวัดหนองคาย	๑๖๑. น้ำตกหลังเหว	จังหวัดนครราชสีมา
๑๓๑. น้ำตกธารทิพย์ (น้ำตกตาดเสริม)	จังหวัดหนองคาย	๑๖๒. บึงกระโทก	จังหวัดนครราชสีมา
๑๓๒. แก่งคุตคุ	จังหวัดเลย	๑๖๓. ถ้ำวัวแดง	จังหวัดนครราชสีมา
๑๓๓. ภูกระดัง	จังหวัดเลย	๑๖๔. ภูกระโดง	จังหวัดบุรีรัมย์
๑๓๔. ภูเรือ	จังหวัดเลย	๑๖๕. ภูพนมรุ้ง	จังหวัดบุรีรัมย์
๑๓๕. ภูหลวง	จังหวัดเลย	๑๖๖. ภูพระอังคาร	จังหวัดบุรีรัมย์
๑๓๖. ถ้ำผาพวง	จังหวัดเลย	๑๖๗. มออีแดง	จังหวัดศรีสะเกษ
๑๓๗. ถ้ำผาปู่	จังหวัดเลย	๑๖๘. น้ำตกสำโรงเกียรติ	จังหวัดศรีสะเกษ
๑๓๘. ถ้ำพระทอง	จังหวัดสกลนคร	๑๖๙. น้ำตกห้วยจันทน์*	จังหวัดศรีสะเกษ
๑๓๙. น้ำตกคำหอม	จังหวัดสกลนคร	๑๗๐. หนองไผ่บึง	จังหวัดศรีสะเกษ
๑๔๐. น้ำตกตาดโตน	จังหวัดสกลนคร	๑๗๑. แก่งสะพือ**	จังหวัดอุบลราชธานี
๑๔๑. หนองหาร	จังหวัดสกลนคร	๑๗๒. แก่งตะนะ	จังหวัดอุบลราชธานี
๑๔๒. ถ้ำพระเวทย์	จังหวัดนครพนม	๑๗๓. ผาแต้ม*	จังหวัดอุบลราชธานี
๑๔๓. น้ำตกตาดขาม	จังหวัดนครพนม	๑๗๔. เสาดเลียง	จังหวัดอุบลราชธานี
๑๔๔. น้ำตกนาโพธิ์	จังหวัดนครพนม	๑๗๕. หนองสามขา	จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาคใต้

๑๗๖. ถ้ำเขาเกรียบ	จังหวัดชุมพร	๒๒๔. น้ำตกหวาง	จังหวัดระนอง
๑๗๗. น้ำตกกะเปาะ	จังหวัดชุมพร	๒๒๕. น้ำตกบุญญบาล	จังหวัดระนอง
๑๗๘. น้ำตกทุ่งตะโก	จังหวัดชุมพร	๒๒๖. หาดแหลมสน	จังหวัดระนอง
๑๗๙. หาดอรุณทัย	จังหวัดชุมพร	๒๒๗. หาดประพาส	จังหวัดระนอง
๑๘๐. หาดทรายรี	จังหวัดชุมพร	๒๒๘. บ่อน้ำร้อนแร่ธรรมชาติ	จังหวัดระนอง
๑๘๑. ทะเลใน (หมู่เกาะอ่างทอง)	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๒๙. เขาพิงกัน-เขาตะปู	จังหวัดพังงา
๑๘๒. น้ำตกเขาพัง	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๓๐. ถ้ำสุวรรณคูหา	จังหวัดพังงา
๑๘๓. น้ำตกหินลาด**	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๓๑. ถ้ำพุงช้าง	จังหวัดพังงา
๑๘๔. น้ำตกหน้าเมือง**	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๓๒. ถ้ำลอด	จังหวัดพังงา
๑๘๕. หาดเฉวง**	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๓๓. น้ำตกลำปี	จังหวัดพังงา
๑๘๖. หาดละไม**	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๓๔. อ่าวไม้งาม	จังหวัดพังงา

๑๘๗. หินตา-หินยาย**	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๓๕. อ่าวแม่ยาย	จังหวัดพังงา
๑๘๘. น้ำตกพรหมโลก	จังหวัดนครศรีธรรมราช	๒๓๖. หาดท้ายเหมือง	จังหวัดพังงา
๑๘๙. น้ำตกโยง	จังหวัดนครศรีธรรมราช	๒๓๗. น้ำตกโดนไพร	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๐. หาดลิซล	จังหวัดนครศรีธรรมราช	๒๓๘. หาดโนยาง	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๑. หาดขนอม*	จังหวัดนครศรีธรรมราช	๒๓๙. หาดป่าตอง	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๒. เขาอกทะลุ	จังหวัดพัทลุง	๒๔๐. หาดสุรินทร์	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๓. น้ำตกบ้านโดน	จังหวัดพัทลุง	๒๔๑. หาดโนหาน	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๔. น้ำตกหม่อมจ้อย	จังหวัดพัทลุง	๒๔๒. เขารัง	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๕. ทะเลน้อย	จังหวัดพัทลุง	๒๔๓. แหลมพรหมเทพ	จังหวัดภูเก็ต
๑๙๖. เกาะหนู-เกาะแมว*	จังหวัดสงขลา	๒๔๔. เกาะพีพีเล-เกาะพีพีดอน	จังหวัดกระบี่
๑๙๗. เขาตังกวน-เขาน้อย	จังหวัดสงขลา	๒๔๕. เขานาบน้ำ	จังหวัดกระบี่
๑๙๘. น้ำตกโตนงาช้าง	จังหวัดสงขลา	๒๔๖. ถ้ำพระนางใน	จังหวัดกระบี่
๑๙๙. น้ำตกปริพัตร	จังหวัดสงขลา	๒๔๗. ถ้ำเสด็จ*	จังหวัดกระบี่
๒๐๐. ทะเลสาบสงขลา	จังหวัดสงขลา	๒๔๘. ถ้ำไวกิ้ง	จังหวัดกระบี่
๒๐๑. อุทยานนกน้ำคูขุด	จังหวัดสงขลา	๒๔๙. อ่าวพระนาง	จังหวัดกระบี่
๒๐๒. หาดปากบางสะกอม	จังหวัดสงขลา	๒๕๐. สุสานหอย ๗๕ ล้านปี	จังหวัดกระบี่
๒๐๓. หาดสมิหลา**	จังหวัดสงขลา	๒๕๑. ถ้ำผีหัวโต	จังหวัดกระบี่
๒๐๔. หาดเก้าเส้ง*	จังหวัดสงขลา	๒๕๒. ถ้ำเพชร	จังหวัดกระบี่
๒๐๕. หาดม่วงงาม	จังหวัดสงขลา	๒๕๓. ถ้ำเขาปิยะ	จังหวัดตรัง
๒๐๖. แหลมสนอ่อน	จังหวัดสงขลา	๒๕๔. น้ำตกโตนเต๊ะ	จังหวัดตรัง
๒๐๗. น้ำตกทรายขาว	จังหวัดปัตตานี	๒๕๕. ทะเลสองห้อง	จังหวัดตรัง
๒๐๘. หาดรัชดาภิเษก (หาดสายหมอก)	จังหวัดปัตตานี	๒๕๖. หาดเจ้าไหม	จังหวัดตรัง
๒๐๙. หาดแห่	จังหวัดปัตตานี	๒๕๗. หาดปากเมง	จังหวัดตรัง
๒๑๐. หาดชลาสัย	จังหวัดปัตตานี	๒๕๘. เกาะไข่	จังหวัดตรัง
๒๑๑. หาดตะโละกาโปร์	จังหวัดปัตตานี	๒๕๙. ผาโต๊ะบู	จังหวัดสตูล
๒๑๒. แหลมดาซี (แหลมโพธิ์)	จังหวัดปัตตานี	๒๖๐. อ่าวพันเตมะละกา	จังหวัดสตูล
๒๑๓. ถ้ำคูหาภิมุข	จังหวัดยะลา	๒๖๑. หาดหินงาม	จังหวัดสตูล
๒๑๔. ถ้ำกระแซง	จังหวัดยะลา	๒๖๒. หาดปากบารา	จังหวัดสตูล
๒๑๕. น้ำตกสุทาลัย (น้ำตกกือลอง)	จังหวัดยะลา	๒๖๓. หาดราไวย์	จังหวัดสตูล
๒๑๖. น้ำตกธารโต	จังหวัดยะลา		
๒๑๗. น้ำตกคลองรัง	จังหวัดยะลา		
๒๑๘. ถ้ำโต๊ะไม้	จังหวัดนราธิวาส		
๒๑๙. น้ำตกฉัตรวารินทร์	จังหวัดนราธิวาส		
๒๒๐. น้ำตกบาโจ (ปาโจ)	จังหวัดนราธิวาส		
๒๒๑. น้ำตกซีโป	จังหวัดนราธิวาส		
๒๒๒. หาดนราทัศน์	จังหวัดนราธิวาส		
๒๒๓. ถ้ำพระยงค	จังหวัดระนอง		

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๓๒

หมายเหตุ *แหล่งธรรมชาติที่ได้มีการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่งไว้แล้ว

**แหล่งธรรมชาติที่ได้มีการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะแหล่งไว้แล้ว

และได้สนับสนุนเงินงบประมาณเบื้องต้นบางส่วน ให้แก่จังหวัดหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่
เพื่อเป็นการขับเคลื่อนในการดำเนินงานตามแผนการจัดการฯ นั้นๆ

ภาคผนวก ก3 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2533 เรื่อง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์
ธรรมชาติ

ที่ นร 0202/10472

เลขที่	1405
วันที่	17. 10. 33
เวลา	10. 10. 33

เรื่อง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
วันที่ 10 / 10 / 77
เวลา 00. 30 น.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. 10300

9 กรกฎาคม 2533

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน

- อ้างถึง 1. หนังสือกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน ที่ วพ 0503/35334
ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2532
2. หนังสือกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน ที่ วพ 0503/10337
ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2533

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ความที่ สท 0310/1462
ลงวันที่ 25 มกราคม 2533
2. สำเนาหนังสือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ความที่ กษ 0709.04/27232
ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2533
3. สำเนาหนังสือสำนักงาน ก.พ. ความที่ นร 0716/18
ลงวันที่ 2 มกราคม 2533

ตามที่ได้อนุมัติแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ไปเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา นั้น

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักงาน ก.พ. ได้เสนอ
ความเห็นมาเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย ความละเอียดครบถ้วนตามสำเนาหนังสือ
ที่ส่งมาพร้อมนี้

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2533 ลงมติว่า

1. เห็นชอบแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และอนุมัติให้ดำเนินการตามที่
กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงานเสนอ โดยให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติ
และดำเนินการในส่วนที่รับผิดชอบต่อไป

/2. ...

- 2 -

2. สำหรับเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดลอมในจังหวัด
ให้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด

3. ส่วนการจัดตั้งกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ให้กระทรวงวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยีและการพลังงาน (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ) จัดส่งข้อมูลและรายละเอียด
ในเรื่องนี้ให้สำนักงาน ก.พ.พิจารณาต่อไป

จึงเรียนยืนยันมา ขอแจ้งให้ผูเกี่ยวข้องตามบัญชีแนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายอภิลาศ โอสดานนท์)

เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี

กองการประชุมคณะรัฐมนตรี

โทร. 2825844

②
นายอภิลาศ โอสดานนท์
ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี
16 ก.ค. 53

③
นายประจวบ ไชยกุล
16 ก.ค. 53

(นายประจวบ ไชยกุล)

รณว.วทท.

ภาคผนวก ก4 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2544 เรื่อง มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ เรื่องนโยบายและแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ
คู คลอง

ส่วนที่สี่

ที่ นร ๐๒๐๔/๑๐๑๕๖

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กท ๑๐๓๐๐

๓๐ กันยายน ๒๕๔๔

เรื่อง มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่อง “นโยบายและแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนา
สภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง”

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ด่วนที่สุด ที่ วว ๐๔๐๗/๔๔๙๙
ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค ๐๔๑๙/๑๔๗๑๔
ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๔
๒. สำเนาหนังสือกระทรวงคมนาคม ด่วนที่สุด ที่ คค ๐๒๐๔.๑/๖๖๔๒
ลงวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๔
๓. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๒๑๔.๔/๔๑๓๙
ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๔
๔. สำเนาหนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร ๑๓๐๑/๖๕๒๒
ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔
๕. สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ด่วนที่สุด ที่ นร ๑๐๒๙/๑๙๐๔ ลงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๔
๖. สำเนาหนังสือสำนักงบประมาณ ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๔๑๒/๒๓๑๕๑
ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๔
๗. สำเนาหนังสือฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๓
ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๒๐๖/(คกก.๓)/๑๕/ท ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๔

ตามที่ได้ขอให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบตามความเห็นของคณะกรรมการ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ดังนี้

๑. ให้วันที่ ๒๐ กันยายน ของทุกปีเป็น “วันอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลอง แห่งชาติ”
๒. ให้ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๖ เป็น “ปีแห่งการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลอง”
๓. (ร่าง) นโยบายและแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง
และโครงการนำร่องในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง

/๔. ...

นาง ๖๖
๒๖/๖/๖๖

๕. ให้สำนักงานประมาณสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนงาน ฯ และโครงการนำร่อง ฯ
ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงการคลัง กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานปลัด
สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ
สำนักงานงบประมาณ ได้เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย
ซึ่งคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๓ (รองนายกรัฐมนตรี นายเดช
บุญ-หลง) พิจารณาแล้ว มีประเด็นอภิปรายและมติ ความละเอียดปรากฏตามสำเนาหนังสือ
ที่ส่งมาด้วยนี้

จึงเรียนยืนยันมา ได้แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตามบัญชีแนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายก้าธร จันทรแสง)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักบริหารการประชุมคณะรัฐมนตรี
โทร. ๐ ๒๒๔๐ ๕๐๐๐ ต่อ ๓๒๔ - ๕
โทรสาร ๐ ๒๒๔๐ ๕๐๖๕ <3aw92>

క్రమ సంఖ్య

- అక్షరాల సంఖ్య
- అక్షరాల పుష్కలత

ฉบับนี้เป็นการตามฤกษ์

21.0.3 44
(นายสมรธา กุณปัทม)

☐ กม.	☐ สน.
☐ กจ.	☐ ดน.
☐ กค.	☐ สค.
☐ กว.	☒ อว.
☐ อค.	☐ อจ.

๒๘
๒๙ กย ๕๕
(นายวรารุณ ศิลปอาษา)
ลสอ.ว.

ภาคผนวก ก5 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2552 เรื่องแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2552-2556)

ด้านที่ ๑

ที่ นร ๐๕๐๖/๑๓๕๕

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๒๕ กันยายน ๒๕๕๒

เรื่อง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๖)

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ ทส ๑๐๐๖.๒/๑๙๓๔
ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๒

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. สำเนาหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนมาก ที่ กค ๑๐๐๕/๑๖๑๗๖
ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๒
  ๒. สำเนาหนังสือกระทรวงกลาโหม ด่วนมาก ที่ กท ๐๒๐๗/๑๑๕๐
ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒
  ๓. สำเนาหนังสือกระทรวงการพัฒนาลุ่มน้ำและความมั่นคงของมนุษย์
ที่ พม ๐๒๐๗/๓๒๓๓๗ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๒
  ๔. สำเนาหนังสือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ กษ ๐๓๒๗/๗๐๓๗
ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๒
  ๕. สำเนาหนังสือกระทรวงคมนาคม ด่วนที่สุด ที่ คค(ปคร) ๐๒๐๑/๒๒๗
ลงวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๒
  ๖. สำเนาหนังสือกระทรวงวัฒนธรรม ด่วนที่สุด ที่ วธ ๐๒๐๔/๒๑๔๔
ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒
  ๗. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๒๑๑.๕/๑๐๕๔๖
ลงวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๒
  ๘. สำเนาหนังสือกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ด่วนมาก ที่ วท (ปคร) ๐๒๑๑/๕๒๐๖๐๕๐ ลงวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๒
  ๙. สำเนาหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๒๐๘/๓๒๗๗
ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๒
  ๑๐. สำเนาหนังสือกระทรวงอุตสาหกรรม ด่วนมาก ที่ อก ๐๕๐๗/๓๐๗๗
ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๒
  ๑๑. สำเนาหนังสือสำนักงบประมาณ ด่วนมาก ที่ นร ๐๗๐๙/๕๓๖
ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๒
  ๑๒. สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ด่วนมาก ที่ นร ๑๑๑๔/๓๙๓๕ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๒

ตามที่ได้เสนอเรื่อง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติระยะ ๕ ปี
(พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๖) ไปเพื่อดำเนินการ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

/กระทรวงการคลัง ...

- ๒ -

กระทรวงการคลัง กระทรวงกลาโหม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานปรมาณ
และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เสนอความเห็นเพื่อประกอบ
การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย ความละเอียดปรากฏตามสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยนี้

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๒ ลงมติว่า

๑. เห็นชอบในหลักการของแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๖) ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ

๒ ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรับความเห็นของกระทรวงการคลัง
กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปปรับปรุงแก้ไขแผนแม่บทฯ แล้วแจ้งให้
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง

จึงเรียนยืนยันมาและโปรดดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป
ทั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตามบัญชีแนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิชัย วีทสุวรรณ)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

29 ก.ย. 2552

สำนักวิเคราะห์เรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๒๒

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๖๔

www.cabinet.thaigov.go.th

L9-30-52/ตฉินพ

๒๙ ก.ย. ๒๕๕๒

รองเลขาธิการฯ .....
 ผอ.กอง.....
 จว.....
 ผู้ช่วยฯ.....

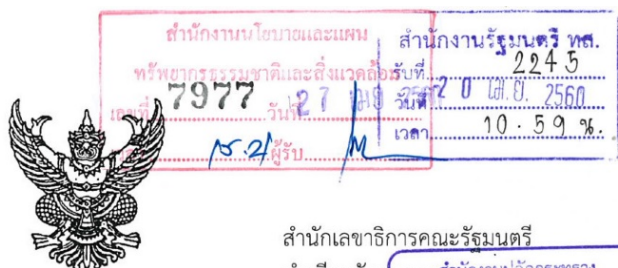

รายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แจ้งเรื่อง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๖) ให้ทราบ ดังนี้

-
๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
  ๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
  ๓. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
  ๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
  ๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
  ๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
  ๗. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
  ๘. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
  ๙. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
  ๑๐. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
  ๑๑. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ
  ๑๒. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาคผนวก ก6 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560 เรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทธรณีสัณฐานและภูมิทัศน์วรรณ
ภูเขา และน้ำตก

ที่ นร ๐๕๐๕/๖๓๖๘

๑๗ เมษายน ๒๕๖๐

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เลขรับ 12๐16
วันที่ 27 เม.ย. 2560
เวลา ๑๓.๐๐ น.

เรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ประเภทธรณีสัณฐานและภูมิทัศน์วรรณ
ภูเขา และน้ำตก

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ ทส ๑๐๐๗.๒/๗๔๘ ลงวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๐

ตามที่ได้เสนอเรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
ประเภทธรณีสัณฐานและภูมิทัศน์วรรณ ภูเขา และน้ำตก ไปเพื่อดำเนินการ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีทราบแล้วเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๐

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ ทั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตามบัญชี
แนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวกรรณา จุฑานนท์)

ผู้อำนวยการกองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๒๗ (อิทธิศักดิ์) ๔๔๒ (กัญญาณัฐ)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๑๔๔๖

www.soc.go.th

บัญชีรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แจ้งเรื่อง เสนอการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติ
อันควรรักษา ประเพณีพิธีกรรมและภูมิทัศน์วรรณ ภูเขา และน้ำตก ให้ทราบ ดังนี้

-
๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
  ๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
  ๓. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
  ๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
  ๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
  ๖. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
  ๗. ผู้บัญชาการทหารเรือ

ภาคผนวก ข
มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ที่ วท ๑๔๑๑/ ๑๗๖ ๑

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
และการพลังงาน
ณ พระราชวัง ๖ พญาไท กทม. ๑๐๕๐๐

3/ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบแก้ไขมติคณะรัฐมนตรี เรื่องแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการ

อ้างถึง หนังสือที่ นร.๑๒๑๒/๕๖๖๐ ลงวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักเลขาธิการคณะกรรมการ ใ้แจ้งมติ
คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓ ว่า คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบในหลักการ
แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ
การพลังงานเสนอ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติต่อไป สำหรับการตั้งศูนย์รวม
ข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแหล่งชุมชนโบราณนั้น ให้กรมศิลปากรเป็น
เจ้าของเรื่อง โดยร่วมมือกับสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทั้งนี้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่แล้ว
ดำเนินงาน โดยไม่ต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ ดังความจะเห็นปรากฏอยู่แล้ว นั้น

กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ได้ตรวจสอบมติดังกล่าวกับฝ่ายวิเคราะห์ข่าว
และเผยแพร่ กองงานโฆษณา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแล้ว ปรากฏว่ายังมีบางข้อ
ของมติดังกล่าวที่ควรแก้ไขต่อไป กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ขอแก้ไขข้อความดังนี้ "คณะ
รัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงานเสนอ
และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติต่อไป สำหรับการตั้งศูนย์รวมข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณนั้น ให้สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ เป็นเจ้าของเรื่อง โดยให้เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ดำเนินงาน และร่วมมือและประสานงาน
กับกรมศิลปากร"

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาแก้ไขมติดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง.

ขอแสดงความนับถือ

(นายคำรง อรรถพิทักษ์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยีและการพลังงาน

[illegible]

~~270910~~

ภาคผนวก ข2 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์
และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

ด่วนที่สุด
ที่ นร ๐๕๐๕/ ๗๓๖๖

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐

เลขรับ ๙๘๙๕
วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐
เวลา ๑๔.๒๒

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด่วนที่สุด ที่ ทส ๑๐๐๗.๓/๑๔๘๘
ลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๐

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วย

ตามที่ได้เสนอเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ไปเพื่อดำเนินการ
ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานได้เสนอความเห็น
ไปเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย ความละเอียดปรากฏตามบัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยนี้

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐ รับทราบตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมเสนอ และให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
รับความเห็นของกระทรวงสาธารณสุขไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปด้วย สำหรับค่าใช้จ่าย
ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการตามข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑
และในงบประมาณต่อ ๆ ไป ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ดำเนินการตามความเห็นของสำนักงานงบประมาณ

จึงเรียนยืนยันมา ทั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตามบัญชีแนบท้าย
ทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นางณัฐจักรี อนันตศิลป์)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๑๖๓๒ (อธิบดีกัก) ๑๕๓๓ (กัญญาณัฐ)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๑๔๔๖

www.soc.go.th

บัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วย

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

๑. สำเนาหนังสือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด่วนที่สุด ที่ กก ๐๒๐๓/๔๔๙๓ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๐
๒. สำเนาหนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ พม ๐๒๐๘/๑๒๔๑๗ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๐
๓. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๒๑๑.๕/๑๗๔๕๕ ลงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐
๔. สำเนาหนังสือกระทรวงวัฒนธรรม ด่วนที่สุด ที่ วธ ๐๔๐๑/๓๙๕๐ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๐
๕. สำเนาหนังสือกระทรวงสาธารณสุข ด่วนที่สุด ที่ สธ ๐๙๒๔.๐๕/๔๐๘๘ ลงวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๐
๖. สำเนาหนังสือสำนักงบประมาณ ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๗๑๘/๑๒ ลงวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๐

ให้ทราบ ดังนี้

บัญชีรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แจ้งเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
๓. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๗. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๘. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ

ที่ พม ๐๒๐๘/๖๕๑๗

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๐๓๔ ถนนกรุงเกษม แขวงมหานาค
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

๒๕ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๖/ว(ล) ๒๕๙๓๒ ลงวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐

ตามที่ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแจ้งขอให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอความเห็นเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี รายละเอียดตามหนังสือที่อ้างถึง นั้น

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาแล้ว เห็นชอบในหลักการ ข้อเสนอเชิงนโยบาย การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เนื่องจากเป็นการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยต่อเนื่องถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน รวมทั้งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับย่านชุมชนเก่าอันเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และทำรายได้ให้กับประเทศ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

พลตำรวจเอก

(อดุลย์ แสงสิงแก้ว)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานปลัดกระทรวง

โทร. ๐ ๒๖๕๕ ๖๕๖๔

โทรสาร ๐ ๒๖๕๕ ๖๕๔๘

E-mail: planpo2@hotmail.com

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวบุษกร หวังวิไล)

ผู้อำนวยการนโยบายและแผนงานด้านยุทธศาสตร์

ด่วนที่สุด

ที่ มท ๐๒๓๑.๕/๑๙

กระทรวงมหาดไทย

ถนนอัมรินทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

ត្រីមាស ២៥៦០

เรื่อง ข้อเสนอเงินโยกย้ายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๖/ว(ล) ๒๙๙๓๖ ลงวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐

ตามที่ขอให้กระทรวงมหาดไทยเสนอความเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา
ของคณะรัฐมนตรี เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เสนอโดยกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั้น

กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นว่า ย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงการสืบทอดแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาติคู่คนรุ่นต่อไปในสภาพที่ยังคงรักษาวิถีการดำรงชีวิตชุมชนที่มีอัตลักษณ์วิถีไทย เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ชาติไทย อันจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับประชาชน และระดับชาติ ตลอดจนย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ จึงรับทราบข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

พลเอก

(อนุพงษ์ เผ่าจินดา)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

สำนักงานปลัดกระทรวง

สำนักนโยบายและแผน

โทร/โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๔๑๖๐

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวบุษกร ทังวิไล)

ตัวชี้วัดรายสัปดาห์นโยบายและแผนสำนักงาน

ภาพความเห็น กรม.มค. ทกก.อนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฯ.docx

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด่วนที่สุด

ที่ วธ ๐๔๐๑/๓๙๕๐

กระทรวงวัฒนธรรม

๑๐ เขตห้วยขวาง กทม. ๑๐๓๑๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรม

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรม ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๖/ว(ล) ๒๔๔๗๖ ลงวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองเก่าและย่านประวัติศาสตร์

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรม ขอให้กระทรวงวัฒนธรรมเสนอความเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการวัฒนธรรม เรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ความละเอียดทราบแล้ว นั้น

กระทรวงวัฒนธรรม พิจารณาแล้วเห็นชอบให้มีการผลักดันเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านชุมชนเก่าเป็นนโยบายแห่งชาติ และเสนอคณะกรรมการพิจารณาให้ย่านชุมชนเก่าจำนวน ๖๑๓ แห่ง เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ ทั้งนี้ สำหรับข้อเสนอด้านโครงสร้างระยะสั้น ที่ให้มีการทบทวนบทบาทของหน่วยงานรัฐ กระทรวงวัฒนธรรมขอสนับสนุนทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองเก่าและย่านประวัติศาสตร์ เพื่อร่วมจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติ รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและนำความเห็นเสนอประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการวัฒนธรรมต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

วิ. โหม

(นายวิระ โรจน์พจนรัตน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

กรมศิลปากร

สำนักบริหารกลาง

โทร. ๐ ๒๔๔๖ ๘๐๓๘

โทรสาร ๐ ๒๔๔๖ ๘๐๕๑

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวบุษกร หวังวิไล)

ผู้อำนวยการนโยบายและแผนสำนักงานกม

ภาคผนวก ข3 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่เมืองศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2558 วันที่ 16 มิถุนายน 2558

หน้า ๑

เล่ม ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๒๑๙ ง

ราชกิจจานุเบกษา

๑๕ กันยายน ๒๕๕๘

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
ในบริเวณพื้นที่เมืองโบราณศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
พ.ศ. ๒๕๕๘

เนื่องจากในเขตพื้นที่เมืองโบราณศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี กำลังเผชิญปัญหาการเสื่อมสภาพของโบราณสถาน ทั้งจากปัจจัยของตัวโบราณสถานเอง และจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก ก่อให้เกิดการเสียดุลของระบบนิเวศวิทยา และอาจลุกลามเข้ามาในบริเวณแหล่งศิลปกรรม โดยการดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ป้องกันได้แต่เพียงตัวโบราณสถาน แต่ไม่สามารถป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมรอบตัวโบราณสถานได้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และโดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี จึงออกประกาศกำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้กำหนดพื้นที่ภายในบริเวณเมืองโบราณศรีมโหสถและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งอยู่ในเขตผังเมืองรวม จังหวัดปราจีนบุรี โดยกำหนดเขตพื้นที่จุดที่ ๑ เริ่มต้นที่ปากซอย ๘ บ้านสระมะเขือ ไปทางด้านตะวันตก ตลอดตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๗๐ จนไปถึงสี่แยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๗๐ ตัดกับซอยเทศบาล ๑๐ เป็นจุดที่ ๒ จากจุดดังกล่าวตลอดไปทางด้านใต้ตามแนวซอยเทศบาล ๑๐ จนถึงแยกสระแก้วสระขวัญ ถึงภูเขาทอง เป็นจุดที่ ๓ จากจุดดังกล่าวตลอดไป ตามแนวถนนแยกสระแก้วสระขวัญ ถึงภูเขาทอง ไปจนถึงจุดตัดกับถนนองค์การบริหารส่วนตำบลโคกปี่ เป็นจุดที่ ๔ จากจุดดังกล่าวลากเป็นเส้นตรงไปจนถึงสามแยกที่บรรจบระหว่างซอย ๔ กับซอย ๘ บ้านสระมะเขือ เป็นจุดที่ ๕ จากจุดดังกล่าวตลอดไป ทางด้านเหนือตามซอย ๘ บ้านสระมะเขือ จนถึงบรรจบกับจุดที่ ๑ ตามแผนที่ท้ายประกาศนี้ ให้เป็นเขตพื้นที่ให้ใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประกาศนี้

ข้อ ๒ ในพื้นที่ตามข้อ ๑ ห้ามกระทำการหรือประกอบกิจกรรม ดังต่อไปนี้

(๑) การกระทำ หรือการประกอบกิจกรรมใดที่อาจเป็นอันตรายหรือมีผลกระทบต่อตัวโบราณสถาน เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อการศึกษาวิจัยทางวิชาการหรือเป็นการดำเนินการของทางราชการ ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากร

(๒) ดัดตั้งป้ายหรือสิ่งก่อสร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายบนตัวโบราณสถาน และในพื้นที่นอกเขตโบราณสถาน เว้นแต่เฉพาะในพื้นที่นอกเขตโบราณสถานซึ่งไม่บดบังหรือไม่มีลักษณะบดบังหรือทำลายทัศนียภาพของโบราณสถาน

(๓) ขุดหรือดัดดินในบริเวณรัศมีไม่เกิน ๑๐๐ เมตร จากที่ตั้งโบราณสถาน ไถหรือถมเนินดิน เว้นแต่เป็นการดำเนินการในที่ดินที่เอกชนมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง หากพบสิ่งที่คาดว่าจะเป็โบราณสถานหรือโบราณวัตถุ ให้แจ้งกรมศิลปากร

(๔) ขุดหรือดัดดินลูกรังเพื่อการค้า

(๕) ถม ปรับพื้นที่ หรือปิดกั้นซึ่งทำให้แหล่งน้ำสาธารณะตื้นเขิน หรือเปลี่ยนทิศทาง หรือทำให้น้ำในแหล่งน้ำไม่อาจไหลไปได้ตามปกติ เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการระบายน้ำ

(๖) ทำสถานที่กำจัด ฝังกลบหรือเผา ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลของชุมชน หรือของเสียอุตสาหกรรม

(๗) ขุดเจาะ หรือขยายถนนสาธารณะ เว้นแต่เป็นการดำเนินการของทางราชการ เพื่อการซ่อมแซมผิวจราจร หรือเพื่อความปลอดภัยในการคมนาคม

ข้อ ๓ ในพื้นที่ตามข้อ ๑ ห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(๒) คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง ที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลวและก๊าซธรรมชาติ เพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง

(๓) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซ สำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลวและก๊าซธรรมชาติ เว้นแต่ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน เว้นแต่ การก่อสร้างทดแทนของเดิมในพื้นที่เดิม ซึ่งจะต้องมีระบบควบคุมมลพิษทางอากาศ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างและอาคารประกอบของระบบควบคุมมลพิษทางอากาศ ตามมาตรฐานของทางราชการ

(๕) สถานีขนส่งตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

(๖) อาคารเก็บสินค้า หรืออาคารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่มีลักษณะในทำนองเดียวกันที่ใช้เป็นที่เก็บ พักหรือขนถ่ายสินค้าหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรม

(๗) อาคารที่สร้างด้วยวัสดุไม้อาวหรือไม้ท่อนไฟเป็นส่วนใหญ่ เว้นแต่การดัดแปลงอาคารประเภทเรือนแถวที่เป็นไม้ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ แต่ต้องกลมกลืนกับพื้นที่บริเวณนั้น

(๘) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ

(๙) อาคารสูง อาคารขนาดใหญ่ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

(๑๐) โครงสร้างที่ใช้ในกิจการโทรคมนาคม

ข้อ ๔ ห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารที่มีความสูงเกิน ๙ เมตร เว้นแต่อาคารตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๗๐ ที่มีความสูงไม่เกิน ๑๒ เมตร แต่อาคารดังกล่าวต้องมีลักษณะรูปแบบ สีอาคารและหลังคา สอดคล้อง กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและโบราณสถาน

ข้อ ๕ เพื่อประโยชน์ในการสงวนรักษา การอนุรักษ์ การปกป้อง การฟื้นฟูบูรณะและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ตามข้อ ๑ ให้เทศบาลตำบลโคกปีบ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกปีบ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมศิลปากร ร่วมกันดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่แหล่งศิลปกรรม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อปลูกจิตสำนึกและก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน ตลอดจนรักษาไว้ให้เป็นฐานเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนต่อไป

(๒) จัดทำคู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในเขตกำแพงเมือง คูเมือง ให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่และความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม

(๓) ส่งเสริมโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเห็นประโยชน์ และอนุรักษ์พื้นที่ไว้

ข้อ ๖ ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดมาตรการที่มีผลเป็นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ก็ให้เป็นไปตามมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น

ข้อ ๗ ในเขตพื้นที่ตามข้อ ๑ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายอื่นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ข้อ ๘ การใด ๆ ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายไว้ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับให้คงดำเนินการต่อไปได้ จนกว่าจะไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่ได้รับการต่ออายุใบอนุญาตตามกฎหมายนั้น

ข้อ ๙ อาคารที่มีอยู่ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ไม่ต้องดำเนินการตามประกาศนี้ เว้นแต่การดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามประกาศนี้

ข้อ ๑๐ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับมีกำหนดระยะเวลาห้าปีนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

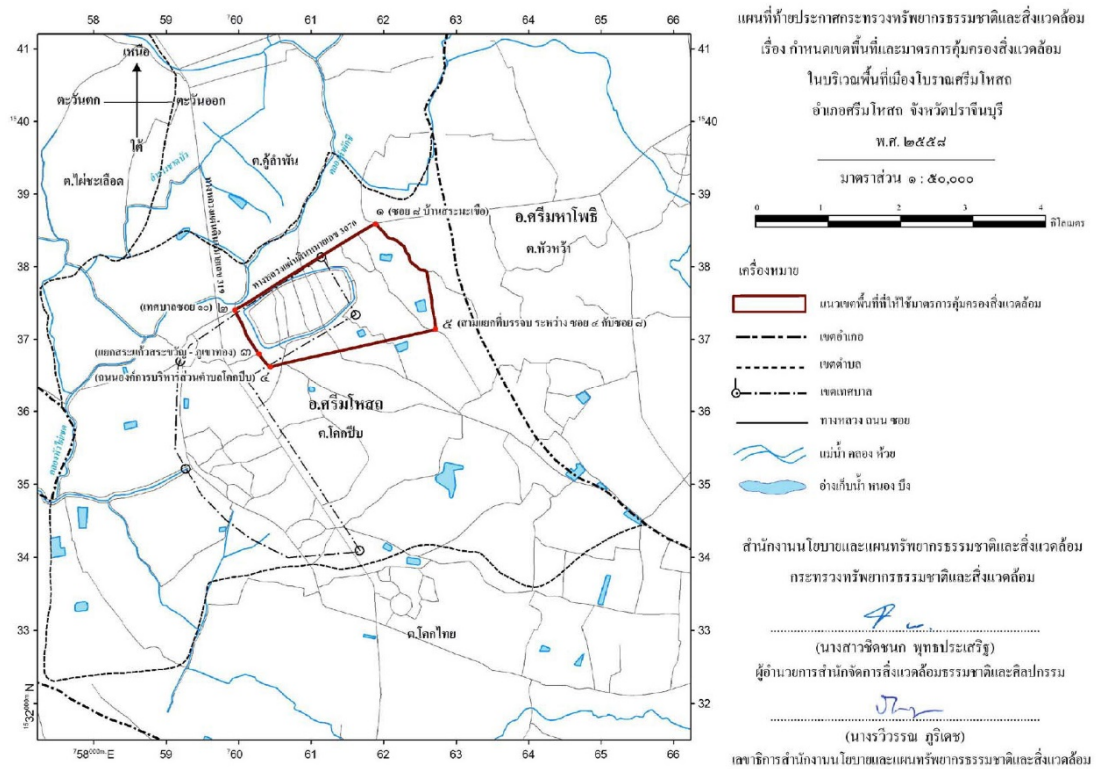
ประกาศ ณ วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

พลเอก สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

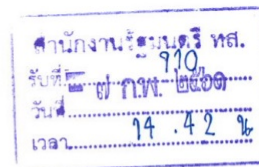
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวก ข4 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561 เรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ประเภทถ้ำ

ที่ นร ๐๕๐๕/๓๗๖

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

พ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ห้อง ปฎิบัติ
เลขรับ 1227
วันที่ 2 มี.ค. 2561
เวลา 09.31

เรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ประเภทถ้ำ

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ ทส ๑๐๐๗.๒/๑๒๓ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

ตามที่ได้เสนอเรื่อง เกณฑ์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
ประเภทถ้ำ ไปเพื่อดำเนินการ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีทราบแล้วเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ ทั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตามบัญชี
แนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(Signature)

(นางสาวกรุณา จุฑานนท์)

ผู้อำนวยการกองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๑๖๕๒ (ธีรานนท์) ๑๕๓๓ (กัญญาณัฐ)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๑๔๔๖

www.soc.go.th

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ spt55@soc.go.th

บัญชีรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แจ้งเรื่อง เสนอการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งธรรมชาติ
อันควรอนุรักษ์ ประเภทฯ ให้ทราบ ดังนี้

-
๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
  ๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
  ๓. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
  ๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
  ๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
  ๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
  ๗. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

